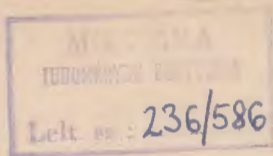

B-3041

G. 2149/1301/74-2

274

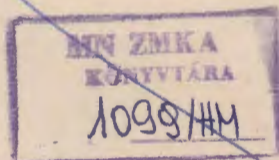
Szolgálati használatra!

492

Nyt. sz.:

HADTÁP

biztosítás

2

1974

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT

Szolgálati használatra !

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

[MN HARCÁSZATI SZABÁLYZATA

(ho.-e.) 47. pont]

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1974

2

MN HADTÁPFÖNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban
Egy példány: 109 lap

Szerkeszti: A Szerkesztő Bizottság
A Szerkesztő Bizottság elnöke: Dr. Damó László vezérőrnagy
Szerkesztőség: Budapest V., Pálffy György u. 7—11. MNHF Tö. Kik. O.
Felelős szerkesztő: Tóth József
Felelős kiadó: Lex Mihály

A hadtápbiztosítás elméletének fejlődése a Magyar Néphadseregben*

(Csapathadtáp)

A ZMKMF hadtáp tanszék

A hadtudomány hazánkban 1948 és 1951 között szocialista elvi alapon bontakozott ki. A szocialista hadtudomány 4 évtizedes fejlődésében a gyakorlat és elmélet egységét a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújában aratott megsemmisítő győzelme fejezte ki. A Nagy Honvédő Háború éveiben a szocialista hadtudomány — ezen belül a hadművészet — keresztül ment ugyan egy konkrét, sajátos fejlődésen, lényegében azonban a két világháború közötti kutatómunka eredményét, helyességét igazolta.

Ennek megfelelően hazánkban a hadművészet, ezen belül a hadtápbiztosítás elmélete a néphadsereg megalakulásának időszakában a szovjet elveket kifejező dokumentumokra támaszkodott. A hadtudományi kutató-, az elmélet rendszerezését feladatának tekintő elvi munka nem indult meg a néphadsereg szervezésével egyidőben, és ezért igen sokáig a hadművészet elméletét, ezen belül a hadtápbiztosítás elveit oroszról fordított, illetve fordítás után kis mértékben konkretizált szabályzatok fejezték ki.

Ha összehasonlítjuk az ez időben kinyomtatott szabályzatokat, előadásokat mai tankönyveinkkel, segédleteinkkel, egyenes vonalú elméleti fejlődést állapíthatunk meg. Az elmúlt időszakot a hadtápbiztosítás elméletének hazai fejlődése szempontjából véleményem szerint a következő periódusokra oszthatjuk:

- 1949-től 1954—1955-ig terjedő időszak, az első szovjet alapon kiadott szabályzatok és segédletek értelmezése és alkalmazása;
- 1956—1957-től 1960-ig, a tömegpusztító fegyverek megjelenésének első hatása, a korszerű hadtápbiztosítási elvek megalapozása;
- 1961-től a hadtápbiztosítás elméletének és gyakorlatának intenzív korszerűsítési időszaka.¹

* Rövidített tanulmány. Az eredeti anyagot az érdeklődők a ZMKMF hadtáp szaktanszéken teljes terjedelemben sokszorosított formában kézhez kaphatják.

¹ Az 1970 utáni (tehát jelenlegi) időszakot nem vizsgáljuk — tapasztalatai még nem értékelhetők.

AZ ÉLENJÁRÓ SZOVJET HADTUDOMÁNY TAPASZTALATAINAK ÁTVÉTELE ÉS ALKALMAZÁSA A HADTÁPBIZTOSÍTÁS TERÜLETÉN

A bevezetőben említettek következtében a legalapvetőbb csapat-hadtáp elveket a Magyar Néphadsereg első szabályzata, az 1951-es Harcászati Szabályzat (tervezet) tartalmazta. Ez az 1941—1943 között kiadott, illetve később folyamatosan tökéletesített szovjet szabályzatok alapján lett összeállítva, tehát a hadtápbiztosítási elvek tekintetében a legélen-járóbb megállapításokat, a szocialista hadtudomány 1944—1945-ös szint-jét tükrözte.

A hadtáp értelmezése

A II. világháború időszakára jellemző ütem, kiterjedések a csapatok többé-kevésbé már széttagolt elhelyezése következtében e szabályzat a hadtáp megszervezésének, sőt egész tevékenységének alapját a hadtápkörletben látta. A hadtáp fogalmát a következőképpen határozta meg: „... az ellátást, utánszállítást, javítást és hátraszállítást végrehajtó szakcsapatokból, intézetekből, valamint településükre és munkájukra kijelölt hadtápkörletekből áll”. (814. p.) (Kiemelés tőlünk, szerzők.)

Fenti idézetből egyenesen következtethetjük, hogy ebben az időszakban a hadtáp nem mozgékony, hanem területekhez kötött fogalomként volt értelmezve, a csapatok hadtápbiztosítását meghatározott területhez rögzített hadtápalagységek végezték és mint később látni fogjuk, maga a hadtáp terület saját szolgáltató képességével jelentős részét képezte a csapatok ellátási bázisának.

A „hadtáp alapismeretek” a hadtáp fogalmát három elemből értelmezték:

- hadtápalagységek (korban használt kifejezéssel: hadtáp intézetek);
- a rendszeresített anyagi eszközök (mozgó tartalékok);
- a hadtáp területe (a hadtáp körlet, illetve hadtáp alegységek által elfoglalt terület).

Érdekes ellentmondásokat, de ezen belül újszerű felfogást fedezhetünk fel ha más, nem az egész Magyar Néphadsereg, csupán egyes fegyvernemekre vonatkozó 20 év előtti szabályzatokat olvassuk. Nem véletlen, hogy 1957 előtt a páncélos és gépesített csapatok részére kiadott szabályzatok a maximális korszerűség jegyeit viselik magukon. Ezek a szabályzatok a II. világháború gyorscsoporthai sajátos tapasztalatait dolgozták fel, harci technikával bőségesen ellátott alegységekre vonatkoztak, melyek felszereltségük következtében mozgékony, manőverező, nagyütemű tevékenységet folytattak akár támadásban, akár védelemben. Könnyelműség nélkül kijelenthetjük, hogy a mai összefegyvernemi — tehát gépesített lövész- és harcokocsicsapataink a II. világháború páncélos és gépesített csapatainak számos jellemzőjével rendelkeznek és a szocialista hadtudomány, a hadtápbiztosítási elvek tudományos alaposságát, korszerűségét bizonyítja, hogy e fegyvernem csapataira vonatkozó elvek már a

II. világháborút közvetlenül követően is elváltak a hadtápbiztosítás területéhez kötött — gyalogos, lövész — felfogástól és önállósultak.

Néhány példa: „... saját hadtáp körlettel nem rendelkeznek” 120. pont) „... a mozgó tartalékok a harci és szállító gépjárműveken vannak tárolva. Egyes esetekben a harccselekmények előkészületeinek időszakában az ellátás pótlására szolgáló anyagtartalékokat földön is tárolhatják” (125. p.).²

A hadtáp megszervezésének kérdései

A hadtáp megszervezésének alapját a hadtáp körlet képezte. Ennek lényegét, rendeltetését a technminimum így fogalmazza: „a hadosztály és ezredhadtáp felépítésére meghatározott terület”. (8. p.) A hadtáp felépítése alatt (szerintem ma sem elvetendő kifejezés) a hadtáp alegységek terepen való csoportosítását értették.

Az ötvenes évek első felében rendezett gyakorlatokon és továbbképzéseken a hadtáp körletek határait minden esetben úgy alakították ki, hogy azok a magasabbegységek és egységek részére szükséges utánszállítási utakat biztosítsák.

A hadtáp alegységek telepítési helyének kiválasztásánál a főszempontokat ebben az időben a következőképpen látják:

- főközlekedési utak közelében legyen;
- alkalmas legyen a rejtésre, szétbontakozásra, belső forgalomra;
- védettséget nyújtson a harckocsik ellen;
- legyen víz;
- feleljen meg a járvány- és egészségügyi szempontoknak.

A hadtáp felépítésének szabályait a technminimum kilométer távolságokban a következőkben rögzítette (km):

	Támadás	Védelem
Z. segélyhely	0,5—1	1—1,5
ZLFH	2—3	3—5
GER	3—4	4—5
ESH	3—4	5
ELFH	5—6	8
ER	8—9	10—12
HSH	6—8	10
HFH	15—17	25
MTS	20	30

Külön foglalkozni kell a hadosztály hadtáp felépítését tükröző néhány megfogalmazással. A csapathadtáp körlet teljes mélységét hozzávetőleg 45 km-ben határozták meg, de a hadosztály anyagkészleteit tartalmazó hadosztály raktárak telepítése nem a hadtáp körlet hátsó határán történt.

² Harcászati Szabályzat a páncélos és gépesített csapatok részére II. rész 1951.

„A hadosztály és az ezred hadtáp körletének érintkezési határán hadosztály felvételező helyet telepítünk.”³

Miután a tárgyalt időszakban a hadtáp alegységek körletekhez, településhez voltak kötve, rendkívül fontos kérdés volt az áttelepülés. A hadtáp intézetek áttelepítése olyan időszak volt, amely a hadtáp tevékenységből kiesett, zavarta a munkát, elsősorban a sütőde és a gyógyító intézetek munkáját. Az áttelepítést alapvetően az indokolta, hogy a hadtápnak nem szabadott lemaradni a csapatok mögött. Ezért az áttelepülést a lemaradási távolság és a működés követelményei alapján lépcsőzetesen tervezték és maximális lemaradási távolságokat állapítottak meg. Ennek megfelelően a hadosztály segélyhelyet naponta 1—2 alkalommal, a hadosztály többi intézeteit 1—2 naponként tartották célszerűnek áttelepíteni.

Hogy az áttelepülés mennyire gondot jelentett azt bizonyítja az, hogy a hivatkozott technminimumok igen sokat foglalkoznak vele és a hadtáp kiképzés 13. sz. kézikönyve (mely lényegében okmánygyűjtemény volt) külön áttelepülési tervet mutat be. Az áttelepülés alapelve „minél ritkábban települnek át, annál jobban képesek dolgozni”. A feltétlen áttelepülés mércéjét éppen ezért elég mélyen, az eredeti telepítési távolság 2—2,5-szeresében állapították meg.

A hadosztály hadtáp körletben e technminimum egy-két utánszállítási utat, az ezred hadtáp körletben egy utánszállítási utat ír elő, de több esetben kijelenti, hogy ezek optimális adatok. Érdekes megjegyezni, hogy azóta napjainkban szélesebb a csapatok tevékenységi sávja, sokszorosára növekedett a gépjármű és az önjáró harcitechika, az utak mennyiségét illetően az egyes kötelekek vonatkozásaiban még semmisem változott. Csupán az utóbbi idők csapatgyakorlatai bizonyítják beszédesen, hogy a hadosztály hadtáp körletben vezető egy, esetleg két hosszirányú út a harcendi elemek és a hadtáp manőverének teljes csődjéhez vezethet.

A korabeli elveknek megfelelően a teljes hadtápkörlet őrzés-védelmét, azt beleértve a harcbiztosításba, a törzsparancsnokok szervezték meg. Az egyes hadtáp objektumok összehangolt őrzés-védelmének általános szervezési rendszabályait a hadtápparancsnok rendelte el, ugyanakkor a hadtáp objektumok konkrét biztosításáért az intézet parancsnok volt a felelős. Az őrzés-védelem bizonyos értelemben aktívabb komponenseket is tartalmazott, amennyiben a technminimumok előírták őrzés-védelmi rendszabályként a terület lakosságának politikai felderítését, az összes utak, hidak és egyéb műtárgyak alapos felülvizsgálatát.

Az anyagi biztosítás néhány kérdése

Az anyagi biztosítás lépcsőit, az ellátási szakaszok tartalmát az alegységek, egységek és rendszeresített haditechika mennyisége határozta meg. Erre érdekes példa, hogy az üzemanyag ellátás a hadosztály felvételező helyen telepített, az üzemanyag raktár részét képező üzemanyag töltő állomáson keresztül valósult meg. A hadosztály valamennyi szállító járműve (és ezek alkották a zömét), helyszínen vételezett és csak a harcjárművekhez volt kiszállítás.

³ A Magyar Néphadsereg harcbiztosítási szabályzata (tervezet) 1951. 826. pont.

Az anyagi biztosítás alapját az ellátás forrásai képezték. Az ellátás forrásait a szabályzatok a következőképpen sorolták fel:

- mozgó tartalékok felhasználása;
- utánszállítás az előljáró részéről;
- helyszíni beszerzés;
- zsákmányanyag felhasználása.

A technminimum a harchoz szükséges anyagok mennyiségét elsősorban a harctevékenység jellegétől, a szemben álló ellenség erejétől teszi függővé. Ezek a tényezők elsősorban a lőszer szükségletet határozzák meg. Az üzemanyag fogyasztás azonban a technminimum szerint már nem a támadás ütemétől, hanem a lőszerszállító gépjárművek igénybevételétől függött.⁴ Ez azt jelenti, hogy az üzemanyag a lőszer felhasználással, ezen belül elsősorban a tüzer és harckocsi lőszer felhasználásával arányos mennyiségben nőtt, annak függvénye volt. Az üzemanyag-szükséglet ilyen meghatározása elsősorban annak következménye, hogy mint említettük, a gépjárművek zöme a hadosztály hadrendjén belül löveg vontató és szállító jármű volt, s ezek igénybevételi intenzitása a lőszer szállítási feladatoktól függött.

Ezen ellentmondástól függetlenül az anyagszükségletek megállapításának alapvető elve, hogy támadásban több, védelemben kevesebb lőszer és üzemanyag felhasználásával számolnak.

Ennek megfelelően a technminimum a csapatok mozgó készleteit az alábbi megoszlásban írja elő:

	harcos, harcesköz	Z. htp.	E. htp.	Ho. htp.	Összesen
Élelem	1	1	1—2	2	6—7
Lőszer	0,6	0,2	0,2	0,5	1,5
Üzemanyag ⁵	3	—	2—3	1	6—7

A mozgó készletek megállapításánál abból indultak ki, hogy 3—4 napra legyenek elegendők, ugyanakkor a készletek mérve a mozgékony-ságot ne gátolja.

Annak bizonyítására, hogy a korszerűség az anyagi biztosítás kérdéseiben is élesebben jelentkezett a páncélos és gépesített csapatok hadtápjainál, érdemes szó szerint idézni a páncélos és gépesített csapatok részére kiadott, előbbieken idézett harcszabályzatot. „A lőszer, üzem- és kenőanyag utánszállítása a zászlóalj és dandár szállító gépkocsikon párhuzamosan történik. Az utánszállító gépjárművek a dandár felvételező helyein át az ellátó állomásig működnek. Amikor az anyagtartalékokkal megpakott szállító gépjárművek a dandár felvételező helyre megérkeznek, a szállítmányt alakulatonként osztják szét. Kisebb mennyiségű lőszer,

⁴ Az alacsony támadási ütem nem is befolyásolhatta jelentősen az üzemanyag-szükségletet.

⁵ Egy javadalmazás alatt a 100 kilométer út megtételéhez szükséges mennyiséget értik. de kijelentik, hogy a Szovjet Hadseregben nem ez az elv van érvényben. Az 1951. 2. kiadású technminimum már tank ja-ban adja meg a készleteket, járműnél 1, ezrednél 1, hadosztálynál 0,5 ja mérvben.

üzem- és kenőanyag fogyasztásnál, valamint amikor a szállításra rendelkezésre álló utak állapota rossz, az utanszállítást a dandár felvételező helyen végrehajtott teherátrakással kell megoldani.” (129. p.) (Tehát — kivételesen — szerzők!)

Egyéb kérdések

Külön kell szólnunk néhány szót a széles arcvonalon folytatott védelem hadtápbiztosításáról.

Ezt indokolja, hogy a Magyar Népköztársaság adott helyzetéből kifolyólag elsősorban a védelemnek ez a formája került előtérbe. A végrehajtott parancsnoki továbbképzések, — amennyiben tárgyuk védelem volt — 50—52 km széles sávban szervezett hadosztály szintű védelemmel foglalkoztak.

A védelem hadtápbiztosításának néhány ellentmondásos kérdése cikkekben is napvilágra került. Így például általánossá vált az a megállapítás, hogy védelemben a hadtáp tevékenység könnyebb, egyszerűbb (!?) több út áll rendelkezésre, nagyobb a hadtáp körlet, mélyen telepíthető a hadtáp stb. Az ilyen egyszerűsítéseket nyilván azt tette lehetővé, hogy a védelemmel szemben támadó ellenség részéről is igen alacsony támadási ütem volt feltételezve, ami valóban lehetővé tette a hadtáp zökkenőmentesebb, zavartalanabb tevékenységét.

1953—1955-ben ugyancsak a védelem hadtápbiztosításához kapcsolódva visszatérő oktatási kérdésként szerepelt a polgári lakosság védelmi területről való kiürítése, hátraszállítása. 1953-ban a székesfehérvári 3. hadtest szakkiképzési foglalkozásán (hadtáp harcászati kiképzési csoport) és az MNHF csoport foglalkozásán a kérdés egyaránt szerepelt, komoly tervező energiát fordítottak rá.

A hadtáp vezetése

A hadtáp vezetésével kapcsolatos elvek alapját a hadtápparancsnok és hadtáp törzs munkarendjéről, munkasorrendjéről szóló tanítás képezte — ez volt az alapállás. Ezt mai szemmel, bizonyos szervezés- és vezetésméleti alapismeretekkel felruházva vizsgálhatjuk és nyugodt lelkiismerettel kijelenthetjük, hogy a szovjet elveken alapuló vezetési szisztéma és stílus már abban az időben is korszerű elképzeléseken alapult.

Ugyanakkor a hadtápvezetés korszerű felfogásának kialakítását nagymértékben akadályozta az a gyakorlat, mely a vezetésben az előkészítő időszakot fetisizálta, alapvetővé, sőt kizárólagossá tette. „Az előkészítő időszak, mind a hadtápparancsnok, mind a hadtáptörzs számára az előttük álló harc anyagi biztosításának *legfontosabb* szakaszát jelenti.”⁶

Ennek az álláspontnak és nézetnek az lett a nyilvánvalóan káros következménye, hogy a hadtápvezetést magától a harctól függetlenítették. Sok foglalkozáson, köztük a Magyar Néphadsereg hadtápfőnökének csoportjában vezetett foglalkozáson is egyszerűen elmaradt a dinamika, a hadtáp törzsek harc alatti tevékenységét elszorvasztották, az operatív vezető tevékenységek, a tervek realizálásának kérdése háttérbe szorult. A

⁶ Katonai Figyelő 1950. 2. sz. 44. oldal.

gyakorlatok és foglalkozások nagyrészen a résztvevő hadtáp tiszteket a dinamika alatt nem tudták foglalkoztatni.

A vezetés alapját a technminimumok a parancsnok elhatározásában jelölik meg és rögzítik is a parancsnok hadtáp elhatározásának helyét és szerepét. (A hadtáp tájékoztató végén a parancsnok jóváhagyja, vagy korrigálja azt és megszabja a hadtáp feladatait).

A hadosztály hadtáp vezetés alapokmánya az úgynevezett „hadtáp felépítési és anyagellátási terv” volt. A technminimum szerint, melynek 1950-es kiadása részletesen felsorolja ennek tartalmát, ezzel egyidőben készül el a hadtápparancs is.

A tömegpusztító fegyverek megjelenése

Külön foglalkoznunk kell a tárgyalt időszak utolsó éveivel s ezzel kapcsolatban az 1955-ben megjelent új szabályzatokkal, utasításokkal és előadásokkal. Ezek a dokumentumok elvileg megalapozzák a technikai biztosításnak a hadtápbiztosításon belül önálló biztosítási ággá való kiemelkedését és azoknak a szervezeti változásoknak egyenes következményei, melyet a hadművészet forradalmát követve terjedni kezdtek hazánkban. A lövészhadtesteken belül megjelennek a gépesített hadosztályok, általánossá válnak a gépesített és gépkocsizó lövészegységek és alegységek, úgyszólván egyik évről a másik évre eltűnnek a fogatok. A hadtápbiztosítás elmélete megelőzte ezeket a változásokat, de elsősorban olyan formában, hogy az 1955-ben kiadott, páncélos és gépkocsizó csapatokra vonatkozó hadtáp segédlet a harcokocsizó fegyvernemen túl általános alapszabályzattá vált és így később a realitássá váló új szervezeti koncepciók már megfelelően általánosított hadtápbiztosítási elveket találtak.

Az 1955-ben megjelent segédlet megfogalmazásai között megjelenik a mozgékony hadosztály hadtáp első lépcső, illetve ennek tartaléknak nevezett, tartalékosított formája. Az atommal kapcsolatos előadásokban ezt mozgó tartaléknak neveztük, melyet az ellátás főanyagaiból a mozgó készletek rovására kellett létrehozni. A mozgó tartalékot szállító gépjárműveket a hadtáp vezetési pont közvetlen közelében kellett előrevonni. Szabályzat ugyan nem foglalkozott e mozgótartalék mérvével, de a lefolytatott gyakorlatokon általában az eggyel alacsonyabb ellátási szakaszon tárolásra előírt készletek mérvének felelt meg.

Az 1955-ös előadások általánossá teszik a hadtáp széttagolt elhelyezését abból a célból, hogy egy atomcsapás ne tudja az egész hadtápot megsemmisíteni. A hadtáp alegységeket egyéb harcrendi elemektől 3—5 kilométerre kellett elhelyezni. Ez a megkötés igen nehezítette a rendelkezésre álló hadtáp körletek megfelelő kihasználását.

Az 1955-ös előadásokban óriási, majdnem megoldhatatlan feladatként jelentkezik a hadtáp alegységek érdekében végzendő műszaki munka. Az első mechanikusan elvégzett számvetések szerint a hadosztály segélyhelyen 20, a hadosztály raktárban 60, ezred segélyhelyen 10, ezred javítóműhelyben 15, ezred raktárban 20 fedezéket kellett volna elkészíteni. Miután az elvi követelményeknek az 1955 őszi hadtáp gyakorlaton mégcsak a megközelítése sem volt lehetséges, a továbbképzési

anyagok is előtérbe helyezik a műszaki munkák helyett a terep kihasználását, a hadtáp alegységeknek szakadékokban, csoportos (katlan) fedezékekben való elhelyezését.

A széttagoltság követelménye és a hadtáp mozgékony tényezőként való felfogásának jelentkezése következtében a hadtáp vonatkozásában így egyre inkább jelentkezik a „szétbontakozás” kifejezés. A szabályzatok részben vagy teljesen való szétbontakozásról beszélnek és azt említik, hogy az egyes hadtáp lépcsők az adott csapat lépcsők mögött bontakoznak szét, kerülnek előrevonásra. Egy idézet „Szétbontakozáskor a hadtáp egységeknek (alegységeknek) kiterjedt módon kell felhasználniuk a természetes fedezékeket és rejtési lehetőségeket, az ellenség által elhagyott atombiztos fedezékeket és a személyi állomány, technikai és anyagi eszközök számára a legegyszerűbb fedezékeket kell berendezniük”.⁷

Az 1949-től 1954—55-ig terjedő időszakban a hadtápbiztosítás elméletét tekintve megvalósult az élenjáró szovjet hadtudomány tapasztalatainak átvétele és értelmezése, sőt a páncélos és gépesített csapatok korszerű hadtápbiztosítási elveire épülve az 1954—55-re kialakuló hazai kutató gárda, elsősorban a ZMKA hadtáp tanszéke és az MNHF Törzse tisztázta a megfelelő alapokat a tömegpusztító fegyverek alkalmazásával vívott harctevékenységek hadtápbiztosítására vonatkozóan.

II.

A HADÜGYBEN VÉGBEMENŐ FORRADALOM ÉS A MAGYAR NÉPHADSEREGBEN JELENTKEZŐ HELYZET HATÁSA A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETÉRE, AZ ÚTKERESÉS IDŐSZAKA 1956-tól 1960—61-ig

Az 1956—57-es esztendő a hadtápbiztosítás elméletének korszerűsítésében, rendszerezésében és a csapatok gyakorlati tevékenységében való alkalmazásban egy új, igen jelentős, megalapozó, átmeneti időszakot nyitott meg. A hadtudományi kutatómunka hadtáp vonatkozású elméleti fellendülésének okát a magunk részéről az alábbiakban látjuk:

1. Ez időtől rendelkezésünkre álltak az új irányt vett szovjet hadtudományi kutatási eredmények, a hadtápbiztosításra vonatkozó korszerű elvek. A Szovjetunióban befejeződött egy nagyon megalapozott kísérlet-sorozat, mely számot vetett a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának közvetlen hatásával a csapatok harctevékenységre és a Varsói Szerződés létrejötte lehetővé tette ezen elvek, szabályzatok, direktívák, előadások közkinccsé tételét.

2. Kialakult a most már valóban minden tekintetben megfelelőnek mondható kutató gárda. A Szovjetunióból tanulmányaik befejeztével egyre több hadtáp tiszt érkezett haza, a legutóbb végzett csoport ismeretei már alkalmazkodtak az első pontban kifejtettekhez, volt köztük néhány igen komoly tudományos ambícióval rendelkező elvtárs, akik azon-

⁷ Segédlet a páncélos és gépesített csapatok harci alkalmazására az atomfegyver harcbevételére esetén. 1955. 149. oldal.

nal bekapcsolódtak a kutató munkába, a szabályzatok megformálásába és a csapatok hadtáp tisztjeinek kiképzésébe. Ezzel párosult, hogy 1955-től évenként kibocsátásra került a ZMKA-ról egy-egy hadtáp osztály s az elméletileg igen képzett, gyakorlati tapasztalattal és rendszerezett ismeretekkel rendelkező elvtársak széles körben kapcsolódtak be a fejlesztési tevékenységbe.

3. Az ellenforradalmi események negatív következményeként az MN csapatainak és hadtáp szerveinek átszervezésére került sor. A csapatok új szervezeteinek kialakításában már azonnal a korszerű szervezési elvek kerültek felszínre, megszerveződtek a gépkocsizó lövészegységek és magasabbegységek, kialakult a korszerű összefegyvernemi harc megvívására képes szervezetek alapja.

Az 1957-évből tartott továbbképzések után a hadtáp körlet, mint a hadtáp megszervezésének alapja az összes harctevékenységekben, de még a hadműveleti hadtáp biztosításban is eltűnik. A hadtáp mozgékonyságának növekedése, a szélesebb sávok, a nagyobb ütem, a harctevékenység manőverező jellege, s főleg a háború kezdeti időszakában vívott harctevékenységek jellemző vonásai szükségszerűen szüntették meg ezt a fogalmat.

Az ezred hadtáp körlet megszüntetése problémát jelentett az ezred hadtáp települési, elhelyezési körleteinek kijelölése szempontjából. Ezt a problémát 1957-ben azzal oldták meg, hogy azt a hadosztály hadtáp törzs feladatává tették, az ezred hadtáp települési körletek kijelölése a hadosztály hadtáp megszervezésének részét képezte. Számvetések alapján tíz egység hadtáp helyének kijelölése jött számításba, egyenként egy-egy km² területtel, ami összesen 10 km²-t igényelt a települési helyek között 1—1 kilométer távkozzal. A számvetés eredményeképpen úgy tervezték, hogy az ezred hadtáp alegységeket, az első lépcső ezredek harcrendje mögött sakktablászzerűen a peremvonalától 10—15 kilométer mélységben az utak mentén helyezik el.

A hadtáp megszervezésével kapcsolatos állásfoglalások újszerű problémákat vetettek ugyan fel, de nem jelentettek ugrásszerű elméleti előrelépést. Természetes, hogy az elméletben a gyökeresen új utak kereséséhez arra volt szükség, hogy a kutató és fejlesztő munkát végző elvtársak találkozzanak azokkal a korszerűbb, új körülményekre jellemző harceljárási formákkal, melyek az igényt támasztották.

Az ilyen új harceljárási forma a menetjellegű harctevékenységekkel kapcsolatban jelentkezett.

Ezek voltak:

- a menetből való támadás;
- a háború kezdeti időszakában sajátosan jelentkező harccselekmények;
- a gyakori találkozó harc.

E harcmódok 1957-től általánossá váltak a foglalkozásokon és gyakorlatokon, a hadtáp biztosításának követelményeit pedig a nagy támadási és előrevonási ütem és a hosszú és folyamatos menetek határozták meg.

Világos, hogy ennek hatására kutatni kellett azokat a formákat, amelyekkel menetjellegű tevékenységek alatt az ellátás megoldható. Generál Tibor elvtárs egyik tanulmányában veti fel először a *menetből való ellátást*, mindenekelőtt a hosszú menetre vonatkoztatva és beszél a hadtáp alegységek elhelyezkedéséről.

A mélyen lépcsőzött és tagolt menetrend szükségessé tette, hogy a hadosztály hadtáp döntő része a várakozási körletben helyben maradjon, a nap folyamán kétszer települjön át, ugyanakkor azonban az ezredek menet- és harcrendje mögött szükséges volt a hadosztály hadtáp bizonyos kikülönített részének előrevonására.

Az 1957–58-as foglalkozások komolyan vetik fel a vezetés korszerűsítésének problémáit. A hadtáp megszervezésének jelentős szerepe szükségessé is tette a vezetés tökéletesítését. A hadtáp vezetése ekkor már hadtáp vezetési pontról történik, bár gyakran találkozunk „hadosztály vezetés hadtáp lépcsője” kifejezéssel is. A VKF 1959-ben külön utasításban szabályozta, hogy mely szervek, milyen jogkörrel települnek a hadtáp vezetési pontra. A hadtápbiztosítás alapját a „hadtáp felépítés, anyagi, technikai és egészségügyi biztosítási terve” képezi, melyből azonban — s itt látszik, hogy a szervezésre rendelkezésre álló idő korlátokat szab — szóbeli hadtápparancsot készítenek régi tartalommal, melyet azonban 2–3 órán belül írásban is ki kell juttatni az alárendelteknek.

Az elméleti fejlődésben az 1960-ban megjelent szabályzatok jelentős szerepet játszottak. Az 1960-as Harcászati Szabályzat más elveket tükrözött ugyan, mint az 1960-as reális helyzet, a kiképzés, a tanintézeti munka azonban igen gyorsan igazodott e szabályzathoz és a probléma áthidalása érdekében megalkották az úgynevezett gyakorló hadrendet. Addig, amíg a szabályzat alapjául szolgáló eredeti szovjet dokumentumok a gyakorlatban már kialakított szervezeti formákat szentesítették, nálunk ez korántsem így volt. A szabályzat szerkesztői azonban már nem mechanikusan vették át a szovjet fordítást, hanem adaptáltak néhány kérdést sajátos lehetőségeinkhez, ugyanakkor azonban a reális perspektívát figyelembe véve nem féltek a szabályzatban olyan elveket rögzíteni, amelyek 1960-ban még talán naivnak mutatkoztak, de néhány évvel később realitassá váltak.

Az 1960-as szabályzatok olyan gépkocsizó lövész- és harckocsicsapatok tevékenységét szabták meg, melyek korszerű páncélozott szállító technikával voltak ellátva, bár még ezek nem rendelkeztek olyan képességekkel, mint napjainkban. Ezért döntő változásként jelentkezett például, hogy az üzemanyag ellátás végpontja 1960-ra az elvek szerint már a zászlóaljokhoz került. (Íme az 1951-es, hadosztály feltételező helyen telepített üzemanyag töltő állomás 10 esztendő alatt a zászlóaljig vándorolt előre).

1960-ban a harcászati szabályzatokkal egyidőben — az MN történetében először — új Csapathadtáp Utasítás jelent meg. Ennek jelentőségét a hadtáp szolgálat tisztjei igen nagyra értékelték, Joó Sándor elvtárs a szabályzatban jelentkező újszerű vonásokat a Honvédségi Szemle hasábjain külön is értelmezte. Az ismertető cikk két kérdést hangsúlyozott alapvetően:

— rendelkezünk egységes, valamennyi fegyvernemre és kötelékre alkalmazható szabályzattal;

— az utasítás elvi alapon készült, kutatómunka eredménye tükrözi a tapasztalatokat.⁸

A hadtáp fogalma megint új megfogalmazásban jelentkezik. A csapathadtáp körébe sorolják mindazokat a hadtáp intézeteket és hadtáp alegységeket, melyek a csapatok anyagi, egészségügyi és technikai biztosításával foglalkoznak. Ebben az időben tehát a csapathadtáp megszűnt területi, lekötött fogalom lenni, felszabadultságát, mozgékonyását viszszerzerte.

A hadtáp korszerűsítésének főkérdése a mozgékonyság volt. Ezt követelte a nagy mélység, a nagyobb ütem, a manőverező harctevékenység, a tömegpusztító fegyverek által kiváltott veszély. A mozgékonyság igényét teljes egészében kifejezte az a látszólag terminológiai változás, hogy a szabályzatból eltűnt az „intézet” kifejezés és helyette egyértelműen hadtáp egységekkel és alegységekkel, tehát mozgékony kötelékekkel találkozunk az alábbi felosztásban:

- ellátó;
- szállító;
- javító;
- egészségügyi egységek és alegységek.

Az 1960-as harcászati szabályzat 85. pontja az alábbiakban határozza meg a hadtáp alegységek települési távolságait:

	támadás	védelem
Z HTP	2—3	2—3
ESH	6 km-ig	8 km-ig
EFH	8 km-ig	10 km-ig
Raktárak	15 km-ig	20 km-ig

A széttagoltság, a fedezékek létesítése és az álcázás a hadtáp alegységek telepítésénél főkövetelményként jelentkezik.

Amint az előbbi felsorolásból látjuk, az ezred hadtápbiztosításában újból jelentkezik a néhány éve nem szereplő lőszer felvételező hely. Akkoriban az Akadémia hallgatója voltam és a Harcászati Szabályzatnak ezt a kitételét bizonyos megütközéssel vettük tudomásul, pedig ez a lőszer felvételező hely már nem a régi értelemben szerepel „... a lőszer utánszállítás céljából a tüzer raktár és a szállító eszközök terhére, ezred lőszer felvételező helyet kell telepíteni, amelynek munkáját közvetlenül a tüzer fegyverzeti szolgálat vezetője irányítja”. (83. pont.) Itt tehát nem a teljes fegyverzeti és lőszerraktár külön telepítéséről, csupán a lőszerkészlet egy részének kikülönítéséről, a hadtáp lépcsőzésének egyik formájáról, a hadtáp első lépcső megjelenéséről van szó.

A harcászati szabályzat már 1960-ban megoldást keres az egységes hadtáp egységes vezetésének problémájára. Ezért előírja, hogy a hadtáp főnök személyében felelős az egész hadtáp megszervezéséért, a neki alárendelt szolgálati ágakban folyó ellátó tevékenységért és intézkedési joggal rendelkezik a település, az őrzés-védelem és az utánszállítás területén.

⁸ Honvédségi Szemle 1960. 6. sz. 99. oldal.

III.

A JELENLEG IS KORSZERŰNEK ÍTÉLT HADTÁPBIZTOSÍTÁSI ELVEK KIALAKULÁSA ÉS MEGSZILÁRDULÁSA

(1961—1969)

Az 1957—60-as átmeneti időszak az elméleti útkeresés időszaka volt. A kutatási bázis még nem volt széles, gyakorlatok nem igen voltak, az ellenforradalom még több területen éreztette hatását. 1961-től azonban a nemzetközi és belpolitikai helyzet reális értékelése, az MSZMP VII. kongresszusának határozatai nagyon átgondolt, széles körű és megalapozott fejlesztési időszakot indítottak meg. Természetes, hogy a csapatok mozgósítási és harcászultsági fokának megszilárdítása és 100%-os biztosítása érdekében végzett hadtudományi és haditechnikai intenzív korszerűsítő tevékenység első pillanattól kezdve éreztette hatását a hadtápbiztosítás elméletének fejlődésében is.

A hadtápbiztosítás alapvető működési formájává 1961—63-tól kezdve az „elhelyezkedés” válik, melynek részproblémái még nincsenek kigyakorolva. Az azonban nyomatékosan kihangsúlyozásra kerül, hogy korszerű harcban csak azok a hadtápbiztosítások, vagy biztosítási elemek települnek, melyeknek feltétlenül szükséges, a többiek az utak mentén széttagoltan helyezkednek el.

A hadtápbiztosítás, a harcrend fokozatos követése a hadtápbiztosítás egyre rugalmasabb lépéselőmozdításában jut kifejezésre.

1962—63-ban a megjelent cikkekben és tanulmányokban már egyes megfogalmazásban a hadtápbiztosítás két lépésben való telepítéséről van szó, de legalább is arról, hogy: „... felkészíteni arra, hogy rövid idő alatt képesek legyenek egy nagy mozgékony hadtápbiztosítás első lépésű kikülönítésére és a főerők mögött való előrevonásra”.⁹

1963-ban kezdődik meg erőteljesen a háború kezdeti időszaka hadtápbiztosítási sajátosságainak kutatása, mely együtt jár az erdős-hegyes terepen folytatott tevékenység hadtápbiztosításának intenzív kifejtésével. Az 1963. évi MNHF foglalkozás elvileg érinti a kérdést, azonban az 1963-as januári váratlan harcászultsági gyakorlatok teljes élességgel vetik fel a harcászultság rendszerének hadtápbiztosítású korlátait és rámutatnak arra a tényre, hogy milyen komoly problémák vannak a csapathadtápbiztosítás mozgékonyaságát illetően. Ezért 1963-ban általánossá válik az a követelés, hogy növelni kell az egység és hadosztály hadtápbiztosítás járműveinek terepjáró képességét, sőt teljessé kell tenni és olyan mértékig kell számukat növelni, hogy képesek legyenek a mozgósítás és kiegészítő készletek együttes felemelésére.

Világos, hogy az anyagi biztosítás a háború kezdeti időszakának viszonyai között sajátos eljárási formákat igényel. 1962-ig, amíg az ilyen tárgyú törzsszervezési és csapatgyakorlatok be nem indultak, ezek az eljárások csak spekulatív módon voltak elképzelhetők. Az üzemanyag ki-

⁹ Gl. no. támadó harcának hadtápbiztosítása erdős-hegyes terepen a háború kezdeti időszakában. 0215/MNHF. 1963.

egészítő készlet csak a harcbalépést megelőző időszak fogyasztásának pótlására szolgált s nem jelentkezett a megnövekedett mélység következtében jelentkező ellátási problémák megoldásaként. Bátoratlanok voltak az üzemanyag kiegészítő készletek mérvének meghatározására irányuló törekvések is és elképzelhetetlennek bizonyult, hogy 0,6—0,9 javadalmazási mérvben is lehet kiegészítő készleteket képezni.

A háború kezdeti időszakának harctevékenységeiben a békehelyőrség, mint ellátási forrás megszűnt, a Honvédelmi Minisztérium állandó békeraaktárai pedig kiegészítő ellátási forrásként léptek be. Az anyagi biztosítási rendszerének ez a helyzete hézagot, űrt okozott a háború első napjaiban, mert a képzett készletek nem biztosították a szükségleteket, de az előjáró hadműveleti hadtáp sem tudott bekapcsolódni. Az 1961—62-es előadások kifejezetten tiltották, hogy a határ körzetében felvonuló, vagy ott tevékenykedő magasabbegységek leszakadjanak az oszloptól, nagy körültekintéssel a menetvonal közelében eső béke objektumokban szerveztek üzemanyag és élelem vételezést. Az MN 5232 parancsnokság nevében Kapus elvtárs 1965-ben a Honvédelem egyik számában megjelent cikkében rendezte ezt a problémát s így az 1964—67 közötti időszakokban a békehelyőrségből néhány napig történő vételezése, mint kiegészítő ellátási forrás ismét megjelent.

Önmagában ez a kérdés természetesen nem oldotta meg a háború első napjainak hadtápbiztosítási gondjait. Az 1966—67. évi kiképzések, az MNHF csoport foglalkozásai sürgősen vetették fel annak a 2—3 napos időszaknak a problémáját, mely a hadműveleti hadtáp felállításáig és rendszerbe lépéséig tart. A legnagyobb nehézséget a tüzér lőszer ellátása jelentette, mert a feltételezések szerint valószínű, hogy a háború csak hagyományos fegyverekkel kezdődik, s ez a tüzérségi lőszer nagymérvű fogyasztást jelzi. A kérdés megoldására az MN 5232 törzse vállalkozott és a „Badacsony” hadtáp gyakorlaton olyan körülmények megvalósítását próbálták realizálni, melyek szerint a határon megkezdett harctevékenységek időszakában, a hadműveleti hadtáp felállításáig mind a hadosztály hadtáp, mind az ezred hadtáp járművei rendszeresen anyagokat vételeztek a békehelyőrségből, a közeli laktanyákból, polgári objektumokból és az úgynevezett határmenti anyagi bázisokról, melyek erre az időszakra kezdtek kialakulni.

Egyértelmű megállapítássá vált, hogy a probléma megoldásának útjai a következők:

- a csapatok mozgókészleteinek maximális emelése;
- anyagkészletek felhalmozása a határmenti bázisokon;
- kiegészítő készletek felhalmozásának és szállításának biztosítása a harckészültség rendszerében;
- az egyes hadtáp tagozatok, elsősorban a zászlóalj ellátási szakasz teherbíró képességének fokozása.

A hadtáp mozgékonyságának növelése, az új harcelfjárás által megkövetelt működési formák 1963-ban már problematikusá tették a mozgásban levő hadtáp alegységek között az anyagátadás formáit és módszereit. Ezért a ZMKA hadtáp és az ETI hadtáp harcászati tanszékén a levezetett foglalkozásokon belül egyre nagyobb teret kapott az anyagátadás

céljainak leginkább megfelelő anyagátrakó, illetve anyagátadó pontok szervezése. Természetesen ez a probléma a tanszékeken elméletileg vetődött csak fel, az élet azonban 1965—66-tól kezdve a szárazföldi csapatoknál is létrehívta azokat a gyakorlatokat, melyeken az anyagátadás anyagátadó pontokon történt és egyben tisztázódott ezen anyagátadó pontok működésének néhány alapvető elve is.

Hadtáp vezetése

A hadtápbiztosítás magasabb követelményei sürgetően vetették fel a hadtápvezetés metodikájának és rendszerének tökéletesítését. Ehhez járult még, hogy az MN-ben általában 1966-ban kezdtek intenzíven foglalkozni a katonai vezetés általános kérdéseivel, módszertanának, a vezetés szervezésének és technikai eszközeinek korszerűsítésével. 1966-ban jelenik meg hazánkban a hadtudomány egyik új ága, a katonai vezetéselmélet. A technika mind tömegesebb megjelenése, a harctevékenységek bonyolultabb jellege bonyolultabb feladat elé állította a vezetést, s az a régi formák között nem tudott megbirkózni a feladatokkal.

Konkrétan milyen tényezők bizonyították a szűk keresztmetszetet a hadtáp vezetésben:

a) új alegységek, szakcsapatok, szervezeti kötelékek jelentek meg, a meglevők egy része átrendeződött, a hadtáp vezetésnek tehát többirányban kellett tevékenykednie,

b) megnőtt a hadtáp alegységek száma, változott a minősége,

c) a hadtáp alegységek tevékenysége lényegesen szélesebb területen folyt le és bonyolultabbá vált mozgatása, megnövekedtek a távolságok,

d) az idő megrövidült, a szervezés és vezetés rendelkezésére álló idő csökkenett,

e) nagyobb jelentőségre tett szert a manőver és a hadtáp vezetőszerveknek gyorsabban kellett követni a csapatokat, kevesebb volt az egyhelyben tartózkodás, gyorsabban és pontosabban kellett operatív döntéseket hozni.

1962—63-as időszakban mindezt bonyolította, hogy a háború kezdeti időszakában a csapatoknak, illetve a vezetés szerveinek párhuzamosan többféle tevékenységet kellett végeznie. A hadtáp törzsek egyrésze be kellett fejezze a mozgósítást; közben vezetni kellett a menetet és a menetelő csapatok ellátását; végül meg kellett szervezni a várható harctevékenység hadtápbiztosítását.

Ezért a probléma megoldására a hadtáp törzsek megosztása látszott a legalkalmasabbnak. Az 1964-ben lezajlott „Szikra” gyakorlat óta a hadosztály hadtápban ügyszólván minden esetben, az ezred hadtápban pedig gyakorta képeztek úgynevezett operatív csoportot.

A hadtáp vezetés problémájának másik jelentős területe volt a hadtápbiztosítás tervezésében jelentkező útkeresés. Az, egyértelműen eldőlt 1961 után, hogy a hadtápbiztosítás tervét valamennyi egység, magasabb egység hadtáptörzsben el kell készíteni. A „Hadtáp biztosítási terv” kifejezés tükrözte, hogy itt a harc mindenoldalú biztosításán belül a hadtápbiztosítás teljes, komplex megvalósításának tervezéséről van szó, és így minden régi kifejezés alkalmatlanná vált.

A tervező munka és a vezetés tökéletesítése érdekében újra felvetődött az igény a különböző hadtáp okmányok (tervezési és jelentési okmányok) alaki uniformizálására, formai egységesítésére. Ez az álláspont vitát zárt le, melyben egyes nézetek olyan áltudományos felfogásból indultak ki, hogy a *formanyomtatvány, a meghatározott rovatok maguk közé kényszerítik* a gondolatokat s így a hadtápbiztosítás sokoldalúságát, rugalmasságát, sablonmentességét nem engedik érvényre jutni. Ennek a felfogásnak eredményeképpen a tervek, a főmutatók értelmezésében és készítésében zűrzavar és szabatoság mutatkozott, melynek határozott megszüntetése érdekében a szárazföldi csapatok hadtáp vezetése ismét megvalósította az egységes okmányrendszert és az akadémia hadtáp tanszéke ezt továbbfejlesztve kialakította az úgynevezett „express” okmányok egy változatát.

IV.

AZ ELMÉLET ÉS GYAKORLAT 20 ÉVES FEJLŐDÉSÉBŐL LEVONT KÖVETKEZTETÉSEK LEHETSÉGES FELHASZNÁLÁSA AZ ELŐTTÜNK ÁLLÓ IDŐSZAKBAN (1970-től)

Az 1969-es esztendő a hadtápbiztosítás számos problémájában lezárta az elmúlt kutatási időszakot és igyekezett választ adni mindazokra a kérdésekre, melyek az 1960—61-es szabályzatok megjelenése után még nyitottak voltak. Az elmúlt évek során végrehajtott számtalan gyakorlat, foglalkozás, elmélyült kutató munka, azon kívül, hogy számos kérdést, főleg a háború első napjainak hadtápbiztosítási problémáit elméletileg megoldotta, egyben egy új, a mai fejlesztési időszak körvonalait alakította ki, feltett újabb kérdéseket. Ebből a szempontból igen nagy jelentőségű volt az MNHF elvtárs 1969 decemberében tartott szakmai továbbképzési foglalkozása.

A hatvanas évek intenzív fejlesztési időszakának problémái általában megoldódtak, a csapatok hadtáp biztosítása jelenlegi szervezetek, a jelenleg meglevő harci-technikai eszközök mellett megfelelően biztosított, megoldott. Ezenkívül részleteiben:

— Határozott utakon halad a hadtáp vezetés gépi eszközeinek használatba vételével kapcsolatos problémák megoldása, kikísérletezése, az azokat használó szervezetek alakítása.

— Egységes családdá váltak a csapathadtáp technikai eszközei, ezek valamennyi szolgálatban megfelelnek a legkorszerűbb követelményeknek.

— Befejeződött egy kísérletsorozat, a hadtápbiztosítás legszűkebb keresztmetszetét képező rakodási tevékenység komplex gépesítésével kapcsolatban és ez a kérdés általános üggyé vált.

— Komoly felmérő munkával tisztázódtak a csapatokkal szállítandó anyagi készletek általános tárolási, készlet képzési és málházási paraméterei, ennek megfelelően folyamatosan korrigálódott a hadtáp alegységek szervezete.

Nézetünk szerint jelenleg három alapvető irányban kell alakítani, korszerűsíteni, gazdagítani a hadtápbiztosítás elméleti kérdéseit, a gyakorlat által megfogalmazott követelmények függvényében:

1. A hadtáp egységes vezetésének elvei és módszerei, ennek szervezeti feltételei meghatározása;

2. A hadtápbiztosításban résztvevő szervek, alegységek szervezeti összehasonlása, illetve átrendezése, egyes ellátási szakaszok jellegének újra értékelése;

3. A hadtáp egységek, alegységek, intézetek megóvásával, tömegpusztító fegyverek elleni védelmével, minden oldalú biztosításával kapcsolatos rendszabályok egzakttá kidolgozása.

Ezzel kapcsolatban, ha a hadtápbiztosítás elméletének 25 éves fejlődését megvizsgáljuk — még mindig néhány nyitott, teljesen nem megválaszolt kérdés jelentkezett.

— Hogyan jutnak el bonyolult helyzetben a harchoz szükséges leg-alapvetőbb anyagok folyamatosan a felhasználókhoz? Hogyan lehet biztosítani, hogy az anyag, elsősorban a lőszer, műszaki anyag, üzemanyag olyan ritmusban és ütemben kerüljön el a felhasználókig, ahogy azt a fogyasztás és ezzel egybehangolva az anyagátadás lehetősége szükségessé teszi?

— Mivel és hogyan lehet megóvni a hadtáp alegységeket a tömegpusztító fegyverek hatásaitól, ezen belül az atomcsapás következtében, továbbá a napalm és egyéb gyújtóanyagok alkalmazása során keletkezett nagykiterjedésű és erős intenzitású tüzekről?

— Milyen irányban kell a hadtáp törzseknek gyakorolniuk a vezető tevékenységet elsősorban? Hogyan lehet biztosítani az összeköttetés folyamatoságát minden irányban, hogy képes az előljáró hadtáp vezetési szerve a vezető tevékenység egyrészét helyszínen, a csapatokhoz, alegységekhez közelítve megoldani?

— Hogyan lehet korszerűsíteni és feszebbé tenni a szállításokat, mi az útja a szállító eszközök még központosítottabb felhasználásának, milyen formában lehet kikerülni a különböző ellátási ágakban párhuzamosan folyó utanszállítási tevékenység során jelentkező üresjáratokat és átfedéseket?

Mint a bevezetőben megállapítottuk, az MN Hadtáp szolgálatát befolyásoló elmélet, a Nagy Honvédő Háború tapasztalataival gazdagodott és a továbbfejlesztett szovjet hadművészet hadtápbiztosítási elveinek talaján bontakozott ki.

Az elmúlt 25 esztendőre történő visszatekintés után megállapíthatjuk, hogy szabályzataink, dokumentumaink, a továbbképzések anyagai folyamatosan igyekeztek követni a hadművészetben, a haditechnikai eszközökben végbement változásokat és mindenkor megfelelő elméleti alapokat biztosítottak a csapatok harctevékenységének hadtápbiztosításához. A hadtápbiztosítás elméletén alapuló tanintézeti tematikák, továbbképzési programok, szabályzatok, előadások és egyéb dokumentumok alapján nagyszámú idősebb és fiatalabb hadtáp tiszt készült fel sikeresen arra, hogy a csapatok hadtápbiztosítását a legbonyolultabb helyzetekben is

meg tudják valósítani. Az elméletet tükröző dokumentumok a hadtáptisztek részére olyan elméleti felkészülést tettek lehetővé, mellyel felkészítve a csapatoknál végzett gyakorlati tevékenységek során számosan gazdagították az elméletet. Valóban megállapíthatjuk, hogy különösen a legutóbbi intenzív fejlesztési időszakban a hadtápbiztosítás korszerűsítésében az elmélet és gyakorlat egysége magas színvonalon jutott kifejezésre.

Külön kell szólni arról az óriási szerepről, melyet a hazai elvi dokumentumok, szabályzatok, módszerek kialakításában a szovjet tanácsadó elvtársak és a szovjet hadsereg déli csoportjának teljes hadtáp törzse játszott.

A hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájáról

Forgács András alezredes

Az utóbbi időben egyre gyakrabban hangoznak el olyan vélemények, egyre sürgetőbben vetődnek fel olyan igények, hogy rögzítsük pontosabban a hadtápszolgálattal kapcsolatos pártpolitikai munka lényegi kérdéseit — a gyakori, naponta hallható megfogalmazás szerint — a hadtáppártpolitikai munka jellemzőit, lényegi vonásait.

Annak ellenére, hogy nem pontosan fogalmazódott meg a kérdés lényege — jogosultságáról nem vitatkozhatunk, mivel mind a mindennapi —, gyakorlati munkavégzés során, mind a munka hatékonyságának növelésére irányuló törekvések ismét és ismét e kérdéskomplexumhoz vezetnek el bennünket, egyre sürgetőbben vetik fel e kérdések megválaszolását.

A megoldás, megválaszolás kezdetekor elkerülhetetlenül azt a kérdést kell feltennünk magunknak, van-e racionális magva, megfogható konkrét tartalma e felvetéseknek, beszélhetünk-e egyáltalán a *hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájáról*. A válasz csak akkor lehet igenlő, ha minden mástól különböző, önálló tartalmat találunk e fogalom mögött.

Természeteszerű, hogy — mint minden kérdés, úgy a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkája is — csak nagyon sokoldalú és sokrétű elemzéssel válaszolható meg. Mind sajátos területei, mind megkülönböztető tartalmi kérdései csak így tárhatók fel. A jelenlegi kis tanulmányban csupán egyetlen vonatkozásban kísérelem meg problémáink megközelítését, esetleg tisztázásának elősegítését, — pontosan megnevezve — a *hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájának fogalma* oldaláról. Nem az óvatosság készítet arra, hogy már itt, az indulás pillanatában hangsúlyozzam: nem vindikálom a csálhatatlanság, a tévedhetetlenség jogát. Első kísérletről, első nekirugaszkodásról lévén szó, még a teljességre sem törekedhetek. Mindössze néhány, e kérdéshez kapcsolódó gondolatot kívánok közzé tenni, további gondolatébresztés céljából.

Abból indulok ki, hogy a *pártpolitikai munka* sajátosan a hadsereghez kapcsolódó terminológia, illetve fogalom. Meghatározását már több esetben elvégezték, s az akadémián, a tiszti iskolákon mint oktatási téma szerepel. Általános értelemben tehát eltekinthetünk taglalásától. A jelen-

legi kérdések megválaszolásának akkor van értelme, ha azokat az állásfoglalásokat fogadjuk el, melyek e terminológiának, e fogalomnak jogosultságát vallják és konkrét tartalmi meghatározását adják. Jelen esetben ezekhez az állásfoglalásokhoz kapcsolódók, s ezek konkrét, részki-fejtésére teszünk kísérletet.

Úgy gondolom leghelyesebb, legcélravezetőbb, ha úgy közelítjük meg a kérdést, hogy először sorba vesszük mindazokat a dolgokat, amelyeket teljes bizonyossággal elmondhatunk a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájáról, majd ezt követően tömör összefoglalását adva az elmondottaknak, kísérreljük meg célunk elérését, nevezetesen az önálló, sajátos tartalom feltárását.

Mit mondhatunk hát az előzőeknek megfelelően a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájáról.

Mindenekelőtt azt, hogy a *hadtápbiztosítás pártpolitikai munkája, a Magyar Néphadseregben folyó pártpolitikai munka szerves része*. Csak ezen belül és csak ezzel együttesen és elválaszthatatlanul van értelme, csak ezen belül tárható fel önálló és sajátos tartalma, megkülönböztető területei. Azt gondolom, nem tévedünk nagyot, nem túl merész annak kijelentése, hogy közöttük a rész és egész relációja érvényesül. Természetes következménye ezen állításnak, hogy elsődleges és mindenkor legfőbb feladatunk a pártpolitikai munka általános — a Magyar Néphadsereg egészére kötelező — feladatainak végrehajtása. Csak ezen belül és ezek mellett foglalkozhatunk — és elengedhetetlenül kell foglalkoznunk — azokkal a helyi (munka és szervezet jellegéből adódó) sajátos kérdésekkel, mely a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkája megnevezés körébe sorolandó, s annak értelmet, tartalmat ad.

Tovább vizsgálva a témát azt mondhatjuk, hogy amikor a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájáról beszélünk — éppen az előzőekből is következően — *a Magyar Néphadsereg minden szintjén és minden szervezetében végzett tevékenységet értünk alatta*. Tehát azt a számtalan relációban differenciált tevékenységet, mely mind a Magyar Néphadsereg felső vezetésében elvégzendő feladatokat (mely döntően elméleti és irányító munkaként realizálódik), mind a hadtápszolgálatban végzett tevékenységet, mind a hadsereg egyes szervezeteiben megvalósuló résztvékenységet. Visszaautalva az előzőekben elmondottakra is, az általános értelemben végzett pártpolitikai munkának mindenhol és minden szinten része, elválaszthatatlan eleme a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkája. Alapos elemzés alapján, sok-sok tapasztalattal bizonyítható be, ahol és amennyiben ez nem így van, ott és akkor fogyatékos és hiányos a pártpolitikai munka, következésként hatékonysága veszít erejéből, sőt esetenként komoly zavarokat, nyugtalanító jelenségeket is okozhat.

Más vonatkozásban — alapvetően a munka jellegét tartva szem előtt — azt mondhatjuk, hogy a a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkája — miként az egész — *elméleti és gyakorlati tevékenység*. Csak mindkét vonatkozásban történő végzése biztosíthatja tartósan az eredményességet. Kétségtelen, hogy — mint az élet objektív követelménye — a gyakorlatban mindenkor feltalálható. Amennyiben azonban a gyakorlati munkavégzést nem követi a tapasztalatok tudatos gyűjtése, az elemzés,

az általánosítás és az elméleti tevékenység más, számtalan eleme, úgy annak előbb-utóbb káros következménye érezhető. Az állítás persze megfordítva is érvényes. A gyakorlat által nem igazolt, vagy a körülményektől elrugaskodott elméletieskedés elburjánzása is legalább annyira káros lehet, mint az elméleti munka hiánya. Harmónikus egységben, mindkettőt kellő arányban művelve viszont a munka hatékonyságát, az új követelményekhez történő gyors, rugalmas igazodást biztosíthatjuk.

Helyzetünket konkrétan áttekintve, a jelen időszakban — megítélésem szerint — az elméleti vonatkozásban tapasztalható nagyobb lemaradás munkánkban. Nem eltűlözva a hiányosságainkat, nem lebecsülve a pártmunka általános fellendítéséből és a Magyar Néphadseregben folyó pártpolitikai munka fejlődéséből kisugárzó pozitív, lendítő hatást, érezhető, hogy elméleti tevékenységünk fogyatékoságai fékezőleg hatnak gyakorlati munkavégzésünkre. A gyakorlati munka eredményeire és tapasztalataira alapozva, elengedhetetlen és sürgető követelmény az elméleti tevékenység fokozása, az e vonatkozásban érezhető lemaradás felszámolása.

A hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájáról is elmondható, hogy *a más munkaterületektől eltérő, sajátos eszköztára van, sajátos munkamódszerekkel, munkaformákkal valósítja meg az egyébként azokkal közös, összehangolt célkitűzéseket.*

A hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájának tartalmi feltárása során alapvető figyelmet kell fordítanunk arra, hogy az mire irányul, mi a célja. Teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy e munka kizárólagos célja a Magyar Néphadsereg hadtápbiztosításának, a hadtápszolgálat funkcionális feladatainak elősegítése, a személyi állomány ennek érdekében történő mozgósítása. Azok a sokrétű feladatok, amelyeket a gyakorlati munka során végrehajtunk, amelyek terveinkben szerepelnek, közvetlenül vagy közvetve, ezen végső célkitűzésekben szintetizálhatók. Az elemzés során ennek kiemelése és megállapítása különösen jelentős. A sok-sok kérdés közül az egyike azoknak, amely legközelebb visz a vizsgált téma lényegének megragadásához. Soha sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy amikor a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájáról beszélünk, az végső célját tekintve soha sem irányulhat másra, mint a szolgálat előtt álló feladatok megvalósításának elősegítésére.

Mindezek után, a lényeges és általunk teljes bizonyossággal állítható ismeretek felsorolását le is zárhatjuk. Úgy érzem ezek elégségesek ahhoz, hogy összefoglalásukkal a téma lényegének feltárásához eljussunk.

Összegezeként és definíciójelleggel megfogalmazva tehát: a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkája, a Magyar Néphadseregben folyó pártpolitikai munka szerves és elválaszthatatlan része, az a hadsereg minden szintjén és minden szervezetében végzett elméleti és gyakorlati tevékenység, amely sajátos eszközeivel elősegíti a Magyar Néphadsereg hadtápbiztosítását, a hadtápszolgálat általános funkcionális feladatainak — békében és háborúban történő — megvalósulását.

Nem tudom, hogy a formális logika bonckése alatt mennyire állna meg helyét ezen összefoglaló, mennyiben nevezhető teljesnek. Remélem azonban, hogy közelebb vitt problémáink megválaszolásához, még ha to-

vábbi munkára ösztönző jelleggel is, de elősegítette annak tisztázását, s alkalmas a szóban forgó téma lényegének feltárására, vagy annak megközelítésére.

Befejezésül még szeretnék két — előzőekhez kapcsolódó — gondolatot felvetni. Először is, hogy a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkája tehát nem szűkíthető a hadtápszervekben, vagy hadtápszervek által végzett pártpolitikai tevékenységre. Nem azonos azzal. A hadtápbiztosítás pártpolitikai munkája bővebb tartalmat foglal magában, s terjedelemben is jóval szélesebb. A hadtápszervekben és hadtápszervek által végzett pártpolitikai munka — bármilyen jelentős szerepet tölt is be — mindenkor csak része a hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájának. A kettő kapcsolataira, összefüggéseire, kölcsönhatásaira célszerű nagyobb figyelmet fordítanunk és részletesebb elemzés — még helyesebben — elemzések tárgyává tenni.

Másodszor és zárásként még egyszer szeretném aláhúzni, hogy nem vitalezáró jelleggel, teljességre törekedve tettem közzé gondolataimat. Nagyon szeretném viszont, ha gondolatokat ébresztve ösztönözné a pártpolitikai munka kérdéseinek elemzését, közös problémáink gyakoribb felvetését, taglalását, s végső kimenetelét illetően azok tisztázását. Meggyőződésem, hogy mindezek tevékenységünk tudatosabbá válását, munkánk hatékonyságának növelését fogják eredményezni.

Az eredményesebb hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzésről és továbbképzésről

Tóth József alezredes

Az állomány és rendfokozati arányok módosulásából eredően a következő években jelentősen növekszik a tiszthelyettesek, de különösen a hivatásos tiszthelyettesek szerepe és felelőssége a beosztottak nevelésében, oktatásában. A csapatok, szervek és intézetek állományában megnövekedtek a tiszthelyettesi és polgári beosztások. Amellett, hogy sok tiszthelyettesi beosztás polgárra módosult, mégis igen jelentős számban emelkedett a tiszthelyettesi beosztások száma.

Néphadseregünkben a hivatásos tiszthelyettesek önálló parancsnokként funkcionálnak, alegységük, szervük állományának politikai nevelői, szabályzat szerinti napi életének szervezői, kiképzői, harcvezetői.

Megjelent az általános hadtáp szakos tiszthelyettesi kategória és jelentősen növekedett a magasabb képesítést igénylő tiszthelyettesi helyek száma. Ez a változás megkövetelte a tiszthelyettesképzés rendszerének felülvizsgálását és módosítását.

A módosult tiszthelyettesi feladatok ellátására történő felkészítés jelentősen növeli a tiszthelyettesképzéssel foglalkozó bázisok szerepét a hallgatók nevelésében, valamint a sokoldalú és hatékonyabb szakmai képzésben.

E cikk keretében összefoglaló tájékoztatást kívánok nyújtani a hadtápszolgálaton belül kialakított tiszthelyettesképzés rendszeréről, a hivatásos tiszthelyettesképzés végrehajtásának tapasztalatairól és hatékonyságát jobban elősegítő módszerek alkalmazásáról.

A hadtápban a tiszthelyettesi kategória kiterjesztésre került az önálló alegységek szolgálat főnöki és ellátó, szállító szakaszparancsnoki beosztásokra. Ennek megfelelően a hadtáp tiszthelyettesi állománnyal szemben magasabb követelményeket kellett állítani. E megnövekedett igény szükségessé tette képzésük emelt szintű tartalmi meghatározását is.

Feladattá vált a meglevő kiképzési programok korszerűsítésének végrehajtása, illetve új programok, követelmények kialakítása. Az érvényben levő kiképzési programokat ki kellett egészíteni olyan elemekkel,

amelyek igazodtak a hadtáp-tiszthelyettesi állománnyal szemben támasztott magasabb igényekhez, a kiképzés új követelményeihez. Ennek következtében került megváltoztatásra az elmúlt évben a hivatásos tiszthelyettesek kiképzési rendszere. Így a 2 éves hivatásos tiszthelyettesképzésen belül az 1 éves bázis + 1 éves csapatgyakorlati képzés helyett bevezetésre került a 2 éves bázis, azaz tanintézeti kiképzés.

A megnövekedett időtartamú bázisképzést elsősorban a lényegesen nagyobb ismeretanyag-igény tette szükségessé, mivel egyes tiszthelyettesi kategóriákban a szolgálatot ellátók szolgálat főnöki beosztás ellátására is képzést kell kapjanak. Emellett az elmúlt években lehetővé vált az arra alkalmas és az előírt feltételekkel rendelkező továbbsholgáló tiszthelyettesek szakvizsgára bocsátása, és eredményes vizsgájuk után hivatásos állományba való átvételük is.

A tiszthelyettesi állomány megnövekedett szerepe következtében vált szükségessé a hivatásos és továbbsholgáló tiszthelyettesekkel szemben támasztott követelményszint központi módosítása is.

A hadtápszolgalaton belül a hivatásos állomány mellett nagy számban foglalkoztatnak továbbsholgáló tiszthelyetteseket is. Mindkét kategóriával szemben meghatározottak az általános katonai, politikai és szakmai követelmények. A követelményszintet különböző iskolákon, tanfolyamokon, illetve irányított önképzés útján lehet elérni.

Az MN hadtápszolgalaton belül a következő tiszthelyettesképzési formák találhatók:

- hivatásos tiszthelyettesi bázisképzés;
- továbbsholgálói tiszthelyettesek levelező rendszerű továbbképzése;
- zászlósi vizsgára felkészülési tanfolyam;
- továbbképzések az alakulatoknál;
- céltanfolyamok bázisokon, vagy az alakulatoknál;
- továbbsholgáló tiszthelyettesek felkészítési tanfolyama.

A tiszthelyettesképzés különböző formái más-más célkitűzés megvalósítása érdekében kerültek bevezetésre. Ennek megfelelően követelményszintjük, időtartamuk, az oktatás, illetve a felkészülés során alkalmazott módszerek és az elvégzésük után adott képesítések is nagyban különböznek egymástól.

Az elmúlt évben bevezetett új rendszerű hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzésnek alapvető célkitűzése szilárd marxista—leninista világnézettel, magas fokú politikai, erkölcsi tulajdonsággal, fejlett hivatástudattal, magas szintű katonai és szakmai felkészültséggel, vezetői készségekkel és pozitív emberi, parancsnoki tulajdonságokkal rendelkező ellátó-, szállítószakaszparancsnoki, valamint önálló alegységek szolgalati ágainak vezetésére, irányítására alkalmas szaktiszthelyettesek képzése.

E célok megvalósításával kívánjuk elérni, hogy a tanintézetből kibocsátott fiatal tiszthelyettesek képesek legyenek különböző rendeltetésű alegységek harcának anyagi—egészségügyi biztosításával kapcsolatos feladatok szervezésére, irányítására. A beosztottak kiképzésének végrehajtására, a hadtáp szaktechnikai eszközök szakszerű kezelésére, a beosztásukkal járó jogi, erkölcsi, anyagi felelősség és hatáskör szabályszerű ellátására,

valamint a szolgálati beosztás teljesértékű ellátása mellett — fejlett tanulási, önművelési igények, egészséges becsvágyuk következtében — politikai, katonai-szakmai téren legyenek alkalmasak a továbbfejlődésre, az új ismeretek folyamatos elsajátítására és alkalmazására.

Mint látható, ezek az elvárások igen magas mércét állítanak hivatásos tiszthelyettes hallgatóinkkal szemben. Ez a magasabb igény viszont magasabb beosztással is jár, az átlag 2—5-ös illetménykategória a 8—9-es fokozatot is elérheti, például önálló alegység szolgálat főnöki beosztás betöltése esetében.

A hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzés 2 év időtartamú, amely négy félévre van felosztva. A 2 év lényegében tanintézeti kiképzés, amelyen belül 1 hónap időtartamú gyakorló csapatszolgálatra kerül sor a 4. félévben. A gyakorló csapatszolgálat időszakában a tanintézeti képzésben tanult figyelembevételével az első beosztásra való közvetlen felkészítés érdekében gyakorolnak a tiszthelyettes hallgatók. A várható első beosztások azonosak az alapvető célkitűzésekben foglaltakkal.

A képzés első hónapjában a Magyar Néphadseregben egységesen előírt idejű és tartalmú sorkatonai alapkiképzésre kerül sor. Ezt követik az első félév tanulmányai, melynek során a sokoldalúan és jól képzett hadtáp sorkatonákkal szemben támasztott követelményeknek kell megfelelniök.

A második félévben lényegében rajparancsnoki, illetve raktárkezelői képesítést szereznek a hallgatók.

A harmadik félév követelménye, hogy megszilárdítsák a rajparancsnoki készséget és megkezdjék a szakaszparancsnokká képzést, illetve befejezzék, megszilárdítsák a raktárvezetői képzést, továbbá megkezdjék az önálló alegység szolgálatiág-főnöki, valamint a zászlóalj segélyhely parancsnoki képzést.

A negyedik félévben befejezik a szakaszparancsnoki, önálló alegység szolgálatiág-főnöki, illetve a zászlóalj segélyhely parancsnoki képzést.

A tanintézeti kiképzés keretében politikai, általános műveltségi, általános katonai, kiegészítő katonai és szakmai kiképzési tantárgycsoportok foglalnak helyet. Az általános műveltségi tantárgyak katonai pedagógiai és lélektani, magyar nyelv és irodalom, és mennyiségtani alapismeretek megszerzését célozzák.

Általános katonai tantárgycsoporton belül kerül sor az általános harcászat, lökiképzés, testnevelés, alaki kiképzés, szabályzatismeret, tereptan, tömegpusztító és gyújtófegyverek elleni védelem, karhatalmi és műszaki ismeretek oktatására.

A kiegészítő katonai ismeretek keretében jogi, titokvédelmi és ügyviteli, munka- és balesetvédelmi, tűzvédelmi, állambiztonsági, egészségügyi, személyügyi ismeretek, valamint katonai rendszerismeretek oktatására kerül sor.

A szakmai kiképzésre fordítják az össz tanórák több mint 60%-át. A szakmai kiképzés három nagy csoportra tagozódik:

- szakanyagismereti és technikai eszközkezelői kiképzésre;
- háborús szakkiképzésre és
- béke szakkiképzésre.

A csoporton belül természetesen a szakmai sajátosságoknak megfelelően más-más a tagozódás, de általánosságban a következő rendszert követik.

— A szakanyagismereti és technikai eszközkezelői kiképzés szakmai alapkiképzésre, anyag- és áruismeretre, harci és hadtáp technikai eszközismeretre, műhelygyakorlatra, élettani, klinikai alapismeretekre tagozódik.

— A háborús szakkiképzés harcászati, csapathadtáp és szakharcászati ismeretek oktatásából áll.

— A béke szakkiképzés keretében kerül sor általában a raktározási, gazdálkodási, nyilvántartási és számviteli, alegység gazdálkodási és vezetési ismeretek oktatására, illetve a csapatgyakorlatok lefolytatására.

A korábbi években továbbszolgáló tiszthelyettesek részére meghonosodott központilag szervezett, de egyéni tanulás útján végrehajtott szakvizsga tanfolyamok egy része is átszervezésre került. A hadtápszolgálat teljes egészében áttért az új, levelező rendszerű hivatásos tiszthelyettesképzésre.

A honvédelmi miniszter elvtárs utasítása alapján 1974 szeptembertől bevezetésre kerül a továbbszolgáló hadtáp-tiszthelyettesek részére a korábbi egy, illetve másfél éves munkától függetlenített iskolai képzés helyett az 1 éves levelező rendszerű hivatásos képzés.

A levelező rendszerű hadtáp-tiszthelyettesképzés célkitűzése a katonai pályát hivatásul választó, arra alkalmas továbbszolgáló tiszthelyettesek hivatásos hadtáp tiszthelyettesekké nevelése, képzése. Képzésüket alapotni kell a sor- és továbbszolgálatuk alatt megszerzett elméleti ismeretekre, gyakorlati tapasztalatokra, pozitív emberi-, parancsnoki tulajdonságokra. Képzésük során pedig el kell érni, hogy politikailag szilárd, ellátó-, szállító szakasziparancsnoki, önálló alegység hadtáp szolgálatiág-főnöki beosztások betöltésére alkalmas hadtáp-tiszthelyettesek legyenek, akik képesek beosztottaik politikai nevelésével, kiképzésével, a harc vezetésével, illetve a harc hadtápbiztosításával, a szabályzat szerinti katonai szolgálattal és életrenddel összefüggő feladatok felelős és szakszerű végrehajtására és rendszeres önművelés útján továbbfejlődésre.

Ezek a követelmények lényegében megegyeznek a 2 éves hivatásos tiszthelyettesi bázisképzéssel szemben támasztott igényekkel. Ennek megfelelően a tanfolyam eredményes elvégzése is azonos képzettséget jelent, illetve azonos képesítést nyújt. Ez a képzésforma 1 éves időtartamú és alapvetően egyéni tanuláson alapszik, melyet a napi szolgálati feladatok ellátása mellett kell teljesíteni. Az 1 éves tanfolyam komoly igénybevételt jelent és jelentős kötelezettséggel jár. A két tanulmányi félév alatt, a tanévnyitón kívül 3x3 napos konzultáción, két alkalommal 1—1 hónapos évközi, illetve évváró összevonáson, és 1 hónap időtartamú gyakorló csapatszolgálaton kell a tanfolyam hallgatóinak részt venni.

A gyakorló csapatszolgálat kötelezettsége alól mentesítést kaphatnak azok, akik a tanfolyam megkezdése előtt, vagy megkezdésekor legalább 2 hónap időtartamú, hivatásos állományba vételt követő beosztással meg egyező feladatkört töltöttek, vagy töltenek be. A levelező tanfolyam hallgatók a másodéves nappali hallgatókkal együtt, azonos körülmények és feltételek között vizsgáznak. Avatásukra is egyidőben kerül sor, összevont, központilag szervezett ünnepségen.

A hivatásos tiszthelyettesképzés rendszerében foglal helyet a zászlósi vizsgáztatás is.

Zászlósi vizsgáztatásra azok a hivatásos állományú főtörzsrörmesterek jelentkezhetnek, akik (egyéb feltételek megléte mellett) e rendfokozatban legalább hat évet eltöltöttek. A zászlósi vizsgáztatás célja a betöltött beosztás eredményes ellátására való képesítés és ennek érdekében a meglévő politikai, általános katonai és szakmai ismeretek rendszerezésének, felfrissítésének, kiegészítésének biztosítása. Ezzel a felkészültségi szint feltétlen emelése.

A zászlósi vizsga a hadtápszolgálaton belül politikai, általános katonai és szakmai vizsgából áll. Az általános katonai ismereteken belül általános harcászati, idegen hadsereg (NSZK, olasz, osztrák alegység szintű) és tömegpusztító fegyverek elleni védelem kérdéseinek tanulmányozását kell végrehajtani, a vizsgázó betöltött beosztásának megfelelő mértékben.

A szakmai ismeretek keretében a betöltött beosztásra legjellemzőbb, átfogó komplex szakmai gyakorlati feladatot kell megoldani, amely készíti a vizsgázót egyrészt a feladattal összefüggő alapvető elméleti indoklások kifejtésére, másrészt a feladat előkészítése során önálló tervező, szervező, kidolgozó munkára.

A politikai és szakmai vizsgák alól mentesíthetők azok a hivatásos hadtáp-főtörzsrörmesterek, akik például e tanfolyamnál magasabb szintű politikai oktatási formában eredményes vizsgát tettek, illetve szakvizsgázniok nem kell azoknak, akik a megelőző három év során a szocialista versenymozgalomban alegységükkel folyamatosan, legalább két egymást követő értékelési időszakban kiváló, vagy élenjáró címet értek el, továbbá szakbeosztásuknak megfelelő szakiskolát végeztek és azon szakképesítést szereztek. Nem kell vizsgázniok azoknak sem, akik központilag szervezett, de legalább 2—3 hónap időtartamú, a szakmai kiképzési tartalom szempontjából a zászlósi vizsga szakmai ismereti követelményeivel azonosítható szaktanfolyamot végeztek.

A zászlósi vizsgáztatás az előléptetésre jogosult előjárók, az MN fegyvernemi és szolgálati főnökségek (a HM közvetlenek esetében) és a seregtestparancsnokságok hatáskörébe tartozik. A zászlósi vizsgára való jelentkezés elfogadása után minden év szeptember hónapjában kiadják a felkészülési követelményeket. A vizsgára való felkészülés módszere az önálló egyéni tanulás. Emellett a résztvevők számára a felkészülés kezdeti szakaszában 2—3 napos, évközben kétszer 1—2 napos kötelező konzultációkat és a befejező szakaszban 3—4 napos összevonást szerveznek.

A vizsgát évenként egy alkalommal, augusztus hónapban kell végrehajtani.

A tanfolyamot végeztek, illetve a vizsgákat eredményesen teljesítők részére központilag kiadott formanyomtatványon igazolást adnak, amely bizonyítja a magasabb képesítést, illetve a zászlósi előléptetéshez szükséges szakmai feltétel megszerzését.

Az évenként rendszeresen ismétlődő, de anyagában változó továbbképzések az alakulatokon, szerveken belül, szintén igen fontos helyet foglalnak el a tiszthelyettesképzés rendszerében. E továbbképzések alapvetően politikai, általános katonai, szakmai és törzsszikképzési foglalkozásokra és

önképzésekre oszlanak. A különböző tantárgycsoportok, tantárgyak tananyagát, illetve témáit a két évenként kiadott és évenként pontosított előjárói kiképzési intézkedések, tervek és programok határozzák meg. A helyi továbbképzések többsége szinte minden esetben az alakulat előtt áll és következő feladatok eredményesebb teljesítését hivatott elősegíteni. A hadtáp tiszthelyettesi állomány továbbképzésére az alakulaton belül, illetve az előjáró hadtáptörzsek szervezésében összevontan más helyőrségben kerülhet sor. Az adott év továbbképzési rendszerét, követelményeit és konkrét feladatait a hadtápszolgálat éves, illetve időszakos kiképzési terve, alegységparancsnokok esetében ezen túlmenően az érvényben levő hadtáp Összkövetelményi Program határozza meg.

A különböző céltanfolyamokra sor kerülhet kiképzési bázisokon és a helyi alakulatoknál egyaránt. A kiképzési bázis alatt nemcsak a hivatásszerűen kiképzéssel foglalkozó intézetet, csapatot kell értenünk, hanem olyan alakulatokat is, amelyek szervezeti és anyagi, technikai feltöltöttségük-nél fogva képesek az adott céltanfolyam lebonyolítására. Például egy egészségügyi zászlóalj, egy tábori sütőde, vagy egy központi raktár stb.

A céltanfolyamokra egyre gyakrabban van szükség, mivel a napjainkban végbemenő nagyarányú specializálódási folyamatok, a mind bonyolultabb technikai eszközök térhódítása megkövetelik a személyi állomány céltudatos felkészítését egy-egy feladat végrehajtására, illetve technikai eszköz kezelésére.

Ilyen és ehhez hasonló céltanfolyamok voltak a közelmúltban lefolytatott ellátó szakaszparancsnoki, illetve az ún. SZAP (Számviteli Adatfeldolgozó Pont) tanfolyamok.

A népgazdaságon belül, a polgári életben is a céltanfolyamok egyre inkább tért hódítanak és bizonyított eredményességük feltétlenül a személyi felkészültségi szint emelkedését jelenti. A néphadseregünkben indított különböző jellegű, szintű és időtartamú céltanfolyamok hasznosak és elvégzésük mindenképpen kiképzettségünk színvonalát emeli, értékünket növeli.

A tiszthelyettesképzés rendszerének új eleme a *továbbszolgáló állomány felkészítő tanfolyama* és vizsgáztatásuk.

A honvédelmi miniszter elvtárs a tiszti és tiszthelyettesi továbbszolgálat rendjét az elmúlt évben az 57/1973. számú utasításában szabályozta. Elrendelte, hogy a továbbszolgáló köteles a beosztása ellátásához szükséges ismeretek elsajátítása céljából külön követelmények alapján felkészülni és vizsgát tenni.

A továbbszolgálatot vállalt hadtáp tiszthelyettesi állomány — új követelmények szerinti — felkészülésének célja, a meglevő katonai, vagy polgári képzettségre alapozva, biztosítani a hadtáp szakbeosztás ellátásához szükséges politikai, katonai és szakmai ismeretek elsajátítását.

A felkészülés ideje 3 hónap. Ez alatt az irányított önképzés módszerével (egyéni tanulással) kell felkészülni az előírt vizsgákra.

A továbbszolgáló hadtáp-tiszthelyettesek felkészüléséhez a központi-lag kiadott felkészülési program előírásai nyújtanak segítséget. A felkészülési program a fő kiképzési ágaknak megfelelően tartalmazza a politikai, általános katonai és a szakkiképzési követelményeket.

A politikai ismereteken belül meg kell ismerni az MSZMP állásfoglalását az ifjúság helyzetéről, szerepéről. El kell sajátítaniuk a Magyar Néphadseregben működő KISZ-szervezetek alapvető feladatait, a szocialista versenymozgalom helyét, szerepét, jelentőségét, a sorállomány körében végzett politikai munka főbb tartalmi és szervezeti követelményeit, valamint a tiszthelyettesi állománnyal szemben támasztott politikai, erkölcsi és magatartásbeli elvárásokat.

Az általános katonai tantárgyak keretében kell tanulmányozni a gyalogsági lökiképzés, a tömegpusztító fegyverek és gyújtófegyverek elleni védelem, az alaki kiképzés, szabályzatismeret, karhatalmi kiképzés, a műszaki kiképzés, katonai tereptan és a kiegészítő általános katonai ismeretek című tantárgyakat. Az önálló felkészülés során el kell érni, hogy az általános katonai tantárgyak előírt tárgyköreit gyakorlatban is elsajátítsák, azaz tudjanak vezényszavakat kiadni, legyenek képesek a hadtáp szaktechnikai eszközök kezelésének szakszerű bemutatására és oktatására.

A szakkiképzési tantárgyakon belül kerül sor a harcászati és csapat-hadtáp ismeretek tanulmányozására, a szakanyagismeret megszerzésére, a szaktechnikai eszközök kezelésének, valamint a gazdálkodással, a szakanyag nyilvántartással és a számviteli eljárások megismerésével kapcsolatos tananyag elsajátítására. Valamennyi tantárgy tárgykörei tartalmának tételes felsorolása után a vonatkozó szabályzat, segédlet és irodalom, valamint a katonai oktatófilmek jegyzéke is megtalálható a felkészülési programban.

A továbbcszolgáló hadtáp tiszthelyettesek felkészülési tanfolyamát a magasabbegységek hadtáp törzsei, a HM közvetlenek esetében az MN 4010 alakulat parancsnoksága szervezi. A felkészülési tanfolyamot egy bevezető összevonás keretében indítják be, majd havonta egy alkalommal 8 óra időtartamban összevont kötelező konzultációt tartanak a kijelölt szaktisztek vezetésével, illetve részvételével.

A felkészülés során a továbbcszolgálót vállalt hadtáp-tiszthelyettesek egyéni tanulással sajátítják el a három fő kiképzési ágból meghatározott tananyagot. A politikai ismeretekre és az általános katonai kiképzésre vonatkozó programkövetelmények minden hadtáp tiszthelyettesre egységesen vonatkoznak.

A szakmai kiképzés anyagát szakszolgálati áganként differenciáltan adják meg és aszerint kell feldolgozni.

A kötelező konzultációk keretében az önálló tanulással feldolgozható kérdésekkel, vagy a magasabb gyakorlati jártasságot igénylő feladatokkal kapcsolatosan előadásokat, foglalkozásokat tartanak a kiképző szervek, illetve a tanfolyam résztvevőit beszámoltatják a havonta feldolgozott tananyagból.

A három hónapot felölelő felkészülési tanfolyam befejeztével vizsgáztatásra kerül sor. A továbbcszolgáló hadtáp tiszthelyettesek politikai, általános katonai és szakkiképzési vizsgát tesznek. A politikai vizsgatételek elméleti kérdésekből, az általános katonai és szakkiképzési vizsgatételek elméleti és gyakorlati kérdésekből, vagy vizsgafeladatokból állhatnak. A vizsgatételek, vizsgafeladatok összeállítottságuknál fogva lehetővé teszik a résztvevők felkészültségének átfogó megállapítását, a program-

követelményekben meghatározott kiképzési ágak tartalmának összefüggő ismeretét.

A havonta megtartásra kerülő kötelező konzultáció keretében lefolytatott beszámoltatás módszere tájékoztató jellegű beszélgetés, esetleg írásos felmérés lehet.

A felkészítési tanfolyam végén szervezett vizsgáztatás magasabbegyeségként, illetve az MN 4010 alakulatnál összevontan kerül végrehajtásra. A vizsgabizottságot a magasabbegyeség hadtáptörzséből, illetve az MN 4010 alakulat kiképzési osztály állományából nevezik ki. A felkészítési program alapján összeállított vizsgatételeket, vizsgafeladatokat a vizsgázók részére csak a vizsga alkalmával adják ki. A vizsgákat jellegüknek megfelelően tanteremben, terepen vagy műhelyben folytatják le.

A vizsgázók összeteljesítményét a politikai, az általános katonai és szak kiképzési vizsga alapján értékeli és „megfelelő”, illetve „nem megfelelő” minősítéssel rögzítik. Megfelelő minősítéssel a továbbszolgálatot vállalt hadtáp tiszthelyettesek alapvető képesítést szereznek adott beosztásuk eredményesebb ellátásához.

Visszatérve a hivatásos tiszthelyettesképzéshez, a leírtakból kitűnik, hogy a hivatásos hadtáp tiszthelyetteseinkkel szemben igen magas követelményeket támasztunk, mivel jelentős részük a korábbi tiszti beosztásokba kerülhet. Tehát — az igények szerint — alapvetően meg kell felelniük a tisztekkel szemben támasztott követelményeknek is. Ezzel szemben a hivatásos tiszthelyettesi tanfolyamokra beiskolázottak alacsonyabb iskolai végzettséggel (8 általánossal, illetve szakmunkás bizonyítvánnyal) rendelkeznek. Ez az egyik ellentmondás kiképzésünk jelenlegi lehetőségeiben. A másik ellentmondás még jelentősebb, mégpedig az, hogy a magasabb színvonalú feladatok ellátására tiszthelyetteseinknek mindössze 2 év felkészülési idő áll rendelkezésükre, szemben a tiszti hallgatók 4 éves időtartamú főiskolájával.

Ezek az ellentmondások évek óta komoly gondot okoznak mind a tiszthelyettes iskolai hallgatóknak, mind a kiképző bázisok oktató-nevelő állományának, de főként az új hivatásos hadtáp-tiszthelyetteseket foglalkoztató csapatok vezetőinek.

Az évközi kibocsátó vizsgákon, a csapatgyakorlati kiképzés, valamint a csapatbeosztásban kifejtett tevékenység néhány éves tapasztalatai alapján a hivatásos hadtáp-tiszthelyettesképzés legnagyobb problémája a vártnál gyengébb felkészültségi színvonal. További gondot jelent a túlzottan nagyszámú lemorzsolódás.

Elemezve e problémákat megállapítást nyert, hogy a hivatásos hadtáp tiszthelyettes hallgatók a már ismert előképzettségüknél fogva igen nehezen birkóznak meg az előírt tananyaggal. Ez a körülmény sokak számára túlzott erőfeszítéseket igényel és mondhatnánk ezek az elvtársaink kedvező esetben szerény eredménnyel, de elvégzik az iskolát, vagy igen gyakran — feladva a harcot — kérik sorállományba való helyezésüket, illetve gyenge tanulmányi eredményeik miatt többet az iskolai tanulmányok megszakítására köteleznek. Tovább gyűrűztetve a problémát, az alacsonyabb felkészültségű hivatásos hadtáp-tiszthelyettesek egyrészt nehezen tudnak beilleszkedni a szolgálati munkába, másrészt kezdetben alacsony

színvonalú a szakmai tevékenységük. Ezek és az előjárói elmarasztalások elveszik kedvüket a katonai szolgálattól. Természetesen a hivatásos iskolát végzetek jelentős része képes meglehetősen rövid időn belül helyesen bekapcsolódni a hadtápszolgálat munkájába és ott eredményesen tevékenykedni.

A hivatásos hadtáp-tiszthelyettesképzésben és a gyakorlatban mutatkozó nehézségek mélyen érintik a bázisképzést folytató alakulat kiképző állományát is. A hivatásos hadtáp-tiszthelyettesek képzésével foglalkozóknak nagy erőfeszítéseket kell kifejtetniük annak érdekében, hogy a hallgatók a tananyagot megértsék, a gyakorlati munkában képesek legyenek azt alkalmazni, egyszerűen, hogy az előírt követelményeknek megfeleljenek. A közelmúltban végrehajtott és még végrehajtásra kerülő programkövetelmény korrekciók megnövelik a kiképzés ütemét, a tananyag elsajátításának színvonal igényét. Ez az előadói állományt is jobban igénybe veszi.

A csapatok is jelentős szerepet töltöttek be és töltenek be jelenleg is a hivatásos hadtáp tiszthelyettesek képzésében, nevelésében. Tapasztalataink szerint azoknál a csapatoknál, szerveknél, ahol a programkövetelményekben előírt módon foglalkoztak a csapatgyakorlati kiképzésen levő hivatásos tiszthelyettes hallgatókkal, jobban felkészültek a hallgatók, kevesebb volt náluk a lemorzsolódás aránya.

Sajnos a korábbi rendszerben folytatott hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzésben gyakori eset volt, hogy a hallgatókat „segéd-tiszt”, küldönc, írnok és mindenek szepkörben foglalkoztatták az alakulatoknál. Nem hajtották végre a tiszthelyettes elvtársak különböző beosztásokban forgószínpad-szerű gyakoroltatását. Több hallgatót betöltetlen tiszthelyettesi helyeken és csak ott foglalkoztattak. Nem fordítottak gondot meglevő elméleti ismeretszintjük fenntartására sem, még kevésbé gyakorlati készségük sokoldalú fejlesztésére. Különös, egyúttal érthetetlen, hogy legfőképpen az így és hasonlóképpen cselekvő csapatok és szervek hadtáptörzsei méltatlankodnak a végzős hivatásos hadtáp tiszthelyettesek szakmai kapacitásának hiányára.

A hadtápszolgálat napi élete, tevékenysége azt követeli, hogy a hivatásos tiszthelyettesképzést szinte szervezetszerűen, folyamatosan, azonnal folytatni kell az első csapatbeosztásban is, az illető közvetlen előjárója részéről. Ezért elengedhetetlen az, hogy a különböző alakulatokhoz csapatgyakorlat céljából vezényelt hadtáp tiszthelyettes hallgatókkal lelkiismeretesen, előírászerűen foglalkozzanak, éppen úgy, mintha máris saját és közvetlen beosztottaik lennének. Az ilyen irányú jövőbeni foglalkozás jelentősen segítené a hivatásos hadtáp-tiszthelyettesképzés színvonalának emelését, a hadtápszolgálatnak hasznosabb, rátermettebb középkáderek nevelését, biztosítását.

A hivatásos hadtáp-tiszthelyettesképzésben mutatkozó fogyatékosságokat vizsgálva feltétlenül említést érdemel az a tény, hogy az elmúlt évhez viszonyítva már most is tapasztalható fejlődés a gyakorló csapat-szolgálat végrehajtásában, mely megmutatkozik a végzős hallgatók kibocsátó államvizsga eredményeiben.

Ez évben végrehajtott gyakorló csapatszolgálat ellenőrzése során azt

tapasztaltuk, hogy a 2 éves hivatásos hadtáp-tiszthelyettes hallgatókat a legtöbb helyen tervszerűen foglalkoztatták, részükre a szükséges segítséget megadták, napi tevékenységüket esetenként ellenőrizték. A hallgatók a kapott feladatokat elméleti ismereteik birtokában többnyire eredményesen hajtották végre. A csapatok vezető állományának megítélése szerint is a végzős hadtáp tiszthelyettesi hallgatók a rájuk háruló feladatok végrehajtásához megfelelő felkészültséggel rendelkeznek, kialakult az a vélemény, hogy kellő gyakorlati tapasztalatok birtokában képesek lesznek első beosztásuk ellátására.

Az évvégi kibocsátó államvizsga tapasztalatok is bizonyítják, hogy az egy éve bevezetett 2 éves bázisképzési rendszer hatékonyabb, mint az előző 1+1-es rendszer volt. A vizsgázó hallgatók a korábbi évekhez viszonyítva magasabb szinten bizonyították, hogy elméletben járatosabbak a hadtáp szakszolgálati ágak munkájának menetében, a gazdasági, számviteli munkafolyamatok végzésében, a raktározási tevékenységben.

Úgy tűnik, hogy az új kiképzési rendszer jelentősen hozzájárult az ismeretek elmélyítéséhez, a céltudatosabb és eredményesebb felkészültségi szint biztosításához. Bízunk abban, hogy ezt a tapasztalatot néhány hónap múlva a csapathadtáp törzsek vezetői is megerősítik új tiszthelyetteseink gyakorlati életben kifejtett hasznos tevékenységükről nyújtott tájékoztatásukkal.

Végezetül egy gondolatot vetek fel. Adva van a hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzés alapvető ellentmondása, magasabb igény, alacsonyabb előképzettség és rövidebb kiképzési idő. Az élet szabta kérdés, hogyan lehet ezeket a valóságban létező ellentmondásokat feloldani, a felmerülő problémákat megszüntetni, az eredményesebb hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzést megvalósítani?

Erre most elfogadható választ adni nem lehet. Ez hosszabb felmérő, elemző és spekulatív munkát igényel. Megítélésem szerint e kérdésben rövid időn belül csak úgy lehet előbbre lépni, ha a kiképző szervezetek, a csapatgyakorlati képzést biztosító csapatoknak és maguknak a képzésben résztvevő hallgatóknak a tevékenységét helyesen összehangoljuk és a közös cél, a magasabb képzettség biztosítása és elérése érdekében kibontakoztatjuk. Amiben talán azonnal cselekedhetünk — és elsősorban a kiképző bázison —, az a praktikusság és gyakorlatiasság.

Az elméleti ismeretanyagból a lényegyet adjuk a hallgatóknak, csak annyit, ami a kapcsolódó anyag megértéséhez, elsajátításához feltétlenül szükséges. Ezzel mentesítjük a hallgatót felesleges terheléstől. A másik oldalon viszont célszerű fokozni a gyakorlatiasabb képzést. Egyre nagyobb gondot fordítsunk a vizuális oktatásra, a képek, metszetek és egyéb eszközök tömeges felhasználására, az audiovizuális rendszerben működő technikai eszközök széles körű és tervszerű alkalmazására.

CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

A csapatgazdálkodás hatékonysága és az állomány létkörülményeinek javítása az MN 5232 alakulatainál*

MN 5232 hadtáptörzs

A módszertani bemutató foglalkozás rövid tartalmi összefoglalása

A címben megjelölt módszertani bemutatót — mintegy 6 óra időtartamban — az MN 3437 egység hajtotta végre, melynek során bemutásra kerültek a kijelölt objektumok és alkalmazott módszerek, valamint az egyes szolgálati személyek jelentést tettek a témával kapcsolatos feladataik végrehajtásáról.

A módszertani bemutatón részt vettek és felszólaltak az MNHF-ség részéről a közigazdasági ov. elvtárs; az MSZMP MN 5232 PB első titkár elvtárs; MN 5232 PÜF elvtárs. Ezen túl tizennégyen tettek jelentést, illetve szóltak hozzá a bemutatott módszerek utáni vitában.

A módszertani bemutató 3 részterületének megfelelően bemutatásra került

a) Az anyagi fegyelem megszilárdítása feladataival kapcsolatban:

— a laktanya kapuügyeleti szolgálat anyagi jellegű ellenőrzési feladatainak végrehajtása;

— a laktanya műszaki ellenőrző állomás PK anyagi jellegű ellenőrzési feladatainak végrehajtása.

b) A személyi állomány elhelyezésének, alegységszintű ellátási feladatainak és fürdetésének megszervezésével kapcsolatban:

— egy alegység szabályzat szerint berendezett elhelyezési körlete;

— a tís-i beosztásban levő sorállományúak hálókörlete;

— az egységfürdő berendezése és működése.

c) Az állomány jó színvonalú ételmezésével kapcsolatban:

— a sorállomány étkezdéje és étkeztetése, előírt kulturált biztosítása;

— a célszerű tejipari termékek áruválasztéka;

— a tűzőrai és hidegételmező fóliázógép használata;

* Az MN 3437 egységnél megtartott módszertani tájékoztató alapján összeállított cikk.

— a bisztró jellegűvé átalakított kázinó áruválasztéka és berendezése.

A módszertani bemutató az MN 5232 PK HTPH elvtárs zárszavával ért véget.

MEGNYITÓ

Elvtársak!

A terveinknek megfelelően a mai napon a seregtest csapatai gazdálkodását illetően igen jelentős módszertani bemutatóra kerül sor a szak kiképzésük keretében.

A módszertani bemutató során — a múlt évi rétsági gazdálkodási konferencia szerves folytatásaként — a Magyar Néphadsereg hadtápfőnöke, honvédelmi miniszterhelyettes elvtárs és seregtest parancsnok elvtárs azon követelményeinek végrehajtása érdekében, mi szerint a gazdálkodási tevékenységünk fő célja a békekiképzés idején az állomány szükségleteinek jó színvonalú kielégítése, a fő figyelmet az állomány szolgálati és életkörülményeit közvetlenül befolyásoló gazdálkodási feladatok, módszerek, eredmények bemutatására kívánjuk összpontosítani.

Célul tűztük ki, hogy a rendelkezésünkre álló gazdag tapasztalatok birtokában — a gazdálkodás tervezése után — a részletes szervező munka feladatai és módszerei vonatkozásában is biztosítsuk a követelmények egységes értelmezését, a tapasztalatok kicserélését. A csapatgazdálkodási módszertani bemutató az egység szinten folyó gazdálkodási tevékenységet tűztük napirendre kiemelt figyelmet fordítva:

- az anyagi fegyelem tovább szilárdítására;
- az állomány elhelyezési feltételeinek, szükségleteinek javítására;
- az állomány élelmezési és kereskedelmi ellátásának minőségi növelésére.

Az elmúlt év tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a hatékonyabb, céltudatosabb gazdálkodás elvei a csapatoknál megszilárdultak. A kedvező irányban fejlődő központi lehetőségeket, a helyi sajátosságok fokozottabb figyelembevételével zömében mind gazdaságosabban és tervszerűbben, a személyi állomány szükségleteinek magasabb színvonalon történő kielégítése érdekében használják fel. Gazdálkodási rendszerünk bevált és jól szolgálja a seregtest és az alárendelt alakulatok előtt álló feladatok megoldását.

Parancsnokaink a gazdálkodási elvekkel összhangban egyre nagyobb figyelmet fordítanak a hitelek és anyagi eszközök koncentrált és célirányos felhasználásának biztosítására. A gazdálkodás irányításában fokozatosan előtérbe kerül a rossz hagyományokat és bürokratikus vonásokat nem tűrő, a helyi lehetőségeket kihasználó vezetés. Mind több helyen találkozhatunk egészséges kezdeményező készséggel, a fejlődést tudatosan és okosan elősegítő parancsnokokkal és hadtáptörzsekkel, valamint a munka döntő feltételét képező pártserű, őszinte munkakörkörülem.

A gazdálkodás fejlesztésében és gyakorlati vitelében elért eredmé-

nycink mellett ki kell térnünk néhány olyan jellemző fogyatékosagra, ami néhány fontos területen fékezi előrehaladásunkat. Elsősorban gondot okoz a gazdálkodást közvetlenül végző személyek *szemléletében* meglevő ellentmondás és téves elképzelés, melynek egyik megnyilvánulási formája, amikor a gazdálkodás kérdéseinek összefüggéseiben, komplex módon való vizsgálata helyett csak egy-egy szakterület problémái, vagy csak egy-egy részkérdés egyoldalú megoldására törekednek, figyelmen kívül hagyva a gazdálkodás egészében meglevő lehetőségeket. A komplex gazdasági szemlélet hiányát jelenti továbbá az anyaggal, pénzzel és szolgáltatásokkal való csapatgazdálkodásnak, csak a pénzgazdálkodásra történő leszűkített értelmezése is. Jellemző szemléletbeli hiba, amit feltétlenül hangsúlyoznunk kell, a jogkörök és köteleességek egymáshoz való viszonyának helytelen értelmezése. Megnyilvánulási formája a jogok egyoldalú előtérbe helyezése, ezzel párhuzamosan egy sor olyan köteleesség elmulasztása, ami a jogok gyakorlásának feltétele. Joga van például a HTPH-nek javaslatot tenni bizonyos pénzüsszegek átcsoportosítására, de egyben kötelessége, hogy ezt tervszerűen, megalapozott számvetések birtokában és a gazdálkodási célkitűzések érdekében tegye, ne pedig ötletszerűen. Itt kell megemlítenünk azt is, hogy a gazdálkodás gyakran csak az *anyagok biztosításáig terjed és nem érvényesül a tényleges ellátásban, az anyagok konkrét felhasználásában a szervezettség, gazdaságosság és a magasabb minőségű ellátásra való törekvés.*

További gondot jelent a *gazdálkodás tervezésében* az előrelátás, valamint a jól behatárolt és megfogalmazott koncepció hiánya. A gazdálkodó egységek zöménél azt tapasztaljuk, hogy nem rendelkeznek a gazdálkodás egészére vonatkozó, összehangolt, az egység feladatait, a helyi lehetőségeket maradéktalanul figyelembe vevő célkitűzésekkel.

A kellő koordináltság nélkül kialakított és bizonyos fokig csak egy-egy szakterület lehetőségeire támaszkodó célkitűzéseket nem alapozzák meg konkrét számvetésekkel. Ennek következményeként nem biztosított a gazdálkodás fő kérdéseinek megoldására az anyagi és pénzeszközök koncentrálása. A hosszabb távra kidolgozott és reálisan megalapozott koncepció hiányát tükrözi az is, amikor egyes alakulatoknál az igényeket nem állapítják meg előrelátóan, ehelyett egyik napról a másik napra jelentkező újabb és újabb problémákkal terhelik az előljáró szerveket.

A *gazdálkodás gyakorlati megvalósítása* folyamán hatványozottan jelentkeznek a helytelen gazdálkodási szemlélet és a tervezésben észlelhető fogyatékoságok következményei. Tapasztalható többek között a helyi, de sok esetben a központilag biztosított lehetőségek kihasználásának elmulasztása. Sokszor problémát jelent az általános társadalmi színvonalon felüli különleges igények jelentkezése. Gyakran a lehetőségeket figyelmen kívül hagyó ötletek tömege vetődik fel, ami — anyagi fedezet nélkül — a gazdálkodási egyensúly megbomlásához, kapkodáshoz vezet. Ilyen helyeken a sürgősen megoldásra váró problémák helyett különleges, egyedi igények kielégítésére pazarolják a pánzt és az anyagot. Más helyeken viszont a sablonok szerint végzett munka gátolja a fejlődést. Itt nincs kezdeményezés, mindenki végzi a dolgát a maga szűk szakterületén, nincs törekvés az új és jobb iránt. Az igénytelenség, a helyzettel

való megalkuvás miatt a magasabb színvonalú ellátás csak jelszó marad. Hogyan lehet ott igényességről beszélni az ellátásban, ahol vacsoránál két katonának adnak egy tálcát, ahol elfelejtenek kiadni szórderékaljat és PH ágybetéten fekszik a katona a hálókörletben, ahol az ételmaradék rá van száradva az elmosott edényre, vagy ahol a kantinban — mint régen — csak jóformán cipőkrém, zsilettpengét és sört lehet kapni. Sok esetben a háttérbe szorul a gazdálkodás eredményeinek komplex vizsgálata, a rendszeres elemző munka, a gazdálkodás végrehajtásának folyamataiban. Ez viszont a helyzet kellő ismeretének hiányában a gazdálkodó szervek és végső fokon a parancsnok részére nem teszi lehetővé az időben történő és hatékony beavatkozást, ezért gyakorlatilag az események irányítása helyett, az események utólagos regisztrálása történik. Szorosan ehhez a problémakörhöz tartozik az ellenőrzések végrehajtása is. A gazdasági ellenőrzések rendszerint nem fogják át a gazdálkodás egészét, hanem egy-egy szakterület ellenőrzésére szorítkoznak. Különösen alacsony színvonalú az alegységek anyagainak; az anyagi és pénzeszközök gazdaságos felhasználásának; valamint a meglevő objektumok, létrehozott értékek állagmegóvásának ellenőrzése. Az ellenőrzés színvonala egyben követelményátmasztást is jelent, így az e területen jelentkező fogyatékoságok hatványozottan érvényesülnek a személyi állomány élet- és szolgálati körülményeinek szinte valamennyi összetevőjében.

A gazdálkodás végrehajtásának egyik fontos követelménye a takarékoság, amiről a szükségesnél kevesebb szó esik az utóbbi időben. Gyakran tapasztalhatunk például kiskereskedelemről történő ötletszerű beszerzéseket, az anyagi eszközök, berendezések karbantartásának, állagmegóvásának elhanyagolását, energia- és vízpazarlást, hajtóanyagoknak gépjárművek karbantartására történő felhasználását. A takarékos gazdálkodásban rejlő lehetőségeket bizonyítja, hogy például seregtest szinten elért 1%-os energia megtakarítás 260 fős körlet korszerűsítését tenné lehetővé. A kiskereskedelemről történő beszerzés néhány %-os csökkentése több millió forint megtakarítást jelent, ami a beszerzések előrelátó tervezésével megoldható volna.

Az anyagi és pénzeszközök takarékos felhasználásával összefüggésben említjük meg az anyagi fegyellemmel összefüggő gondjainkat is. A számadási rend, valamint az anyagok kezelése, megőrzése, pontos nyilvántartása, rendeltetészerű felhasználása terén észlelhető lazaságok évente tíz milliós nagyságrendű kár keletkezéséhez vezetnek, amelyből csak mintegy 30–40% a kártérítések következtében visszatérülő. Ez a tény egyik oldalról a gazdálkodó egység vagyonának csökkenését, másik oldalról pedig — a kártérítések következtében — a személyi állomány nagy százalékanak kárát okozza. Az anyagi fegyelem kérdése ilyen módon közvetlenül kapcsolódik a lét- és szolgálati körülmények alakulásához is. Semmiképpen nem nyugodhatunk bele a kártérítésre kötelezett személyek nagy számába.

A gazdálkodás gyakorlati végrehajtásában tapasztalható visszasságok egy része az *irányító munka* hibáiból — a gazdálkodás vezetésében való járatlanságból, esetenként a túlzott rugalmasságból vagy éppen a sablonokhoz való ragaszkodásból — ered. A gazdálkodási jogkör és a felelős-

ség növekedésével párhuzamosan nem fejlődött arányos ütemben a gazdálkodás irányításában és gyakorlati végrehajtásában résztvevők *szakmai felkészültsége* és közgazdasági szemlélete, annak ellenére, hogy a gazdasági döntések jogkörének fokozatos decentralizálása egyre több szaktudást követel.

Eltársak!

Mint látható az elismerésre méltó és számottevő fejlődés mellett, a követelmények és szükségletek állandó emelkedése és az emberekről való mind fokozottabb gondoskodás igénye alapján bőven van teendők az előbbieken említett ellentmondások és hiányosságok megszüntetése, a további tudatos előrelépés biztosítása érdekében.

Elvárom Önöktől, hogy az elhangzó előadások és a bemutatásra kerülő eredmények és módszerek, valamint a saját tapasztalataik felhasználásával aktívan járuljanak hozzá a módszertani bemutató célkitűzéseinek eredményes teljesítéséhez.

Ha sikerül a mai napon a figyelmet megfelelően ráirányítani:

- az anyagi fegyelem további szilárdítása;
- a katonák elhelyezési feltételeinek javítása;
- az állomány élelmezése és büfé ellátása gyakorlati követelményeinek és módszereinek jó fogásaira; valamint

ha sikerül Önökben tovább mélyíteni azt a tudatot, hogy a további előrelépés egyik *kulcskérdése az egyértelmű, hozzáértő és anyagilag megalapozott követelménytámasztás és a végrehajtást biztosító személyek* — szolgálat ág főnökök, ellátó szakaszparancsnokok, alegység szolgálatvezetők, raktárvezetők, szakácsok stb. — *szakmaszerető, igényes munkája*, akkor a gazdálkodás irányítása és tervezése után ezen a területen is gyorsabb előrelépésre számíthatunk, ami összességében a gazdálkodás és a létkörülmények további javítását fogja szolgálni.

I.

A CSAPATGAZDÁLKODÁSSAL KAPCSOLATOS JELENTÉSEK, HOZZÁSZÓLÁSOK

1. A magasabbegység PK HTPH bevezető előadása:
(Kivonat)

A MAGASABBEGYSÉG ÉS EGYSÉG HADTÁPTÖRZSEK FELADATAI, TEVÉKENYSÉGÜK RENDJE, MÓDSZEREI A CSAPATGAZDÁLKODÁS HATÉKONYSÁGÁNAK FOKOZÁSA, A SZEMÉLYI ÁLLOMÁNY LÉTKÖRÜLMÉNYEI TOVÁBBI JAVÍTÁSA ÉRDEKÉBEN.

A módszertani bemutató bevezető előadásaként áttekintést kívánok adni a magasabbegységünk és egységeink gazdálkodást irányító tevékenységének rendjéről, valamint a végrehajtásban szerzett tapasztalatairól.

Az előadásomban a teljesség igénye nélkül, elsősorban arra törekedtem, hogy a gazdálkodás tervezése, illetve végrehajtása során szükséges vezetői ráhatás, feladatait és módszereit ismertetve egyben kihangsúlyozzam: az általunk helyesnek ítélt módszereket, rámutatva a még megszüntetésre váró feszültségekre és ellentmondásokra.

A gazdálkodási jogkörök kiszélesítése és leadása során mind inkább érvényesül az az elv, hogy „gazdasági döntések ott szülessenek, ahol a szükséges információk közvetlenül rendelkezésre állnak”, másszóval, ahol biztosított a pénz és anyagi javak legcélszerűbb és leggazdaságosabb felhasználása.

Ma már az egyszemélyi parancsnoknak joga van — de egyben kötelessége is — a részére biztosított pénzeszközökkel úgy gazdálkodni, ahogyan azt a csapat harcászati feladatai megkívánják, valamint ahogy az emberekről való gondoskodás, a létkörülmények ütemes fejlesztése megköveteli, a gazdaságosság legmesszebbmenő betartásával és figyelembevételével.

Mindezen kedvező változások mellett a széleskörűen megnőtt gazdálkodási lehetőségek és a gazdálkodás tudatossága és hatékonysága között még a mi csapatainknál is tapasztalhatók olyan ellentmondások, amelyek lassítják az anyagi és pénzeszközök nagyobb hatásfokú felhasználását.

Például:

- előfordul, hogy kellő közgazdasági szemlélet hiányában, vagy a parancsnok, vagy az illetékes anyagnem felelős a spontán helyzetekre alapozva foglalkozik a gazdálkodás kérdéseivel;

- tapasztalható a gazdálkodás alapját képező tervek időben való elkészítésének elmulasztása is. Így nincs előrelátóan és a feladatokat figyelembe véve megtervezve a hitelek, anyagi eszközök felhasználása. Az átcsoportosításra csak akkor kerül sor, amikor már a jogcím kimerült, sőt több esetben már az év vége felé, akkor is „tűzoltó” módszerrel, mikor már az elvásárlásra esetenként idő nincs;

- amellett, hogy teljes rugalmas gazdálkodási lehetőségek vannak, különösen a ruházati szolgálat ellátásában, mégis több alárendeltnél elhanyagolt külsejű katonákkal találkozunk, akár gyakorló, akár kimenő öltözetben;

- a gazdálkodási folyamat ismeretének hiánya, valamint a kellő hozzáértés hiányának következtében előfordul több olyan eset is, amikor a parancsnok teljesen figyelmen kívül hagyja gazdasági szakembereinek javaslatát, e helyett csak a pénzügyi szolgálat vezetővel döntenek el a normák elosztását, illetve az általuk „szükségesnek” tartott átcsoportosításokat.

Mindezek kapcsán csak néhány kulcsfontosságú területre kívánok utalni a magasabbegység és egység hadtáptörzsek tevékenységében, amelyekre történő koncentrálással hatékonyabb és nagyobb eredményeket hozó gazdálkodás valósulhat meg.

Elengedhetetlen fontosságú az előző év gazdálkodásának elemzése minden szolgálati ág vonatkozásában. A körültekintő elemzés egyik alap-

vető biztosíték arra, hogy megfelelő kiinduló alap álljon rendelkezésre további tevékenységünk meghatározásához.

Nagyon fontos, hogy teljes ismeretében legyünk az előjáró által megszabott követelményeknek, az általa biztosított pénzügyi és anyagi kereteknek, valamint maximálisan biztosítsuk az állománytáblák és egyéb alapadatot biztosító tényezők körültekintő tanulmányozásával a gazdálkodás tervezéséhez szükséges informáltságot.

A csapatgazdálkodást irányító állománynál — ilyenek a PK, PK HTPH, az előjáró szolgálati ág főnökök — *a komplex gazdasági szemléletnek és a gazdálkodási készségnek* úgy kell együttesen érvényesülnie, hogy teljes felelősséggel helyes gazdasági döntéseket hozzanak az ellátás minőségi fejlesztésének biztosítására.

A gazdasági tevékenységünk summázására, a lehetőségeink és körülményeink figyelembevételével konkrét elgondolást kell készíteni, amelyben a kellő átgondoltság és a rendelkezésre álló lehetőségek koncentrált felhasználása érvényesüljön.

Egy-egy fontos célkitűzés meghatározásánál gazdaságossági számításokat kell végezni és néhány célszerű változat kidolgozásával meg kell teremteni az optimális megoldási módok kiválasztásának feltételeit. Az ilyen gazdasági számvetéseknek igen nagy szerepük és jelentőségük van minden szolgálati ág területén.

Különösen fontos az a ruházati szolgálatban, amikor egy évben kétszer is van bevonulás. De fontos ez a csapatépítkezés vonatkozásában is, különösen, amikor több területen folyik az építkezés egy időben, így elapórózik a kivitelezés, sok esetben tolódnak a határidők, aminek következtében az építkezések az eredeti tervhez viszonyítva már csak nagyobb költséggel fejezhetők be. A gazdaságossági számításoknak mind a tervezés, mind pedig a feladatok végrehajtása során jelentős szerepük van, mert csak így biztosíthatók a rendelkezésünkre álló eszközök legcélszerűsabb felhasználása.

A csapatgazdálkodás tervezésének alapját az előjáró követelményei, a gazdálkodást folytató egység lehetőségei, célkitűzései alapján a két évre kialakított elgondolás képezi. A két évre szóló gazdálkodási elgondolásokat a csapatok elé tűzött feladatok nagyságához és ütemezéséhez, a fejlődést biztosító célkitűzésekhez kell kialakítani. Figyelembe kell venni az egyes időszakokban szükséges erőfelfejtés irányait, a feladatok sorrendiségét.

Mindezek kimunkálásához messzemenően szükséges bevonni a szolgálati ág főnököket.

A helyes gazdálkodás megtervezése után igen fontos a valóraváltás megszervezése. A végrehajtás folyamatában elengedhetetlen a folyamatos ellenőrzés. Ezzel biztosítható a feladat maradéktalan végrehajtása, a menetközbeni szükséges ráhatás és korrekciók biztosítása.

Még számtalan feladatot lehetne felsorolni, de az előbbiek felvillantása is már érzékelteti, hogy a helyes gazdálkodás megvalósítása érdekében milyen területeken kell és elengedhetetlen a hozzáértés, az előrelátás és a következetesség.

1. A magasabbegység hadtáptörzse tevékenységének rendje és módszerei a gazdálkodás tervezésében és irányításában

A) A tervezés időszakában

A magasabbegység hadtáptörzse a gazdálkodás tervezésében, szervezésében, irányításában középírányító szerv. Biztosítania kell a felsőszintű vezetés által meghatározott követelményeknek a végrehajtó irányába történő konkrét lebontását.

Az utóbbi években bekövetkezett változások jelentősen módosították a magasabbegység szerepét a gazdálkodási folyamatok irányításában.

Ilyenek:

- a pénzgazdálkodás mind fokozottabb kiterjesztése;
- az alulról-felfelé való tervezés előtérbe kerülése;
- a felső szervek részéről a közvetlen beavatkozás helyett a közvetett ráhatás szerepeinek növekedése;
- a gazdálkodási jogköröknek a leadása, kiszélesítése az egységek szintjére;
- az abszolút számokban való elszámolás helyett egyre inkább a közgazdasági, statisztikai mutatószámok dominálnak;
- az ellátó bázisok közvetlen kapcsolatba léptek a csapatokkal stb.

A bekövetkezett lényeges módosítások következtében a gazdálkodásban a közvetett beavatkozás szerepe kerül előtérbe a középírányító szervek részéről.

Mind jobban kialakul és kirajzolódik a tervezésben a parancsnoki, hadtáp, és pénzügyi „irányítócsatornák” helye, szerepe, feladata, illetve módszerei (1. számú melléklet). Különösen előtérbe került a ruházati és elhelyezési szolgálat gazdálkodása, hitelfelhasználáson alapuló szabályozásának fontossága.

Mint ismeretes a magasabbegység gazdálkodás tervezési feladatait alapvetően két évenként hajtja végre. A gazdálkodási évek során — néhány területen kiképzési időszakokként — a két évre készített tervek konkrét résztervezése kerül megvalósításra.

A gazdálkodás tervezésében összességében nőtt a közgazdasági mutatókkal való beavatkozás jelentősége. A 2 éves és a 8 hónapos feladat-szabással a magasabbegység — figyelembe véve az előljáró elgondolásait, követelményeit, s azokat lebontva — meghatároztuk a gazdálkodás főbb követelményeit egységekre differenciálva.

Néhány fontosabbat említve:

- a régi elavult kantine rendszer helyett, azoknak bizstró jellegűre való felemelését berendezésileg és választékosabb, igényeinknek jobban megfelelő, ételmezési, iparcikkek, üdítőitalok, tejtermékek biztosításával;
- az egységek előtt álló feladatok figyelembevételével biztosítsák az ételmezési anyagok %-os mutatóinak helyes alakulását, a személyi állomány tápanyag szükségletének betartását;
- kétmenüs étkezés választékossá tételével növeljék az ellátás minőségének színvonalát;
- gyakorlatokon, kiskihelyezéseken levő állomány ellátásában a mi-

nőség fenntartása mellett az időbeni kiszolgáltatásokat fő feladatként kezeljük;

— a sorállomány ruházatának minőségi javítása érdekében a már használatra alkalmatlan kimenő ruházat lecserélését hajtják végre, biztosítják az I. Écs. ruházati anyagok 30%-os, II. Écs. 70%-os arányának megvalósítását;

— a bevonuló állománynak minden esetben I. Écs. felső- és alsó ruházatot biztosítsanak;

— az egy főre eső átlagban időszakonként biztosítsanak egy rend gyak. ruházatot, 1 db 65 M télikabát és 1,5 db zöld ing utánszínezését, valamint április 15-ig egy rend gyak. ruhának feketére való festését.

Még tovább lehetne a megszabott feladatokat sorolni, de ezzel is érzékeltethető, hogy előjáró szerveknek miként szükséges az alárendeltek gazdálkodását megszabni az elvárható cél teljesítése érdekében.

Mindezen feladatok megszabásában érvényesülni kell az előjáró által támasztott követelményeknek, a PK által meghatározott feladatoknak, saját hadtáp törzs által hozott alkotó elgondolásoknak és a rendelkezésre álló lehetőségeknek.

Az alárendeltek gazdálkodási feladatainak megszabásánál *követendő rendként célszerű elfogadni* a következőket: helyesen kell érteni az előjáró követelményeit és az általa biztosítandó anyagi, pénzügyi eszközök és egyéb erőforrások felhasználási lehetőségeit; — jól kell ismerni az adott területtel kapcsolatban az egység PK álláspontját; — birtokában lenni az összes lehetséges erőforrások kapacitásának és lehetőségeinek ismeretében; — a gazdaságosság elvének figyelembevételével alternatív megoldásokat kell kidolgozni a döntésekhez.

A követelmények megszabásának és a végrehajtás figyelemmel kíséréseinek módszere igen sokrétű lehet, ez mind attól függ, hogy az adott gazdálkodási feladatot milyen időre és ütemezéssel kell megvalósítani. Pl.: csapatépítkezés keretében létre kell hozni egy ügyeleti helyiséget. Előjáró követelményei alapján a magasabbegység intézkedésében rögzíti a csapat felé a kivitelezendő építményt, annak pénzügyi fedezetét, ráfordítható munkaerő szükségletét és a kivitelezés végső határidejét. Mindehhez megszabjuk a szükséges ütemterv, anyagi szükségleti terv- és kiviteli tervek elkészítési határidejét. A csapatépítkezések beindulása előtt tervezgetéseket tartunk abból a célból, hogy az adott feladatot hogyan ismerik. A tervek készenléti fokáról meggyőződünk, valamint, hogy a kivitelezés minden feltétele biztosítva van-e. A szükséghez mérten egy-két havonként az építési bizottságokat beszámoltatjuk, időnként helyszíni ellenőrzéssel biztosítjuk a kivitelezés valóra váltását. A munka folyamatában felmerült problémákra időben intézkedünk akár pénzügyi fedezet válik szükségessé, akár munkaeszköz, vagy anyagi eszköz átcsoportosítására kell az intézkedést megtenni.

A gazdálkodás megvalósításához magasabbegység szinten konkrét eszközökkel is közre tudunk működni. Pl.: magasabbegység hitelkeret tartalékából célirányosan pénzt biztosítunk, egyéb anyagi eszközöket átcsoportosítunk, esetenként a kiemelt feladatot végrehajtó egységek irányába.

Az adott feladatok végrehajtásánál célszerű megválasztani a főerő-kifejtést és fontossági sorrendet. A főereőkifejtést mindig azon egység irányába összpontosítom, amely az adott időszakban a legfontosabb feladatokat valósítja meg és a htp. szolgálatának helyzete is ezt kívánja. Fontossági sorrend betartását ott biztosítom, ahol a sajátos helyzet ezt követeli meg. Pl.: egy laktanyában, ahol több különböző önálló egység és alegység helyezkedik el a létkörülmények nivellálása szükséges.

A gazdálkodásnak a szabályozása érdekében vannak területek, ahol elvi, másutt pedig számszaki követelményekben szabjuk meg a feladatokat. Elvi követelményt szabunk meg ott, ahol a gazdálkodás eredményei a követelményeknek megfelelnek, azonban ennek tartósságát, megszilárdítását kell biztosítani az alárendelteknek. Ahol a fejlődés iránya és a követelmények számokkal is kifejezhetők, ott behatárolt feladatokat szabunk meg, mint pl. a ruházatban az időszak végére minden egység biztosítsa az I. Écs. anyagok 30%-os, II. Écs. anyagok 70%-os arányát. Mindkét követelmény meghatározása jó, de elszámoltathatóbb, könnyebben követhetőbb a számokkal kifejezett követelménytámasztás. Az utóbbi elv figyelembevételét különösen hangsúlyoznánk.

Igen fontos kiképzési időszakok során az egyes feladatokra való koncentrálás. Ez alatt azt értem, hogy a várható feladat érdekében összpontosítom akár a tevékenységemet, akár egyes anyagi eszközöknek a zömét. Fontos ez különösen akkor, amikor gyakorlatok vannak, ezek mennyisége, végrehajtásuk milyensége és ideje határozza meg a követelményeket. (Pl.: élm. anyagok tartalékolására, kigazdálkodására összpontosítás).

Egy adott nagyobb volumenű feladat végrehajtására anyagi és egyéb eszközök koncentrálását kell biztosítani. Ez különösen érvényesül a csapatépítkezéseknél, amikor egy objektum létrehozása előrehaladott stádiumban van és az egység lehetőségei kimerülnek, ilyenkor más egyégtől átcsoportosításokra kerülhet sor (elsősorban anyagban és munkaeszközökben, természetesen az ütemtervek alapján).

Amennyiben valamely egységnél a szolgálati ág főnök felkészületlensége kapcsán problémák vannak a szolgálat gazdálkodásában oda nagyobb figyelmet fordítunk azáltal, hogy bizottsági ellenőrzés végrehajtását korábbi időszakra ütemezzük be, a magasabbegység ruházati főnökét az egységhez vizsgálatra, segítség nyújtásra több esetben kirendelem, gondolok itt most elsősorban a tervezési feladatok végrehajtásának segítésére stb.

Az egységek által végrehajtandó feladatok megszabásának okmányosítására eléggé kialakult rendszerünk van. Azon feladatokat, melyek az egész egységre summázottan érvényesek és a parancsnokoknak is nagyobb figyelmet kell ráfordítani, azokat a PK parancsában rögzítjük. Ugyanezen feladatok részletesebb kifejtését és szolgálati ágak részenkénti tevékenységére vonatkozó feladatokat, két évre szóló — általam kiadott — intézkedésben szabályoztuk. Az időszak közben felmerülő feladatokra az esetenként kiadott HTPH-i intézkedésben, sürgős esetekben távmondatilag intézkedünk, valamint a bizottsági ellenőrzések folyamán a helyszínen, illetve a felvett jegyzőkönyvekben szabok feladatokat.

B) *A gazdálkodás végrehajtása során szükséges ráhatás módszereiről*

A helyes gazdálkodás megvalósításának biztosítása nagyfokú koncentrátságot, információkat követel meg minden szintű vezetőtől. Az információ gyűjtésében célszerű rendszert követni. Megítélesem szerint legalkalmasabbak e téren a negyedévi zárások, de van amiben havonta szükséges az egyes területek részletesebb ismerete.

Az információ gyűjtésében és továbbításában vannak esetek, amikor azokat soron kívül kell szolgáltatni vagy bekérni annak érdekében, hogy mielőbbi intézkedések, döntések születessenek. Pl.: anyagi visszaélésről, vagy nagyobb mérvű megrongálódásról stb. azonnali jelentést kérünk.

Az információszervezés legközvetlenebb módszere a helyszíni ellenőrzés végrehajtása. A gazdálkodás tervezésében és az elszámolások rendszerében bekövetkezett változások hatására *megnőtt a helyszíni ellenőrzések során szerzett információk jelentősége*. Ebből adódik, hogy az ellenőrzések során fokozottabban folytatunk a gazdálkodás eredményességét, a lehetőségek kihasználtságának fokát és az ellátottságot tükröző elemzéseket. *Alapelvnek tekintjük*, hogy a gazdálkodás eredményességét legjobban a katonák ellátottsági színvonalán keresztül lehet lemérni. Feltárt hiányosságok megszüntetésére már a helyszínen intézkedéseket teszünk. Tájékoztatjuk megállapításainkról a pk.-ot is, megbeszéljük vele a végrehajtandó feladatokat, elmondjuk javaslatainkat és megszabjuk a haladéktalanul végrehajtandó feladatokat.

Helyszíni ellenőrzéseinket minden esetben a központi raktárak anyagkészletének azonnali leltározásával kezdjük. Ezek után néhány al egység anyagainak felmérését végezzük és ezek befejeztével történik meg az okmányok ellenőrzése, a készletek összevetése a nyilvántartásokkal.

Minden alkalommal csak azokat a kérdéseket vizsgáljuk, amelyekben fennállhatnak a visszaélések lehetőségei, amelyek az adott egység állományának létkörülményeit, élet- és munkafeltételeinek javítását elősegítik, vagy akadályozzák stb. Főkérdésként a HKSZ és kiképzés hadtáp biztosításának maradéktalan megvalósítását — az ellenőrzés középpontjába állítva — tekintjük. Hangsúlyozni kívánom, hogy a gazdálkodási tevékenység vizsgálatakor elsősorban a *hosszabb távon ható tendenciák megállapítására összpontosítjuk a figyelmünket*.

A gazdálkodás elősegítése érdekében a párt-politikai szervekkel együttműködünk és véleménycseréket folytatunk az állomány hangulatát befolyásoló gazdálkodási tényezőkről. Ez különösen két területen jelentkezik, az élm. ellátás vonatkozásában és az állomány öltözködését illetően. A várható fejlesztési lehetőségeinkről, kiadandó nagyobb jelentőségű intézkedéseinkről időben tájékoztatást biztosítunk részükre, melylyel egyes területek propagálásába is besegítenek. Pl.: a kétmenüs vacsora bevezetésében rejlő lehetőségeinkről, a megemelt tejfogyasztás jelentőségéről stb. Másik oldalként jelzéseket adnak részünkre adott esetekben a fennálló hiányosságainkra, melyeknek megszüntetésére mielőbb intézkednünk kell.

Véleménycserét folytatunk egyes fontos megoldásra váró kérdések-

ben a PK-kal, esetenként aeg. PK-kal is. A véleménycsere kiterjed az állomány ellátásának kérdéseire, a létkörülmények javításának lehetőségeire az alegységek bevonásával. Ez szükséges — annál is inkább —, mert egyes nehéz kérdésekre is fény derülhet az adott alegység gazdálkodását illetően.

A véleménycsere lehetőségét használjuk ki a hadtáp állományon belül is, itt különösen támaszkodunk a hadtáp tiszthelyettesekre és tisztekre, akik a szakmájukban sok helyes meglátással rendelkeznek.

Pénzügyi alosztály vezetővel való együttműködés és kölcsönös tájékoztatás kiterjed a költségvetési előirányzatok felülvizsgálatára, a szolgálati ágak hiteleinek folyamatos ismeretére, a gazdálkodás terén mutatóközös rendszertelenségek megismerésére, a szükséges átcsoportosítások javaslatainak elkészítésére stb. Magasabbegység viszonylatában a pénzeszközök felhasználásának arányairól vagy aránytalanságairól legfrissebb információkat a tapasztalataink szerint a pü. szolgálat tud szolgáltatni.

Az elhelyezési szolgálat területét érintő kérdésekben, ingatlanok beruházásának kérdésében, felújításokban, anyagbiztosítás és elosztás, valamint ellenőrzések végrehajtásában szoros együttműködést tartunk fenn a területi EFÜ-vel. Ellenőrzések terén az időszakokra menően egyeztetett tervvel rendelkezünk és egyes ellenőrzéseink végrehajtásában együttműködünk. Közös laktányában levő egységek részére az ellátó egység által felvételezett anyagok egy részét átadás, illetve biztosítás végett már az EFÜ utalványán feltüntetettjük.

A helyszíni ellenőrzéseinkben, valamint azon túl is évenként 1—2 alkalommal beszámoltatjuk a gazdálkodást közvetlenül szervező és irányító szolgálati ág főnököket és PK HTPH-ket. A beszámoltatások alapvető témái a kiadott intézkedésekben foglalt feladatok végrehajtásának helyzete az időarányosság függvényében.

A magasabbegység PK elvtárs ellenőrzésekor, illetve beszámoltatáskor az *egység parancsnokokat* minden esetben beszámoltatjuk az anyag-gazdálkodás és az anyagi fegyelem helyzetéről. Hiányosság esetén intézkedést foganatosít annak mielőbbi megszüntetésére.

A gazdálkodási feladatok végrehajtása során a szabályozott tevékenységekben menet közben korrekciók foganatosítására is sor kerül. Pl.: étkeztetésekben probléma merül fel az egyik helyőrségben, mivel az egyik alegység sérelmezi, hogy állandóan második turnusban étkezik és emiatt az állomány minőségileg gyengébb étkezésben részesül. Mivel az egységek más-más magasabbegységhez tartoznak előjárói ráhatás szükséges a probléma megoldásához.

2. Az egység HTP törzsek tevékenységének rendje és módszerei a gazdálkodás tervezésében és irányításában

Az egység HTP törzsek a csapatgazdálkodás terén az elhatározások kivitelezésének végrehajtói, megvalósítói. Ezen a szinten már minden a megvalósulás tükrében jelentkezik eredménnyel, vagy eredménytelenül.

A) A tervezés időszakában

Az egységek önálló gazdálkodása megváltozott, új körülményeit különösen jól tükrözi a gazdálkodás alulról-felfelé való tervezése, amikor is a most már alapvetően pénznormákon alapuló gazdálkodási terveket az egységek egyszemélyi parancsnokai hagyják jóvá.

Ennek megfelelően az egység gazdálkodásának alapját a 2 éves gazdálkodási tervek képezik, amelyek általában évente kerülnek pontosításra, korrekcióra. A gazdálkodás tervezése során biztosítani kell a HKSZ, a kiképzés és a napi élet anyagi-technikai feltételeit, fokozott figyelmet fordítva a személyi állomány életkörülményeinek állandó javítására. Más szóval *egység szinten is meg kell találni* — ha bizonyos fókig átvitt értelemben is — *a fenntartásra és fejlesztésre fordítás optimális arányait*. Az ésszerű munkaszervezés, piacutatás és a takarékoság során jelentős összegek szabadíthatók fel az egyes objektumok, szolgáltatások minőségi színvonala fejlesztésére. Az egység HTP szolgálati ág főnökök egyre inkább képesek ezen minőségileg nagyobb feladatok ellátására. Természetesen a gazdálkodási feladatoknak az egység HTP törzsek csak akkor képesek eleget tenni, ha a PK HTPH alapvetően, a szolgálati ág főnökök részletesen, mindenre kiterjedően ismerik saját szolgálatuk gazdálkodásának rendjét, helyzetét és az előjárók által támasztott követelményeket.

A tervezés időszakában az egység HTP szolgálati ág főnökei a PK HTPH-el tervezési időszakonként konkrétan megtervezik:

- a természetben biztosított anyagokat;
- elkészítik kv-i előirányzataikat;
- számvetéseket készítenek a helyi tartalékok feltárásából származó anyagi és pénzeszközök felhasználására;
- szerződéseket kötnek a szállító- és szolgáltató vállalatokkal.

A tervek elkészítésénél érvényre kell, hogy jusson a személyi állomány munka- és létkörülményei állandó tervszerű fejlesztésének gondolata.

Még számos esetben tapasztaljuk, hogy a tervezés színvonala, a tervek tartalma a szolgálati ág főnökök hiányos képzettsége miatt, nem minden esetben tükrözik a központi akarat, az egyszemélyi parancsnok elgondolását, ami végsősoron a csapatgazdálkodás komplex rendjének megbonnlását eredményezi. Pl.: lehet jó színvonalú az étkeztetés és a kiszolgálás rendje, ha az éttermi felszerelések elhasználtak, javításuk nincs biztosítva. Az összkép azt jelzi, hogy a személyi állomány részére nincsenek biztosítva a kulturált étkeztetési feltételek az ételek elfogyasztására.

A helyes gazdálkodási arányok kialakítása érdekében a PK HTPH a két éves „Elgondolás” összeállításába az érintett parancsnoki és szakállományt teljes körűen bevonja.

Módszer, de egyben követelmény is, hogy az „elgondolás” gazdálkodásra vonatkozó részének kimunkálásánál az egység HTP állománya ismerje:

- a befejezett tervidőszakok értékelési mutatóit, melyekből helyes következtetéseket levonva biztosítják a tapasztalatok hasznosítását;

- ismerje az előjáró parancsait, utasításait az egész végrehajtási időszakra;
- tisztában lenni az egység által végrehajtásra kerülő feladatokkal;
- ismerje a tervek alapján a várható kiadások nagyságát, az élet-körülmények javítására, fenntartására tervezhető globális kiadásokat;
- ismerje a központi és saját erőből szükséges fejlesztési célkitűzéseket és azok forrásait.

A tervek kimunkálása során egység szinten különösképpen *biztosítani kell a gazdálkodási tevékenység valamennyi részterülete egyenként és összességében való vizsgálatát*, a célkitűzések és a végrehajtás érdekében szükséges rendszabályok összehangolt kidolgozását. Vagyis sorra kell venni a beszerzés, tárolás stb. területeket és olyan követelményrendszert kell kialakítani, ahol pl.: a beszerzés „gazdaságossága” nem jelentheti az ellátás színvonalának csökkentését, vagy éppen a szállítási költségek ugrásszerű emelkedését.

A felsorolt tényezőket komplex módon értékeli a PK HTPH a szolg. ág főnökök bevonásával. Az értékelés befejeztével meghatározza a szolg. ág főnökök feladatait a saját tervezési munka elvégzésére.

Különös figyelmet kell fordítani az állomány mindennapi ellátása tárgyi feltételeihez szükséges gazdálkodási feladatok meghatározására. Pl.: a napi megfelelő hőmérséklet biztosításához előrelátóan meg kell tervezni a kályhaállomány felújítását, vagy éppen a tüzelőberendezés üzemelését.

Fontos megfelelően számolni a természetes elhasználódás, a rongálódás stb. kapcsán kieső készletekkel. Sok esetben ezek üteme és mennyisége helytelen prognosztikája vezet ellátási feszültségekhez.

Még számos példa és fogás lenne sorolható, ami összességében mind az egység önálló gazdálkodása rendszerében rejlő nagy és még kihasználatlan lehetőségeit hangsúlyozná, rámutatva a megnőtt jogokkal járó felelősségre, a minőségében új szakmai hozzáértés elengedhetetlen voltára.

B) A gazdálkodás végrehajtása során

A gazdálkodási tervek valóra váltása során a PK HTPH-ek a folyamatos ellenőrzés megvalósításával biztosítják a tervekben rögzített feladatok maradéktalan és folyamatos végrehajtását. A tervekkel és utasításokkal beszabályozott folyamatok teljesítését ellenőrzik, az operatív beavatkozás szükségessége szem előtt tartásával. Ellenőrzések során vizsgálják az anyagi és pénzeszközök célszerű felhasználását és arányosságát. Pl.: a beszerzések végrehajtását gazdaságossági szempontoktól vezérelve nagykereskedelemben eszközöltetik. Más esetben a beszerzést leállítják, hacsak a feladat végrehajtása halasztást nem tűrő tevékenység.

A gazdálkodási tevékenység vezetése során fontos, hogy a PK HTPH helyes döntést hozzon a fontos gazdasági műveletek végrehajtására. Ezek lehetnek pl.: a központi anyagvételezések végrehajtása, anyagok arányos elosztása, a hitelek felhasználása és szükség szerinti átcsoportosítása stb.

A PK HTPH-nek mindig készen kell állni várható koordináló tevé-

kenység végrehajtására, szoros együttműködést megvalósítva a nem hadtáp szolgálati főnökökkel, a tervezésből kitűnő más fn-i szolg. ág főnökökkel.

Pl.: a technikai szolgálat, pü. szolgálattal stb. Ezen szolgálatoknak az együttműködés során szoros kapcsolatot kell egymással fenntartani.

Ha az egység gazdálkodásában az elmondottak után rendszerében *áttekintjük a végrehajtás legfontosabb területeit*, úgy a következőkben lehet ezeket összegezni:

- megfelelő információ rendszere kell hogy legyen a PK HTPH-nek ahhoz, hogy a naponta, hetente stb. szükséges korrekciókat, beavatkozásokat végrehajtsa a csapat gazdálkodásában;

- biztosítania kell a gazdálkodási tervek végrehajtásához szükséges döntések alapos előkészítését, az egy személyi segítségét;

- az egység laktanyai kiképzése, gyakorlatai tervszerű anyagi gazdálkodási előkészítését;

- a kisegítő gazdaságok és helyi bevételek tervszerű fejlesztését;

- az egység hadtáp objektumai (bisztró, ételmezési blokk, fürdő, e. segélyhely), működése színvonalas biztosítását;

- az egység javító kapacitása fő feladatokra és ezek igényelt sorrendiségére való összpontosításának megkövetelését;

- a napi ellátást közvetlenül végző szakácsok, eü. állomány, aeg. szolg. vezetők munkaszervezési, technológiai fegyelme fenntartása és fejlesztése biztosítását.

Ez utóbbi aprólékos szervező munka az, amiben a legnagyobb problémáink vannak, pedig nem lehet nem látni, hogy a jó ruházati gazdálkodás „megbukhat” a fehérneműserét végrehajtó laza munkáján, vagy a legjobb ételmezési, gazdálkodási terv sem ér sokat, ha a szakácsok és az étkeztetve vezető munkája nélkülözi az igényes szervezethez.

Összegezve megállapítható, hogy az egység és a maeg. htp. törzsek gazdálkodást vezető tevékenysége csak akkor valósul meg maradéktalanul, ha a PK HTPH-ek minden helyzetben képesek törzseik vezetésére, a szolgálati ág főnökök uralják saját szakmai, gazdálkodási területüket.

MN 3437 PK HTPH KORREFERÁTUMA

Az előző bevezető előadáshoz kapcsolódva rövid korreferátumomban az egységünk gazdálkodásában követett módszereinket, ezek során elért eredményeinket, valamint a meglevő problémáinkat kívánom összegezni.

A békekiképzés során a csapathadtáp alapvető feladata a személyi állomány jogos szükségleteinek egyre növekvő szinten való kielégítése. A napjainkban is megjelenő előjárói intézkedések ezen irányokba növekvő követelményeket támasztanak az anyagi szolgálat beosztottai felé. A követelménytámasztás középpontjában mindig az ember áll, annak teljes igényű ellátása, élet- és munkakörülményeinek további javítása. Ehhez szükséges feltételeket előjáró szerveink biztosítják. Azonban a

biztosított lehetőségeken belül a rendelkezésre bocsátott anyagi és pénzügyi eszközök hatékony felhasználása alapvetően a csapatoknál történik. A csapatok parancsnoka szó szoros értelmében véve gazdája a reá bízott nagyértékű anyagi, technikai eszközöknek, aki a hadtáp helyettesén keresztül vezeti, irányítja a konkrét ellátást.

Az ezred hadtáp szolgálata az ezred költségvetésének több mint 50⁰/₀-val gazdálkodik. E nagy összegek rendeltetésszerű és céltudatos felhasználása a hitel felett rendelkező személyektől komplex gazdasági szemléletet és jó szintű együttműködést követel meg úgy a fegyvernemek, mint a szolgálati ágak között egyaránt, annak érdekében, hogy a parancsnoki döntéseket megelőzően érvényesüljön az elemzés és előkészítés alternatívája.

Az EPK HTPH és törzsének tervező, szervező munkája, javaslatai döntően befolyásolja a biztosított összegek hatékony felhasználását. Előadásom további részében ismertetni kívánom, hogy miként tervezem és szervezem és irányítom egységünk gazdálkodását.

Az egységnek a gazdálkodását úgy tervezni, szervezni, hogy irodában leülve, leírni a spontán jelentkező gondolatokat, nem lehet. Hogy a PK HTPH eljusson odáig, hogy ki tudja alakítani gazdálkodási koncepcióját, ezt meg kell előznie több értékelő, elemző információknak, mellyel kell hogy rendelkezzen és ebből adódóan következtetéseket vonjon le. Itt kell megemlítenem, hogy minden tevékenység végrehajtásához, gazdasági döntéshez szükséges a konkrét helyi ismeret, mely tartalmában több, lényeges kérdést takar, melyekkel a PK HTPH-nek alapvetően rendelkezni kell.

A gazdálkodási elgondolásom kialakításánál azt is figyelembe veszem, hogy milyenek a beosztottaim, hogyan képesek az elgondolásban foglaltak gyakorlati végrehajtására, kivitelezésére.

Mint az elvtársak előtt is ismert, a gazdálkodás tervezésére több módszer áll rendelkezésre.

A parancsnok HTPH önállóan, a szolgálati ág főnökei bevonása nélkül alakítja ki elgondolását, vagy pedig a szolgálati ág főnököket bevonja az elgondolás kialakításába. Ezek közül én az utóbbit választottam. Tapasztalatom szerint hasznosan. Beosztottaimat bevontam elgondolásom kialakításába. Az előjáró PK HTPH-től két évre szóló intézkedés megkapásakor és ezt megelőzően is gyűjtöttem a szükséges gazdálkodással összefüggő tapasztalatokat, ezeket rendszeresen elemeztem és értékeltem úgy, hogy az elgondolásom kialakításánál fel tudjam használni hasznosan.

A követelményeket ismerve kialakítottam és ismerttettem az egyes szolgálati ág fejlesztésére vonatkozó nagybani elgondolásomat, az illető szolgálati ág főnöknek. Ismerttettem az egység előtt álló két évre szóló legfontosabb harckészültségi és kiképzési feladatokat. Az elgondolás kialakításánál ezt nagyon fontos tényezőnek tartom. Ugyanis a gazdálkodási és egyéb nagyobb hadtáp jellegű feladatoknak itt lehet megteremteni az összhangját a kiképzési feladatokkal. Ezzel jelentősen csökkent a terven felüli feladat, jó légkört teremt a kapkodásmentes munkához és nincs szükség azonnali, ötletszerű megoldásokra.

Majd ezt követően minden lehetőséget kihasználva igyekeztem minél több személlyel megismertetni az előljáró követelményeit és ebből adódóan alapvető elgondolásomat és kérni véleményüket, segítségüket. Itt elsősorban előjárómra az egység parancsnok elvtársra és annak közvetlen helyetteseire gondoltam. De fontosnak tartottam és jelenleg is tartom, hogy a katonák érdekeit közvetlenül képviselő és azt jól ismerő sorkatonákkal gondolatot cseréljek. Így az egység KISZ-bizottsággal beszélgetést folytattam és elmondtam nekik, hogy a sorállomány ellátása, élet- és munkakörülményeinek további javítása érdekében milyen lehetőségek és elgondolásaink vannak. Ez a beszélgetés és véleménycsere megerősített abban, hogy ezek a gondolatok helyesek és találkozik a sorállomány nagy tömegének egyetértésével és számíthatok támogatásukra.

A tervezésnél arra törekedtem, hogy az egyes szolgálati ágnál a legfontosabb, a fejlődést és az ellátás színvonalát befolyásoló fő kérdés, vagy kérdések kerüljenek elsősorban megoldásra és erre összpontosítottam figyelmemet. Ezen belül a feladatok megoldására, ütemezésére és határidőre különös gondot fordítottam. Ilyen volt pl. a konyha korszerűsítési munkái, melynek függvénye volt a kétmenüs étkezés bevezetésének határideje, illetve jobb minőségű, változatosabb ételek elkészítése. Vagy például a kisegítő gazdaság fejlesztésére, mely megteremti a feltételt, hogy több, illetve nagyobb összeget tudjunk étkezés feljavítására fordítani.

Ezt követően — ismerve az egység előtt álló feladatokat — meghallgattam a szolgálati ág főnökök saját szolgálatukra vonatkozó javaslataikat, elgondolásaikat. E fenti adatok birtokában kezdtem hozzá végleges gazdálkodási elgondolásom megformálásához és számbavettem, hogy az előljáró által megszabott és általam kialakított gazdálkodási célkitűzések érdekében mit kell tenni. Itt megállva jelenteni kívánom a saját tapasztalatomból, hogy amennyiben kialakítottak is a gazdálkodás helyes célkitűzései, de azok megvalósítása érdekében szükséges feladatok nincsenek mindenkire lebontva és meghatározva a célkitűzések sok esetben csak jelszavak maradnak. Hogy mit kell tenni konkrétan pl. az ételmezési szolgálat vonatkozásában, követelményként állítottuk, hogy tovább kell fejleszteni a kétmenüs étkezés rendszerét, valamint az első kiképzési időszak végére megteremtjük a feltételt a választékos vacsora kiszolgálására vonatkozóan — ezt igénylik a katonák. Változatosabbá kell tenni a menük összeállítását, növelni kell a tej-, tejtermékek és gyümölcsfogyasztás arányát, tovább kell fejleszteni a kisegítő gazdaság eredményességét, hatékonyságát, emelni az étkeztetés színvonalának kulturáltságát, tovább korszerűsíteni az ételmezési szolgálat objektumait, javítani a raktározás rendjét.

A fenti követelmények érdekében az alábbiakat tervezzük végrehajtani.

Az étlap összeállításában alegységek állományából bevonjuk a sorállományt. Egyes cikkek téli tárolásával változatosabbá tesszük a téli hónapokban az étkezést. Erre megvannak a konkrét lehetőségeink. Ennek megfelelően az 1973. évi tapasztalatok figyelembevételével egységünknel

mintegy 100—120 mázsa almát, 250 mázsa burgonyát és 60—70 mázsa zöldséget tudunk veszteségmentesen tárolni. Figyelembe véve helyőrségünkben az élelmiszerek iránti nagy keresletet, szükségesnek tartjuk tovább bővíteni kapcsolatainkat a termelőszövetkezetekkel. Igen jónak mondható jelenleg is kapcsolatunk a Tejipari, valamint a Húsipari Vállalattal egyaránt. Ezen vállalatokkal további előnyös ellátási és szállítási feltételek alakultak ki. Pl. a Tejipari Vállalat a hajnali szállítással lát el bennünket, így a reggeli 05.00-ra a laktanyában van, nincs nyáron tárolási problémánk —, vagy a Húsipari Vállalat az ebédhez a hurkát dél előtt 09.00-ig tárolja — nincs kockázat a tároláskor. Ennek eredményeképpen rövid időn belül megoldottnak tekinthetjük egységünknel a választékos vacsora kiszolgálását, melynek elsősorban kimenőnapokon, vásár- és ünnepnapokon tulajdonítunk fokozott jelentőséget, mivel ezen időben lényegesen kevesebben fogyasztják el a vacsorát, mint ami az étkezési létszámban jelentve van. Az étkeztetés színvonalának növelése érdekében folyamatosan tudjuk biztosítani az étkezések kulturált színvonalát. Tervezzük a sorállomány részére üveg ivópoharak rendszeresítését, melyet kizárólag víz ivásra használnak. A tizórai és vacsora, valamint esetenként kisebb alegységek részétékezéseinek higiénikus csomagolása érdekében egy csomagológépet szereztünk be, melyet az elvtársaknak a mai nap folyamán be fogunk mutatni. Tovább kívánjuk javítani a sorállomány büfé és kereskedelmi ellátását. Ezt elsősorban a tej- és tejipari termékek, gyümölcsök, különféle sütemények, fagylaltok és frissítő italok nagyobb választékának biztosításával kívánjuk elérni. Ez szintén bemutatónk tárgyát képezi. A kisegítő gazdaság jelenlegi eredményeit tovább fejlesztve reális lehetőségeink vannak a fiaztatók bővítésére, valamint a víz bevezetésével a vágóhid megépítésére, mellyel megteremtjük a feltételt a saját termékek előállítására, feldolgozására vonatkozóan. Ennél a kérdésnél utalnék arra, hogy amíg jelenleg 120—130 db sertés bérvágásáért 9—10 000 Ft-ot fizettünk, a vágóhid megépítése után ezt megtakarítjuk. Komoly problémáink voltak az elmúlt években a kenyér tárolásával, különösen a nyári időszakban. Ezt a jelenlegi körülmények között sikerül megoldani. A legénységi konyha és étkezdablokk további korszerűsítésével és a környékén levő út portalanításával nagyobb higiéniai rendet tudunk biztosítani a konyhablokkban.

Ruházati szolgálat vonatkozásában

Követelmény, hogy az év végére az egység raktár készletének 1/3-a I-es értékcsoporthú anyag legyen, valamint a teljes személyi állományra vonatkozóan ki kell alakítani a szolgálati ruhát és munkaruhát.

Valamennyi alegységnél létre kell hozni karbantartási blokkot és biztosítani annak működési feltételeit. Növelni a mosodai szolgáltatás rendjét, maximálisan támogatni ennek rendszerbe állítását.

Ennek érdekében a ruházati szolgálat eredményes gazdálkodása kapcsán a vételezés után ki kell alakítani a szolgálati ruhát, melyet a kimenőruha raktárban kell tárolni, és hasonlóan kell biztosítani az igénybevételét, használatát a kimenőruhához.

A sorállomány ruházatának utánszínezésével és a vegytisztítás végrehajtásával emelni kell az öltözködés küllemét, meg kell szüntetni, hogy

sorállományunk agyonmosott, kifakult ruházatban járjon. Meg kell különböztetni a munkaruhát, ennek érdekében egy rend felsőruhát feketére kell színezni. Fokozott figyelemmel kell kísérni a sorállomány fürdetését és fehérnemű cseréjét. Ezzel kapcsolatban az alegység szolgálat vezetőket rendszeresen beszámoltatjuk. Továbbra is biztosítani kell az aeg. szolgálatvezetőkkel a tervszerű foglalkoztatást kéthetenként. Az adminisztrációs irodaszer ellátás terén közelíteni kell az ellátást a szükségletek kielégítéséhez, ennek érdekében az alegység részére forintösszeget kell biztosítani, mellyel ő szabadon tervezhet. Így megteremtődik az a feltétel, hogy az igényüknek megfelelően kerüljenek ellátásra irodaszerből. Ez az egyik feltétele annak — véleményem szerint —, hogy csökkenteni lehet a kiskereskedelmi vállalatától vásárolt cikkek mennyiségét. A ruházati károk csökkentése érdekében főleg az aeg. szintű károkat kell csökkenteni, elsősorban a parancsnoki ellenőrzések további hatékonyabb végrehajtásával.

A továbbiakban a gazdálkodást irányító munkám területéről kívánok egy-két gondolatban jelenteni.

Elsősorban, hogy gazdálkodási tevékenységet folyamatosan figyelemmel tudjam kísérni, igyekeztem egyes területekre rendszert kiépíteni, melynek beállása kapcsán beosztottaim hozzászoktak a követelmények egyértelmű teljesítéséhez. Hogy csak néhány területet említsek: a hitelek felhasználása, a vásárlások eszközlése kapcsán előzetesen jelentik, hogy mit, milyen mennyiségben és miért akarnak vásárolni. Majd ezt követően engedélyt adok a pénz, vagy az elszámolási utalvány felvételére a pénzügyi szolgálattól. A vásárlás megtörténte után a hitelnyilvántartásba és a nyilvántartásba történő bevételezés után valamennyi számlát aláírással látom el.

Ruházati szolgálat

Hasonló a módszer az irodaszer ellátásnál és mindkét esetben 15—20% tartalékot képezek.

Különösen a honvédségi gőzmosodai szolgáltatásért térített összegek vizsgálatát hajtottam végre. Milyen tapasztalatom van? Pl. a sorállomány egy része nem cserélt fehérneműt, így a tiszta fehérnemű a szennnyessel együtt került leadásra, ami mosásra került és ezért mosatás és javítási költséget számolnak fel, hasonló plusz kiadás terheli az alakulatot, ha a mosodától a tisztaruhát, javítatlanul veszi át, mivel a javítási válogatás költséget felénk felszámolják. Vagy pl. 300 rend felsőruhát színezettünk munkaruhának, ennek a mosatási és színezési költségét felénk a mosoda felszámolja, ugyanakkor a 300 db-ból teszem fel 50 db selejt. Nyilvánvaló, hogy ezért a mosodai szolgáltatás felszámítása jogtalan, mivel a KÜM-nek a színezés előtt a selejtitést végre kellett volna hajtani.

Élelmezési szolgálat

Itt elsősorban a BARANYA MÉK szolgáltatásnál merül fel probléma. Sok esetben nem tudják azt a minőségű árut biztosítani, mint ami az alakulat követelménye. A vételező tiszthelyettes gyengébb minőségű árut kap ua. magasabb osztályú árut számláznak. Erre különös figyelmet kell

fordítani és a vételező tts. kioktatása és a beszállított áru minőségi és mennyiségi ellenőrzése előtérbe kerül.

2. A hitel átcsoportosítás adta lehetőségek kihasználása.

A hitel átcsoportosítást év elején megterveztem és ennek szellemében irányítottam a szolg. ág munkáját, arra törekedtem, hogy az átcsoportosított jogcímnél annak rendeltetése és az ebből adódó feladat ne szenvedjen csorbát, ugyanakkor a keletkezett feszültség megoldást nyerjen. Vagy a személyi állomány élet- és munkakörülménye tovább javuljon.

3. A takarékos gazdálkodás végrehajtása.

Itt elsősorban a megelőző felvilágosító munkára törekedtem. Minden lehetőséget és fórumot felhasználtam erre, ahol mód és lehetőség nyílott. Elsősorban a megrongált anyag helyreállítását, pótlását tartom szükségesnek, hogy a HKSZ-t, kiképzést, ellátást ne akadályozza.

A selejtítéseknel arra figyeltem, hogy a kiselejtítésre javasolt anyag ténylegesen nem használható és javítással sem tehető használhatóvá, ez valamennyi szolgálati ágra vonatkozik.

Ennyiben kívántam jelenteni a gazdálkodás tervezésével, szervezésével és irányításával kapcsolatos tevékenységemet.

Befejezésül néhány gondolatot kívánok jelenteni arról, hogyan tudtam elérni, hogy magam és beosztottaim megfelelő élő kapcsolatban legyenek az egység életével, illetve az ellátandókkal.

Az elhelyezési szolgálat területén

Sok volt az ötletszerű naponkénti beszerzés. Ennek megszüntetése érdekében a szakmunkás brigáddal a karbantartási terv alapján felmértem a félévi szükségletet és elrendeltem az anyagok egy tételben történő beszerzését a Nagykereskedelmi Vállalatnál vagy az alegységek részére a fogyó anyag karbantartási normát felosztottam. Kiadtam részükre egy mintát, melyben meg van határozva a cikk ára, az alegység parancsnok beírja mennyit akar vásárolni, ezt az elhelyezési szolgálat főnök összesíti és egy tételben megvásárolja a Nagykereskedelmi Vállalatnál. Ennek előnye: az alegységparancsnok is meggondolja, hogy mit vásároljon, egyszer kell menni vásárolni, kevesebb az adminisztrációs munka, jobb az ellátás, lényeges az idő- és km megtakarítás, mindezek eddig jól beváltak.

Hetenként hadtáp munkaértekezletet tartok, melynek tartalma beszámoltatás a végzett munkáról, esetleges a problémák jelentése, a feladatok meghatározása. Ezekben a munkaértekezleteken az ellátó rajparancsnokok is résztvesznek.

Különösen fontosnak tartom ezen személyek rendszeres információval történő ellátását, és beszámoltatásukat a végzett munkáról. De hasonló rendszer alakult ki az alegység szolgálatvezető és a konyhaügyletesek eligazítását illetően is.

A gazdaságos beszerzések végrehajtására vonatkozóan van több lehetőség. Hogy csak egyet említsek, pl. egynemű anyagokat csak egy személy szerezzen be és lehetőleg egyidőben. Ezzel időt és szállító km-t takaríthatunk meg. Sajnos egységünknel még találkozunk nem kellő meg-

értéssel. Ez véleményem szerint időlegesnek tekinthető, mely jobb szervező munkával megoldható.

MN 3437 PK HOZZÁSZÓLÁSA

AZ ALLOMÁNY ÉLETKÖRÜLMÉNYEINEK JAVÍTÁSA ÉRDEKÉBEN MEGHATÁROZOTT CÉLKITÜZÉSEK, AZ EZZEL KAPCSOLATOS PARANCSNOKI MUNKA TAPASZTALATAI

Mint ismeretes, az MNVKF elvtárs 68. és az MNHF elvtárs 4. sz. utasítása lehetőséget biztosít a csapatgazdálkodás javítására, a ht. és sorállomány ellátására, lét- és munkakörülményeik állandó és folyamatos fejlesztésére.

A lehetőségek egyben nagyobb felelősséget, hozzáértést és a gazdálkodással való folyamatos foglalkozást követel a parancsnoktól.

A csapatgazdálkodásban az éves, vagy a több éves keretek, a két évre meghatározott követelmények után egyre kevesebb a másoktól függő dolog. Az egységnél a vezetők elgondolása kivitelezhető. Az anyagi helyzet és állapot nagyobb mértékben függ a csapatparancsnok döntésétől.

Tehát a sok tekintetben önállóbb gazdálkodás minősége, természetesen a realitások figyelembevételével a parancsnok elhatározásának függvénye.

A gazdálkodás érinti a hivatásos és sorállomány életkörülményeit, azt kedvező, vagy kedvezőtlen formában befolyásolja; így hat a harckészültség, a katonai élet minden területére és mint ilyen tényező, a parancsnoki munka állandó és fő területe.

A jelentésemnek célja egy: az, hogy a gazdálkodás és ellátás a sorállomány életkörülményeinek javítása érdekében meghatározott célkitűzésekről és a végrehajtással kapcsolatos konkrét munkáról jelentsek.

1. A tervezés és gazdálkodás vezetése

A hadtáp gazdálkodás tervezésének alapja alakulatunknál

1. Az egység részére biztosított pénzügyi és anyagi keretek.

2. A maeg. PK és a maeg. PK HTPH gazdálkodásra vonatkozó parancsai és intézkedése.

3. Az élet- és munkakörülmények fejlesztésére vonatkozó perspektivikus tervek.

4. Az egység PK gazdálkodással kapcsolatos célkitűzései.

Tekintettel arra, hogy a gazdálkodás nagy anyagi és munkabefektetést igényel, igyekszünk a lehető leghosszabb időszakra az elgondolást kialakítani és így a célszerűség, a gazdaságosság feltételeit biztosítani.

Az éves terv végrehajtásával három alkalommal foglalkozik az egység kibővített gazdasági bizottsága.

Először év elején a parancsnok és helyettesei a biztosított anyagi és

pénzügyi helyzetet tanulmányozzák, a hadtáp szolgálat tervezésével párhuzamosan. Ez után meghallgatjuk az anyagi szolgálatvezetők gazdálkodásra vonatkozó elgondolását. Az elgondolást elbíráljuk a meghatározott tervezési alap figyelembevételével, egyetértés, vagy helyesbítés után jóváhagyjuk.

Másodszor a 6—7. hónapban, amikor a végrehajtás helyzetét vizsgáljuk meg és a szükséges feltételeket biztosítjuk.

Harmadszor a 3. negyedév végén, ahol a befejezés körülményeit és a pénzügyi eszközök átcsoportosítását és a teljes felhasználás körülményeit határozzuk meg.

A gazdaságosság érdekében az alegységparancsnok érdekeltségét is keressük. Egyes területen, így az elhelyezés, karbantartás, az irodaszer stb. norma alegységre vonatkozó összegét meghatározzuk és az alegységek igénylését központilag szerezzük be. Ezzel egyrészt olcsó és a szükségletnek legjobban megfelelő anyaggal látjuk el alegységeinket. A gazdálkodás vezetésének fontos fóruma a végrehajtás időszakában a havi értékelő értekezletek, ahol a harckészültség és a kiképzés kérdései mellett a gazdálkodás kérdéseivel is foglalkozunk. Itt az egység PK HTPH a felmerülő problémákat és ellentmondásokat, igényeket, alegységparancsnokok pedig a következő hónap anyagi, ellátási és karbantartási szükségleteket jelentik. Ezekben a kérdésekben döntések születnek, így a folyamatos ellátást biztosítjuk.

2. A gazdálkodás célkitűzései

A hadtáp gazdálkodás alapjainak egyik pontjaként az egység PK célkitűzéseit határoztam meg. Ezen célkitűzéseket két csoportra bontottuk ezredünknel.

1. Az állomány életkörülményeire közvetlenül ható célkitűzések.
2. Az állomány életkörülményére közvetve ható célkitűzések.

Az első csoportba a folyamatos, viszonylag rövidebb idő alatt megvalósítható és az állomány részéről rögtön észlelhető, míg a második csoportba a nagyobb anyagi és munkaráfordítást igénylő és a környezetre ható, a lét- és munkakörülményeket befolyásoló célkitűzések tartoznak.

Az időszakra vonatkozó, első csoportba tartozó célkitűzések következményei

Az élelmezési szolgálat terén:

— biztosított kereteken belül figyelembe vesszük — közvélemény kutatás útján — a sorállomány igényét és ennek megfelelően tervezzük a perspektív havi és az előírt 10 napos étlapot;

— bevezettük és az alegységek igénylése útján biztosítjuk a kétmenüs ebédet;

— szerződések, a helyi beszerzés, továbbá a kisegítő gazdaság lehetőségeit kihasználva minőségileg javítottuk a friss zöldség, gyümölcs, tejtermék, pék-, cukrász és hentesáru választékot.

A ruházati szolgálat terén:

— javítottuk az alsó- és felsőruha ellátást, különösen a gyakorló ruházat terén;

— rendszeresebb a mosatás, javítás és a ruhacsere, melynek következtében megszűnt a túlhasznált ruhaviselés;

— a helyi kisjavítás és mosás feltételeit az alegységnél megteremtettük;

— a ruházati készletekben a helyes arányok kialakultak.

Egészségügyi ellátás terén:

— minőségileg javult a betegellátás, megfelelő az együttműködés a helyőrségben levő egészségügyi szervekkel.

Elhelyezési szolgálat terén:

— az időszakos műszaki ellenőrzés, karbantartás és javítás színvonala javult, a központi fűtés szerelést befejeztük, minden iroda és elhelyezési körlet központi fűtésre van átszerelve;

— megvalósítottuk a melegvíz szolgáltatást az alegység körletekben és őrszobákban.

A második csoportba tartozó célkitűzések:

— tervezzük a sertésgazdaság további fejlesztését úgy, hogy évente 4 főre egy hizott sertést biztosítunk;

— a sertéshús házi feldolgozását tervezzük, ennek érdekében vágóhidat és húsfeldolgozó lehetőségeket alakítunk ki;

— tovább fejlesztjük a gyümölcs és zöldség téli tárolás lehetőségét, célunk, hogy az állományt márciusig helyileg tárolt gyümölccsel lássuk el;

— megkezdtük és folyamatosan folytatjuk az alegység körletek beépített bútorral való ellátását;

— javítani kívánjuk a szolgáltatás feltételeit, ezért 1975-ben egy 70 fős, korszerű, melegvizet fűdő, mosoda, szárító, mosdó és igényeknek megfelelő büfé helyiségekből álló objektumot tervezünk építeni;

— tervezzük a munkahelyek, főleg a műhelyek korszerűsítését, az igényes szakmunka megvalósítása érdekében. Itt fűtés, világítás korszerűsítésére, szellőző elszívó és tisztálkodó berendezések beépítése a célunk;

— tovább folytatjuk a környezet kialakítása terén megkezdett munkát.

A hadtápszolgálat munkafeltételei

Tudatában vagyunk, hogy a követelményeknek megfelelő munkát csak megfelelő feltételek mellett várhatunk a hadtápszolgálatától.

Az egység vezetése ezeket a feltételeket megteremtette:

— a hadtápszolgálat hivatásos állománya kulturált, követelményeknek megfelelő munkahellyel rendelkezik;

— a szolgálat öt ágazatából három új és korszerű, kettő pedig nagy anyagi és munkaráfordítással, felújított objektummal rendelkezik. Ahol a tárolás, kezelés és a további fejlődés feltételei biztosítottak.

A legszembetűnőbb tapasztalatok és eredmények

1. Az anyaggazdálkodás a parancsnoki munka szerves részévé vált. Az alegységek érdekeltsége a gazdálkodás terén fejlődött.

2. Tervszerűbb, takarékos és eredményesebb a gazdálkodás. Jobb az ellátás minden területen.

3. Az ellátás követelménye kialakult a laktanyai kiképzés és a gyakorlatok időszakában.

4. Az önálló gazdálkodás feltételei az életkörülményeket ugrásszerűen javította és a fejlődés üteme felgyorsult:

— a legjobban az tudja értékelni, aki öt évvel ezelőtt ismerte az alakulatunk helyzetét;

— 1969 óta a légénységi férőhely számottevően emelkedett. A raktározás ma már a követelményeknek megfelelő lett. A technikai eszközök fedett helyen vannak tárolva;

— öt év alatt 23 olyan objektum épült, mely egyenként is több száz-ezer, illetve több millió forint értékű, valamennyi az élet- és munkakörülmények javítását szolgálja.

Végezetül néhány gondolat erejéig ki szeretnénk térni azokra a feszültségekre, ellentmondásokra, melyek még nehezítik az egység önálló gazdálkodás lehetőségeinek jobb kihasználását.

Ilyenek:

— a ht. és tsz. állomány gazdaságossági szemlélete, gazdálkodáshoz való hozzáértése még javításra szorul,

— igen bonyolult és időigényes a kisösszegű káreljárások lefolytatása,

— az elhelyezési problémák rövid és középtávon történő megoldását elég bonyolulttá teszi a szolgálati előljárón túl az EFÜ felé is szükséges intézkedés.

Összegezve jelentem, hogy mint egységparancsnok, világosan látom és érzem munkámban, az új gazdálkodás nyújtotta kedvező lehetőségek hatását, ugyanakkor látom, hogy még igen sok teendőnk van a meglevő lehetőségeink, tartalékaink jobb kihasználására.

MN 3437 PK POL. H. JELENTÉSE

Mint a helyi egység PK Pol. H.-e, néhány gondolatot kívánok jelezni azzal kapcsolatban, hogy mint politikai munkás hogyan látom az egységi csapatgazdálkodásának egyes kérdéseit.

Mint ismert, a hadtáp anyagi ellátás, szerves részét képezi a hadsereg, vagy egység egészének, ezért fontos feladat hárul e szervre békében és háborúban egyaránt. Sem intézmény, sem csapat jól működő ellátó szerv nélkül nem tud létezni. A népgazdaságban a társadalom szervezett ellátását nem egyszerű kereskedelmi mozgás ügyletnek fogjuk fel, mert azok mozgási alakja jó, vagy rossz értelemben a napi életben, de tájlatában is fontos politikai értéket kap. Így van ez a hadseregben is. Nemcsak egyszerű szükséglet kielégítést jelent, hanem HKSZ-i tényezőként jelenik meg, befolyásolja a hangulatot, munkahelyi légkört, gondoskodást, az emberek szemléletét és a kiképzéshez való viszonyt egyaránt.

Az önálló gazdálkodási rend bevezetésével egy sor jogkör leadása a csapatoknak, tovább növelte a hadtáp szerv szerepét, mint ellátó és gazdálkodást kivitelező, végrehajtó megtestesítőjének. A hadtáp szervek munkája egyre jobban érezteti hatását, hogy mennyiben tudják jól felhasználni a parancsnok által rendelkezésükre bocsátott eszközöket.

Ezért ez a terület egyre növekvő figyelmet érdemel a parancsnoki és politikai munkában. Egy egység ellátása színvonala nem kizárólagosan a hadtáp beosztottaktól függ, ezért e tevékenységet jelentősége és sokrétűsége, bonyolultsága miatt nem lehet leszűkíteni ellátásra. Mi, politikai munkások is részesei vagyunk közvetve a gazdálkodásnak, ellátásnak, vagy azok befolyásolásának.

A gazdálkodási elveink gyakorlati kivitelezését segítjük a politikai munka eszközeivel és módszereivel, amikor az agitációban, propagandában, tájékoztatóban párt- és KISZ-rendezvényeken és pk-i pol. munkás fórumokon azokat magyarázzuk, vagy helyet követelünk létjogosultságának.

A politikai és hadtáp szervünk együttműködésének tartalmát a gazdálkodás politikai lényege, a közös cél, feladat, az egységünkön belül alkotott közösségünk, a párt politikájának szolgálata határozza meg. Közös munkánk végterméke tükrözi a munka tartalmát, hogy mennyiben sikerül biztosítani az egység és a személyi állomány anyagi ellátását, élet- és munkakörülményei javítását.

Munkakapcsolatunkra a kölcsönös segítőkészség, emberi, elvtársi kapcsolat a jellemző.

Jelenthetem, hogy nemcsak a két szerv kapcsolata jó, hanem személyes szocialista emberi kapcsolataink is jók, nemcsak akkor keressük fel egymást, ha problémánk van egyik, vagy másik területen, hanem akkor is, ha együtt örülhetünk szerény eredményeknek valamely területen. A kölcsönös tisztelet és megbecsülés jellemző kapcsolatunkra.

Mivel tudatában vagyunk, hogy a hadtáp anyagi ellátás nemcsak az adott szerv ügye, hanem az egész egység érdekét kifejező, magában foglaló felelősségteljes munka, ezért ennek megfelelő helyet biztosítottunk és a jövőben is biztosítunk a parancsnoki és politikai munkában.

Konkrét kapcsolataink és azok tartalmáról, módszeréről az alábbiakat kívánom néhány tényben jelteni.

Mintegy másfél év alatt: egy alkalommal EPV KISZ VB ülésen, két alkalommal KISZ-titkárok munkaértekezletén, félévenként politikai munkások értekezletén (eddig két alkalommal) a hivatásos és sorállomány politikai tájékoztatóin, politikai oktatás keretében is több alkalommal foglalkoztunk a hadtápszolgálathoz tartozó területek problémáival, gondjaival, illetve ezek politikai vetületeivel, melyek során nem egy alkalommal a PK HTPH volt az előadó.

A politikai munkások értekezletén pl. feldolgoztuk a maeg. HTPH elvtárs intézkedésének ránk vonatkozó részét, ahol a PK HTPH et. elmondta, hogy mihez kér konkrét segítséget. A heti bonyolult jelentések, információk alapján rendszeresen tájékoztattam őt, ha panasz van az ellátásra, de akkor is ha dicsérik munkájukat.

Tevékenyen résztvettem az egység gazdálkodási terve összeállításában, a laktanya fejlesztés, korszerűsítés távlati tervezésében, a napirenden levő életkörülmények javítását szolgáló előjárói intézkedésekben belül, laktanyánk parkosítása tervezésében, pedig én kértem ki véleményét. Pl. az Erdőgazdaságtól díszcserjék és 1000 tő rózsafa elültetésében, melyet társadalmi munkával a KISZ-szervezettel együtt kívánunk elvégezni. Ezekben a tervekben a HM elvtárs 2. sz. parancsa végrehajtását látjuk biztosítani.

A közös cél és érdekazonosság alapján terveztük, hogy a rendelkezésünkre álló szerény saját lehetőség gazdaságos kihasználásával és számolva előjáróink támogatásával új klub bázis építését, vagy korszerűsítését.

Úgy gondolom az a munka, melyet közösen végzünk közös ügyet szolgál; a személyi állomány anyagi ellátásának javítását, élet- és munkakörülményeinek javítását, gondoskodás az állományról és elvárás teljesítése, melyet előjáróink támasztanak velünk szemben.

Ez a munka részünkről nem szívesség, hanem kötelesség. Elsősorban azért, mert az anyagi ellátásnak, emberi gondoskodásnak harci, morális, erkölcsi és hangulati kihatásai vannak. Ha pedig ez így van, akkor ez a munka nem egy szerv beosztottainak ügye, hanem annál több; az egész egység ügyét jelenti.

A gondolatban továbbblépve, a hadtápszerv nagyon fontos HKSZ-i tényezőt hord magában békében, de különösen háborús viszonyok között, hisz ő biztosítja az anyagi szükségleteket az embernek és a technikának egyaránt.

Ezért szükséges, hogy az állomány szemléletében a béke és háborús feladata egyaránt megfelelő értéktételeket kapjon. A politikai munkában megfelelő helyet kell kapnia, hogy a htp.-szerv feladata nem a kívánnak kielégítése, hanem a lehetőségekhez mérten a szükséglet kielégítése, tervszerű gazdálkodás útján.

Ha laktanyánk udvarát, vagy az épületeket vizsgálva karbantartottság, vagy elhanyagoltsága alapján a laikus szemlélő egyből a hadtápszolgálatra gondol, hogy íme, ez a tükörképe; valóságban ez hamis fel fogás, mert azt kell keresni, hogy milyen az udvar gazdája, az épület lakója, elsősorban az ő tükörképe, vagy mindkettőé.

Ezt a politikai munkában is meg kell mondani úgy, hogy ebből kire, mi tartozik, parancsnoknak és beosztottnak.

Hogy mit tettünk az életkörülmények javítása érdekében, csak néhány ténnyel kívánom jelezni:

— kétmenős étkezés technikai feltételét teremtettük meg, a konyhai berendezések és főzőtér korszerűsítésével;

— a légénységi körletek „beépített szekrényekkel” való ellátása folyamatban van;

— a laktanya parkosítása, fásítása, rózsakertek kialakítása megkezdődött;

— nyári játékterek, szórakozóhelyek kiépítése megkezdődött;

— az ifjúsági klubjaink korszerűsítését, tablórendszer kialakítását tervezzük, jóllehet az összefüggésben van az épületek tatarozásával;

— a politikai munkában mi is részt kérünk, ebben a feladatban társadalmi munkák szervezésével, segítséssel, hogy még emberibbé tegyük körülményeinket;

— a gazdálkodás eredményessége érdekében tovább erősítjük a pol. munka eszközeivel, előadások, tájékoztatók, vitaforumok keretében, egyéni és csoportos beszélgetéseken állománykategóriánként; az anyagi eszközökkel optimálisabb gazdálkodási szemléletet, főleg a hivatásos állomány körében, szem előtt tartva, hogy a pénzt ne csak elköltsük, hanem azzal jól gazdálkodjunk. Segítjük a kapcsolatot kiépíteni állami gazdasággal, termelőszövetkezettel, hogy olcsón, jó minőségű árut tudjunk biztosítani az állomány ellátásához. Ehhez felhasználjuk a területi kapcsolatainkat, párt- és tömegszervezeti szervekkel kialakított jó viszonyunkat.

Az állomány életkörülményeit javító előjárói intézkedéseken belül keressük a helyi lehetőségeket azok kiteljesedése céljából. Jelenteni kívánom, hogy a HM. et. 2. sz. parancsa megjelenésekor, feldolgozása megkezdésekor nem egy alkalommal együtt kerestük a lehetőségeket a hadtápszerv beosztottaival, hogy mit tudunk tenni a parancs teljesítése érdekében a helyi lehetőségekből.

Úgy gondolom, ha szerény eredményekről tudtam jelenteni, mégis előrelépés a múlthoz viszonyítva az, hogy jó alapokkal rendelkezünk és elvi elvtársi együttműködés biztosítja az MNHF elvtárs parancsa teljesítését.

MN 3437 EGYIK ALEGYSÉGPARANCSNOKÁNAK JELENTÉSE

Jelentem az alegység gazdálkodás vezetése és végrehajtása igen nehéz, felelősségteljes feladat személyem és törzsem számára. Ennek a kérdésnek két oldala van. Egyrészt a szabályzatokban előírt kötelességünk az, hogy gondoskodjunk a személyi állomány szükségleteinek maximális kielégítéséről, másrészt gyakorlati tapasztalatokból tudjuk, hogy a nehéz és fáradtságos kiképzési feladatokat, gyakorlatokat a katonák sokkal eredményesebben, lelkesebben hajtják végre, ha látják azt, hogy a parancsnokok törődnek beosztottaikkal és mint embert tekintik őket.

Az alegység gazdálkodás vezetéséhez nekem állandóan ismernem kell az alegység anyagi ellátását, az anyagok felhasználását szabályozó utasításokat, rendeleteket és az előjáróim intézkedéseit. Jelenthetem, hogy a PK HTPH elvtárs részéről minden segítséget megkapok, ami szükséges részemre a kapott feladat végrehajtásához. Továbbá amit szintén lényegesnek tartok, hogy kapcsolatunk és együttműködésünk a szolgálati ág főnökökkel és fn-i főnökökkel egyaránt nagyon jó és eredményes, minden lényeges kérdést közösen tárgyalunk meg és hozunk abban döntést.

Részemről állandó jellegű feladat, hogy ellenőrzöm és ellenőriztetem, hogy az alegységek megkapják-e a részükre illetményes anyagokat és anyagjárandóságukat.

Az osztálynál a havi feladatszabáskor meghatározom az alegységparancsnokok részére az anyagi ellenőrzési kötelmeiket konkrétan az anyag-

gazdálkodással, az elhelyezési körletben végzendő munkákkal kapcsolatos feladatokat és ezekről a jelentéseket. Minden hónapban az alegységparancsnokok jelentenek a havi HKSZ-i, kiképzési és egyéb feladatokról, s így ekkor jelentenek az anyaggazdálkodás helyzetéről, a megkapott feladatok teljesítéséről. Minden esetben jelentenek a harcászultséget biztosító anyagi, technikai eszközök meglétéről, állapotáról, melyről én szintén havonta jelentek a parancsnoknak.

Az alegységek gazdálkodásának irányítása részemről az alábbiakból áll:

— feladatszabásból, mely az anyag karbantartásra, javításra, cserére vonatkozik;

- a havi ellenőrzések végrehajtásából;
- az anyagok személyhez kötésének ellenőrzéséből;
- az öltözködési utasítások betartásából;
- az áthelyezések, vezényeltek előírás szerinti útbaindításáról.

Minden ellenőrzésnél fő figyelmet fordítok:

- az anyagok használhatóságára, javítására;
- a nyilvántartások szabályos vezetésére;
- a HR készletek meglétére, cseréjére, a reggeli szemlék tervszerű végrehajtására;
- alparancsnok a kétheti kik. terv elkészítésekor tervet készít;
- az alegység egységes belrendjére, a körletek tisztaságára, a raktárak rendjére;
- a gyakorlatokra való felkészülés idején különös gondot fordítok az anyagi ellátás biztosítására.

Ruházati ellátás területén:

- a szabályos, egységes öltözködésre;
- semmilyen körülmények között nem tűröm el azt, hogy az állomány, vagy csak egy része ne fürdjön és ne cseréljen fehérneműt.

Élelmezési ellátás területén:

- elsősorban az étkezések rendjére;
- HR készletek meglétére;
- gyakorlatokon arra, hogy minden helyzetben biztosítva legyen az étkezés, vízellátás.

Elhelyezési szolgálat terén:

- a különböző helyiségek állapotára, használhatóságára;
- a javítandó anyagok megjavítására;
- záruk és ablaküvegek meglétére;
- a tűzbiztonsági rendszabályok betartására.

Üzemanyag ellátás terén:

- a gpmű-vek üzemelés után azonnali feltöltésére;
- a kannákban tárolt üza. meglétére;
- a menetlevelek szabályos kitöltésére;
- a téli üzemeltetés feltételeinek biztosítására;
- a tűzbiztonsági rendszabályok betartására a telephelyen.

Ezekon kívül fő figyelmet fordítok a kárügyek kivizsgálására és a 23. sz. utasítás szerint döntök és továbbítom a parancsnok részére a kárügyeket.

Jelenthetem, hogy az alegység el van látva mindazokkal a technikai és egyéb eszközökkel és anyagokkal, mely biztosítja a HKSZ-i és kiképzési feladatok teljesítését. Az elhelyezési körlet biztosítja a személyi állomány kulturált elhelyezését, pihentetését, az anyagi és pénzbeli járandóságokat minden esetben biztosítottuk az állomány részére. A létkörülmények fejlesztésére vonatkozó elgondolásokat helyesnek tartom és magam részéről támogatom.

(Beépített szekrény, mosógép, centrifuga, virág.)

Miben kérek segítséget:

- az anyagok időbeni javításában és
- abban, hogy több időt kapjunk az osztály anyagainak ellenőrzésére, mely ellenőrzést célszerűnek tartanám az egységnél továbbra is egy időben végrehajtani a minőségi munka érdekében.

MN 3437 ÉLELMEZÉSI SZOLGÁLAT FŐNÖK JELENTÉSE

Jelentem az általam irányított területen az elmúlt években kirívó visszaélés, hiány nem fordult elő.

Az általam irányított élm. szolg. gazdálkodásának alapját az 1974. évre készített gazdálkodási terv képezi.

A gazdálkodási terv tartalmazza az előjáró intézkedéseiben elrendeltek. Tartalmazza a

- PK kik. pcs-a, naptári tervében meghatározottakat;
 - a HTP kétéves programjában és nyolc hónapos munkatervében rögzítetteket;
 - az élelmezési szolgálat utasítás azon adatait, amelyek a gazdálkodáshoz kellene. Mindenkor figyelembe veszem az előző év jó tapasztalatait;
- pl.: — tápanyag szükséglet,
- anyagszükséglet és biztosítás és
 - nem utolsó sorban az alapvető célkitűzéseket.

Személyesen résztveszek a gazdálkodási elgondolás kialakításában és az élelmezési szolgálat részére meghatározott feladatokat bedolgozom a tervbe.

- Pl.: — gazdálkodásban elért eredmények megszilárdítása,
- a személyi állomány jó ellátásának fokozása, több tejtermék biztosítása,
 - HKSZ terv és munkajegyek állandó naprakészen tartása stb.

A gazdálkodási tervet a PK HTPH hagyja jóvá.

A gazdálkodási terv hasznosságát illetően az alábbiakat tudom jelenteni.

A naptári rész nagy segítségemre szolgál, mivel látom, hogy az egység előtt mikor és milyen feladatok állnak, így fel tudok készülni és a személyi állományt is fel tudom készíteni. Különösen az anyagi biztosítás területén van nagy előnye, mert az igénylésemet ennek megfelelően tudom elkészíteni, az anyagi szükségletet így tudom biztosítani. Történetesen, amikor az egység elhagyja a helyőrséget a romlandó élelmiszereket előre más helyőrségben kell biztosítani.

Tápanyagbiztosítás

Az évi szükségletet meg tudom tervezni és az étlapot ennek megfelelően tudom elkészíteni. A feladatok egész évre rögzítve vannak és azt irányítani és ellenőrizni tudom. Kiegészítésképpen a gazdálkodási terv tartalmazza az élm. felszerelés beszerzési tervet, és a kisegítő gazdaság tervét. Továbbá tartalmazza az előző év gazdálkodásának eredményességét és értékelését. Végeredményben a gazdálkodási terv tükörképe az élm. szolg. főnök munkájának. Az élm. megtakarítást a kisegítő gazdaságtól átadott étkezés feljavításból képezzük. Felhasználása gyakorlat előtti időszakban, a 10 napos étlapot már megemelt összeggel szerkesztjük, azon kívül gyakorlat idejére, valamint csapatépítkezés, vagy egyéb fizikai igénybevétele alkalmával történik.

a) Hitelgazdálkodás

A gazdálkodást, pénzfelhasználást havonta, illetve negyedévenként, amikor az illetmény felszámítást végrehajtom egyben ellenőrzöm a felhasználást is, melyet személyesen végzek.

A hitelekkel, illetve a normákkal kapcsolatban a következőket tudom jelenteni. Az élelmezési norma biztosítja a személyi állomány tápanyag szükségletét.

Anyagjárandóság

Javaslom ismét bevezetni a kézhez fizetését, mivel az a tapasztalat, hogy a katonák nem igen szeretik és használják az általunk biztosított szappant.

Élm. felszerelési illetmény 0,20 Ft, kevés, mert míg hagyományosan ULTRÁVAL mosogattunk a napi felhasználás 18—20 Ft volt, addig az UNIDESS napi 1 l 54,20 Ft, javaslok lehetővé tenni az élm. normáról (megtakarítás esetén) való átcsoportosítást.

b) Beszerzés

Beszerző állománytábla szerint nincs rendszeresítve, így a beszerzéssel az egyik ellő. raj parancsnoka van megbízva.

A beszerzéssel különösebb probléma nem merül fel, a vállalatok biztosítják az általunk megrendelt árukat.

Zöldfőzelék — zöldség ellátásnál ritkán, esetenként előfordul, hogy nem tudják biztosítani.

c) Betárolás

Téli tárolásra beszereztünk 110 q burgonyát, 44 q almát, 15 q v. zöldséget, amely 13 110 Ft-ot eredményezett. Ezt az év folyamán javítani kívánom.

Előnye:

- nagyon szép árut kaptunk,
- olcsóbb.

Felvetődik viszont a km felhasználás, ennek ellenére az a véleményem, hogy a jobb ellátás érdekében szükséges.

A piackutatással a PK HTPH és én személyesen foglalkozunk.

d) Étlapszerkesztés

Havi étlapot szerkesztünk és ebből készül a 10 napos étlap.

Előnye, hogy havonta egyszer kell szerkeszteni. Az étlapszerkesztést személyesen irányítom.

Részt vesz:

- főszakács,
- vételező,
- elm. rakt. vez.,
- (VEZO).

Étlapszerkesztés előtt a PK HTPH ismerteti az egység előtt álló olyan feladatokat, amelyek nem voltak tervezve.

A résztvevők feladata az étlapszerkesztésnél:

- személyesen ismerem a feladatot, a gazdálkodás helyzetét;
- a főszakács a szakácsok szakmai képzettségét, a konyha technikai felszerelését az étel előkészítésével kapcsolatos szempontokat;
- a beszerző tudja, hogy az elkövetkező időszakra, milyen áru beszerzésére válik lehetőség;
- elm. rak. vez. ismeri a raktári készletet.

A kétmenüs étkezés biztosítva van.

Március 1-től tervezzük a választékos vacsora bevezetését:

- főtt étel (hagyományos),
- tejital (tejfésleség),
- hideg (hentesáru, konzerv) élelem.

A választékos vacsorával is fokozni kívánjuk a tejtermék felhasználást.

Tej- tejtermék biztosítása

1973-ban 10 naponként 3-szor—4-szer tudtunk tejtalt biztosítani.

1974. január hónapban 10 naponként 6 alkalommal.

Tejből a kötelező napi 2,5 dl,

biztosítva 2,83 dl,

sajtfélékből 15 g, melyet biztosítani tudtunk.

Ezen felül január hónapban

összesen:	vaj	15 dkg
	tejfel	48 dkg
	túró	59 dkg
	kefir	2 dl.

Gyümölcs biztosítása

10 naponként: alma 3-szor, befőtt 2-szer,
gyümölcsleves 1-szer.

Ezt a mennyiséget a jövőben fokozni kívánjuk, főleg ebédhez.

e) *Felfőzés — elkészítés*

A szakácsokból csak mintegy 35⁰/₀ szakképzett.

A nyers élelem felvételezése naponta történik.

Az étel elkészítése az aeg. által leadott létszám alapján A—B menü megoszlásban történik, amennyiben az egyik menü 30⁰/₀ alatt van, akkor csak egy menüfőzés van, mivel a konyha felszereltsége korlátozott.

f) *Étkezdei kiszolgálás*

Az étkezde az alábbiak szerint van megterítve:

— kenyér, víz, vizespohár, papírszalvéta, fogvájó, só-paprika.

Az aeg.-ek A—B menüs igénylés alapján vonulnak le az étkezdébe és önkiszolgáló rendszerben kapják meg az ételt.

Sajnos az utalvány még nincs ennek megfelelően átdolgozva, hogy a távollevőket megfelelően lehetne nyilvántartani.

Vacsoránál általában a tejtermékek, tej, kakaó, vagy főtt tészta (burgonyás, mákos), babgulyás, krinolin és egyéb hideg vacsorák kedveltebbek, éppen ezért kívánjuk a választékos vacsorát bevezetni.

Az étkezéshez szükséges cikkeket előre, több hónapra szerezzük be a nagykereskedelemből, mert így lényegesen olcsóbb.

Az elkészített étel mennyiségével elégedett a személyi állomány, esetenként előfordul, hogy a szakmai hiányosságok miatt a minőség kifogásolható, főleg ízesítés miatt, vagy a tészta elázott a levesben stb.

A főszakács szakmailag jól felkészült, a személyi állomány rögtön észreveszi, ha történetesen távol van. A konyhán folyó munkát nagy szakértelemmel irányítja és végzi.

Sütemény, tésztafélék, nápolyi minden nap biztosítva van.

g) *Ellenőrzések*

— legs. konyhán hetenként több alkalommal, különböző időben;

— élelmiszer tárolását, raktári rend és tisztaságot hetenként több alkalommal;

— vételezést havonta 4 alkalommal;

— élm. felszerelés, tábori felszerelési anyagot kéthavonként, fogyó élm. anyagot havonta.

II.

MN 3437 PK HTPH JELENTÉSE AZ ANYAGI-FEGYELMI HELYZETTEL ÉS FELADATOKKAL KAPCSOLATBAN

A hadtápszolgálat ellenőrzésének legfontosabb elvi és gyakorlati kérdéseit az MNHF elvtárs 1968. évi 4. sz. utasítása szabályozza, valamint az MN 5232 PK elvtárs 055. sz. parancsa, melynek *megparancsolom* része szigorú, egyértelmű követelményeket határoz meg részünkre.

Az ellenőrzés alapvető követelménye, hogy az egész hadtápszolgálat, sőt alegység vonatkozásban az egész anyagi szolgálatot fogja át és terjedjen ki az egység fenntartásához szükséges valamennyi részterületre (ag. tervezés, beszerzés, szállítás, tárolás, üzemeltetés, javítás, nyt. elszámolás). Az ellenőrzés e területek komplex vizsgálatára kell, hogy irányuljon. Ahhoz, hogy egy egységnél az anyagi fegyelem megszilárduljon következetes, hatékony ellenőrzési rendszert kell kialakítani. Ellenőrző munkám során erre törekedtem.

Egységünk anyagi-fegyelmi helyzete — mint a szemléltetésképpen kitett adatok is jellemzik — összességében megfelelő és javuló irányzatú.

Az elért eredmények mögött az egész parancsnoki állomány, párt-politikai szervek és a szakállomány következetes munkája áll, mely biztosította, hogy az 1972. évhez viszonyítva 1973. évben jelentősen csökkent a káresetek száma és forintösszege.

Az elmúlt évben is az egységen belüli ellenőrzést lehetőleg komplexszerűen hajtottuk végre. Az ellenőrzés időpontját a naptári tervbe beállítottuk, majd napiparancsban rendeltük el a végrehajtást. Így a megfelelő feltételek biztosítottak voltak.

Ezek a komplexszerű ellenőrzések egységesebb képet adnak az alegység állományának anyaghoz való viszonyáról, a karbantartás, javítás helyzetéről, az anyagi fegyelemről.

A továbbiakban a hadtáp szolgálati ágak felett gyakorolt ellenőrzésemről kívánok jelenteni. Az ellenőrzés végrehajtására egy tervet dolgoztam ki, melyben rögzítettem az ellenőrzés végrehajtásának rendjét, gyakorlatát, valamint az ellenőrzés részletes szempontjait szolgálati ágakra vonatkozóan. Ennek mellékletét képezi az ellenőrzés tervnaplója és a kimutatások az ellenőrzési kötelmek teljesítéséről. Az ellenőrző munkámban a fő figyelmet a következő területekre összpontosítottam:

— az egységnél keletkezett károk okainak vizsgálatára, a hiányosságok okozati összefüggésére. Az anyagi-fegyelmi helyzet megszilárdítására;

— miként teljesítik a szolgálati ág főnökök és beosztottaik és főleg az alegységparancsnokok előírt ellenőrzési kötelmeiket;

— a parancsnoki állomány hogy ismeri a káreljárás lefolytatását a törvényes keretek között;

— a rendelkezésre bocsátott anyagi és pénzeszközök hatékony felhasználása miként áll;

— milyen az anyag mozgás rendszere, hogy követi ezt az okmányolás, milyen az anyag megőrzés, megóvás helyzete.

Az elmúlt időben a negyedévi ellenőrzéseket önállóan és esetenként a szolgálati ág főnökkel együtt hajtottam végre és a jövőben is hasonlóan tervezem végrehajtani. A negyedévi ellenőrzéseim során egy-egy szolgálati ágnál egyes részterületeket mélyrehatóbban vizsgálom meg, melynek kapcsán a feltárt hiányosságok, vagy ki nem használt lehetőségek a szolgálati ág jóirányú és gyorsabb ütemű fejlődését eredményezheti, ilyen volt pl. az elmúlt évben az elm. szolgálat beszerzési tevékenységének vizsgálata, elemzése, vagy pl. az elhe. szolgálat karbantartó anyag beszerzése, vagy a ruházati szolgálat készlet gazdálkodásának és adm. irodaszer beszerzésének ellenőrzése, elemzése. Mint az előző jelentésemben említettem az itt szerzett tapasztalatokat, következtetések eredményeit az elgondolásom kialakításánál jól tudom hasznosítani.

A nyilvántartások ellenőrzését akkor igyekeztem beállítani és végrehajtani, mikor nagyobb anyag mozgások voltak, pl. gyakorlat után, leszerelés — bevonulás, vagy vételezés. Az ellenőrzések eredményét a ZÁRADÉKOK ÉS FELJEGYZÉSEK c. részben rögzítettem, esetenként — főleg aeg. vonatkozásban — jegyzőkönyvet is vettem fel. A nyilvántartások és okmányok ellenőrzését legtöbb esetben a pü. szolgálat főnökkel együttműködve hajtottam végre.

Az MNHF elvtárs és az MN PÜF 10. sz. közös utasításában előírtak szerint a szolgálati ág főnökökre a számlákon feltüntetett anyag nyilvántartásba történő vételezésének ellenőrzése átruházható. Eddig ezzel a lehetőséggel nem éltem, ilyen irányú javaslatot a PK et. felé nem is tettem.

Még egy területet említenék, ez az alegységek anyagainak ellenőrzése. Ezt különös figyelemmel hajtom és hajtattam végre. Az ellenőrzés elrendelését az MN 5232 PK et. 055. sz. pcs. 2. pontban megparancsoltak szerint egységparancsban szabályoztuk. Ezeket az ellenőrzéseket az aeg. pk., a szolg. ág főnökök bevonásával, azokkal együtt hajtottam végre. Itt is hajtottunk végre komplex, több szolgálati ág anyagát átfogó ellenőrzést. Az ellenőrzések végrehajtását minden esetben megelőzte a nyit-ok számszaki és érdemi egyeztetése. Az észrevételeket az aeg. nyilvántartási könyv ZÁRADÉK ÉS FELJEGYZÉSEK rovatában rögzítették. Az ellenőrzésnél fő szempontnak tekintettem, hogy a tapasztalt hiányosságok megszüntetésére a helyszínen azonnal intézkedjek.

Az említett területeken meglevő hiányosságok feltárására, megszüntetésére következetes ellenőrző munkára volt szükség.

A károk keletkezését vizsgálva több évre visszamenően megállapítható volt, hogy az alegységeknél nincs minden rendben, itt vannak nagyobb összegű károk — a központi raktárakban a számadási rend szilárd, az anyaggal el tudnak számolni.

Tűrhetetlen állapotnak tartottam, hogy egy alegységnél 6—8000 Ft, esetenként még ennél nagyobb összegű kár keletkezzen. Mikor alaposabban megnéztük az alegységet, láttuk, hogy az alegység parancsnoki ellenőrzések elmaradtak, de az esetenként végrehajtottak is felszínesek voltak. Látva a helyzet tarthatatlanságát olyan javaslattal éltem a parancsnok elvtárs felé, hogy a biztosított jogköre alapján a törvényes ke-

reték között maximális mértékben marasztalja el a mulasztó parancsnokokat úgy anyagi, mint fegyelmi felelősségre vonás terén egyaránt.

Az ellenőrző munkám során mindig törekedtem, a bizonyos kiskapuk bezárására és arra, hogy esetleg egy láncolat alakuljon ki. Arra gondolok, hogy csak egy példát említsek: eladó — vásárló — raktáros — felhasználó lánc. Ha ez a láncolat beáll, komoly nehézségek keletkezhetnek. És talán itt van szerepe a váratlan ellenőrzésnek különböző időben; váratlanul, szűrőpróbaszerűen szoktam végrehajtani, akár a vételező gépkocsi, vagy az ER., vagy konyha anyagának ellenőrzését.

MN 3437 RSZF JELENTÉSE A RUHÁZATI SZOLGÁLAT ANYAGI-FEGYELMI HELYZETÉVEL ÉS FELADATAIVAL KAPCSOLATBAN.

Jelentem, 1964 óta az általam vezetett szolgálat munkáját és tevékenységemet előjáróink mindig jóra értékelték.

Az MN 5232 PK elvtárs parancsa alapján egységünknel is felmérésre került, hogy mik a teendőink az anyagi fegyelem megszilárdításával kapcsolatban.

Meg kell mondanom, hogy az én szolgálati ágam rendelkezett a legtöbb problémával. A károkat vizsgálva megállapítottam, hogy nálunk is magas a károk értéke amellet, hogy 1972-höz viszonyítva 70⁰/₀-os csökkenés mutatkozik.

Az okokat vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy gyakorlatok után felületesen hajtják végre a leltározást az aeg. pk.-ok. Az elkövetkező leltározásnál a kötelezvények áramlottak a ruh. szolgálathoz, hiány okának vizsgálatára nem fordítottak gondot.

Mit tettünk?

1972-es évben tiszti gyűlésen ismertettem a Győri Katonai Bíróság ítéletét, az elgondolkoztatott mindenkit. A parancsnok elvtárs a tiszti gyűlésen kiadta parancsát az anyagi fegyelem megszilárdítására és a társadalmi tulajdon védelmével kapcsolatban. Elrendelte a ruházati anyag teljes körű tételes leltározását, melynek eredményét egységparancsban értékelte. A ruh. szolg. anyagi, fegyelmi helyzetének további megszilárdítása érdekében: a 192. sz. egységparancsban szigorító intézkedések lettek életbe léptetve az áthelyezettek ruházati ellátásával, a felesleges „B” komplettek egységraktárba történő leadásával. Továbbá következetes ellenőrzést valósítottam meg az alegységek felé. Arra törekedtem, hogy a kötelező ellenőrzési feladatokon túl is ellenőrizzek, amíg rend nem lesz.

Most már látom, hogy a PK HTPH szigorú, következetes, szinte mondhatnám radikális hozzáállása döntő fordulatot hozott az alegységparancsnokok szemléletében, hozzáállásában. Ennek pozitív eredményei ma már kézzel foghatóak. Mindehhez hozzá segített a párt- és KISZ-szervezetek segítsége is.

Pártalapszervezetünk figyelmét többször felhívtam taggyűléseken a nagymérvű hiányokra. Az egység pártvezetés erre felfigyelt és az osztá-

lyoknál a pártnapokon az anyagi fegyelem megszilárdításával foglalkozott.

Alegység szolgálatvezetők munkájával kapcsolatban jelentem:

- munkájukban sok hiányosság mutatkozott;
- a tiszthelyettesi iskoláról kikerült elvtársak fiatalok voltak, gyenge szakmai képességgel rendelkeztek, mivel szakaszparancsnoki kiképzést kaptak;
- a munkához való hozzáállásuk is kifogásolható volt. Az aeg. pk.-ok kellő gondot nem fordítottak rájuk, így nagy részüket le kellett szerelni.

Sorállomány szakmai képzésével sokat kellett foglalkoznom. Probléma volt az RFK vezetése, a komplettek fogalmának megismerése. Áthelyezések, vezénylések során problémák mutatkoztak az ellátás, okmányolás terén. A hiányosságok megszüntetésére törekedtem.

A szolgálatvezetők részére minden héten kedden 15—16.00-ig foglalkozást és eligazítást tartok. Feladatot szabok a nyilvántartások vezetése, kimenőruházat tárolása és az anyag karbantartás terén. A feladatot számonkérem és visszaellenőrzöm. A visszaellenőrzésnél módszeresen elszámoltatom a kimenőruházzal, vagy egyéb anyagi készletével. Elszámoltatásnál megismertetem a komplettek összetételét. E téren nem tűröm el a lazaságokat. Hogy csak egy példát említek a PK HTPH javaslatomra a fenti hiányosságokért 5 szolgálatvezetőt vont felelősségre.

A szolgálatvezetők htp. jellegű problémáikkal napközben is felkeresnek. Minden esetben meghallgatom őket, segítem, támogatom munkájukat. A feladatok végrehajtására konkrét intézkedést adok.

A negyedévi egyeztetést két havonta hajtatom végre. Ekkor felülvizsgálom az indokolatlanul kint levő anyagot és intézkedem ezek bevonására. Az alegységek ruházati igénylését kritikusan felülvizsgálom, indokolatlanul anyagot nem utalok ki. Kölcsön utalványon és javítási könyvön keresztül nem engedélyezek anyagot kiadni a raktárból. Ennek betartását szigorúan megkövetelem. Minden esetben a vételezett anyagot könyveltetem és az alegységet terhelem.

Az idényruha cserét:

- a nyári május 1-től szeptember 30-ig,
- a téli október 1-től április 30-ig hajtom végre.

Az idényruházi cserére egységparancsban intézkedem. Biztosítom a raktárosnak az időt az anyag előkészítésére. A parancs megjelentését úgy állítom be, hogy azt az alegység szolgálatvezetők eligazításán, a megjelenése előtt részletesen meg tudjam értetni. Az idényruha csere alkalomával a vezényelték anyagának utanszállítására különös gondot fordítok.

Anyag bevonás esetén

Megkövetelem, hogy a szolgálatvezetők az anyagot csoportosítsák és átszámolják. A raktáros az állványra addig nem rakhat anyagot, míg egy alegység az anyagleadással nem végzett. Nagyobb mérvű anyagmoz-

gásnál pl. leszerelés, behívás az anyag személyhez kötését szigorúan megkövetelem.

Aeg. ruházati raktár

Az aeg. raktárvezető kiválasztására nagy gondot fordítottam. Erre a munkára mindenki nem alkalmas. Behíváskor a raktárkezelőt és az írnokeot magam választom ki. Ehhez a PK HTPH-től a segítséget megkapom. Ruházati szolgálat beosztottaival egységszintű probléma nem volt.

Raktárvezető részére

Oktatás tárgyává tettem a kiadott „Ruházati Módszertani Útmutatót”. Ebből a raktárvezetőt levezgáztattam. Ezen túl:

— megszigorítottam az anyagkiadást, okmány nélkül anyagot nem adhat ki;

— kioktattam a számszaki pontosság betartására;

— felhívtam figyelmét kötelező ellenőrzéseinek hatékony végrehajtására;

— raktárkezelője csak jelenlétében dolgozhat a raktárban;

— a szennyes ruházat számadási rendjét megszigorítottam:

1. az alegységektől bevonáskor,

2. mosodának előkészítéskor,

3. mosodának közvetlen átadáskor.

Ezt az átvételi elismervényen és a gyakorlatban is többször ellenőrzöm. Megtiltottam, hogy a raktárba illetéktelen személy bejusson még a vételezések alkalmával is.

Anyagkarbantartást a raktárvezető szoros felügyelete mellett lehet csak végezni.

A vételezett anyagot utalvány alapján visszaellenőrzöm.

Miként alakultak az ER-ak raktárhiányai

1968-tól 1973-ig 7 alkalommal volt 3652 Ft értékben. A hiányokat a havi kötelező ellenőrzéseimnél állapítottam meg.

A károk okát vizsgálva megállapítottam, hogy 1614 Ft számszaki tévedésből, 2011 Ft erőszakos anyag rongálódásból adódott. Köteleztem a raktárvezetőt az okozott kár megtérítésére.

További feladatömnak tartom:

— a szolgálatvezetők szakmai képzettségének növelését, a nyilvántartásuk naprakészességét;

— rovanácsok hatékony végrehajtását;

— alegységnél megállapított hiányok okainak vizsgálatát, elemzését;

A ruh. raktár felé

— a számszaki pontosság növelését;

— a mosodai anyag többszöri elszámoltatását, gyakorlat ellenőrzését.

Jelentem a ruházati szolgálat további eredményes fejlődésének feltételeit teljes mértékben biztosítottaknak ítélem meg.

MN 3437 RUHR. VEZETŐ JELENTÉSE AZ ANYAGI FEGYELEM MEGSZILÁRDÍTÁSÁBAN SZERZETT TAPASZTALATAIRÓL

Az elmúlt közel tíz év során az általam irányított raktárban lényegesebb hiány nem volt. Kisebb hiányok előfordultak, addig míg beosztásomban kellő tapasztalatra nem tettem szert. A jelen időszakban a parancsokban és szabályzatokban előírtaknak eleget tudok tenni.

Feladatom, hogy jelentést tegyek, mit teszek a ruházati szolgálat anyagi-fegyelmi helyzetének megszilárdítása érdekében.

Az anyagi fegyelem megszilárdítása érdekében a ruházati szolgálat főnök 1973. május 11-én levizsgáztatott a módszertani útmutató anyagából.

Megszigorításként a ruh. szolg. főnök elrendelte:

- kéthetente ellenőrzésem végrehajtását összehasonlító alapján;
- az ellenőrzéseim okmányait be kellett mutatni, amit láttamozott, esetenként visszaellenőrzött;
- a ruh. szolg. főnök a kötelező ellenőrzéseit váratlanul hajtotta végre, havi 15—20 cikknél, amelyekkel a legtöbb esetben el tudtam számolni;
- raktári rend ellenőrzésekor 1—2 cikket ellenőrzött, amit a nyt. könyvbe nem írt be;
- anyagkiadásoknál az okmányt kézbesítőkönyvön átvettem és időt biztosított az aeg.-ek részére kiadásra kerülő anyagok előkészítésére.

Az anyagkiadást minden esetben kétszeri átszámolás után hajtom végre. Először az előkészítésnél, utána a közvetlen átadáskor számolom le az anyagokat. Megkövetelem, hogy az átvevő ismételen átszámolja.

Anyag leadás

Az alegységtől addig nem kezdem meg az anyag leszedést, amíg nem győződök meg azok karbantartottságáról, csoportosíthatóságáról és számszaki pontosságáról. Továbbá:

- az átvett anyagot állványon addig nem helyezem el, amíg az alegységet el nem számoltattam;
- az anyagi fegyelem megszilárdítására kiadott egységparancsokat a ruh. szolgálat főnök velem külön ismertette.

Anyagi készleteim 70%-át megközelítő pontossággal ismerem. Az 1972. 73. kiképzési évben 40,— Ft hiányom volt. A kevés hiány oka, hogy a raktáramba illetéktelen személyeket nem engedtem be. Raktárkezelőm csak szoros felügyelet mellett dolgozhat. Karbantartásra biztosított személyek munkáját magam irányítom. Résztveszek minden héten kedden 15—16.00-ig a szolgálatvezetők eligazításán és így folyamatában látom a feladatokat. A hiányosságokról jelentést teszek, megszüntetésükre a helyszínen intézkedem.

Az egység raktárból okmány nélkül anyagot nem adok ki. Figyelemmel kísérem, hogy a napi anyagmozgást az őrök átvezette-e és raktári készletemről tájékozódok. Kölcsön utalványra és javítási könyvre tartósan anyagot nem adok ki. Behívások alkalmával a beöltöztető részlegnek

az anyagokat átadom anyagelosztón és megkövetelem az anyagok elszámolását. Szennyesruházat számadási rendjére nagy gondot fordítok. Háromszori átszámolással adom át helyben a mosodai átvevőnek az anyagokat.

Távollétem esetén raktáromat a ruházat szolgálat főnök bizottságilag nyitja fel. Erről jkv. készül és az asztalomra hagyja. Szabadságomra való távozásomkor a raktárt a pcs.-ban kijelölt személynek összehasonlító kimutatás és jkv. alapján adom át a Ruh. Szolg. Ut. I 4. fejezet 5. pontja alapján.

A jövőben feladataimat az anyagi fegyelem megszilárdítása érdekében a következőkben látom:

- a tapasztalt hiányosságokat azonnal jelentem a ruh. szolg. főnöknek;
- nagyobb gondot fordítok az alegységeknek kiadott, vagy bevont anyagok átadására, átvételére.

Az újrrendszerű mosodai szolgáltatásoknál nagy figyelmet fordítok az anyagok átadására-átvételére. Számszaki pontosságom növelését úgy akarom elérni, hogy az anyagokat gyorsan számolhatóan csoportosítom. Egyben ezzel ellenőrzéseim hatékonyságát is kívánom növelni.

MN 3437 EGYSEG EGYIK ALEGYSEG SZOLGÁLATVEZETŐJE-NEK JELENTÉSE

Jelentem, beosztásomban 1965 óta vagyok. Az általam irányított területen a munkám színvonalát előljáróim jóra értékelték.

Feladataimat a Belszolgálati Szabályzat 122—125. pontja, valamint a HTP 2-es segédlet 23. pontjában foglaltak szerint végzem.

A továbbiakban azt jelentem, hogy az alegységnél a szilárd anyagi fegyelem és a szabályzat szerinti rend megjavítása érdekében mit teszek. Ezek:

- a beosztottaktól megkövetelem az öltözködési szabályok betartását, a szakutasítások és az egységparancsban meghatározottak szerint;
- lábbelik javításánál különös gondot fordítok a kisjavítások elvégzésére és a napi karbantartások végrehajtására, nem tűröm el, hogy a sorkatonák szakadt lábbeliben járjanak;
- a ruházati anyag javítását igényléseim alapján a ruházati javító-műhelyben elvégeztetem;
- kimenőruházat tárolását az MNHF 5. sz. utasításában meghatározottak szerint végrehajtom, melyet az alegység körletben bemutattunk. Anyag kiadást csak jelenlétemben hajthat végre a raktárkezelő;
- a kimenő ruházat karbantartására nagy gondot fordítok, ennek feltételeit a kialakított karbantartó blokkban biztosítom;
- reggeli szemlét személyesen vezetem. Feltárt hiányosságokról nyilvántartási füzetet vezetek és a rajpk.-okon keresztül intézkedem a hiányosságok megszüntetésére;

— az alegységemtől áthelyezett személyek ruházatát személyesen ellenőrzöm, útbaindításukat az MNHF 17. sz. utasítása szerint hajtom végre;

— a fürdetés és fehéreneműcsere végrehajtását személyesen vezetem.

Fürdetési napokon meghatározott idő előtt 5 perccel a tiszta ruházatot felvételezem, az alegységem részére a fürdő előterében szétosztom. A szennyes ruhát a fürdőhelyiségben elszámolom. Azon személyek, akik szolgálati elfoglaltságuk miatt nem tudnak a meghatározott időben fürdeni, részükre az aeg. körletben biztosított melegvizes fürdő áll rendelkezésre. Ez után adom ki részükre a tiszta fehéreneműt.

Jelentem az utóbbi időben a távollevők száma 2—3 fő.

Nagy gondot fordítok a 65 M ruházat viseltetésére, fő célom, hogy a szolgálati, gyakorló és munkaruhát kialakítsam és az elrendeltek szerint viseltessem. Szolgálati ruhát minden esetben a kimenőruha raktárban tárolom.

— Minden esetben a feketére színezett ruházatban vezénylem az állományt munkára;

— raktári készleteimet havonta két alkalommal részletesen ellenőrzöm, de ettől függetlenül nagyobb anyagmozgás esetén többször is;

— minden héten kedden 15.00—16.00-ig résztveszek a ruházati szolgálat főnök eligazításán. Itt jelentést kell tennem az általa megszabott feladatokról;

— a lefolytatott ellenőrzéseknél a megállapított hiányokról a káreljárás lefolytatásáról.

További fő feladatomnak látom:

— a személyi állomány létkörülményeinek maximális biztosítása;

— az anyagi fegyelem további megszilárdítását folyamatos ellenőrzéseimmel;

— nyilvántartásaimat naprakészen vezetem, okmány nélkül alegység raktárából anyagot nem adok ki.

(Melléklet a folyóirat végén található.)

A csapatgazdálkodás rendszeres és folyamatos figyelemmel kísérésének, elemzésének szerepe a gazdálkodás hatékonyságának növelésében

L a p o s M i h á l y ezredes

A csapatgazdálkodás hatékonyságának biztosítása valamennyiünk közös ügye, melynek megvalósítása lehetővé teszi számunkra a pártunk és kormányunk által biztosított hatalmas értékek céltudatos és tervszerű felhasználását, lehetővé teszi továbbá azt, hogy az erőforrásainkból egyre magasabb színvonalon tudjuk biztosítani a személyi állomány ellátását, valamint a harckészültség anyagi és technikai feltételeit. A hatékony gazdálkodás megvalósítása tehát a szocialista haza védelmének erősítésével és a szocialista ember életkörülményeinek javításával kapcsolatos, mely valamennyi vezető és végrehajtó szervet kell, hogy ösztönözzön és ösztönöz is, az e vonatkozású feladatok maradéktalan végrehajtására.

A csapatgazdálkodás hatékonyságának biztosítása szempontjából alapvető és döntő a gazdasági tervek előrelátó, a problémákat és azok megoldására vonatkozó erőforrások reális számbavételén alapuló kidolgozása.

A megalapozott gazdasági terv a hatékony gazdálkodás döntő, azonban csak egyik biztosítója. A jól kidolgozott tervek maradéktalan megvalósítása szempontjából nélkülözhetetlen a megvalósítás folyamatos figyelemmel kísérése és a gazdálkodási folyamatban jelentkező különböző jelenségek, tendenciák feltárása, elemzése.

A gazdálkodási folyamat figyelemmel kísérése és elemzése a céloktól és vezetési szintektől függően többféle módon és formában mehet végbe. Ilyenek lehetnek:

- a gazdasági folyamatokkal összefüggő feladatok megvalósulásának, rendszeres naponkénti, időközönkénti ellenőrzése;
- egyes fő feladatok megvalósulásának kiemelt vizsgálata;
- egyes egységek gazdasági tevékenységének átfogó vizsgálata;
- a gazdasági egységek vezetőinek beszámoltatása (szóban vagy írásban) a gazdálkodás egyes rész-, illetve fő feladatai végrehajtásáról vagy a gazdálkodás egészéről;
- a csapatgazdálkodás helyzetét tükröző statisztikai adatgyűjtés.

mely lehet rendszeres, általános vagy egyszeri, kiterjedhet egyes fő feladatokra, egyes gazdálkodási egységekre, illetve azok egy részére.

E formák és módszerek közül feltétlen ki kell emelni a közvetlen és személyes, a gazdálkodás konkrét megvalósulására irányuló vizsgálat jelentőségét. E módszer azon túl, hogy a gazdálkodási célkitűzések realizálásáról közvetlen élményanyagot ad, lehetőséget nyújt a célok teljesítésének mérhető számbavételére, a problémák, torzulások azonnali érzékelésére, azok okainak feltárására, valamint a gazdálkodás folyamatába való közvetlen beavatkozásra, a hibák korrekciójára.

Függetlenül attól, hogy a gazdálkodás eredményei, hatékonyságának figyelemmel kísérése milyen formában és módon valósul meg, rendkívül fontos az, hogy a kiválasztott módszer legjobban feleljen meg a vizsgálandó folyamat körülményeinek, biztosítsa a célok megvalósításának konkrét számbavételét, tegye lehetővé a pozitív, vagy negatív tendenciák okainak megállapítását, azok további erősítését, vagy megszüntetését szolgáló feladatok meghatározását. E szempontból elengedhetetlen követelmény az, hogy a felsorolt módok bármelyikének alkalmazására konkrét programmal, tervvel rendelkezünk, mely azt jelenti, hogy meghatározzuk:

- milyen feladat, gazdasági folyamat megvalósítását vizsgáljuk;
- ez a vizsgálat milyen céllal történik;
- a vizsgálat milyen területre, vagy hány gazdálkodó egységre (al-egységre) terjed ki;
- a feladat végrehajtása milyen tényezők számbavételét teszi szükségessé;
- az eredmények feldolgozásának, hasznosításának módjait.

Szükséges megjegyezni azt, hogy e programok kidolgozásánál nem kell a papírok, tervek tömkelegének kidolgozására gondolni. A vizsgálandó területtől, vezetési szinttől függően elegendő lehet csupán annak átgondolása, füzetben való rögzítése, vagy szükséges lehet írásos program készítése is. A lényeg tehát egészen egyszerű és kézzelfogható példán keresztül szemléltetve, hogy a PK HTPH vagy szolgálatiág-vezető, ha elindul a laktanyába, vagy lemegy a körletbe, mindenkor konkrét céllal menjen, tudja előre, hogy mit akar megnézni és miért. Mindenkor tudatosan és meghatározott célok érdekében ténykedjünk.

A gyakorlati tevékenységünkben ne azt a gyakran előforduló módszert alkalmazzuk, mely szerint a PK HTPH pl. elindul a karbantartó brigád munkáját ellenőrizni, de az erre szánt időben még az út feléig sem jut, mert figyelmét egyéb sok más tényező leköti, elvonja az eredeti cél teljesítésétől. Természetes ez nem jelenti azon elv tagadását, hogy a PK HTPH mindent köteles észrevenni. A PK HTPH vegyen észre minden problémát, hiányosságot azonban az azokkal való foglalkozást jelentőségük, nagyságuk figyelembevételével mindenkor illessze be tudatos tevékenységének rendszerébe és ne engedje azt, hogy egy kevésbé jelentős hiba, hiányosság keresztül húzza a hatékonyabb csapatgazdálkodás, vagy az adott időszak fő feladatai megvalósítását.

Ugyancsak szükséges kihangsúlyozni azt is, hogy a felsorolt módszerek közül a választás ne legyen ötletszerű. A kiválasztott módszer feleljen meg a megoldandó feladatnak, ugyanakkor azok egészének alkal-

mazása az adott vezető szerv tevékenységében képezzen rendszert, a gazdasági folyamatok figyelemmel kísérésére és az azokra való folyamatos ráhatás biztosítása céljából.

A korszerű vezetés gyakorlati megvalósítása szempontjából szintén fontos bármelyik módszer alkalmazásában az, hogy a feladat végrehajtása során a vizsgált területeken a helyzetet, az okozati összefüggések reális feltárása alapján minősítsük, vonjunk le megfelelő következtetéseket a meglevő hibák megszüntetése, a fejlődés biztosítása érdekében és végezzük el a „visszacsatolást” saját irányító tevékenységünkre vonatkozóan, azaz végezzük el a megfelelő önkontrollt.

A visszacsatolás, önkontroll elvégzését ezért kell elmaradhatatlannak tekinteni, mert az lehetőséget ad arra, hogy a kitűzött céljaink realizását, állóképességét ismételten át tudjuk tekinteni és meg tudjuk határozni azt, hogy a körülmények megváltozásának hatására a tervben milyen korrekciók végrehajtása indokolt.

A vizsgált terület minősítése egy állapot rögzítésén túl, ha az nem formális, megfelelően ösztönzőleg hat a gazdasági folyamat vizsgált terület felelőseinek munkájára, mely esetenként kifejezésre juthat néhány, jó vagy korholó szóban. Egy kis kitérőként célszerűnek tartom a jó szó jelentőségét kihangsúlyozni. Mindenkor elvi alapon, de bátran mondjuk a jó szót és juttassuk kifejezésre megelégedettségünket, ha a tényleges helyzet azt indokolja, mert ha a jó szóval fukarkodunk, ott ahol azt kellene alkalmazni és egyoldalúan ott is csak a korholással élünk, ahol az össztevékenységben több a pozitívum mint a negatívum, semmiképpen sem hat ösztönzőleg, s közös céljaink teljesítése szempontjából legalább annyira káros, mint a reális alapot nélkülöző dicséret.

Ami a konzekvenciák levonását, a teendők meghatározását illeti, nyugodtan megállapítható, hogy az a vizsgálat, melynek következményeként ez nem történik meg, vagy nem időben történik, vagy ha csak meghatározzák, de azok teljesítését számon nem kérik, annak nem sok értelme van. Fontosnak tartom az időbeni szókihangsúlyozást, mert a gazdasági folyamatok rendkívül dinamikusak és az azokban jelentkező hiányosságok nem állandóak, ha a feltárt hiányosságok megszüntetésére a feladatok meghatározása késve történik, előfordulhat, hogy a gazdálkodás vizsgált területén már egészen más jellegű hiányosságok a jellemzőek, melynek következtében a meghatározott feladatok már nem lesznek aktuálisak.

A továbbiakban néhány gondolatot a felsorolásban utolsónak említett módszerről a csapatgazdálkodás helyzetét tükröző statisztikai adatok gyűjtéséről és elemzéséről. Általános értelemben a statisztika — mint gyakorlati tevékenység — a társadalmi jelenségeknek és folyamatoknak számadatok révén történő feltárása és leírása. A társadalmi gazdasági élet különböző területeinek megfelelően tagozódik a statisztika, melynek egyik legfontosabb ága a gazdaság-statisztika, mely a gazdasági élet egészének legjobban, számokkal is kifejezhető mozzanatait vizsgálja. Jellegét és tartalmát tekintve a csapatgazdálkodás mozzanatainak számszerű jellemzését is ide lehet sorolni, s e feladat megoldásához széleskörűen lehet alkalmazni mind az általános, mind a gazdaságstatisztika módszereit.

A csapatgazdálkodás egyes mozzanatait számokkal történő kifejezését

szolgáló statisztikai tevékenység a csapatoknál a középírányító és felső szervek vezető tevékenységében egyaránt alkalmazható és biztosítja az egyes gazdasági folyamatok mélyreható elemzését, a különböző tendenciák és azok okainak feltárását.

Bármely statisztikai tevékenység azonban csak akkor nyer létjogosultságot, ha az megfelelően előkészített, konkrét célok szolgálatában folyik, és hiteles adatok alapján, reális folyamatok feltárására irányul. Rendkívül fontos az is, hogy a statisztikai elemző tevékenység be legyen illesztve a vezetés, az információ rendszerébe, továbbá az, hogy legyen összhangban az adott vezetési szint gazdasági funkciójával és annak megvalósítását szolgálja. A statisztikai adatszolgáltatás és a statisztikai adatokon nyugvó elemző tevékenység tehát nem öncélú, s ebből kiindulva konkrétan meg kell határozni azt, hogy az adott vezetési szinten az egyes szolgálati ágak vonatkozásában milyen adatokat, milyen gyakorisággal gyűjtsenek és elemezzenek. Pl.: egység szinten az élelmezési hitel felhasználásának alakulását minden étlapszerkesztés alkalmával figyelemmel kell kísérni, a hónap végén pedig az összesített havi adatot célszerű rögzíteni. Ezt az adatot magasabbegység vonatkozásában elegendő negyedévenként bekérni és elemezni. Ugyanakkor azt is ki kell hangsúlyozni, hogy a kialakított rendszert nem lehet mint változtathatatlant felfogni. A kialakított rendszernek lehetővé kell tenni azt, hogy a körülmények megváltozása kapcsán a vezetés igényeit rugalmasan kielégítse. Pl.: egyik egységnél rendszertelenség tapasztalható az élelmezési normák felhasználásában. A megtakarítás vagy túllépés túltervezett. Ez esetben a kialakított rendszernek lehetővé kell tenni, hogy a magasabbegység hadtáptörzs az ezzel kapcsolatos adatokat szigorító intézkedésként gyakrabban kérje be.

Az információ rendszerében beépített folyamatos statisztikai adatszolgáltatáson túl, esetenként szükségessé válhat egyes, vagy részterületeket érintő adatszolgáltatás és elemzés. Ezek is csak akkor vezethetnek eredményre, ha meghatározott célokat szolgálnak és lehetővé teszik az adatok elemzése kapcsán a megfelelő következtetések levonását, melynek kiindulási alapját az képezi, hogy az adott szolgálat vezetettsége érdekében milyen adatok rendszeres elemzését határoztuk meg. Ez alapján kell meghatározni a statisztikai munka egyes elemeivel kapcsolatos követelményeket. Így ki kell dolgozni a programot, melyben rögzíteni kell az adatgyűjtés, megfigyelés célját, a cél szolgálatában milyen ismervek megfigyelése, gyűjtése szükséges, valamint a statisztikai munka további menetét. Ez ki kell terjedjen az adatgyűjtés megszervezésére, a feldolgozott adatok elemzésére, valamint az elemzés eredményének, közlésének, felhasználásának rendjére.

E felsorolásból látható, hogy a statisztikai munka folyamata, egy egységes komplex rendszert képez, és minden egyes eleme fontos jelentőséggel bír. Külön célszerűnek látszik az elemzés eredményeinek közlésével, felhasználásának rendjével kapcsolatosan néhány gondolatot kifejteni. E feladat végrehajtása során abból a már említett elvből kell kiindulni, hogy a gazdálkodás eredményességének jelzésével összefüggő mutatók statisztikai adatok gyűjtése és elemzése nem öncél, hanem a gazdálkodási folyamat hatékonyságának elemzését, a gazdálkodási folya-

matban jelentkező pozitív és negatív tendenciák időbeni feltárását szolgálja. Ezért az egész statisztikai tevékenység rendszerében nagy figyelmet kell fordítani a beérkezett adatok elemzésére és felhasználására. Az adatok gyűjtése, elemzése tehát nem fejeződhet be az adatok különböző módon történő kifejezésével, ábrázolásával, az iroda falára történő kifüggesztésével, hanem azzal, hogy az elemzés kapcsán levonjuk a konzekvenciákat, meghatározzuk azokat a feladatokat, amelyek végrehajtása biztosítja a káros tendenciák felszámolását, a gazdálkodás pozitív vonásainak az erősítését, továbbá alapul szolgál a kitűzött célok realitásának ellenőrzésére, valamint az esetleges korrekciók végrehajtására.

A gazdálkodás rendjének módosítása szükségszerűen megköveteli, hogy az ilyen irányú tevékenységünket felülvizsgáljuk és módosítsuk. Egyértelmű igényként jelentkezik egység szinten is, és a középirányító szerveknél is, hogy a szolgálati ágak statisztikai adatszolgáltatása ne egymástól elkülönülten, hanem a gazdálkodó egységre vonatkozóan egy egységes rendszerben valósuljon meg. Az adatgyűjtés információ rendszere tegye lehetővé az adott gazdasági egység komplex elemzését, azt figyelembe véve, hogy az így kialakított rendszer betöltse a „felügyelet” egy meghatározott formáját, valamint biztosítsa az adott vezető szerv gazdálkodással kapcsolatos funkcióinak céltudatosabb teljesítését.

Befejezésként megállapítható, hogy a hatékony gazdálkodás megvalósítása a vezető és végrehajtó szervek részéről következetes, rendszeres munkát követel, s a gazdálkodási folyamat figyelemmel kísérésének komplex rendszerét igényli, melyen belül kiemelt jelentőséget kell tulajdonítani a személyes ellenőrzésnek, az úgynevezett „végtermék” vizsgálatának, mely ez esetben a személyi állomány igényes, kulturált ellátását jelenti.

A csapatgazdálkodás rendjében bekövetkezett változások, megnövekedett lehetőségek hatása az egység hadtápbiztosítására

Prakter József alezredes

Pártunk és kormányunk céltudatos gazdaságpolitikája, a gazdasági mechanizmus reformja jelentős hatást gyakorolt a népgazdaságban folyó gazdálkodási, gazdaságirányítási tevékenységre is, melynek eredményeként az elmúlt években számos rendelkezés került kiadásra a csapatgazdálkodás, ezen belül a különböző szolgálati ágak gazdálkodási rendszerének módosítására, tökéletesítésére, továbbfejlesztésére.

A csapathadtáp a csapatgazdálkodás keretében több szolgálati ágnak átfogóan végzi gazdálkodási tevékenységét. Az ezzel kapcsolatos feladatainak ellátása a csapatgazdálkodásra vonatkozó általános és szakmai rendelkezéseken alapszik.

A csapatok hadtáp anyagi (technikai) és szolgálati szükségleteinek biztosítása

- a csapatok költségvetési előirányzatán alapuló pénzgazdálkodás (az ún. „önálló költségvetési gazdálkodás”) keretében, valamint
- természetbeni normákon alapuló ellátás útján történik.

A csapathadtápban a pénzgazdálkodásnak már évtizedes múltja van, elsősorban a ruházati és élelmezési szolgálatban. A fejlődés tendenciája valamennyi szolgálati ágban a pénzgazdálkodás módszerének fokozatos szélesedését mutatja.

A csapathadtápban folyó gazdálkodás feltételeit — az egyes hadtáp szolgálati ágakban már korábban bevezetett pénzgazdálkodás mellett — kedvezően javította a csapatoknál az ún. „önálló költségvetési gazdálkodási rendszer” (ÖKG) bevezetése.

Az önálló költségvetési gazdálkodási rendszer lényege:

- a csapatok önálló költségvetési (pénzszükségleti) tervet készítenek;
- költségvetési tételrendszerünkben megszűnt a fegyvernemi és szolgálati ágak szerinti tagozódás;
- az előirányzat biztosítás egy csatornás rendszerben, az MN Pü. Szolg. F.-ség költségvetéséből történik;
- a pénzszükséglet tervezésénél a felsőszintű szervek által meghatá-

rozott rendelkezések, normák betartása kötelező. A felhasználás során a kötelező jellegű normák kivételével a tényleges szükségletnek megfelelően lehet az ellátást szervezni;

— a parancsnokok — a kiemelten jóváhagyott költségvetési tételek és altételek kivételével — központilag nem korlátozott előirányzat átcsoportosítási jogkört kaptak; saját terveiknek megfelelően felhasználhatják a takarékos gazdálkodás eredményeként keletkező év végi pénzmaradványokat, valamint azon anyagok kártérítéséből származó bevételeket, amelyek helyreállítása, illetve pótlása csapat hatáskörbe tartozik, továbbá a csapatbeszerzésből kiselejtezett anyagok és hulladékok értékesítéséből származó bevételeket.

Az 1968—1973 közötti időszakot elemezve jelentős eltolódás figyelhető meg — a pénzgazdálkodás és a természetbeni normagazdálkodás területe között. Ezt mutatják a költségvetési előirányzat felhasználást jellemző adatok, mely szerint az új gazdálkodási rendszer bevezetésétől számított 5 év folyamán a csapatok tényleges pénzkiadásainak volumene mintegy 70%-kal növekedett és összességében 1973-ban megközelítette az összköltségvetési kiadások 50%-át.

A dologi kiadások terén a csapatok pénzgazdálkodása az egyes fegyvernemi és szolgálati ágak részarányát figyelembe véve még differenciált képet mutat. Legkiterjedtebb a pénzgazdálkodás köre a csapathadtápban, mely a csapatszinten felhasználásra kerülő dologi kiadások mintegy 85%-át (az MN hadtáp költségvetésének több mint 58%-át) teszi ki.

Eredményesnek bizonyult a csapatok pénzgazdálkodási rendszerének olyan szabályozása, mely összességében növelte a költségvetési eszközökkel való gazdálkodás önállóságát, azaz lehetővé tették, hogy a központi irányítás által megszabott főbb gazdálkodási kereteken belül a gazdálkodó szervek eszközeikkel viszonylag szabadon rendelkezzenek és a részfeladatok tekintetében saját hatáskörben döntsenek.

Feloldották a tervezés és a gazdálkodás korábbi felesleges és aprólékos megkötöttségeit. Fokozódott a szervek anyagi érdekeltsége a belső erőforrások feltárásában, a meglévő eszközök takarékos felhasználásában.

Különösen kiemelt jelentőségű a korábbi fegyvernemi és szolgálati ágankénti tagozódás feloldása, az *egycsatornás költségvetési előirányzat-gazdálkodás és pénzellátás* megvalósítása. Ez a körülmény általában kedvezően hatott a rendelkezésre álló pénzeszközök tervszerű, célirányos felhasználására. A helyi jellegű feladatok saját hatáskörben történő rugalmas megoldására, a vezető állomány öntevékenységeinek, kezdeményezőkézségének kibontakoztatására, s eredményei végső soron az ellátási színvonal növekedésében realizálódtak. Ugyanakkor kedvező irányú változást hozott csapatszinten a különböző fegyvernemi és szolgálati ágak együttműködésében is a gazdasági jellegű feladatok megoldása során. Mindez a gazdasági folyamatok integráltságában rejlő potenciális erőforrásokra, lehetőségekre hívja fel a figyelmet.

A csapatgazdálkodás rendszerében fokozatosan bevezetett korszerűsítéseket a parancsnoki és szakállomány alapvetően megismerte, megértette és a gyakorlati munkában megfelelően alkalmazza.

A tapasztalatok birtokában meg lehet állapítani, hogy a gazdálkodás

elvei megfelelően érvényre jutnak a gazdálkodás gyakorlatában — a gazdálkodási tevékenység a hadtápszolgálati ágak többségénél tudatos, meghatározott célok érdekében folyik — törekvés tapasztalható a feladatok gazdaságos megoldására a helyi tartalékok, erőforrások kihasználására. A gazdálkodási tevékenységben jól érvényesülnek a központi elgondolások, az alapszükségleteket jó szinten elégítik ki.

Az új gazdasági rendszer megvalósítására a parancsnokok és gazdasági szakközeik felelősségérzetüknél, felkészültségüknél fogva alkalmaznak és élni tudnak a megnövekedett lehetőségekkel.

Az előjáró utasításaival összhangban a gazdálkodási tevékenységünk középpontjába a törvényes előírások betartását, valamint az ellátás szerény minőségi fejlesztését helyeztük.

A hadtáp vezetés egyik alapvető feladata ésszerű, takarékos gazdálkodással, a pénz- és anyagi eszközök célirányos felhasználásával, a belső tartalékok és erőforrások feltárásával és jobb kihasználásával biztosítani a személyi állomány növekvő igények szerinti jó szintű folyamatos ellátását.

Ezen célok megvalósítása érdekében a feladatok lebontásával, a tervezés és végrehajtás összhangjával kell eleget tenni.

A tervezés és végrehajtás, a gazdálkodás megvalósulásának alapvető tudatos eszköze. Az összhang megteremtése — e tekintetben, az egyre fokozódó igények kielégítése, a pénzügyi és anyagi rend megteremtése és fenntartása meglehetősen nehéz és bonyolult feladat. Széles látókört, helyi ismereteket, a helyi lehetőségek és tartalékok kihasználásának felismerését igényli.

A gazdálkodó alakulatok parancsnokai a leadott gazdálkodási jogkörok gyakorlásával komoly lehetőségekkel rendelkeznek. A hadtápfőnök által előterjesztett javaslatok alapján a gazdálkodásban pénz- és anyagfelhasználás tekintetében igen jelentős eredmények biztosíthatók.

Alapvetően legfontosabbnak tartom — e tekintetben az igények és szükségletek összegyűjtését, az elmúlt év gazdálkodásának elemzett eredménye után a rendelkezésre álló pénz- és anyag birtokában a lehetőségek helyes és megbízható felmérését, és mindezek alapján a céltudatos döntés kialakítását.

Az egységparancsnok parancsaiban és egyéb szakintézkedéseiben a harcckészültség és a kiképzés feladataival összhangban rendszeresen meghatározásra kerülnek a gazdálkodás, ellátás, fejlesztés alapvető követelményei, céljai. A hadtáptörzs és szolgálati ágak a követelményeket és fejlesztési célokat részletesen megtervezik és ezek teljesítésére összpontosítják erő- és eszköz forrásaikat. Az intézkedések biztosítják a gazdálkodás tervszerűségét, összehangoltságát, arányos fejlődését.

A helyi erőforrások jó kihasználását igazolják a különböző építkezések saját erővel történő végrehajtása. Létesítményeink közül a harcckészültségi feladatok eredményesebbé tétele érdekében a tárgyalt időszakban — a mindenki előtt ismert és beszabályozott csapatépítkezési rendszerben — megteremtettük a feltételeit a harci és egyéb technikai eszközök jó körülmények közötti tárolására, kezelésére, kiszolgálására javító

telephelyek, gépkocsiállások, gépkocsi mosók és szerviz állomás létrehozására.

A kiképzés hatékonyabbá tétele érdekében magasszínvonalú oktatásra alkalmas tantermeket és különböző sportlétesítményeket építettünk.

Az életkörülmények javítása, az egyre fokozódó igények kielégítése volt — az adott helyzetben — az egyik legfontosabb feladatunk.

Ennek megfelelően az előjáró segítségével az alegységek egységes melegvizet fürdő átalakítását 100%-ban befejeztük. Korszerűsítettük a csapatgyengéledőt, megvalósult a korszerű önkiszolgáló étkezdé. Átalakítással létrehoztunk — az állomány kulturális szórakozását biztosító — klub helyiségeket, modern, minden igényt kielégítő látogató épületet építettünk, amelyben kereskedelmi egység biztosítja a katonák ellátását, a hozzátartozók kulturált fogadását. Korszerűsítettük a sorállomány központi fürdőjét, ahol a bevonulást kellő színvonalon biztosítani tudjuk.

A hivatásos állomány élet- és munkakörülményeinek javítása érdekében korszerűsítettük és felújítottuk az irodákat. Családtagjaikról — a körülményekhez viszonyítva — eredményesen gondoskodunk.

Befejeződött 26 kislakás csapaterőből történő felépítése, 175 fős óvoda létesítése, mellyel gyakorlatilag a helyőrségünkben az óvodai ellátás problémái megszűntek. Jelenleg befejezés alatt van 18 hónapos munkával 4,8 millió forint ráfordítással 11 millió forintot érő, lakótelepünk gyermekeinek modern, politechnikai oktatásra alkalmas, nagy tornacsarnokkal rendelkező 10 tantermes iskola építése.

A fentiekén kívül még igen változatos módon, komoly előnyökkel járó megoldások útján segítünk a hivatásos állomány és családtagjai életkörülményeinek javításán. Ugy a laktanyai, mint a lakótelepi problémák operatív megoldására az egységparancsnok fórumot teremtett, mely abból áll, hogy hetenként egy órában a hadtápfőnök jelenlétében lehetővé teszi a problémák felvetését és a megoldásra a válasz azonnali megadását.

Az 1950-es évek elején az alakulatoknál nádtetős téli időszakokra burgonya, gyümölcs, zöldség és egyéb áruk tárolására szánt raktár épületet létesítettek, melyek tapasztalataim szerint az alakulatok egy részénél felújítás és karbantartás nélkül tönkremegy, esetleg mindenféle lomtárolásra használják, a legjobb esetben átalakították, szén- és tüzelő tárolására.

Az alakulatnál helyi lehetőségek kihasználásával, kevés munkaerő ráfordítással a laktanyai karbantartó brigád, az eredeti célnak megfelelően átalakításokkal helyreállította. A nádasból levő tetőszerkezetet a Velencei Nádgazdaság szállítmányával, majdnem teljes nádcserével felújítottuk, a belső részt 70 cm-t lesüllyesztettük, leszigeteltük, önálló helyiségekké alakítottuk át. A nádtetős hűtőraktárt garantáltan alkalmassá tettük, mintegy 80 000 Ft ráfordítással 6 db egyenként 40 m² területű helyiség téli élelmiszer tárolására.

A 6 db helyiségből egy helyiséget kialakítottunk — a higiéniai követelmények maximális figyelembevételével — savanyúság tárolására.

Ezen hűtőtároló megépítésének szükségessége összhangban van a piackutatás, valamint a téli élelmiszer tárolás igényével.

Az élelmiszerek nagyobb távolságról történő szállítását, téli tárolását eddig is alkalmaztuk, a városban több helyen bérbe vett pincék felhasz-

nálásával. Az elmúlt évben alkalmazott bérleményen alapuló téli tárolás is igen hasznos volt és komoly eredményeket hozott. Megoldotta a téli szükséglet, öthónapi mennyiség — burgonya, gyümölcs (alma) zöldség félék, hagyma — tárolását. A téli tárolás eredményeként a jelenlegi elszámoló árhoz viszonyítva a beszerzési árkülönbség mintegy 26 000 Ft, valamint a beszerzési ár és helyi árkülönbség mintegy 47 000 Ft hasznot hozott. Összesen: 73 000 Ft hasznot eredményezett az alakulat javára.

A piackutatás egyik módszereként alkalmazzuk a tömegével termelő területek mint pl.: alma és burgonya beszerzés tekintetében, egyrészt Nyírségben állomásozó alakulatokkal, korábbi szállítókkal meglevő személyes kapcsolataink felhasználását, másrészt az előljáró tájékoztatóinak felhasználásával, levélváltás, majd személyes kapcsolat felvétele útján kapcsolatot teremtetünk.

Jelenleg is levél útján kapcsolatainkat megkezdjük felújítani.

A megépített nádtetős hűtőraktár a téli betárolásra igen kedvező feltételeket teremt és megkönnyíti az élelmezésben dolgozó szakállomány munkáját, egyben megjavítja az élelem ellátás feltételeit, gazdaságosabbá teszi az eddigi körülményeket.

A kisegítő gazdaság ugyancsak eredményesen szolgálja az élm. ellátás javítását. A kisegítő gazdaságunk fő profilja a sertésenyésztés, de foglalkozunk kis mértékben takarmány termeléssel, nyul tenyésztéssel, valamint a laktanya területén levő kisebb parcellákon konyhakerti növényeket, primőr árut termelünk.

Gazdálkodó tevékenységünk eredményeként az elmúlt évben minden befektetett forint 2,30 Ft-ot jövedelmezett, a gazdaság eredményesség mutatója 230%-os volt. A gazdaság hatékonysága jó. A gazdasági év folyamán előállítottunk 7,8 t sertéshúst, 4,5 t fehérárut. Az összesen kitermelt és átadott sertéshús a sorállomány részére kiszolgáltatót össz mennyiség 34,4%-át tette ki. A kisegítő gazdaságban előállított 1 kg vágott sertés átlagosan 11,07 Ft-ba került. Ez az összeg megközelíti a követelmény szerinti országos átlagot.

A kertgazdaság által előállított termékek hozzájárultak az állomány étkeztetésének változatossá tételéhez és mintegy 7,6 tonna különféle zöldsézeléket, primőr terméket adott át.

A tiszti étkeзде is rendelkezik gazdasággal és a fentiekén kívül eredményesen foglalkozik baromfi és tojás termeléssel.

A fenti eredményesség elsősorban az egységparancsnokok ezirányú érdeklődése, igen hasznos tanácsai és magas követelménytámasztása, valamint a kijelölt bizottság aktív tevékenységének tudható be.

A bizottság munkájának módszere, az év folyamán végzett munka elemzése, az elemzett eredmény alapján a várható optimális döntés meghozatala. Az elemzés és döntés értekezleten történő ismertetése, feladat szabás a bizottság tagjai és az alegységek parancsnokai felé. A megszabott feladatokat 2—3 hónaponként tartott gazdasági értekezleten számonkérjük, értékeljük.

Jelemző a különböző műhely kapacitások kölcsönös felhasználása, amely csökkenti a javítási költségeket. A karbantartó brigád beosztott polgári és katonai szakállomány eredményesen oldja meg a berendezési

anyagok javítását. Az így felszabaduló pénzösszeg eredményesen, más területen felhasználható. A műhelyek megoldják a hadtáp technika jó szintű és folyamatos javítását.

Alakulatunk a rendelkezésre bocsátot költségvetésből az alapszükségletek kielégítésére használja fel az összeg 95—97⁰/₀-át, az egyik költségvetési tételről a másik tételre 1—3⁰/₀ kerül átcsoportosításra. Az átcsoportosítások végrehajtására rendszerint a III. negyedévet követő hónapban kerül sor. A meglevő pénz- és szükséglet újbóli felmérése után. Az egyik évről a másik évre mint megtakarítást 2—3⁰/₀-ot tervezünk, amit fejlesztésre kívánunk fordítani. Ezek az arányok megítélésünk szerint alapvetően reálisak.

A gazdálkodás eddigi tapasztalatai azonban még számos negatív jelenségre is felhívják a figyelmet.

Mindenekelőtt arra, hogy a parancsnoki és szakkáder állomány egy része a gazdálkodási rendszer elveit, a gazdálkodási intézkedések tartalmát nem ismeri eléggé, így ezek megvalósulása csorbát szenved a gyakorlati végrehajtásban. Több szolgálati ágban a bizonytalanság nem egyszer szabálytalanság, a pénzgazdálkodás tekintetében fellépő szűklátókörűség tapasztalható. Ez részben a régiékből eredő megszokásra, kényelmességre, az érdeklődés hiányára, ugyanakkor a szolgálati ágak szintjén a vezetés hiányos követelménytámasztására vezethető vissza.

Az újszerű gazdálkodás növelte a szakállomány leterheltségét, igénybevételét. Ez nem állandó jellegű, főleg a gazdálkodás tervezése, szervezése idején mutatkozik meg, ilyenkor az átlagnál is nagyobb a leterheltség. Korábban a norma gazdálkodás időszakában — lényegesen kisebb feladat hárult a szakállományra.

A szakállomány egy részénél hiányzik még a kellő szintű közigazgatási ismeret, szemlélet és gazdasági érzék, gyakran nem tudnak a saját helyzetükről kielégítő jelentést tenni, nem tudnak döntési alternatívákat, javaslatokat kialakítani, előterjeszteni.

A csapatgazdálkodás fejlesztésének jelenlegi szakaszán — tapasztalataim szerint még nem valósul meg teljes követelménnyel a gazdálkodó szerveknek, a szolgálatiág-főnököknek szorosan koordinált, az alakulat össz érdekeit figyelembe vevő gazdálkodási rendje. Még mindig gyakori, hogy a gazdálkodás nincs kellően összehangolva, nem egységes koncepciók és célok megvalósítása érdekében folyik, hanem elaprózva, részterületeket old meg. Ezért sok esetben jellemző a rögtönzés, a kapkodás a feladatok megoldásának nem kellő rangsorolása, a súlyképzés hiánya. Ez a súlyosan jelentkező negatív körülmény alapvetően befolyásolja a beszerzések gazdaságosságát, alapvetően idézi elő a kiskereskedelemből történő beszerzések zömét.

Tapasztalható az is, hogy a meglevő és viszonylag jól kidolgozott terveket több szolgálati ágnál nem realizálják, azok végrehajtása érdekében nem folyik tudatos szervező munka, így a kitűzött célok csak részben valósulnak meg. Hiányzik még a kellő tervfegyelem.

A gazdálkodási tevékenységben még nem vált általánossá, hogy a gazdasági döntéseket, megfelelő gazdasági szükségleti, költség számvetésekkel előkészítsék, így a döntések gyakran nem megalapozottak.

Mindezek a gazdálkodásbeli problémák az egységszintű vezetésben meglevő hibáira (a szabályok nem kellő ismerete, előrelátás és megfontolt-ság hiánya, nem kellő követelménytámasztás) a szakállomány nem kellő szintű felkészültségére, a gazdasági szemlélet hiányosságaira vezethetők vissza. Nem sikerült még elérni, hogy fontos területen egységes szemlélet alakuljon ki.

Abban, hogy a gazdálkodási tevékenység nem éri el a kívánt hatékonyságot, bizonyos értelemben közre játszanak objektív okok is.

A korábbi ellátási rendszerhez képest ez az új rendszer sokkal bonyolultabb, összetettebb feladatokat ró a parancsnoki és szakállományra és a feladatok végrehajtására való felkészítés nem volt minden igényt kielégítő.

Kihatással van a gazdálkodás megvalósulására az is, hogy a jelenleg érvényben levő gazdálkodási rendszer nem egységes, még egymástól eltérő szabályok és kööttségek vannak érvényben, a gazdálkodás még nagyon szerteágazó.

A gazdasági mechanizmus tanfolyamok eredményesen segítették elő a szakállomány felkészítését, de hatása már alig mutatkozik meg.

Nehézséget jelent az is, hogy a csapatbeszerzések körének jelentős bővülése növelte az anyagok biztosításával kapcsolatos utánjárást és ehhez a szolgálati ágak megfelelő beszerző szervekkel nem rendelkeznek, így részben a szakértelem hiánya, részben a kényelmesség szüli a gazdaságtalan beszerzések viszonylag nagy volumenét. Gyakran előfordul, hogy a legközelebbi forrásból szerzik be az anyagokat az ár vizsgálata nélkül.

Röviden összefoglalva: megállapítható, a negatív jelenségek ellenére, hogy az új gazdálkodási rendszer elvei, céljai megfelelő szinten érvényre jutnak a végrehajtásban. Kezd kialakulni az a szemlélet és gyakorlat, hogy a parancsnokok felelős vezetői a gazdálkodásnak. Egyre inkább tapasztalható a gazdaságosságra való törekvés.

Az elmondott példák, tapasztalatok igazolják, hogy a gazdálkodás új rendszere növelte a parancsnokok és szakállomány gazdasági önállóságát és lehetővé teszi a szükségletek gazdaságosabb, rugalmasabb kielégítését.

A gazdálkodás végrehajtásának kézzelfogható eredményei a harc-készültségbe helyezés, a kiképzés tárgyi feltételeinek javulásában, a szemé-lyi állomány életkörülményeinek fejlődésében jut kifejezésre.

Az összevont laktanyaellátás és -gazdálkodás néhány elvi kérdése

*Dr. Deák Péter alezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

Csapatainknál és intézeteinknél — úgyszólván az MN megalakulása óta — részben szabályozottan, részben természetes helyi kezdeményezések útján lényegében rendszerré vált, hogy különböző szervek az általuk közösen használt objektumokban az ellátás és gazdálkodás egyes területein — az általunk utaltságnak nevezett rend alapján — közösen, egységes eljárási és elszámolási rendben végzik tevékenységüket. Az ilyen utaltságon belül végzett közös tevékenységek elsősorban a hadtápszolgálati ágak — különösen az élelmezési és elhelyezési ágazat — területén jelentkeznek, azonban az utóbbi években elterjedt más területeken is, mint például őrszolgálat, kereskedelmi ellátás, kulturális-klub tevékenység, stúdió, technikai kiszolgálás és karbantartás stb.

A közös laktanyai körletben való elhelyezés úgyszólván a természetesség erejével kínálja és néhol követeli az együttes gazdálkodást. Ezért a hetvenes évek elején központi kezdeményezésre kezdetét vette a laktanyagazdálkodás és -ellátás ideiglenes szabályozására irányuló törekvés, az utalási rendszert továbbfejlesztve, előírások születtek laktanyagazdálkodást irányító integrált gazdálkodó szervek létrehozására. A kezdeti tapasztalatok birtokában, a szükséges gazdálkodási és szervezési elvek ismeretében, időszerű lehet, hogy legalább kezdeti fokon elvégezzük a béke-időszakra jellemző laktanyagazdálkodás rendszervizsgálatát, feltárjuk a szervezeti lehetőségeket és ezzel előkészítsük e fontos kérdés széles körű szabályozását.

E tanulmány célja, hogy ezen az úton megtegye az első lépéseket és felhívja a figyelmet néhány vizsgálandó kérdésre.

I.

A laktanya hadtápgazdálkodás szükségessége, lehetőségei és korlátai

a) *Az összevont ellátás és gazdálkodás szükségességét követelő tényezők*

Az MN harcászultságának fenntartására a védelmi ágazat rendelkezésére bocsátott költségvetési erőforrások szolgálnak. Ezért a harcászult-

ség színvonala jelentős mértékben függ a költségvetésen belül az egyes tényezőkre fordítható összeg mértékétől, következésképp a ráfordítás hatékonyságától. Így a HKSZ minőségi színvonalának fejlesztése szempontjából helyi és makró értelemben egyaránt elsőrendű feladat a rendelkezésre álló erő, eszközök — tehát erőforrások — gazdaságos, hatékony kihasználása.

A takarékos, hatékony felhasználás egyik legalapvetőbb módja az *erőforrások centralizált igénybevétele*, ugyanis ez biztosítja:

- a felhasználás elvi gazdaságosságát, az erőforrások teljes kapacitásának kihasználását;

- az energiákkal való takarékos gazdálkodást;

- a technikai eszközök üzemeltetése, valamint a profilaktika területén a rendelkezésre álló karbantartó és javító kapacitás szélességi és időbeni felhasználását;

- a szolgáltatások minőségi fokozása érdekében szükséges és lehetséges gazdasági manőverezést;

- a politikai munka, a kiképzés-nevelés, felkészítés rugalmassága érdekében szükséges központi tartalék képzést.

Az erőforrások centrális felhasználása egy honvédségi objektumon, laktanyán belül feltétlenül szükséges azért is, mert különböző egységek, alegységek, intézmények a szolgáltatások fenntartására, a szolgáltatásokra rendelkezésre álló erőforrások szervenként meglehetősen differenciáltak lehetnek. Ez a differenciáltság részben objektív, részben szubjektív feltételekből fakad, ugyanakkor a fenntartás, illetve szolgáltatás mennyiségében és minőségében jelentkező komoly mérvű differenciák káros hangulati és harckészültségi következményekkel járnak. Egységes követelményt nyilván csak egységes, centralizált erőforrásfelhasználással lehet biztosítani.

A laktanyai erőforrások központosított igénybevételét egyéb gazdaságossági szempontok is kívánják, mint a beszerzés, a forráskutatás követelményei, a különböző szállítási tevékenységek összehangolása, a tároló, csomagoló, rakodó kapacitás egységes kihasználása.

Következő tényezőként jelentkezik, hogy az elvonuló, komplex, tábori jellegű, több egységet érintő gyakorlatok, kihelyezések, népgazdasági munkák, tehát az adott objektumon kívül megvalósuló tevékenységek hadtápbiztosítása — különösen akkor, ha az elvonulók nem egy adott egységből kerülnek vezénylésre, hanem állományuk integrált — csak ilyen formán oldható meg egységesen és megfelelő gazdasági hatékonysággal.

2. Az MN laktanyái, objektumai a *települési fejlesztési elv* és eljárások alapján kerültek és kerülnek kialakításra, lényegében kis településeket képeznek. Ebből egyértelműen ered, hogy az objektum alaprendeltetését biztosító építményeken kívül, az úgynevezett járulékos létesítmények korlátozott számban — általában egyes számban — készülnek el, de az egész objektum fenntartását biztosító kapacitással. Ezért laktanyáinkban általában megfelelő rendezési elv alapján (vagy központi helyen, vagy egy egységes perifériális kiszolgáló blokkban) helyezkedik el a konyha, a raktárblokk, a műhely- és telephelyrendszer, a politikai munka egyes intézményei (könyvtár, klub, mozhelyiség, szakköri helyiségek stb.) és a

sportobjektumok. A korlátozott számú, de teljes kapacitású objektumok csak a központosított felhasználást teszik lehetővé.

3. Az előbbiből ered, hogy a különböző szervezetek állomány-dokumentumai nem is teszik lehetővé, hogy minden egység, vagy önálló alegység saját állományát minden irányból biztosítható, teljes körű fenntartó, kiszolgáló személyzettel rendelkezzen. Ezért az egy laktanyában diszlokált szervezetek egyikéből-másikából komplett alrendszerek hiányoznak. (Például elhelyezési szolgálat, tiszti étkezdé, stúdió, mozigépész, egyes javító állomány csoportok stb.) Ehhez járul, hogy közös laktanyákban a kiszolgálás szervezetei gyakrabban feltöltetlenek, így a lehetséges kapacitás nem egyezik meg a tényleges kapacitással. Magától értetődik, hogy az egyenként, részenként nem kellő mérvű erőforrások csak egységes gazdálkodás esetén érhetik el a kielégítő szintet.

Ezt a problémát csak növelhetik a harcoló és kiszolgáló állomány arányának alakulásával kapcsolatos gondok. A harci technika megnövekedése következtében ugyanis a kiszolgáló állomány viszonylagos létszáma bizonyos értelemben növekszik. A kiszolgáló, biztosító munkaerővel való takarékoskodás, az állományarányok szükséges további módosítása csak olyan módon érhető el, hogy a rendelkezésre álló kapacitás laktanyákon belül (vagy közel levő objektumok között!?) laktanyagazdálkodás formájában kerül megvalósításra.

A közeljövő időben, az új állományarányok kapcsán előreláthatólag jelentős problémák fognak mutatkozni a tiszthelyettesi helyek betöltésénél. A távolszolgálat rendszernek az a sajátossága, hogy a felvétel általában a helyőrségekből történik, szükségessé teszi a hadtáp és technikai beosztású helyekre a felvétel bizonyos fokú centrális jogának megteremtését. Ellenkező esetben a távolszolgálatok olyan helyekre áramlanak, ahol a munka és a felelősség kisebb, ugyanakkor a hely betöltése kevésbé szükséges.

A tiszthelyettesi hely sorkatonával való feltöltése — mely hadseregünkben intézményes és szabályozott — feltétlenül szükségessé teszi a különböző önálló kötelékek közötti koordinációt, ugyanis a sorkatonák között a tiszthelyettesi beosztás betöltésére való alkalmasságot jelentő speciális szakképzettség korlátozott lehet.

4. A gazdálkodási rendszer tökéletesítésének egyik rendkívül szerves része a gazdasági számvitel fejlesztése és igazgatása a költségvetési gazdálkodáshoz, a gazdasági vezetés információ ellátottsági színvonalának stabilizálása. A gépi eszközökkel végzett integrált csapatkönyvelés csak abban az esetben hatékony és kifizetődő, ha a könyvelési feladatok volumene nagy, a gépkönyvelők és gépek munkája szervezeten kívülre kihasznált és így létszámuk viszonylagosan csökkenthető. Ez a cél viszont a gazdasági számvitel szétdarabolt, elkülönített folyamatában nem valósítható meg. A gépkönyvelési rendszer szükségessé teszi a különböző egységek könyvelési folyamatainak összehozását a SZAP-okban. Ez az összehozás azonban nem valósítható meg a könyvelési feladatok egymás mellett történő elvégzésével, hanem csak azok integrációjával. Integrált számvitele pedig csak integrált gazdasági egységnek lehet.

5. Csapatunk ma kiterjedt termelő tevékenységet folytatnak, és ezek állandó harckészültség időszakában belépnek az ellátás alapvető forrásai

közé. A kisegítő gazdaságok tevékenységének, a csapatműhelyekben folyó előállító, termelő tevékenységnek, az élelmezési cikkek feldolgozására és tartósítására irányuló munkának alapvető célja az *eredményre való törekvés*. A kiképzésből bizonyos értelemben elvont munkaerő ilyen irányú felhasználásának csak akkor van értelme — és ezért lehetősége —, ha a termelőtevékenységben a ráfordítás jelentősen kisebb mértékű, mintha a ráfordítás a költségvetésből történne.

Még élesebben jelentkezik ez a probléma a csapatépítkezések területén. Egy objektumon belül élő különböző szervek által szétforgácsoltan végzett csapatépítkezések és egyéb termelő tevékenységek a tervezés, a munkaerő felhasználás, a munkagép kihasználás, a beszerzés, a helykijelölés stb. területén gazdaságtalanságot eredményeznek és nem teszik lehetővé az egységes koncepció, felfogás, építészeti kép és település fejlesztési irányelvek érvényesítését.

Összefoglalóan; az összevont laktanyagazdálkodást és ellátást az alábbi öt elvi tényező követeli:

- az erőforrások centralizált felhasználásának elve;
- a laktanya objektumok település jellege;
- a személyi — káder problémák, személyi biztosítás várható gondjai;
- általános gazdasági koncepció, — mint gazdasági törvényszerűség;
- a csapatok termelőtevékenysége, mint az ellátás költségvetéstől független, eredmény jellegű forrása.

b) Az összevont ellátás és gazdálkodás lehetőségét biztosító tényezők

1. Az MN csapatainak és intézményeinek diszlokációja általában megfelel a lineáris alárendeltségi-vezetési viszonyoknak. Az esetek jelentős többségében az egy objektumban elhelyezett szervek felé vagy közvetlen, vagy középírányító fokon közös előjáró intézkedik, ami lehetővé teszi a közös gazdálkodásért viselt felelősség érvényesítését, a költségvetési és egyéb erőforrások lineáris csatornájának biztosítását és a gazdálkodással való elszámoltatás lehetőségét. *A közös előjáró megléte* biztosítja, hogy a bizonyos önállósággal rendelkező, egy laktanyában elhelyezett szervek közti ideiglenes gazdasági érdekellentétek megoldódjanak, a kisebb csoport érdek ne kerüljön ellentétbe a nagyobb csoport (laktanya) érdekeivel.

Ezt a tényezőt azért szükséges kihangsúlyozni, mert a csapatok, mint költségvetési szervek csak viszonylagos önállósággal rendelkeznek, lényegesen nehezebb az egységes fenntartás problémáját megoldani közös gyártelepen (épületben) tevékenykedő olyan népgazdasági vállalatok (költségvetési szervek) esetében, melyek függetlenek gazdaságilag és nem tartoznak valamilyen egységes szerv alárendeltségébe.

2. A laktanyában elhelyezett szervek, mint gazdasági egységek közös és egységes „bemenettel” rendelkeznek. *A gazdálkodás alapja* ugyanis *valamennyiük részére a költségvetés* és nem jelentkezhét érdekellentét, mint a saját eredményből gazdálkodó szervek esetében. A közös gazdasági egység szervezését lehetővé teszi, hogy az MN-ben a költségvetés tervezési és szervezési rendje, normái, normatívái, továbbá a pénzellátás formái egységesek.

3. A közös gazdálkodás lehetőségét egyértelműen biztosítja az a már említett tényező, hogy az egyes laktanyákban és objektumokban a járulékos létesítmények összevontak, de ugyanakkor teljes kapacitással rendelkeznek. Így a szolgáltatás és a fenntartás *létesítményei*, mint egységes „kimenet”, *képesek* a laktanyában elhelyezett valamennyi egység, alegység, intézmény részére *szükséges szolgáltatások* és fenntartási tevékenység *flytamos ellátására*.

Összefoglalva; az összevont gazdálkodási rendszert az alábbi négy tényező teszi lehetővé:

- a vezetés egységes rendszere, a közös előjáró;
- a költségvetési gazdálkodás egységes norma rendszere;
- az elégséges kiszolgáló kapacitás.

c) *Az összevont ellátást és gazdálkodást akadályozó ellenható elvi tényezők*

1. Direktíváink, alapvető szabályzataink egyértelműen kihangsúlyozzák az alegységparancsnokok és egységparancsnokok felelősségét a személyi állomány politikai-erkölcsi, fegyelmi helyzetéért, kiképzettségéért, harckészültségéért. Mind a politikai-erkölcsi, mind a kiképzési színvonal, mind az egész harckészültségi szint elérése érdekében folytatott komplex tevékenység egyik alapvető, jelentős befolyásoló eszköze a pénzügyi, anyagi és technikai eszközökkel való helyes gazdálkodás, a parancsnok szabad döntési joga, a rendelkezésre álló eszközök olyan irányú — de előírászerű — felhasználására, melyet a cél elérésére leghelyesebbnek és leghatékonyabbnak ítélt meg. A parancsnok teljes, komplex döntési tevékenységének alapvető része a gazdasági döntés, mellyel befolyásolja a személyi állomány szolgálati és létkörülményeit, hangulatát, politikai magatartását, javítja a kiképzés színvonalát. *A gazdasági döntési jog korlátozása*, vagy kivonása az egységparancsnok jogai közül általában a parancsnoki felelősség csökkenéséhez vezet, korlátozza, csoportosítja az egyszemélyi parancsnok önállóságát.

2. Az egyes laktanyákban elhelyezett szervek szervezési típusoktól, fegyvernemüktől függően különböző alaprendeltetésűek lehetnek. Az alaprendeltetéstől, továbbá a differenciált alárendeltségtől, feltöltöttségi szinttől függően eltérőek, minőségi és mennyiségi szempontból különbözőek kiképzési és alkalmazási feladataik. Ennek megfelelően eltérőek és különbözőek e feladatok anyagi, pénzügyi, tehát gazdasági biztosításának igényei is. Az igények differenciált, de ugyanakkor egységes alapú kielégítésének lehetősége csak a közös előjáráson áll rendelkezésére, aki közvetlenül, saját anyagi erőforrásaival nem vesz részt a gazdálkodás végrehajtásában. Ezért az összevont laktanyagazdálkodási és ellátási rendszer gyakorlata *ellentmond a harckészültségi és kiképzési főfeladatok által megkövetelt ésszerű differenciálásnak*. Nem fejeződik ki az az alapvető elv, hogy az erők és eszközök — így az anyagi erők és eszközök — zömét, nagyobb hányadát a főbbfeladatot megoldó szervezetek felé kell irányítani. A közösen gazdálkodó szerv tevékenységében az alapvető kritérium a gazdasági hatékonyság biztosítása, így elmosódhat *a harckészültségi hatékonyság érvényesítése*, mely gyakran a gazdasági hatékonyság fölé rendelt tényező, annak rovására valószínűsíthető meg.

A jelenlegi utaltsági, illetve laktanyagazdálkodási rendszer korlátai

Az MN-ben — jelenleg nem teljes körre kiterjedően — be van vezetve a laktanya gazdálkodási rendszer, elsősorban azokban az objektumokban, melyekben nagyobb számú és létszámú, viszonylag önálló szervezet van elhelyezve. A laktanyagazdálkodás bevezetését elrendelő intézkedések nem részletes szabályozások, nem is annak igényével kerültek szerkesztésre és az egyes objektumok részére a gazdálkodás részletkérdéseinek megszervezése tekintetében jelentős önállóságot biztosítanak. Ennek következménye, hogy laktanyagazdálkodásaink között sok az eltérő vonás, de ugyanakkor élesen kiemelhetők és érzékeltethetők közös problémáink.

Ugyanakkor az utaltsági rendszer az MN objektumainak tekintetében a hely (tér) értelmében teljes körű, az egyes gazdálkodási területek vonatkozásában azonban korlátozott. Az utaltsági rendszer lényegében a laktanyagazdálkodás elemeit hordozza magában, annak kezdeti foka és általunk többé-kevésbé ismert, jellemző problémákkal küzdök. E problémák bizonyos szempontok szerint csoportosíthatók.

Előjáróban meg kell állapítani, hogy a laktanyagazdálkodás bevezetett, illetve az utaltság fennálló rendszere alapvetően hozza azokat az elvárásokat, amelyeket vele szemben felállítanak. A gazdasági hatékonyság növelésében, a gazdasági ügyvitel csökkentésében elért eredmények, valamint az a tény, hogy egyes helyeken a gazdálkodásra nincs is más lehetőség, önmagában is visszaveri egyes csapatparancsnokok olyan nyíltan kimondott véleményét, hogy „a laktanyagazdálkodást meg kell szüntetni”.

Jelen II. pontban ugyanakkor — alapvetően egy ilyen nagy laktanyakomplexumban szerzett közvetlen, reprezentatívnak mondható tapasztalatok alapján — az előrelépés érdekében a gazdálkodási szervezetben felépő negatív tényezőket vizsgálom elsősorban.

a) Vezetési viszonyok

1. A laktanya gazdálkodások területén jelentős problémát okoznak az *alárendeltségi anomáliák*. Ezek a függelmi viszonyok kereszteződéseiből, ideiglenes jellegéből következnek. Az utalt parancsnokok a meglevő szabályozások szerint általában alá vannak rendelve — a hadtáp gazdálkodás kérdéseiben — a laktanyaparancsnok hadtáphelyettesnek. Ugyanakkor előfordul, hogy e személyek szervezeti helyüket illetve magasabb beosztásúak a laktanyaparancsnok kijelölt hadtáphelyettesénél.

Általában problematikus a laktanyaparancsnok személyének kijelölése. Abból az alapelvből kiindulva, hogy a parancsnok — minden esetben az adott laktanyában tartózkodó legmagasabb beosztású parancsnok — elvileg természetes, hogy az egységes gazdálkodást végső fokon *irányító személy* az esetek egyrészében a magasabbegység parancsnoka kell legyen. Az úgynevezett „laktanya parancsnok” csak intézkedési, és pedig az előjáró parancsnok nevében való intézkedési jogkörrel rendelkezik. Ugyanakkor gyakran nem azonos személy a laktanyaparancsnok, illetve a laktanya gazdálkodás szempontjából anyaalakulatnak kijelölt egység parancsnoka sem.

Ilyen esetekben elkerülhetetlen, hogy gazdasági döntési jogát intézkedések formájában ne gyakorolja mind a három személy, s ezek az intézkedések gyakorta egymásnak ellentmondóak.

Ilyen értelemben koncentrálódnak a vezetési hatások a laktanya ellátást végző hadtáptörzs (hadtáphelyettes) felé három, sőt több irányból:

- előljáró parancsnok (laktanyán kívül) és annak hadtáphelyettese;
- előljáró (rangidős) parancsnok laktanyán belül és annak hadtáphelyettese;
- kijelölt laktanya parancsnok;
- a saját egység parancsnoka.

Különösen kiéleződött lehet a helyzet az elhelyezési szolgálat vonatkozásában, amikor az intézkedő előljárók számát még növeli esetleg a helyőrségparancsnok.

Hasonló alárendeltségi probléma ered annak megállapításából, hogy ki a laktanya ellátásáért felelős hadtáphelyettes távollétében a feladatait jogosan ellátó, tehát őt helyettesítő személy. Megfontolandó és probléma, hogy ezt a személyt a gazdálkodásért felelős ellátó törzsből kell-e kijelölni, vagy pedig valamely utalt hadtáphelyettes jogosult ez esetben a munka irányítására. Ebben az esetben a költségvetési erőforrások fölött való rendelkezés, záradékolás, aláírás joga és problémája merül fel.

Alárendeltségi problémából ered, hogy a laktanya ellátást végző parancsnok hadtáphelyettesnek nincsenek világos partnerei a következő területeken:

- a politikai munka szintjén, a személyi állomány hangulatát jellemző információk begyűjtése, a hadtápbiztosítást segítő politikai munka vonatkozásában, nincs egyértelmű pártfórum, mely a gazdálkodási tevékenységben a pártirányítást és beszámoltatást egységesen gyakorolná;

- a harcászultság és a 24 órás szolgálat szervezése terén nem tisztázott az a szolgálati személy, mely teljes laktanyai hatáskörrel együtt tud működni a hadtáptörzsszel és az esetleges munkaerő gondokat ki-elégíti;

- a kiképzés területén nem tisztázott, hogy melyik szerv az, mely egységesen meghatározza a kiképzés időtényezőit, az abból eredő ellátási követelményeket, illetve koordinálja az e területen jelentkező ütközéseket.

2. A vezetési tevékenység rendkívül fontos, emberi oldala a biztosítást, *kiszolgálást végző személyi állomány erkölcsi, politikai, fegyelmi nevelése*, mozgósítása a végrehajtandó feladatokra, a *dicsérő és fenyítő jogkör* meg gondolt alkalmazása.

A laktanya gazdálkodást vezető szervek feladataikat az adott laktanyában elhelyezett egységektől történő — gyakorlata laza — vezénnyelssel létrehozott állománnyal oldják meg. A vezénnyel korlátozott volta következtében a hadtáp állomány erkölcsi, politikai és fegyelmi állapotáért viselt felelősség, illetve dicsérő és fenyítő jogkör megoszlik, decentralizálódik és így gyakran elsikkad.

A vezénnyelt személyeket a vezénylő (tehát a kiszolgált, utalt) alakulatnál „lógósnak” tekintik, rendszeresen adhoc feladatokra bízzák meg, kétségbe vonják az ellátó alakulatnál reá szabott elfoglaltság mértékét. Az ellátó tevékenységért felelős hadtáptörzsek gyakran nem ismerik el a

vezényelt személyek munkáját akkor, amikor azok saját szervezetszerű alakulatuknál felmerül feladatokat hajtanak végre és így ezek a személyek gyakran két irányból is „lógósnak” minősülnek.

A vezényelt állománynál gyakoriak az illetmény feszültségek. A vezénylő, tehát utalt alakulatnál levő személy a belső illetményhelyzet miatt esetleg magasabb illetményben részesül, mint az ellátó alakulatnál azonos beosztású, de jóval magasabb felelősséggel rendelkező személyek. Ez ellentmond az anyagi ösztönzés legalapvetőbb követelményeinek is.

Az ellátó alakulat parancsnoka csak kerülő utakon juthat hozzá dicsérő és fenyegető jogkörének gyakorlásához, elismerései gyakorta szemben találkoznak a vezénylő alakulat részéről érvényesített felelősségrevonással.

A korlátozott vezetői ráhatások elmoszák a középkaderek, elsősorban a tiszthelyettesek nevelését, általános emberi tulajdonságaik alakításáért, erkölcsi, politikai, fegyelmi színvonalukért és kiképztségéért viselt felelősségeket.

3. A vezető tevékenység alapvető feltétele a gazdálkodás vezetésének vonatkozásában is az információ ellátottság viszonylagos teljessége és szabályozottsága.

A laktanyagazdálkodást vezető szerv részére az információk 4 csoportja szükséges:

- kifejezetten gazdasági információk, igénylések, anyagi és pénzügyi jelentések;
- a követelményt meghatározó kiképzési információk;
- mozgalmi információk, politikai tájékoztatás;
- a harcászultság és mozgósítás követelményeit tartalmazó információk.

A felsorolt és csoportosított adatokat szolgáltató személyek egymástól függetlenek, az információs csatornák nem egységesek, ezért az adatszolgáltatás sok esetben ellentmondó, sok esetben átfedéseket tartalmaz, a kellő koordináltság hiánya miatt a tájékoztatásban fehér foltok maradnak.

Az információ áramlásban meglevő korlátokat a vázlat illusztrálja.

Különösen hiányosak és decentralizáltak (ezért gyakorta nem teljesek, vagy tervszerűtlenek) a viszonylag önálló egységek kiképzési feladatairól szóló adatszolgáltatások. Ez nagymértékben zavarja, főleg az egészségügyi és élelmezési szolgálat folyamatos, napi tevékenységét. Még nagyobb zavart okoz, ha az adatszolgáltatás összhangján felül a kiképzési rendezvények idejének koordinálását hivatott szerv tevékenysége is hiányzik. Ezért gyakoriak e két szolgálatban a teljes értékűen ki nem szolgálható csúcsidőszakok.

A harcászultsági és „M” készletek megalakítására és frissítésére vonatkozó információk alapvető fontosságúak, áramlásukban azonban nincs jelezve a laktanya ellátó szerv helye és szerepe, ezért az ilyen információk begyűjtése helyileg eltérő módon van szabályozva.

4. Az ellátásért felelős, illetve annak szervezésében és végrehajtásában résztvevő állomány leterhelése nem egységes. Nincs megoldva az ellátási-lag utalt szervezetek hadtápfőnökei feladatkörének reális szabályozása. E hadtáphelyettesek — egyes rendszerekben — nem komplex általános hadtápfeladatokkal vannak megbízva, nem a hadtápfeladatok teljes

vertikumában jelentkező kérdésekért felelősek, hanem egyes szolgálati ágak instruálására vannak ráállítva. Ezzel az adott szolgálati ág vezetése dublirózik, a felelős szolgálatiág-vezető fölé egy korlátozott felelősséggel rendelkező személy kerül, akinek konkrét munkaköre nincs (kibic) ellátásilag maga is függ az adott szolgálati ágtól, leterheltsége elmosódik.

5. A laktanya ellátó szolgálathoz az elhelyezett szervek sorállományú katonáinak egy része teljes mértékű vezénnyelssel van rendelve, ami a személyi állomány átköltöztetésével, közös elhelyezésével jár. Bizonyos szolgálatok (fegyverzeti, pénzügyi) nem alkalmazkodnak ehhez a vezénnyeléshez. Ugyanakkor a sorállomány bizonyos kategóriái nem teljesen, csupán munkára vannak vezényelve az ellátást végző hadtápszolgálathoz. Ebből eredően a hadtáp sorállomány kiképzése, a hadtápkiképzéssel kapcsolatos egységes követelménytámasztás és a háborús feladatra való felkészítésért viselt komplex felelősség elmosódik, ennek következtében — mint a tapasztalat bizonyítja — az ellátó szakaszparancsnokok és a sorállomány kiképzése ezekben a laktanyákban meglehetősen alacsony színvonalú.

6. Nincs egységes rend a hadtápszervezetek tevékenységének tervezése területén. Nem tisztázott, hogy az integráltan működő hadtáp feladatai milyen eljárással kerülnek rendszerezésre, milyen okmány foglalja azokat össze. Abban az esetben, ha „laktanya hadtáp munkaterv” készül, ennek jóváhagyási jogköre kérdéses. Ha az ellátással megbízott, „egység hadtáp munkaterve” egyben a „laktanya hadtáp munkaterve” is, ez nem fog szervesen csatlakozni az adott egységparancsnok és törzs munka és ellenőrzési tervéhez. Nem tisztázott, hogy a személyi munkatervezésnél melyik alapvető tervezési dokumentumból kell kiindulni. Szintén kérdéses, hogy a laktanya gazdálkodás időszakos, vagy havi munkatervezési okmányai milyen éves, vagy kétéves feladatmegszabó dokumentumból indulnak ki. Hasonlóképpen nem tisztázott, hogy ki tervezi, illetve ki hagyja jóvá az utalt személyek havi, illetve heti elfoglaltságát.

A tervezés nem kellően szabályozott rendszeréhez csatlakozik az ügyviteli decentralizáció problémája. A laktanyában egységesen gazdálkodó szerv mellett nem egyedüli, egységesen tevékenykedő ügyviteli szerv áll. Így a gazdasági információkat tartalmazó különböző bizonylatok, okmányok decentralizált úton kerülnek referálásra, az aláírási, záradékolási, vagy döntési hatáskörrel rendelkező személyek az okmány ügyviteli útjából gyakorta kimaradnak, így egyes feladatok dubrizálódásának vagy teljes elmaradásának veszélye is fennállhat.

7. Az elmúlt és elkövetkezendő években jelentős tendencia a személyi állomány élet- és szolgálati körülményeinek állandó és folyamatos javítása. Ezekért az eredményekért és törekvésekért a parancsnokok egyértelmű felelősséggel tartoznak és motiváltsági fokuk igen magas. A parancsnokok különböző elképzeléseiket a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek javítására a laktanya hadtáp útján, mint megrendelők, nem képesek teljes mértékben érvényesíteni. Ezért gyakorta más erőforrásokhoz (személyi és anyagi) nyúlnak, törekvéseik elérése érdekében nem erre a célra rendeltetett anyagi és pénzeszközöket vonnak el eredeti céljuktól és rendeltetésüktől.

8. Vezetési problémákból adódó szubjektív tényező, hogy a korlátozott számú tiszthelyettesek miatt az utalt parancsnokok, mint a továbbshol- gálat elfogadására jogosult személyek, általában nem (de legalábbis utolsó sorban) töltik fel azokat a helyeket, amelyeket a laktanya ellátó szolgálathoz kell vezényelniük. Az is előfordult, hogy az arra a beosztásra kapott *hivatásos tiszthelyetteseket* állományon belül áthe- lyezik. Ennek következtében a *laktanya hadtápjá krónikus személyi fel- töltöttségi hiányokban szenved*, elsősorban a tiszthelyettesi beosztásokban.

9. A laktanyában elhelyezett egységek teljes hadtáp állományának összevonása bizonyos körülmények között a teljes laktanyagazdálkodás szempontjából — éppen az összevont centralizált felhasználás magasabb hatékonysága miatt — a laktanya ellátó szolgálatnál időszakos vagy ál- landó kapacitásfelesleget és ezzel egyidőben az utalt, de bizonyos felada- tok tekintetében önállóságot élvező alakulatoknál szintén időszakos, vagy állandó kapacitás gondot, illetve kielégítetlenséget eredményez.

Az állomány nem teljes mérvű, tehát bizonyos értelemben vett kötet- len, kivételeket magába hordozó összevonása épp ellenkezőleg: az ellátá- sért felelős gazdálkodó szervnél okozhat ideiglenes, vagy állandó kielégi- tetlenséget, kapacitást, az utalt alakulatoknál pedig munkaerő, -eszköz felesleget jelenthet.

b) *A rendszer egységessége, következetessége; közgudasági korlátok*

1. A laktanyán belül különböző gazdálkodási területeken, különböző szolgálati ágakban nem egységes, illetve eltérő az utaltsági rendszer. Elő- fordul, hogy az üzemanyag ellátásban egy laktanyán belül több anya- alakulat van, vagy valamennyi egység, alegység önálló. A ruházati utalt- ság nem terjed ki a gazdálkodás teljes körére, így például a legénységi ruházati ellátás, annak felszámítása, tervezése és elszámolása központo- sított, az irodaszer decentralizált.

A laktanyák egyrészében nincs közös irányítás, illetve elszámolás alá vonva a szállítási kilométer, a költségkeret, a szállítási feladatok tervezése nem egységes, nem igazodik az utaltsági rendszerhez, a szállító eszközök felhasználásának rendelkezési joga nem az anyagfelhasználást szabályozó szerv kezében van. A leggyakoribb eset, hogy a szállításokat megoszt- ják helyi, illetve távolsági kategóriákra és nincs egységesen tisztázva, hogy mit értenek e fogalmak alatt. A szállítások mesterséges szétválaszt-ása nem teszi lehetővé a futás maximális kihasználását, a szállítási fel- adatok kapcsolását.

2. A nagy laktanyákban, illetve azok egy részében a legénységi élelemellátás szervezése és a tiszti étkezde tevékenységének irányítása el van választva, a tiszti étkezde irányítás és finanszírozás szempontjá- ból elkülönül a legénységi étkezdétől. Ez zavart okoz a kiegészítő gazda- ságok tevékenységében, lehetetlenné teszi a tiszti étkezde és legénységi ellátás közös irányításából fakadó előnyök kihasználását, dublítja az adminisztrációt, és felesleges fizetési irányokat hoz létre. Kialakul a lak- tanyán belül az egyik étkeztető szerve részéről a másik felé készpénz- kímélő fizetési mód alkalmazása. A meglevő munkaerő, munkagépek teljes kihasználtsága nem valósul meg. Gyakori az étkeztetés színvona- lában megmutatkozó jelentős kontraszt.

3. Egyes laktanyagazdálkodásban a csapatépítkezések költségfedezet szempontjából kívül esnek a laktanyagazdálkodás hatáskörén, a csapatépítkezéshez szükséges pénzüsszegeket az előjáró a laktanyagazdálkodás csatornáit megkerülve közvetlenül osztja el. Ez vagy a beszerzések elaprózódásához, visszaélések, gazdaságtalan beszerzések lehetőségéhez vezet; vagy olyan helyzet áll elő, hogy külön csatornán biztosított összegek visszaáramlanak a gazdálkodó elhelyezési szolgálathoz, mely fiktív hitelnyilvántartások alapján megrendelés szerint raktári készletből látja el a csapatépítkezést végző szerveket. Így olyan közgazdasági szituáció áll elő, hogy a fejlesztésre, csapatépítkezésre szánt összegek felolvadnak a karbantartási hitelben, ugyanakkor a csapatépítkezések konkrét végrehajtása a laktanya egységes karbantartási tervében nem szerepel, s így kivitelezési és anyagbiztosítási átfedések jelentkezhetnek.

A laktanya karbantartás közeljövő rendszere kétféle munkaerő bázison alapszik. Az egyik munkaerő bázis a költségvetési üzem szervezett-szerű szakmunkásainak — polgári alkalmazottainak — csoportja, melyek tevékenységét szerződés szerint egy évre központilag tervezik, a központilag tervezett munkálatokhoz a megfelelő pénz és az üzem által biztosított anyagi fedezet elvileg rendelkezésre áll.

A karbantartás másik munkaerő bázisa a parancsnokok által szervezett karbantartó-kiszolgáló alegységek. Az utalt alakulatok parancsnokai (akik saját körleteik általános állapotát illetően jelentősen ösztönözve vannak) ezt a munkaerő bázist gyakorta túlbiztosítják, norma és reális megítélés szerint nem szükséges karbantartási — főleg festési és mázolás — munkákat végeztetnek el velük, s így a nagyobb mérvű munkaerő kapacitás és a kisebb mérvű anyagi és pénzügyi lehetőség egymással elmentmondásba kerül. Így a helyileg kezdeményezett, és nem tervezett karbantartó tevékenység és az anyagfelhasználás üteme az év második felére rendszerint feszültséget eredményez és az elhelyezési szolgálat részéről kielégítetlen anyagiigénylések halmozását teremti meg.

4. A laktanya hadtáp-gazdálkodásban meglevő, vagy megvalósítás alatt álló gazdálkodási integrációhoz nem alkalmazkodik néhány valóban szükséges és fontos terület. Nincs analógiába hozva a telephely fenntartásáért, a híradásért, postatovábbításért viselt felelősség, nincsenek integrálva a legénységi létszám adatok szolgáltatására hivatott szervek.

Hasonlóképpen nincs integráció a pénzügyi szolgálatok között. Így egyes alakulatok költségvetési előirányzatának bizonyos rovatai vagy tételei, altételei üresen maradnak, illetve biztosítás esetében nincs módjuk az előirányzat teljesítésére, felhasználására. Maga a fenntartási rovat is fel van darabolva, nincs meg az átcsoportosítás lehetősége. Sok esetben az alakulatok külön bankszámlával rendelkeznek, ami a fizetési átutalásokban is nehézségeket okoz. A különböző terhelések átutalása, átszervezése problémákat okoz a pénzügyi számvitelben.

Nem alkalmazkodik az egységes hadtápgazdálkodási rendszerhez a nem hadtáp, de kifejezetten béke jellegű gazdasági feladatok vezetése. Különösen megmutatkozik ez a kiképzési anyagok, a kiképzési bázisfejlesztésre biztosított pénzeszközök és anyagok területén. Reálisan előfordulhat, hogy az utalt, tehát fenntartási hitelekkel nem rendelkező alakulatok vezető szervei olyan forrásokból fedezik személyes igényeiket, amelyekkel

maguk rendelkeznek. Kiképzési hitelkeretből biztosítják az adminisztratív, vagy reprezentációs irodaszerellátást, engedély nélküli belső építkezést folytatnak, sportnormákat nem megengedett célra használnak fel. Miután nincs egy központosított pénzügyi szerv, e tekintetben a belső ellenőrzés is nehézségekbe ütközik.

5. A költségvetési szervek rugalmas és önálló gazdálkodásának egyik jelentős közgazdasági szabályozója az átcsoportosítás joga. Az átcsoportosítási jog mind szélesebb érvényesítése gazdasági törvény, mely a teljes költségvetési gazdálkodás irányába hat. Az ellátó alakulat parancsnokának átcsoportosítási jogköre nem egyezik meg gazdálkodási jogkörével. Arra van ugyanis csak lehetősége, hogy saját költségvetésével rendelkezzen, s így csak lehetősége, hogy saját költségvetésével rendelkezzen, s így a közös gazdálkodás alá nem vont tételekből erősítse a fenntartási rovat közös gazdálkodás alá vont területeit. Ebben az esetben objektíve saját alakulatának személyi állományát, illetve kiképzési, harcckészültségi színvonalát károsítja meg, s jogtalan többletthez juttatja a többi alakulatokat. Abban az esetben, ha a gazdálkodási hatásköre alatt álló összevont tételekről csoportosít át olyan területekre, amelyeken a laktanyában elhelyezett egységek önálló gazdálkodást folytatnak, az utalt egységek személyi állományát károsíthatja meg és jogtalan forrásokból finanszírozza a saját csapat kiképzési és harcckészültségi tevékenységét. Ez a tény, amikor a döntési jogkör nem egyezik meg a felelősségi jogkörrel jelentős közgazdasági szabálytalanságokat okoz.

6. Az egyes laktanya hadtápokban az integrált anyagnyilvántartás, a SZAP nem terjed ki az utalt alakulatok valamennyi nyilvántartási feladatának elvégzésére, az utalt alakulatok fő készleteiket saját eljárással, hagyományos módon tartják nyilván. Ez a rendszer nem biztosítja a számvitel zártágát, körültekintő elemzését, a hézagmentes belső ellenőrzést.

A belső gazdasági ellenőrzés hiányosságokkal, illetve átfedésekkel valósul meg, mert kérdéses, hogy az ellátó szervezet illetékes gazdálkodó személyeinek milyen mélységű ellenőrzésre van joga, vagy felelőssége az utalt szervek felé. Abban az esetben, ha az ellenőrzés joga (felelősség) teljes körű, ez kiiktatja a készenléti anyagok meglétéért és ellenőrzéséért fennálló parancsnoki felelősséget. Ha az ellenőrzés csak a felhasználásra, illetve a gazdálkodást szervező egység készleteire terjed ki, az nem biztosít zárt rendszert, lehetővé teszi az ellenőrzés alól való kivonulást, krónikussá teheti a hiánygazdálkodást.

7. Tisztázatlan helyzet és problémák mutatkoznak a kártérítési felelősség területén. A gazdálkodást szervező, ellátást vezető alakulat parancsnoka a készletükbe keletkező hiányokért, illetve károkért felelős személyekkel szemben nem rendelkeznek a kártérítési határozat kiadásának jogával. Ezért kárgyekben az eljárást más szerv vezeti le, a határozatot más szerv hozza, ami az eljárás elhúzódásához vezet és nem teszi lehetővé a gazdaságilag érdekelt fél jogainak érvényesítését.

Ugyanakkor a térített összeg levonása is más szervnél történik, s csak újabb átutalással kerül át a gazdálkodó szerv birtokába. A kár törlesztése, leírására olyan parancsnok ad engedélyt, aki a kárral súlytott anyaggal nem is rendelkezik. Ilyen körülmények között a mérséklési eljárások lefolytatása gyakran a hiány pótlásának elmaradását eredményezi,

a megtérített fedezet nem kerül folyamatosan átfizetésre és a személyi állomány megkárosul.

c) *Harckészültségi tényezők*

1. A laktanya gazdálkodási rendszerben az *általános és a tipikus* (gazdálkodási értelemben véve természetes), hogy az összevont ellátó szolgálat tevékenységéért a laktanyában elhelyezett *legnagyobb egység a felelős*. Ezek az egységek általában harcoló típusúak, s így olyan helyzet áll elő, hogy a laktanyában elhelyezett, általában hadtápbiztosító, vagy kiszolgáló egységeket, önálló alegységeket egy harcoló egység szolgál ki. Ez a feladat, mely többszörösen megnöveli e harcoló egységre háruló kötelemeket, általánosságban zavarja az egység alaprendeltetésének maradéktalan végrehajtását, illetve annak hadtápbiztosítását.

2. Az előbbiekből eredően a harckészültségbe helyezési tervekben minőség és volumen szempontjából a legnagyobb feladat az ellátást végző alakulatra hárul, időben általában ez kezdi meg a feladatot, és előfordul — részenkénti bevezetés esetén —, hogy elsőként, vagy egyedül vonul el. Ebben az esetben teljes állománnyal elvonulni nem képes, mert a további ellátási feladatai, illetve az utalt alakulatok harckészültségének közvetlen hadtápbiztosításában jelentkező felelőssége miatt *állományt kell visszahagyni*, vagy — ellenkező esetben — azok ellátása, illetve teljes elvonulási képessége csorbulna. Így például az alegységek romlandó készleteinek kiadása, kenyeri biztosítás, sebesültek és betegek elszállítása stb. az anyaalakulatra hárul.

3. Miután a laktanya gazdálkodási rendszer a csapatok elvonulása után automatikusan megszűnik, a jelenleg meglevő rendszer kétségtelen korlátja, hogy az egyes szervek és személyek között (szerveken, személyeken belül is) elválik egymástól a béke ellátásért és a harckészültségért viselt felelősség. Gyakran jelentkezik az egyik tevékenységnek a másik rovására való ellátása. Ebből ered, hogy a hadtápkiképzésnek nincs meg az objektív gazdája. A háborús feladatra való felkészítéséért ugyanis a közvetlen parancsnok felel, valójában tehát a kiképzés hatékony végrehajtása az egyes önálló parancsnokok feladata lenne. A hadtápbiztosítók képzésnek azonban az a természete, hogy eredményeiben komplex módon jelentkezik a háborús alkalmazás és a béke felhasználás követelménye és igénye. Mindezek előtt, illetve ezeken túl a legnagyobb problémát jelenti, hogy nincs megfelelően megoldva a hadtápbiztosító állomány folyamatos politikai kiképzése, gyakori az ez alól való kihomorítás, alacsony a látogatottság és a politikai, illetve katonai, szakmai kiképzés követelménye nem egy irányból van megszabva, nem egy szervezetben folyik.

4. A fegyelmi helyzetért, a 023. parancs végrehajtásáért viselt felelősség nincs egyértelműen megfogalmazva. Rendszeres vita tárgyát képezi, hogy az elkövetet események, rendkívüli események, súlyos fegyvelem-sértések, az alakulatok fegyelmi színvonalát biztosító negatív mutatók kit terhelnek. Az ellátó szerv vezetése alatt álló területen — az utalt szervtől csak munkára vezényelt személyek által elkövetett — súlyos fegyvelem-sértés a vezénylő alakulatot terheli, ugyanakkor a fegyvelem-sértés megelőzésére, megakadályozására az ellátó, tehát a vezényelt számá-ra idegen alakulat szolgálati ág vezetőjének van meg a lehetősége.

A függelmi viszonyok hasonló tisztázatlansága gyakran kétségesse teszi, hogy bizonyos esetekben kinek kell intézkedni, kinek kell a hadtáppállomány szociális gondjai területén javaslatokat tenni, melyik parancsnok a felelős lakás, megélhetés, gyerek iskoláztatás stb. problémák és gondok megoldásáért. Hasonlóképpen nem tisztázott a panaszjog érvényesítésének iránya sem.

III.

A laktanyagazdálkodás elvi rendszeréből és konkrét tapasztalataiból eredő általános követelmények

Fenti körülményeket vizsgálva egyértelműen megállapítható, hogy az összevont laktanyagazdálkodási rendszernek bizonyos követelményeket kell kielégítenie és meghatározott feladatokat kell megvalósítania. Ezek a követelmények:

1. A laktanyagazdálkodási rendszernek biztosítani kell a laktanyában elhelyezett valamennyi alakulat maximális hadrafoghatóságát, ehhez a kiképzés, harcászati gyakorlatok állandó, folyamatos és magas színvonalú hadtápbiztosítását, valamint a hadtáppállomány háborús feladatokra való felkészítését, kiképzését.

2. A laktanyagazdálkodásnak az összes erőforrások leghatékonyabb felhasználására kell irányulnia. A hatékonyság úgy értelmezendő, mint békében az anyagok leggazdaságosabb felhasználása, a ráfordítások legnagyobb eredményessége, és ezzel együtt az „M” tartalék készletek maximális biztosítása, az „M” feladatok csorbitatlan ellátottsága, a HR készletek fenntartása és minőségi követelményeinek kielégítése.

3. A laktanyaellátási rendszernek biztosítani kell és fenn kell tartania az egyes alakulatok parancsnokainak személyi felelősségét az egység (al-egység) erkölcsi, politikai, fegyelmi állapotáért, harci- és politikai kiképzéséért és biztosítani kell ennek feltételeit a hadtápbiztosítás oldaláról.

4. Az integrált gazdálkodásnak biztosítani kell a költségvetésben biztosított előirányzatok (pénzeszközök) központosított, egységes koncepción alapuló egyértelmű felhasználását a végrehajtó, gazdálkodást vezető szervre ruházott valamennyi gazdálkodási jogkör teljesértékű gyakorlásával — bele értve a költségvetési átcsoportosítás és maradvány felhasználás jogát is.

5. Egyértelműen érvényesülni kell a laktanyán belül legmagasabb felelősséget viselő egyszemélyi parancsnok általános és konkrét követelményeinek és koncepciójának, biztosítani kell ezeknek a kiválasztott szakemberek útján való teljesértékű végrehajtását.

6. A laktanyagazdálkodási rendszernek tartalmaznia kell a gazdasági tevékenységhez, tervezéshez, döntésekhez szükséges összes:

- politikai, hangulati;
- belső és külső gazdasági;
- kiképzési és harckészültségi információ készleteket, ezek áramlásának rendszerét, naprakészességét, szükséges gyakoriságát, pontosságát és redundancia mentességét.

7. A laktanyagazdálkodási rendszernek tartalmaznia kell az anyag-

gazdálkodási számvitel egységes, gépi útra terelt folyamatát, a folyamatos, egykövetelményű belső gazdasági ellenőrzés időbeli és térbeli hézagmentességét.

8. A harcckészültségi feladatok és színvonal maradéktalan biztosítása, a csapatok elvonuló képességének fenntartása érdekében szükséges, hogy a természetbeni ellátás körébe vont anyagok — a napi ellátó, fenntartó, szolgáltató tevékenység szükségletén felüli mértékben — tábori felszerelési, harci-technikai és kiszolgáló-technikai, vezetési és irodagép eszközök továbbra is külön álló csatornákon kerüljenek be az ellátásba.

9. A laktanyagazdálkodási rendszer meg kell feleljen az MN-ben kialakításra kerülő területi ellátási rendszernek, biztosítani kell a gazdálkodó egységeknek (laktanyáknak) az ellátó központokkal való közvetlen gazdasági kapcsolatát, (egyben az ellátó központok tehermentesítését), illetve a csapathadtáp szolgáltatágak-vezetőinek szervezett kapcsolatát — utaltságuktól függetlenül — szolgálati előljáróikon keresztül az MN Szolgálati Főnökségek felé.

10. A laktanyagazdálkodási rendszer elengedhetetlen feltétele a szigorú profiltisztítás annak érdekében, hogy az integrált gazdasági rendszer csatornáit ne lehessen más szolgálati ágak forrásainak segítségével kikerülni, illetve a csapatok harcckészültségének erősítésére rendelt vagy kiadott készleteket ne lehessen a béke ellátás területére átirányítani.

IV.

A laktanyagazdálkodási rendszer lehetséges szervezeti alternatívái

A) Teljes körű utalási rendszer kialakítása, a laktanyában elhelyezett, valamely — erre több szempontból legalkalmasabb — alakulatnak az ellátó feladatokkal való megbízása mellett.

B) A laktanyában elhelyezett szervek közül a legmagasabb szintű — általában magasabbegység — hadtáptörzs felruházása a laktanyában folyó béke gazdálkodás közvetlen vezetésével, ezzel általános feladatainak végrehajtó jellegű feladatokkal való kibővítése.

C) Tartós vezénnyelssel a meglevő állományból ellátó szerv (osztály) létrehozása, egyéb feladatoktól függetlenül, csak a napi ellátás hatáskörével, közvetlenül a legmagasabb szintű parancsnokok folyamatos feladat megszabása mellett.

D) Állománytáblai átcsoportosítással — csak béke állományban — zömében polgári alkalmazottakból laktanya ellátó osztály létrehozása a *legmagasabb szintű parancsnok vagy törzsfőnöke mellett*, ezzel egyidejűleg a laktanyában levő alakulatok béke állománytáblájának bizonyos értelemben való csökkentése.

A D) változat a felsoroltakon kívül még lehetővé teszi:

— a csapathadtáp törzsek bizonyos fokú felmentését, a békegazdálkodási feladatok napi — gyakorta nem is az adott egységet érintő — akadályelhárító feladataitól, a gazdálkodási tevékenység rovására lehetővé teszi az alkalmazási feladatokra való felkészülést;

— az állományarányok további erőteljes javítását gazdaságilag képzett polgári állomány foglalkoztatásával;

— a SZAP-ok (mint csapat könyvelőségek) szervezeti problémájának megoldását;

— az elhelyezési szolgálat új szervezeti rendjének a laktanyai gazdálkodás rendszerébe való helyezését;

— az egyértelmű, közvetlen kapcsolatokat az ellátó központtal, területi ellátó szervekkel;

— a várhatóan — demográfiai okokból — jelentkező sorállományú gondok csökkentését.

Bármely változat működési és szervezeti rendjének részletes kidolgozása már külön feladat, melyre a szerző e rövid tanulmány keretében nem vállalkozhatott.

(A vázlatok a folyóirat végén találhatók.)

*Rövid táblázatba foglalható, hogy az egyes változatok milyen
előnyökkel és hátronyokkal rendelkeznek*

	A	B	C	D
Alárendeltségi gondok	konfliktus lehetőségek	egyértelműek	csökkentett konfliktus lehetőségek	egyértelműek, partneri viszonyok
Személyi állomány nevelése	nem egységes	megoszlik	nem egységes	egységszintű felelősség, B) állománynál nem elég hatékony
Információ ellátottság	hiányos	teljes	szabályozható	szükséges területen teljes körű
Vezető állomány terhelése	egyenlőtlen	erős túlterheltség	egyenlőtlen	probléma mentes
Kiképzés	nem élesen elhatárolható	egységek szintjén	nem élesen elhatárolható	egységes szinten marad
Tervezés	külön egység és laktanyai (kettős)	kettős	kettős	egyszerűsített, csak gazdasági
Parancsnoki önállóság	konfliktusokkal érvényesül	korlátozódik	konfliktusokkal, korlátokkal érvényesül	„megrendelőként” érvényesül
Káderellátottság	szubjektív	egységesíthető	szubjektív	probléma mentes
Utaltság egysége	külön szabályozható	külön szabályozható	külön szabályozott	teljes körű
Egyéb terület integrációja	nem szükségszerűen követi	egységesíthető	nem szükségszerűen követi	nem szükségszerűen követi
Költségvetési gazdálkodás jogai	konfliktusokkal érvényesülnek	nem érvényesülnek	konfliktusokkal érvényesülnek	korlátozottan érvényesülnek

	A	B	C	D
Számvitel	kétlépcsős SZAP szervezés nehéz	többlépcsős SZAP szervezhető	kétlépcsős SZAP szervezés nehéz	egyértelműen megoldható SZAP tervezhető
Káreljárás	áttételes	direkt irányú, de áttételes	áttételes	áttételes, de szabályozható
Harckészültség	pontosan szabályozandó	egyértelmű	pontosan szabályozandó	egyértelműen szervezet szerint marad
Kihelyezések biztosítása	nehézkés	egyértelmű	nehézkés	egyértelmű
Eredmény centrikusság	kevés rá az energia	kevés rá az energia	kevés rá az energia	hatékony lehet
Ellenőrzés	átfedések az üres területeken (nem hatékony)	centralizált jól szabályozható	átfedés nem hézag- mentes	jól szabályozható, a gazd.-i rész hézagmentes
Terméktelen ellátási körök („M” készletek)	áttételesek	egyenes vonalúak	áttételesek	változatlanul szervezetek szerint

Anyagi fegyelem megszilárdítása a csapatok gazdálkodásában

Jenovai József alezredes

A Magyar Néphadsereg annak ellenére, hogy termelő tevékenységet nem folytat, mégis a népgazdaságnak összvagyonai értékéhez viszonyítva jelentős és nagy mennyiségű anyagi eszközökkel rendelkezik. Az anyag minden társadalmi rendszernek a létalapját képezi, ugyanez visszavezethető a hadseregre is. Az anyagi eszközök mennyisége, minősége közvetlenül elősegíti és biztosítja hadsereg harcászultságát, kiképzési színvonalának emelését, korszerűsítését, a személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményeinek javulását.

A rendelkezésre bocsátott anyagok hadrafoghatóságának biztosítása, szabályszerű tárolása, kezelése, megőrzése, felhasználása és elszámolása körültekintő, következetes munkát követel minden szintű parancsnoktól és anyagnem felelős szakszolgálatok beosztottjaitól.

A hadtápszolgálatban dolgozók zöme becsületesen, fáradságot nem kímélve dolgoznak a harcászultság és harckiképzés hadtápbiztosításának magasabb színvonalon történő végrehajtásáért. Odaadó tevékenységet fejtenek ki annak érdekében, hogy az anyagi ellátás színvonala, az élet- és munkakörülmények lehetőségei mind eredményesebben fejlődjenek és biztosítva legyenek. Ennek jegyében igyekeznek beosztottjaikat, alárendeltjeiket oktatni, nevelni és tanítani.

A becsületes munka mellett néhány alegységparancsnok, a hadtáptisztek és tiszthelyettesek egy részének tárgyi ismeretei alatta vannak a jelenlegi követelményeknek. Alacsony színvonalú a munka szervezése, nem biztosítják a tevékenység szervezettségét, így a munka több helyen koordinálatlanul — tele spontán elemekkel — folyik.

Különösen sok problémát jelent a fiatal tisztek és tiszthelyettesek egy részének szakmai felkészületlensége, de az idősebb tisztek részéről (a vezetők részéről) hiányzik a kellő segítségnyújtás is. Mindennek következtében elmarad a nevelés a szakmába, a mesterségbe való bevezetés. Így nem egyszer maguk a fiatal emberek is részeseivé válnak a helytelen cselekedeteknek.

Az ellenőrzéseket nem hajtják végre időben, kellő tartalommal, többnyire nézelődés, látogatás, stb. tapasztalható az igényes elszámoltatás

helyett. Egyre többször tapasztalható, hogy az okmányok ellenőrzése, az elszámoltatás nem kerül végrehajtásra, úgy, ahogyan azt a szabályzatok megkövetelik.

Tapasztaltuk továbbá, hogy az ellenőrző és ellenőrzött sorsközösséget vállalnak, melynek következtében nem tárják fel a meglevő fogyatékosságokat. Különösen sok a probléma a ruházati anyagok ellenőrzése területén, elsősorban az alegységek vonatkozásában. Néhány példa:

Az elmúlt években egyik egységnél a ruházati szolgálat főnöki teendők átadását nem megfelelően készítették elő, azáltal, hogy a nyilvántartásokat nem vezették naprakész állapotban, az egység ruházati raktárának rendjét nem tartották fent, az alegységek ruházati készleteit és azok nyilvántartását nem ellenőrizték huzamosabb időn keresztül, az elszámoltatásokat az alegységek irányába elhanyagolták, melyeknek következtében az átadás során csak a ruházati raktárban 58 000 Ft hiányt állapították meg. A magasabbegység ruházati szolgálat főnök több napos helyszíni munkájának eredményeként sikerült a fenti összeget 46 000 Ft-ra leszűkíteni a nyilvántartásokban tapasztalt hiányosságok korrigálásával és nem utolsósorban a helytelen kompenzálások kijavításával.

Előfordultak olyan esetek is már, hogy az alegységek kötelező elszámoltatásának elhanyagolása következtében a magasabbegység által végrehajtott bizottsági ellenőrzések során alegységeknél ruházati anyagokban és felszerelésekben 6000—12 000 Ft értékű hiányokat állapítottunk meg. Ezen összegnek esetenként 50—60%-a sorállomány által használt anyagok elvesztéséből, rongálódásából, a 40—50%-a az alegység szolgálatvezető gondatlanságából, hanyagságából adódott. De volt már példa, hogy ilyen nagy összegű kár keletkezését (szd., üteg) raktárban fedtünk fel, melyért egyetemlegesen az alegység pk-a és szolgálatvezetője volt a felelős, kötelmeik elmulasztása következtében.

Volt olyan eset is, amikor az egység PK HTPH a kötelező ellenőrzések végrehajtása során az alegységek tételes elszámoltatásakor az egyik alegységénél 20 000 Ft kárt állapított meg, melyből 12 000 Ft a ruházati anyagokban keletkezett.

De tapasztaltuk a fenti eseteknek fordítottját is — csak ezek ritkábban fordulnak elő —, hogy az ellenőrzések, elszámoltatások nagyon precíz és példás anyagi helyzetet, anyagi fegyelmet és rendezett nyilvántartásokat találnak egység ruházati raktárakban és egyes jól vezetett alegységek készleteiben.

Ha az évek folyamán keletkezett anyagi károk mennyiségét vizsgáljuk, általában az a tapasztalat, hogy ha egyik évben valamelyest kevesebb vagy több, ugyanakkor a másik évben is többségében megközelítő adatok jelentkeznek a károk mennyiségében. Természetesen ez nem minden szolgálati ág anyagára általánosítható. Pl. a magasabbegység ruházati anyagában keletkezett hiányokban több év óta 5—20%-os eltérések vannak plusz—mínusz vonatkozásban. Általában évente ruházati anyagokban 400—500 ezer Ft között mozog a keletkezett károk értéke, mely az évi ruházati illetménynek közel 2%-át teszi ki.

A tapasztalt hiányosságok legalapvetőbb okai:

— legtöbb helyen a kötelező ellenőrzések teljesítése valamennyi szinten elmarad a szabályzatokban rögzített követelményektől;

— a végrehajtott ellenőrzések egy részénél nincs következetes elszámoltatás, számonkérés, tételes anyagmegszámolás, illetve lemérés;

— a nyilvántartások és okmányok vezetése, azok kezelése nem naprakész, azok alapján a készletek mennyiségéről, több esetben még a minőségéről sem lehet meggyőződni;

— az anyagok tárolására, karbantartására, megővására kevés gondot fordítanak, aminek következtében mennyiségi és minőségi károsodások, hiányok keletkeznek;

— a keletkezett károk berendezését a megszabott határidőn belül nem rendezik, a felelősségrevonásokat elhanyagolják, vagy sokkal alacsonyabb, mint az elkövetés mérve, sőt esetenként el is marad;

— esetenként tapasztalható az anyag iránti közömbösség, felelőtlenesség, nemtörődomség, nemcsak a sorállománynál, hanem a hivatásos és továbbszolgáló állománynál is;

— nincs minden esetben és nem folyamatos az állomány anyag iránti megbecsülésének oktatása, nevelése irányában kifejtett tevékenységnek kellő tartalma és hatása;

— az anyagi fegyelmi helyzetet és annak alakulását többségében elszigetelten kezelik, azt csak az anyagi szolgálatban levők ügyének tekintik, nem pedig az egység általános fegyelmi helyzetével összefüggésben kezelik.

Ez teljesen helytelen felfogás. Egy egységnek az általános fegyelmi helyzetével szorosan összefügg az anyagi fegyelmi helyzete, attól elválasztani nem lehet. Ahol jó az általános katonai fegyelem, ott nincs különösebb baj az anyagi fegyelem vonatkozásában sem, de ugyanez érvényes fordított arányban is.

Az anyagi fegyelem megszilárdítása terén elért eredmények

Az anyagi fegyelem megszilárdításával évek hosszú során, szinte szünet nélkül foglalkozunk. Azonban ez a tevékenység nem mindig kellő intenzitású, kellő eredményű és nem utolsósorban kellő ráhatású. Az anyagi fegyelem megszilárdítása érdekében adta ki a seregtestparancsnok is 1972-ben a 055. számú parancsát. A kiadást szükségessé tette az akkori anyagi fegyelem meglazulása, az egyes egységeknél felmerült nagymérvű anyagi eszközök eltulajdonítása, hanyag kezelésből eredő értékcsökkenések és mások. A kiadott parancs értelmében az egész seregtest területén lázas tevékenység indult be az anyagi fegyelem szilárdabbá tétele érdekében. Az eddigi munka során többségében sikerült a parancsnoki (vezetői) állományt az anyagi vonatkozású problémák oldalára állítani és szemléletükben megváltoztatni azt, hogy az anyagért kizárólag csak a hadtáp és az anyaggal rendelkező más szolgálati ágak tisztjei (vezetői) a felelősek. Napjainkban már esetenként intenzívebben foglalkoznak parancsnokaink az anyagi kérdésekkel, az anyagok megőrzésével, elszámoltatásával. Helyenként minden

előjárói külön intézkedés nélkül, önállóan intézkednek és végrehajtatják az állomány anyagának felmérését egy adott gyakorlatról való visszatérés után és a szükséges intézkedéseket megteszik, a káreljárások lefolytatásának végrehajtását megkövetelik.

Az anyagi fegyelmi kérdésekkel és a gazdálkodás helyzetével, alakulásával mind több parancsnok foglalkozik, aminek következtében egyes parancsnokok igen jó gazdái az egységnél folyó anyaggazdálkodás irányításának, az anyagi fegyelem megszilárdításának. A gazdálkodás szemléletét magukévá teszik és igyekeznek helyenként és időszakonként a gazdaságosság érdekében is tevékenykedni.

Parancsnoki beszámoltatások keretében az egységparancsnokok részletesen beszámolnak az egységük anyagi fegyelmi helyzetéről, az e téren kifejtett tevékenységükről, tett intézkedéseikről és elért eredményekről, nem utolsósorban az egységük gazdálkodásának helyzetéről, állásáról.

Magasabbegység pártbizottsági ülésén és pártalapszervezetek ülésein minden évben külön napirendi pontként szerepel a gazdálkodás és anyagi fegyelem kérdéseinek megbeszélése, megvitatása. Ezen napirendi pontok megvitatása alkalmával sokoldalú segítségnyújtás nyilvánul meg a gazdálkodás és anyagi fegyelem szemléletbeni jó irányú változtatásában, az anyagi felelősségérzet kiszélesítésében. Helyes következtetések levonásával és konstruktív javaslatokkal hosszabb távon biztosítják e téren meglevő hiányosságok felszámolásának lehetőségeit.

Az egység PK HTPH-ek az előírt kötelező ellenőrzéseket kezdik mind körütekintőbben megszervezni és az MNHF 4. sz. utasításában foglaltakat maradéktalanul betartani. Az ellenőrzésre kötelezett személyeket az ellenőrzési feladataik végrehajtásáról beszámoltatják. A hadtáp szolgálati ágak főnökeivel hatékonyabbá teszik az alegységek tételes elszámoltatását, aminek eredményeként egyes helyeken a károk csökkentek. Pl. azon alegységnél, ahol a PK HTPH előző évben 20 000 Ft hiányt fedezett fel, ugyanott egy év múlva a fenti összeg 25⁰/₁₀-ára csökkentek a hiányok már.

Ruházati anyagok ellenőrzése, leltározása, elszámoltatása terén végrehajtott hatékonyabb tevékenység következtében az évente keletkező hiányok magasabbegység viszonylatában még hullámozó eredményeket mutatnak, azonban mégis az tapasztalható, hogy már 2 éven keresztül alapvetően az összkárokból nem sok eltérés van. Az anyagok erőszakos megrongálódásából, vagy konkrét, bizonyítható eltulajdonításából adódó anyagi hiányok száma és összértékének mennyisége csökkenő tendenciát mutat.

Az egységek az anyagi fegyelem megszilárdítása érdekében több olyan irányú rendszabályt és követelményt fogantatnak, melyeket egyéb szabályzatok, utasítások már rögzítenek, de mivel ezek több helyen lehettek fel, ezért ezeket igyekeztek egy csokorba szedni. Ezek:

- nyilvántartások naprakész vezetésének folyamatos biztosítása;
- mindennemű anyagnak személyhez, konkrét felelőshöz való költése;
- okmány nélkül anyagok kiadásának megtiltása;
- tárolt anyagok biztonságos megóvásának és őrzésének folyamatos biztosítása;

- raktárvezetői teendők jegyzőkönyvi átadása-átvételének végrehajtása;
- anyagkezelőknek mindenkor rátermett személyeknek a kijelölése;
- laktanyán kívülre és vissza csak okmányilag szállíthatóak az anyagok;
- anyagbeszerzéseket csak az arra hivatott személyek hajthatják végre;
- beszerzéseket tervszerűen, nagykereskedelemből és más vállalatoktól szerződéses alapon kell biztosítani és végrehajtani;
- számláknak PK HTPH által történő záradékolásának végrehajtása;
- mosatási anyagoknak állandó számolással történő átadása-átvétele;
- káreljárások szabályzat szerinti időbeni lefolytatása, a talált hiányosságok megszüntetése, végleges lerendezése;
- szállítások gazdaságosságának biztosítása;
- fiktív előtalálási jegyzőkönyvek megszüntetése ellenőrzések által feltárt hiányosságok lerendezésére;
- ellenőrzések napiparancsban történő rögzítése, végrehajtási idővel és bizottság tagjainak jelölésével;
- alegységek szigorú elszámoltatásának végrehajtása;
- ellenőrzésre kötelezett személyek ellenőrzési feladatainak maraóktalan végrehajtásának biztosítása;
- mindennemű anyagi visszaélés lehetőségének megelőzése, kialakulásának megakadályozása.

Összegezve: az anyagi fegyelem tekintetében az eddigi ellenőrzések tapasztalatai azt igazolják, hogy csökkennek a káresetek számai és egy-egy káreset összecsúszása is. Magasabbegység összköltségvetéséhez viszonyítva 4 és 5 ezrelék között mozog, amely értékét tekintve nem jelentős összeg.

A káresetek megítélését nehezíti az a körülmény, hogy a csapatoknál nincs minden szolgálati ág anyagára káló norma megállapítva, a különböző természetes veszteségek fedezésére. Ez különösen érezteti hatását a ruh. szolgálatban, ahol ugyanis az 5 évvel ezelőtt átvett bármilyen anyagnak jelenleg is annyinak kell lenni, akár értékes, akár párforintot érő anyag is, mindaddig, míg selejtezését végre nem hajtják. Ez elgondolkoztató, annál is inkább, mert e téren jelenleg kimutatható, általában a más anyagokhoz viszonyított magas károk összege sokban csökkenthető lenne.

Ennek ellenére a parancsnokok többsége igényes a károk megítélésére, a vétkeesség arányának meghatározására tekintetében, és mind több helyes határozatokat adnak ki a károk megtérítésére vonatkozóan. Az összes körülményeket figyelembe véve helyesen alkalmazzák az előzetes mérséklés elvét, valamint a sorállományánál alkalmazható törlési lehetőségeket. Nincs meg az elvárható fejlődés alakulatoknál a káresetek kivizsgálásában, a kártérítési eljárások lefolytatásában. Emiatt ellenőrzések során több törvénysértő határozat hatályon kívül helyezésére kellett in-

tézkedni korábbi időszakban. Több alakulatnál nem kielégítő a sorállomány tájékoztatása a káreljárással kapcsolatos kötelességeiről és jogairól. A kártérítési határozatok kiadásánál nem minden esetben tüntetik fel, hogy a befolyt összeget milyen célra lehet felhasználni, milyen költségvetési tételen kell jóváírni, illetve a keletkezett kárt milyen anyagi és pénzügyi forrásból kell helyreállítani, pótolni.

Az anyagi fegyelem megszilárdítása érdekében célszerű alkalmazni a már gyakorlatban bevált jó módszereket és gyakorlati végrehajtásokat, amelyeket ellenőrzéseink során meg szoktunk valósítani.

Az ellenőrzés alapvető követelménye, hogy az ellenőrzött egység egész hadtáp szolgálatát fogja át és terjedjen ki az egység fenntartásához szükséges valamennyi részterületre (anyagtervezés, beszerzés, szállítás, üzemeltetés, tárolás, javítás, karbantartás, nyilvántartás, elszámolás). Az ellenőrzésnek mind ezen területeknek a komplex vizsgálatára kell, hogy irányuljon. Ahhoz, hogy az egységeknél az anyagi fegyelem megszilárduljon következetes, hatékony ellenőrzési rendszert kell kialakítani és ennek betartását folyamatosan meg kell követelni.

Helyszíni ellenőrzéseket minden esetben a központi raktárak anyagkészletének azonnali felmérésével (leltározásával) kezdjük. Ezek után néhány kiválasztott alegység anyagainak felmérését végezzük és ezek befejeztével történik meg az okmányok, nyilvántartások ellenőrzése, a talált készletek összevetése a nyilvántartások adataival.

Minden alkalommal csak azokat a kérdéseket vizsgáljuk, amelyekben fennállhatnak a visszaélések lehetőségei, amelyek az adott egység állományának létkörülményeit, élet- és munkafeltételeinek javítását elősegítik, vagy akadályozzák. Mint főkérdésként a harckészültség és a kiképzés hadtápbiztosításának maradéktalan megvalósítását kell az ellenőrzés végrehajtásának középpontjába állítani. Hangsúlyozni kívánom, hogy a gazdálkodási tevékenység vizsgálatakor elsősorban a hosszabb távon ható tendenciák megvalósítására kell összpontosítani a figyelmünket.

Nagyon fontos, hogy egy adott egység gazdálkodásáról, anyagi fegyelmi helyzetéről mindenkor főbb mutatókban tisztában legyünk. Ehhez megfelelő informáltsággal kell rendelkezünk. Az információgyűjtésben és továbbításban vannak esetek, amikor azokat soron kívül kell szolgálatni, vagy bekérni, annak érdekében, hogy mielőbbi intézkedések, döntések szülessenek. Pl. anyagi visszaélésekről, vagy nagyobb mérvű megrongálódásról azonnali jelentést kell kérnünk.

Az információszerzés legközvetlenebb módszere a helyszíni ellenőrzés végrehajtása. A gazdálkodás tervezésében és az elszámolások rendszerében bekövetkezett változások hatására megnőtt a helyszíni ellenőrzések során szerzett információk jelentősége. Ebből adódik, hogy az ellenőrzések során fokozottabban folytatunk a gazdálkodás eredményességét, a lehetőségek kihasználtságának fokát és az ellátottságot tükröző elemzéseket. Alapelvnek tekintjük, hogy a gazdálkodás eredményességét legjobban a katonák ellátottsági színvonalán keresztül lehet mérni. A feltárt hiányosságok megszüntetésére már a helyszínen intézkedéseket teszünk, sőt a rövid időn belül megszüntethető hiányosságokat az ellenőrzés ideje alatt kijavíttatjuk. Ellenőrzés befejeztekor tájékoztatjuk meg-

állapításainkról a parancsnokot is, megbeszéljük a végrehajtandó feladatokat, elmondjuk javaslatainkat.

Az egységek által végrehajtásra kerülő belső ellenőrzéseiket célszerű lehetőleg komplexszerűen végrehajtani, azaz egy-egy alegységnél mindennemű anyagra egy időben kell kiterjeszteni az ellenőrzést. Ezek a komplexszerű ellenőrzések egységesebb képet adnak az aeg. állományának anyaghoz való viszonyáról, a karbantartás, a javítás helyzetéről, az anyagi fegyelemről.

Az egység PK HTPH-ek kötelező negyedéves ellenőrzéseit célszerű minden esetben a szolgálati ág főnökeinek bevonásával végrehajtani. E módszer megválasztásánál egyik, vagy egyes másik szolg. ágnál mélyrehatóbban lehet egyes részterületeket megvizsgálni, melynek kapcsán a feltárt hiányosságok, vagy esetenként ki nem használt lehetőségek a szolg. ág jóirányú és eredményesebb fejlődését elősegíthetik.

Egység viszonylatában a nyilvántartások és okmányok ellenőrzését úgy célszerű ütemezni és végrehajtani, amikor az anyagokban nagyobb mozgások várhatók, illetve voltak, pl. vételezéskor, anyagleadáskor, leszerelés és bevonulás alkalmával, valamint végrehajtott gyakorlatok után. Ez esetben az ellenőrzések eredményét a nyilvántartások „záradékok és feljegyzések” című fejezetbe rögzíteni kell esetenként, amikor a helyzet úgy kívánja — elsősorban alegységek ellenőrzésekor — jegyzőkönyvet is célszerű felvenni, a tapasztalatokat abban rögzíteni. Igen fontos feladat, hogy a nyilvántartások és okmányok ellenőrzése lehetőleg a pénzügyi szolgálat bevonásával kerüljön végrehajtásra.

A PK HTPH-nek naponta igen sokrétű és sokirányú tevékenysége van és éppen ezért az MNHF és a MN PÜF 10. sz. közös utasításukban engedélyezték, hogy a szolg. ágak által vásárolt anyagok számláinak anyagnyilvántartásba történő bevételezésének ellenőrzési jogát a HTPH a szolgálatiág-főnökökre is átruházhatja. Az elv helyes és jó, de minden HTPH-nek nagyon meg kell gondolni, kinek célszerű és lehetséges e jogot átengedni. A mindennáron való átruházástól nagyon óvakodni kell.

Az alegységek anyagkészletének és nyilvántartásának ellenőrzését egységparancsban szabályozottak szerint kell végrehajtani. Ezeket az ellenőrzéseket a PK HTPH-nek, a szolg. ág főnökeinek és az érintett alegység parancsnokának bevonásával legcélszerűbb végrehajtani. Észrevételek minden esetben a nyilvántartási könyvben rögzítendőek. Az ellenőrzésnél főszempontnak kell tekinteni, hogy a feltárt hiányosságok megszüntetésére a helyszínen azonnal intézkedések történjenek.

A tervekben rögzített ellenőrzésektől eltérően esetenként és időszakként célszerű és szükséges váratlan, szűrőpróbaszerű, azaz egy-egy részterület, vagy kiemelt kérdésnek az ellenőrzése. Ezzel a módszerrel sok tekintetben eredményes és jó tapasztalatokat tudunk szerezni a gazdálkodás helyzetéről és az agi. fegyelem időnkénti állásáról.

Minden ellenőrzés alkalmával célszerű vizsgálni a korábban keletkezett károk lerendezésének helyzetét, mert ezzel elejét lehet venni, hosszú hónapokra, esetenként évekre elnyúló és rendezetlen kárügyek elszaporodásának.

A keletkezett károk vizsgálatánál mindenkor igyekezni kell a reális döntések meghozatalára. Döntésekből tükröződjön a felelősség arányában

akár fegyelmi, akár anyagi elmarasztalásoknak hozatalára tett javaslatok realitása. Törekedni kell arra, hogy ezen elmarasztalásoknak nevelő hatása is legyen az elkövetővel és a közösséggel szemben is.

Még lehetne néhány jó módszert közreadni, de ezzel is úgy érzem, hogy egyes kérdésekben sikerült újat, vagy ha azt nem is, de új fogásokat adni az anyagi fegyelem megszilárdítását elősegítő tevékenységek megvalósításához.

Az ellenőrzések hatékonyabb végrehajtása érdekében, valamint az anyagi fegyelem megszilárdítása elősegítése céljából nagyon szükséges és célszerű volna már egy egységes és minden területet átfogó ellenőrzési utasításnak a megjelentetése. A jelenlegi ellenőrzési feladatok annyi helyen vannak szabályozva és a végrehajtásuk sem mindenütt egyértelmű. Ezzel megszűnne az a módszer, hogy sok esetben mindenki mindent ellenőriz, de kevés eredményességgel.

További feladataink az anyagi fegyelem megszilárdítása érdekében

A legfontosabb feladat továbbra is az ellenőrzés fontosságának és szükségességének megértése és az idevonatkozó utasítások és parancsok szellemében való végrehajtása. Az anyagi fegyelmi helyzet szilárdítását nem kampányfeladatnak, hanem folyamatos, következetes munkának kell felfogni. A végrehajtást konkrét feladat szabással, átgondolt tervező-szervező munkával, tartalmas és célirányos ellenőrzéssel lehet megoldani. A hadtáp tisztiek az anyagi fegyelem összproblémáját személyesen értsék meg, ne tegyék más asztalára, a végrehajtás feltételeit nekünk kell megoldani. Alapgondolat a rend, a fegyelem, a szervezettség további helyreállítása és biztosítása a harckészültségi és kiképzési feladatok eredményes végrehajtása érdekében.

Az eddig elért anyagi fegyelmi helyzet azt bizonyítja, hogy erőfeszítéseink, a kiadott parancsok és utasítások értelmében nem voltak hiábavalóak. Mindazok amiket tettünk több vonatkozásban eredményesek voltak és többségükben biztosítják az anyagi fegyelem megszilárdításának további lehetőségeit. Az anyagi fegyelmi helyzetünket jelenleg az jellemzi, hogy kezdenek kibontakozni és megteremtődni azok a lehetőségek, amelyekkel a jövőben hatékonyabb eredményeket tudunk elérni.

A már eddig érvényben levő intézkedéseknek, utasításoknak és parancsoknak az ellenőrzések terén való további érvényben tartása, előírásaiknak végrehajtás szempontjából való maradéktalan betartása.

Időnként végrehajtott ellenőrzések, anyagleltározások eredményei alapján az idevonatkozó előjárói parancsok szellemében a törzsekben, tiszti gyűlések keretében az anyagi fegyelem értékelésének megtartása, különböző szükséges rendszabályok foganatosításával.

Az ellenőrzések végrehajtásában a differenciáltság biztosításának érvényre juttatása. Ez alatt értem azt, hogy egyrészt az ellenőrzés területén kiválasztani mindig a súlyfeladatokat, valamint azt, hogy ahol a gazdálkodás ismeretem szerint megnyugtató, ott kevesebb időt ellenőrzők, másuttal ezzel szemben jóval többet a következetesség betartásával.

Az okmányrevízióra és az anyagok meglétének ellenőrzésére fokozottabb gondot kell fordítani. Biztosítani kell, hogy az egyes laktanyákban

levő több egységnél és alegységnél, ugyanazon anyagoknál a leltározásokat minden esetben egyszerre hajtsák végre.

Az anyagi fegyelem és a gazdálkodás kérdéseinek pártbizottsági ülésen és taggyűléseken való értékelésének megvitatására minden évben szükség van. Az e téren eredményeket felmutató egységek és személyek tevékenységének elismerésére, további eredmények eléréséhez való felhasználása igen eredményes lehet.

Továbbra is fokozottabb mértékben kell biztosítani és megkövetelni az ellenőrzésre kötelezett személyek feladatainak maradéktalan és eredményes végrehajtását.

Nagyobb gondossággal és körültekintéssel kell biztosítani az anyagi szolgálatba kerülő tiszthelyettesek és katonák kiválasztását és az anyagok megőrzését.

Mivel a legtöbb probléma a ruházati anyagok és felszerelések területén merül fel, ezért e téren az *anyagi fegyelem megszilárdításának érdekében javaslom megvalósítani*, illetve engedélyeztetni:

— nagyobb területre kiszélesíteni a sorállomány leszerelésekor elvihető anyagok mennyiségét, ezzel sok felesleges anyagtól és gondtól szabadítanánk meg alakulatainkat;

— valamilyen formában és csak bizonyos megkötöttségű anyagokra vonatkozóan a kálónormához hasonló engedmények, illetve lehetőségeknek a bevezetését;

— a kantinokban árusított legénységi ruházati cikkeknek és felszereléseknek a vásárlási értékét a sorállományra HTK-zható 50%-os értéknek megfelelően megállapítani és ezáltal ezen anyagok kötelező megvásárlásának elrendelését. Ezen anyagokra vonatkozóan az alegységeknél a kötelezvények és HTK-előírások (káreljárások) megszüntetését. Ezzel nagy mennyiségű felesleges papír- és idegölő munkától szabadítanánk fel sok embert;

— célszerű volna a kantinokban árusítható ruh. anyagokat és felszereléseket az egységek raktáraiból bizományi jelleggel, 50%-os térítési árral biztosítani;

— a jelenlegi HTK-rendszerünk a sorállomány irányában több vonatkozásban sok humánus vonást tartalmaz, amely megítélésem szerint egyenlőre nem teljes mértékben segíti elő az anyagi fegyelem megszilárdítását. A katonák irányába általában alkalmazható nagy leírási kedvezmény, nem serkenti és nem ébreszti fel a katonák többségében az anyag iránti felelősségérzetet.

Az anyagi fegyelem megszilárdítása a hadseregben igen sok személyt és szervezetet foglalkoztat. Éppen ezért javasolnám, hogy e cikk megjelentetésével a témát ne zárjuk le, hanem a szerkesztőség tegye lehetővé, hogy mások is fejtsék ki véleményüket. Tegyék meg általuk szükségesnek ítélt javaslataikat, hogy ezáltal is nagyobb és hatékonyabb eredményeket tudjunk elérni az anyagi fegyelem megszilárdításának irányában kifejtendő tevékenységeinkkel.

Gondolatok az ember és technika kapcsolatáról, mint munkavédelemről

Kövesdi Sándor mk. őrnagy

Úgy érzem, először is tisztáznunk kell, hogy mi a munkavédelem, amelyet egyes esetekben szükséges rossznak ítélünk.

Fogalma és tartalma tudományos megfogalmazás szerint: „a munkavédelem az adott termelési módtól függő mindazon követelmények, eszközök, intézkedések és intézmények összessége és szervezett alkalmazása, amelyek célja biztonságos, egészséges, a dolgozók munkaerejét kímélő munkakörülmények megvalósítása”.

A fenti elméleti megfogalmazás a néphadseregre alkalmazva: „a munkavédelem a katonák (dolgozók) testi épségének és egészségének megóvása a kiképzés (munka) során keletkező ártalmakkal szemben, a megfelelő műszaki, egészségügyi, jogi, szervezési, kiképzési, nevelési eszközök útján, a katonák (dolgozók) tevékeny részvételével”.

Az elméleti alapokat boncolgatva a munkavédelmet két fő területre bonthatjuk: *biztonságtechnikára, illetve baleset-elhárításra, valamint munka-egészségügyre.*

a) A biztonságtechnika, illetve baleset-elhárítás kiterjed többek között:

— harceszközök, gépek, berendezések — emelőgépek, nyomástartó edények stb. — biztonságtechnikájára;

— az elektromosság biztonságtechnikájára;

— a tűz- és robbanásveszélyes, valamint mérgező hatású anyagok — gázok, porok, folyadékok, robbanóanyagok — biztonságtechnikájára.

Mindezeket a műszaki megelőzés szempontjából — az okok hatásmechanizmusának részletes vizsgálata — a munkafolyamatok logikus elemzése alapján kell értékelni.

Végeredményben minden esetben azokat a műszaki megoldásokat kell keresni, amelyek megszüntetik, vagy kiküszöbölik a baleseti veszélyforrásokat.

b) A munkaegészségügy nem más, mint a munkaegészségtan elméleti megállapításainak gyakorlati alkalmazására és megvalósítására irányuló intézkedések összessége. A *munkaegészségtan* tudományos szak-

ágazat, amely a kiképzési munkafolyamatoknak és elhelyezési munkakörülményeknek az emberi szervezetre kifejtett hatását tanulmányozza.

A részletes munkaegészségtan témáinak tárgykörei:

- fizikai munka;
- hőmunka;
- fokozott légköri nyomásban végzett munka;
- vibrációs ártalom;
- zajártalom;
- az ionizációs sugárzás ártalmai;
- foglalkozási porártalom;
- foglalkozási mérgezések.

Az általános munkaegészségtan kiterjed az objektumok (üzemek) telepítésének, az objektumok típusainak, az objektumokban elhelyezett helyiségek egészségügyére. Foglalkozik a helyiségek nagyságával, belső kiképzésével, a munkahelyi munkaeszközök helyes kialakításával, a szellőztetéssel, fűtéssel, világítással, az egészségügyi helyiségek — öltözők, mosdók, WC-k, fürdők — kialakításával, valamint a szennyvízkezelés, csatornázás, szemét és hulladék kezelésével, az egyéni egészségvédelmi eszközökkel, melyeket kiegészítő, illetve szükségvédelemként alkalmazunk.

A munkaegészségügy — mint ebből a vázlatos ismertetésből is kiténik, — igen széles területet ölel fel. Megállapíthatjuk továbbá azt is, hogy feladatainak megoldása nemcsak orvosi, hanem az esetek többségében orvosi és műszaki feladat. A néphadseregen belül mondhatjuk, hogy hadtáp tevékenység is, mert az objektumok elhelyezésének alap elképzelései, rendeltetés szerinti kialakítása, a vonatkozó előírások érvényre juttatása, munkavédelmi célok elérésének, eszközeinek megválasztása lényegében a hadtápszolgálaton belül történik.

Végeredményben le kell szögeznünk, a munkavédelem — a baleset-elhárítás és a munkaegészségügy — feladatainak megoldásához elengedhetetlenül szükség van műszakiak, orvosok, jogászok, az őket irányító és támogató gazdasági és politikai vezetők, de végső soron az egész személyi állomány szoros összefogására, társadalmi együttműködésére.

A hadtápszolgálatban, de talán a néphadseregen belül is, a munkavédelem jelenleg csak a balesetek, foglalkozási ártalmak megelőzésén alapszik.

A munkavédelmi tevékenység tisztázása után érthető a hadtáp és ezen belül az elhelyezési szolgálat munkája során állandóan jelentkező sokrétű és nehéz munkavédelmi feladatok megoldásának igénye. Gondoljunk például a száz évvel ezelőtt épült objektumainkra, ahol biztosítani kell a korszerű biztonságtechnikai előírásokat. Egyes esetekben a haditechnika gyors fejlődése a pár évvel ezelőtt épült objektumainkat is elavulttá teszi.

A fentiekén kívül komoly elvi nehézséget okoz, hogy a személyi állomány kiképzése során egyes objektumok elpusztulnak. Az is igaz, hogy háború esetén még nehezebb munkavédelemről beszélni. Ettől függetlenül háborúban is van létalapja a munkavédelemnek, mivel a legkisebb veszteségre törekszünk. Ha a harceszközök a saját élőrönkben nem

ókozhatnak veszteséget a konstrukciós adottságainkból, vagy védelemben óvóhelyeink teherbírása megfelelő, mert az ellenség tűzérzségi lövedéke nem szakítja be, akkor megállapíthatjuk, hogy a munkavédelem elemei háborúban is meg vannak, bár messzemenően nem kötöttek.

Békeidőben a munkavédelemnek, de különösen a biztonságtechnikai követelményeknek a hadseregben igen nagy a jelentősége, mivel a hadsereg tevékenységét úgy kell felfogni, mint veszélyes üzemet. A katonai tevékenységet szigorú, következetes előírások szerint folytatjuk, amivel céljuk, hogy viszonylag kevés a kiképzés közben bekövetkezett baleset.

A katonai kiképzés, valamint munkavégzés közben a személyi állomány a legkülönbözőbb fajtájú harceszközöket, munkaeszközöket, berendezéseket, gépeket, szerszámokat kezel. Ezek elhelyezését úgy kell megoldani — nem szabad elfelejteni, ezeket emberek kezelik —, hogy az az egészségre, testi épségre káros hatással ne legyen. Mindehhez tudományos megfontolások alapján kialakított eszközökre és szervezett tevékenységre van szükség. Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy a legfontosabb veszélyforrásoknál nincsenek kidolgozva még megfelelő biztonsági intézkedések, illetve a veszélyek kiküszöbölését csupán a baleset-elhárítási szabályok számának növelésével ma már nem lehet megoldani. Ott kezdődik a műszaki emberek, mérnökök szerepe, mikor egyes munkavédelmi területek fejlesztésével a biztonság irányában igyekeznek befolyásolni a rájuk bízott feladatokat.

Sajnos a jelenleg kialakult tervezési gyakorlat csak a műszaki, a gazdasági és az esztétikai szempontok figyelembevételét követeli, és csak sokadrendűen az emberi szempontokat. Ez abból adódik, hogy a polgári tervező tervez, és nem kap kielégítő megoldási javaslatokat, miként biztosítsa, illetve fokozza a katonai életből fakadó tevékenységek biztonságát. Ezt a problémát súlyosbítja, hogy a szabványok és előírások a fegyveres testületekre nem minden esetben vonatkoznak, viszont helyettük a sajátosságoknak megfelelő házi szabványok nincsenek. Így a tervező mérnökök mind műszaki, mind pedig gazdasági szempontból általában korszerűen oldják meg feladataikat, de arra többnyire még nincsenek kellő mértékben tekintettel, hogy a munkájuk tárgya milyen módon kerül kapcsolatba az emberrel. Meg kell azt is jegyezni, hogy a problémák megoldásával nemcsak mérnököknek, hanem jogász, politikus, munkapszichológus szakembereknek is foglalkozni kell.

A néphadsereg fejlesztése során a munkavédelmet szem előtt tartva, a különböző képzettségű személyek részére szeretnék segítséget nyújtani a beruházási programok összeállításához.

A beruházási programoknál a következőket kell különösen ellenőrizni:

— a telepítés helyének megválasztását, földrajzi fekvését, városközségét, szélirányát, vízfolyás irányát, ivóvízellátását, csatornázását, levegő- és talajszennyezettségét, a zajt, bűzt, közlekedést, útcsatlakozást, ezek várható távlati alakulását;

— az objektumon belüli elrendezést, az épületeknek, illetve helyiségeknek egymás által történő veszélyeztetését (elsősorban harcászati szempontból), a beépítettségi fokot, épületfajták megválasztását, épületek kap-

csolódását a harcfelelősekkel összefüggően, épületek alapterületének, belméretének, légtérének megválasztását, a helyiségek tájolását;

— az objektumban elhelyezett egységek harcfelelőseinek helyes megválasztása a katonákra (dolgozókra) nem jelent-e meg nem engedhető fizikai megterhelést, balesetveszélyt, körletelhagyást biztosító utak keresztezését, forgalomszabályozást;

— műhelyek vonatkozásában a technológia megválasztása helyes-e és az ott dolgozókra nézve nem jelent-e meg nem engedhető fizikai megterhelést vagy egészségártalmat. Nem szükséges-e munkavédelmi szempontból más technológia alkalmazása, vagy a technológiában használt anyagok helyett más, ártalmatlanabb anyag nem alkalmazható-e;

— feladat megoldásához a korszerűségi vizsgálat eredményeit (a nagyobb fokú gépesítést) mennyire lehet alkalmazni;

— a műhely vonatkozásban a technológiáknál a nagyobb fokú gépesítés mennyire lehetséges és kifizetődő-e az automatizálás;

— az anyagmozgatási fajtákban, a kézi anyagmozgatás minél nagyobb mérvű kiküszöbölése, a szállítóeszközök, emelőberendezések helyes megválasztása;

— a gépek, a harceszközök, berendezések melletti átmeneti lerakóhelyek biztosítása, a lőszerraktárak és egyéb raktárak számításba vétele, elhelyezése és méretei;

— helyiségek, helyek természetes, illetve mesterséges szellőztetésének vizsgálata, a szellőzési mód, nyílászáró szerkezetek és azok könnyű kezelhetősége, karbantarthatósága;

— a helyiségek, illetve munkaszobák fűtésének biztosítása, helyes-e az alkalmazott fűtési rendszer;

— biztosítva van-e a hulladék helyes tárolása, eltávolítása, vannak-e szükség szerinti tisztítók, illetve semlegesítő berendezések;

— be vannak-e állítva a tervezett létszámnak megfelelő öltözők, mosdók, zuhanyzók, konyhák, étkezdék a jóváhagyott normáknak megfelelően;

— a munkavédelmi beruházásokra is be van-e tervezve a megfelelő költségfedezet;

— az egyes munkavédelmi, illetve szociális létesítményeknek kezdési és befejezési határidői helyesen vannak-e beállítva;

— rekonstrukciók esetén figyelembe vannak-e véve az esetleges párhuzamos feladatok és azok biztonsági követelményei;

— tisztázottak és reálisak-e a terhelési mutatók, és helyesen vannak-e megállapítva a beruházásból várt harcászati értékek;

— a hatóságoktól a szükséges engedélyek beszerzése megtörtént-e.

A beruházási program után a termelő helyiségek munkavédelmi követelményeit az alábbiak szerint foglalhatjuk össze. Törekedni kell a helyiségek egyszerű belső kiképzésére, kerülni kell az indokolatlan iránytöréseket, párkányokat, oszlopokat, mert ezek ki nem használható helyek, valamint itt gyűlik össze leghamarabb a szemét, a por, a piszok.

Itt vetődik fel az alapterület szükségletének összetevői:

— a gépek, berendezések és ezek tartozékai számára szükséges hely;

- a gépek kezeléséhez szükséges hely;
- közlekedési és szállítási folyosók és utak;
- a gépek melletti átmeneti lerakóhelyek;
- hulladéktárolók;
- a gépkarbantartó és szerelő műhelyek (TMK);
- a raktárak;
- üzemi irodák;
- üzemi WC-csoportok;
- daruk és egyéb szállító berendezések;
- az esetleges egyéb berendezések számára szükséges hely.

Mindezekon felül az egyes gépeket kiszolgáló személyek számára munkahelyükön a gépek mellett, a gépek, berendezések biztonságos kiszolgálásához szükséges, de legkevesebb 2 m² alapterületet kell számítani.

Szennyeződésmentes helyiségekben az ott elhelyezett gépek, berendezések, lerakott anyagok stb. térfogatán felül legkevesebb 15 m³ légteret kell biztosítani dolgozónként. Légszennyeződés esetén (hő, gáz, por, nedves levegő) a légteret a szennyeződés mérvétől függően növelni kell. A legkisebb légtérfogat ilyen esetekben 20 m³ fő. Légszennyezés esetén a fokozott szellőztetésről is kell gondoskodni.

A helyiségek munkavédelmi szempontból előírt magassága a helyiség rendeltetésétől függően is különböző. A helyiség magasságát befolyásolja a felszabaduló és elvezetendő hő, por, gőz, gáz stb. Az ilyen helyiségekben általában a legkisebb belmagasság 3,5 m.

Más-más ártalomnál, más-más megelőzési, illetve védekezési módot kell alkalmazni. Nagy hőképződés esetén, még a hőenergiát közvetlenül kibocsátó berendezést is célszerű hőszigeteléssel ellátni.

Nagy porképződéssel járó munkafolyamat esetén célravezető a zárt munkafolyamat, vagy a keletkező por lekötése.

A nagy gáz-, vagy gőzképződés esetén az ártalmak elleni védekezés módja a munkafolyamat zárttá tétele lehet.

A helyiség növelése a legtöbb ártalomnál nem célravezető, mert az ártalom a dolgozó környezetében lép fel, tehát őt közvetlenül éri. Éppen ezért az előzőekben közölt védelmi módszereken kívül, vagy azokkal együtt elsősorban a helyi elszívásra kell törekedni. Ez annál is inkább javasolható, mivel a légszennyezésnek a megengedett határ alá való szorítása nagy helyiség magasságot és légcserét igényel, ami 0,5—1,5 m sec felett kellemetlen huzatérzetet kelt, valamint a helyiség fűtése költséges.

A légszennyezésmentes helyiségekben a jó közérzet, a berendezések elhelyezése, a megfelelő légcseré biztosítása érdekében a legkisebb belmagasság 3,2 m.

Kisebb belterületű, 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztató tiszta üzemeknél a helyiségek belmagassága 2,8 m-re csökkenthető.

A helyiségekben a munkahelyeket úgy kell kialakítani, hogy a munkahelyek felett — a padozattól számítva — 2,5 m szabad magasság

biztosítva legyen. Ebben sem épületszerkezeti, sem egyéb felszerelések vagy szerelvények, csővezetékek stb. nem nyúlhatnak bele.

Az olyan alárendelt helyiségekben, ahol nincs rendszeres munkavégzés — kisegítő helyiségek: pl. aggregátor-helyiség, kisszivattyú gépház — a belső magasság 2,5 m-re csökkenthető anélkül, hogy az a csupán időlegesen ott-tartózkodó dolgozóra káros hatással lenne. Ez az engedmény az üzemi épületekkel közös épületekben levő alárendelt helyiségekre is vonatkozik.

További csökkentés engedhető meg a föld színe alá süllyesztett, más berendezésekkel szorosán összefüggő és kiszolgáló térségekre, helyekre, mint pl. transzmisszió térségei, gőzgépekhez tartozó kondenzátortérség, kazánok alatti salakozóterek, ahol a 2,2 m-es legkisebb belmagasság még megengedett, 2,0 m alá azonban semmiféle szerkezeti rész nem nyúlhat be a kezelőhelyeken és közlekedő útvonalakon.

A helyiségek belmagasságának meghatározásánál fontos tényező, hogy az épületben, helyiségben lesz-e daru, ha igen, milyen típust kívánnak alkalmazni. A darukkal, illetve azok helyiségekben való elhelyezésével szemben támasztott követelmények tárgyalása más téma keretébe tartozik.

A továbbiakban foglaljuk végül össze a gépek elhelyezésénél milyen követelményeket vegyünk figyelembe:

- a gép (berendezés) működése közben az egyes alkatrészek kinyúlása;
- a gépbe helyezhető megmunkálendő anyag terjedelme;
- a gép kényelmes, biztonságos kezelése;
- a géptartozék könnyen elérhető, megfelelő elhelyezése;
- a gép természetes világítás szempontjából való jó elhelyezése;
- a gép környezetet nem veszélyeztető elhelyezése;
- a megmunkálendő és megmunkált anyag biztonságos tárolási lehetősége;
- a gép hulladékanyagainak eltávolítását szolgáló berendezés kialakítása;
- a gép könnyű javíthatósága és karbantartása;
- a dolgozó a közlekedési útról más gépek, munkahelyek keresztezése, mások munkájának zavarása nélkül érhesse el munkahelyét.

Két gép között a legkisebb távolság 0,8 m. Amennyiben két gép olyan elhelyezésű, hogy kezelői egymással háttal állnak, akkor köztük a legkisebb távolság 1,2 m.

Abban az esetben, ha a dolgozó több, leegyszerűsített kezelésű gépet irányít, úgy a rendelkezésre álló hely gazdaságosabb kihasználása, valamint a felesleges járkálások kizárása érdekében a gépek az előírtnál egymáshoz közelebb helyezhetők el, az illetékes szakszervezeti munkavédelmi szerv hozzájárulásával.

A gépek mögött, a gép és a fal között legkevesebb 0,3 m, ha kezelési, karbantartási munkát is végeznek, legkevesebb 0,6 m szabad helyet kell biztosítani.

Két egymás mellett álló gép egymással szemben álló legkisebb pontjainak távolsága a technológiai, kezelési, karbantartási, a biztonsági, valamint egészségvédelmi követelményektől függ, de nem lehet kisebb 0,3 m-nél.

E gondolatsorok nem teljesek, minden részletre nem térnek ki, de a cél nem is az volt, inkább az, hogy gondolatokat ébresszünk az ember és a gép kapcsolata között. A téma azt tárgyalja, hol van még sok tenni-valónk a balesetek csökkentése érdekében.

Feladatok a csapat javító-karbantartó műhelyi munkahigiénés helyzetének megjavításában

*Dr. Ottományi Sándor orvos alezredes,
és dr. Kádár Pál orvos alezredes*

Az elmúlt évtizedben a hadsereg fejlesztése, elsősorban technikai színvonalának növelése egyre újabb és újabb követelményeket támaszt a katonáorvosok eddig is sokrétű gyógyító-megelőző munkájával szemben; amit a személyi állomány harcképességének megóvása érdekében végeznek.

Az új harci technika alkalmazása, kiszolgálása főként a személyi állomány kiképzésének egészségügyi biztosítása elé állít új feladatokat. A katonai munka „gépesítése” napjainkban szükségszerűen megkívánja az egészségügyi szolgálattól, olyan fiziológiai-higiénés normatívák felmérését és meghatározását, amelyek biztosítják a megfelelő feltételeket a szervezet részére a korszerű harci-technikai eszközökkel való feladatvégrehajtás közben.

Ugyancsak a technikai fejlesztéssel kapcsolatos egy másik, napjainkban jelentkező feladat: olyan pszicho-fiziológiai módszerek kidolgozása, amelyek biztosítják a speciális alkalmassági vizsgálatok végrehajtását ilyen vagy olyan harci technikához szükséges beosztásokra. Megállapított tény, hogy az ember és a technika viszonyában, az individuális sajátosság a szervezet teljesítőképességére és a technika hatékony kihasználására jelentős befolyást gyakorol.

Az eddig említett feladatok, alapvetően a katonai kiképzés egészségügyi biztosítása érdekében végzett katonáorvosi munkát érintik; közös sajátosságuk a higiénés, megelőző jelleg. Jelentőségüknek megfelelően az elmúlt évek katonáorvosi kutató munkájában, a szakirodalomban megfelelően helyet is kaptak.

Van azonban — ugyancsak a hadsereg technikai fejlesztésével párhuzamosan — a katonáorvosi szolgálat, főleg a csapatorvosi munka területén jelentkező újabb megoldásra váró részfeladat: ez a csapatok technikai javító-karbantartó munkahelyeinek higiénés helyzete, napi kifejezéssel a „csapatműhelyek” higiénés állapotának megjavítása.

E részfeladat megemlítését, ezen kérdéssel való foglalkozást jónéhány tényező alátámaszthatja. Így:

— a harci-technikai eszközök növelésével egyenes arányban nő azok javítására, karbantartására fordított személyi és anyagi erők mennyisége,

— a bonyolult technikai eszközök javítása, karbantartása ugyancsak magas színvonalú, pontos, hatékony munkát kíván,

— a csapatműhelyek általános higiénés helyzete nem fejlődött egyenes arányban a hadsereg technikai-műszaki fejlődésével.

A csapatműhelyek higiénés színvonala többnyire alacsony, jelentősen elmarad, pl. az utóbbi években sokat fejlődött körlethigiénétől. Sok alapvető munkaegészségügyi hiányosság tapasztalható, amelyek veszélyeztetik a bennük dolgozók egészségét és rontják teljesítményüket. Néhányat ezek közül megemlítünk, hogy szemléltessük a cikk mondanivalóit.

A műhelyekben használt munkagépek körülbelül egyharmadán nincs vagy hibás a védőfelszerelés, s így az feladatának nem felel meg. Ez a körülmény közvetlen balesetveszélyt jelent.

A műhelyek körülbelül 40%-ában nem található kiképzett elsősegélynyújtó. Ugyanilyen arányban hiányzik a mentődoboz, illetve, ha van, üres; nincs benne az ellátáshoz szükséges felszerelés és anyag.

70% körül tapasztalható a veszélyt jelző táblák, illetve figyelmeztető táblák hiánya. Igen nagyarányú — 50% körüli — a gépek üzemeltetési szabályaira és veszélyeire utaló leírások hiánya, amelyeket a gépeken vagy közvetlen mellettük kell feltűnő módon kifüggeszteni.

Az elektromos biztosító táblák ma már mindenütt korszerűek, de csaknem minden második biztosító szekrény nyitva található. Igen sok a szabad, kellően nem rögzített elektromos vezeték, a szabálytalan, nem jól rögzített csatlakozó.

A műhelyek mintegy harmadában rendetlenség, zsúfoltság, szemét található; a javításra váró, a már javított tárgyak és javítóanyagok keveredése. A közlekedési utakon akadályok, a munkaasztalokon kaotikus állapotok észlelhetők.

Gyakori a falak és az ablakok szennyezettsége. Sokszor évek felrakódása akadályozza a természetes világítást, a világosság behatolását.

Gyakori hiba a világítás alkalmatlansága az adott munkához. Nem megfelelő a helyi megvilágítás, elégtelen a helyiség általános világítása. Ma már kiterjedten alkalmaznak fénycső-világítást, de gyakran egyes, nem vegyes színösszetételű, nem árnyékolt fénycsövekkel. E hibák a szem erős igénybevételét, stroboszkóp hatással rossz közérzetet, szédülést, fejfájást okoznak.

Megdöbbentően sok a használatban levő hibás, kopott, csorbult szerszám. Ezek veszélyessége nyilvánvaló.

Még mindig gyakori, hogy a műhelyben dolgozók részére nem biztosítják a megfelelő tisztálkodás lehetőségét.

Különös jelenség, hogy a védelem tekintetében megkülönböztetést tesznek polgári és katonai állományúak között, mintegy feltételezve, hogy az egyenruhának valamilyen speciális védőhatása van. Ilyen azonban természetesen nincs és a műhelybe beosztott katonákról ugyanúgy kell gondoskodni, mint a polgári dolgozókról.

Az elmondottakból következik, hogy a feladat komplex jellegű. A csapatműhelyek jelenlegi helyzetében, műszaki-elhelyezési, általános higiénés állapotában változást, javulást csak több szerv együttműködésével

lehet elérni. Azonban e közös munkából jól elhatárolható a tennivalók azon csoportja, amelyik az egészségügyi szolgálatra hárul. Meghatározza ezt elsősorban a feladat célja, nevezetesen a csapatműhelyekben dolgozó személyi állomány egészségkárosodásának megelőzése, az itt keletkező munkaártalmak kiküszöbölése, illetve csökkentése; továbbá az ebből adódó célkitűzés: az itt dolgozó személyi állomány hatékony munkavégzésének biztosítása.

Mindezek alapján az egészségügyi szolgálat előtt az alábbi feladatok állnak:

- a munkavégzés körülményeinek, feltételeinek folyamatos munkahigiénés ellenőrzése,

- munkavégzés közben az emberi szervezetre károsan ható tényezők rendszeres tanulmányozása, a káros hatások megszüntetése, illetve csökkentése,

- az egészségvédő, balesetelhárító rendszabályok érvényrejuttatásának ellenőrzése,

- egészségügyi felvilágosító és propaganda munka szervezése és végzése,

- bekapcsolódás a balesetvédelem oktatásába.

E cikk a továbbiakban az első feladattal, a munkahigiénés ellenőrzéssel foglalkozik, amelyet a csapatorvos — aki az egység helyzetét, az ellenőrizendő munkahelyek viszonyait legjobban ismeri — eredményesen folytathat.

A népgazdaságban működő polgári vállalatokban és üzemekben az egészséges és biztonságos munkavégzés feltételeit, az egészség és testi épség védelmének alapvető követelményeit a Munka Törvénykönyve határozza meg. Ennek értelmében a dolgozók egészségének és testi épségének megővására minden munkahelyen és munkavégzéskor az Általános baleset-elhárító és egészségvédő óvórendszabály előírásait **kell alkalmazni**. Ezen túlmenően, a különböző minisztériumok a maguk munkaterületén kötelezően előírták a területet érintő szakmai óvórendszabályokat. Mindezen munkavédelmi szabályok megtartásának rendszeres ellenőrzése a polgári életben a Szakszervezetek Országos Tanácsa és az Egészségügyi Minisztérium szervezése és irányítása mellett folyik. A népgazdaságban tehát, egy több évtizedes múltra visszatekintő, egységes rendszer biztosítja a munka- és balesetvédelem szervezését és végrehajtását.

A néphadseregben, a honvédelmi miniszter elvtárs 48/1969. sz. utasítása alapján alkalmazni kell az Általános baleset-elhárító és egészségvédő óvórendszabályokat, és a munka jellegének megfelelő szakmai óvórendszabályokat is. Mindezeket szükség esetén ki kell egészíteni az érvényben levő fegyvernemi óvórendszabályokkal; amelyek betartását az MNVK 5. Csf.-ség és az Egészségügyi Szolgálat Főnökség, együttműködve a Szakszervezetek Néphadseregi Területi Bizottságával szervezi és irányítja.

A néphadsereg egységeinél az egészséges és biztonságos munkavégzést a mindenkori Parancsnoki Munkavédelmi Utasítás, és a Munkavédelmi Intézkedési Terv szabályozza. Ezek, a központi előírásokon túlmenően tartalmazzák és figyelembe veszik az egységnél folyó munkavégzés sajátosságait.

A Magyar Néphadsereg fejlődése, az elmúlt években végrehajtott technikai fejlesztés eredményeképpen jelenleg születőben van a néphadsereg teljes személyi állományára kiterjedő baleset-elhárítási és munkavédelmi tevékenységet szabályozó miniszteri utasítás. Létrejött az MN Baleset- és Munkavédelmi Osztálya. Ez megteremti a katonai munkavédelem egységes rendszerét, a teljes személyi állományra kiterjedő preventív védelmet. Ez egységes rendszer szervezeti felépítésében — éppen a bevezetőben elmondottak alapján — az egészségügyi szolgálatra háruló feladatok miatt jelentős szerep jut a katonaeorvosoknak.

A csapatorvos munkahigiénés vizsgálatainak célja és feladata az egészségvédő óvórendszabályokban foglalt rendelkezések betartásának ellenőrzése, az egészségre káros tényezők felderítése és azon módszerek meghatározása, amelyekkel az ártalmak kiküszöbölhetők.

E cikk megírásának az a célja, hogy szakmai segítséget adjon a csapatműhelyek higiénés ellenőrzéséhez; ahhoz, hogy mire terjedjen ki a csapatorvos figyelme a munkahelyek egészségügyi viszonyainak ellenőrzésében. Főleg olyan kérdéseket tárgyalva, amelyek — figyelembe véve a csapatműhelyek jelenlegi viszonyait — jelentősek.

A higiénés munkakörülmények megteremtésének legfontosabb feltételei: az egészséges munkahelyiség, a kifogástalan környezet, és korszerű szociális-egészségügyi berendezések létesítése.

A műhelyek elhelyezése, térfogati viszonyai

Az ellenőrzés kapcsán néhány fontos szempontot kell figyelembe venni. Alapvető körülmény, hogy munkát ne végezzenek olyan helyiségben, amely arra részben vagy teljesen alkalmatlan. A csapatműhelyekre vonatkoztatva, ez különösen a pincékre és alagsorokra értendő. Az általános egészségvédő óvórendszabály értelmében, alagsorban akkor engedhető meg műhely elhelyezése, ha az száraz, kellőképpen szellőztethető, természetesen megvilágítható és ha a belmagasságának kétharmad része a föld felett van. Igen fontos tényező a helyiség térfogata. A műhely levegőjének tisztasága nagyjelentőségű a szervezet egészsége szempontjából. A térfogat értékelésénél elsősorban a levegő széndioxid-tartalmát vesszük alapul, s ebből kiindulva a friss levegő szükségletet.

Irodalmi adatok szerint, könnyű munkánál az ember egy óra alatt kb. 24 liter széndioxidot választ ki. Ezért olyan helyiségben, amelynek térfogata nem elegendő, és hosszabb ideig tartózkodnak emberek, a levegő jelentős mértékben szennyeződik széndioxiddal. A széndioxid megengedett értéke, zárt helyiségben a levegő 1000 térfogategységére számolva 0,7—1 térfogategység. Ezenfelüli széndioxid-érték már kellemetlen, fullasztó érzést okoz. Ezért, az általános egészségvédő óvórendszabály szabályozza a térfogati követelményeket. E szerint, leszámítva a berendezési tárgyakra eső területet, egy dolgozóra 2 m³ alapterületnek és 15 m³ légtérnek kell jutni. Ezek minimális térfogati normák. Amennyiben a műhely gázos, vagy poros, a követelmény 20—30 lég m³.

Az emberre eső legkisebb térfogati értékek megtartásán kívül, jelentősége van a műhely belső magasságának is. Igen alacsony helyiségekben a világítás és szellőzés nehézségekkel jár. Ezért az előírás szerint a leg-

kisebb belső magasság 3,2 m, porral, gázzal, füsttel szennyezett műhely esetében 3,5 m.

A műhelyek szellőztetése

A szellőztetés célja, egyrészt a szükséges friss levegő biztosítása, másrészt a munkafolyamat kapcsán keletkezett, por, füst, gáz vagy gőz eltávolítása.

A csapatjavító és karbantartó műhelyek nagyobb részében — a munkafolyamat sajátossága miatt — természetes szellőztetéssel biztosítható a légcseré. A természetes szellőztetés ellenőrzésekor a fő kérdés, hogy van-e megfelelő számú nyitható ablakfelület. A szükséges ablakfelület nagyságát a padló területéhez viszonyítjuk; úgy, hogy a padló területének minden 10 m²-re 1 m² ablakfelületnek kell jutni.

A természetes szellőztetés hatékonyságának megítélésében, a megfelelő légcseré, illetve a friss levegő ellátás az alapvető. A munkahelyiség térfogati viszonyainál szó került arról, hogy az ember 1 óra alatt 24 liter széndioxidot választ ki. Ilyen mennyiségű széndioxid asszimilációjához 1 emberre számítva 40 m³ friss levegőnek kell a helyiségbe óránként bejutni. Ha ezt a számot megszorozzuk a helyiségben foglalkoztatott dolgozók létszámával, úgy megállapítható, hogy a kérdéses műhelyben óránként milyen mértékű a friss levegő szükséglet.

Ugyanebből következik a levegőcsere szükségessége is, mert amennyiben 1 főre csak a minimális 15 m³ levegő biztosított, óránként legalább háromszor kell végrehajtani a teljes légcserét. Az megoldható a szellőzést biztosító ablakok (ajtók) időnkénti kinyitásával. Ehhez biztosítani kell az ablakfelület legalább 1/3-nak nyithatóságát.

A csapatműhelyekben a mesterséges szellőztetés általában csak akkor indokolt, ha a műhely klímája nem megfelelő, vagy ha a levegő porral, gázzal, gőzzel, vagy füsttel szennyezett. Ilyen esetekben az általános helyiségszellőztetés mellett esetleg helyi elszívást is szükséges biztosítani.

A műhelyek megvilágítása

A helyes és kielégítő világításnak nagy jelentősége van az ember munkája szempontjából. Elégtelen világítás kimeríti a szemet, a munkaképesség csökken, balesetveszély keletkezik. A higiénés ellenőrzés kapcsán az alábbi követelményeket kell figyelemmel kísérni:

— a világítás módját, a világítás erősségét, egyenletességét és a világítás árnyék- és káprázat-mentességét.

A világítás módján a természetes és a mesterséges megvilágítást értjük. Azokat a műhelyeket, amelyekben rendeltetésük folytán nappal állandóan tartózkodnak dolgozók, természetes fénnel is meg kell világítani. A természetes fénnel való megvilágításra a falakban elhelyezett ablakok (egy vagy két oldali) és a tető felülvilágítók szolgálnak. Kis területű helyiségekben az ablakok jönnek elsősorban számításba.

A természetes megvilágítás akkor kielégítő, ha az ablakfelület és a padlófelület nagysága között megfelelő arány van. Ez az arány 1:4, és 1:6-hoz között változik. Ha ennél kisebb, a megvilágítás nem kielégítő. Befolyásolja a helyiség megvilágítását a műhely falfelületeinek a színe

is. Előnyösek a világosra meszelt vagy festett falak; ezek a bejutott fény-mennyiségből keveset nyelnek el. A megvilágítás egyenletessége szempontjából jelentősége van az ablakok közti falrész nagyságának, az ablakpárkány és a padló közti távolságnak. A helyes arányok: ha az ablakok közti falrészek szélessége nem több, mint az ablak szélességének kétszerese, továbbá az ablak alsó párkánya és a padló közti távolság legfeljebb 1,2 m.

A mesterséges megvilágítás erőssége számos tényezőtől függ. Elsősorban a tárgyak méretei határozzák meg, amit a dolgozónak meg kell munkálni, vagy munka közben figyelni kell. Minél kisebb a tárgy annál erősebb megvilágítás szükséges.

Jelentős a megfigyelt tárgyaknak a szemtől való távolsága is. A felületek fényvisszaverő sajátosságai is meghatározzák a megvilágítás erősségét. Ugyancsak befolyást gyakorol a tárgyak és a környezet közötti kontraszt is.

A megvilágítás egyenletessége a műhelyben a hatékony munkavégzés és balesetek megelőzése szempontjából jelentős. Ha a munkahelyiségekben világos és sötét részek váltakoznak, a szem megkülönböztető képessége erősen romlik. A munkahely egyenletes megvilágítására általános vagy összetett világításrendszert (általános + helyi) alkalmazunk. Egymagában helyi világítás alkalmazása nem megengedett. Az összetett megvilágításnál megfelelő arány biztosítása célszerű, e szerint az általános világításból közvetlen a munkahelyre jutó világítás, pl. finom munkánál az egész megvilágításnak kb. $10^{0,1}$ -a legyen. A mesterséges megvilágítás erősségét normák szabályozzák. (Lásd táblázat.)

Mesterséges világítás esetén a megkívánt közepes megvilágítás erőssége

A munka minősége	Csak általános világítás		Összetett világítás	
	Legalább (lux)	Ajánlatos (lux)	Helyi megvilágítás (lux)	Általános megvilágítás (lux)
Durva	20	40—80	50—100	20—80
Közepes	40	80—150	100—300	30—80
Finom	75	150—300	300—1000	40—80
Nagyon finom	150	300—500	1000—5000	50—100

A káprázásmentesség egyike a világítással szemben támasztott alapvető követelménynek. A káprázáson a fénynek a szemre kifejtett azon hatását értjük, amelyhez az nem tud alkalmazkodni. Ha a szem előtt fénylő fényforrás van (rendszerint ernyővel nem védett lámpa) a normális látásban zavar keletkezik és a szem gyorsan kimerül. A fényforrások fényének tompítása szempontjából legfontosabb eljárás lámpatestek alkalmazása és a lámpák helyes elhelyezése.

A világítás helyes megszervezése, a lámpák célszerű felfüggesztése elősegíti a műhelyben az árnyékmentességet is, vagy az árnyékok lágyítását.

A műhelyek szociális és egészségügyi berendezése

Az általános munkahigiénés ellenőrzéseknél — figyelembe véve a csapat javító-karbantartó műhelyeinek jelenlegi viszonyait — nagyjelentőségű a szociális és egészségügyi berendezések meglétének és állapotának vizsgálata. Ennek jelentősége nemcsak a személyi állomány általános higiénés szükségletei kielégítése, hanem az egészség-, és munkavédelmi rendszabályok érvényesítése szempontjából is fontos. Ilyen értelemben pl. egyenesen megengedhetetlen, hogy egyes munkahelyeken dolgozók munka közbeni, vagy munka utáni tisztálkodását a hetenként egy vagy két meleg vizes fürdetést biztosító központi fürdőben próbálják megoldani.

A higiénés ellenőrzéseknél e területen legfontosabb felmérni, hogy biztosítva van-e a műhelyek dolgozóinak naponkénti melegvizet tisztálkodásra. Meg kell vizsgálni a mosdó- és fürdőhelyiségek berendezését, tisztaságát, fűthetőségét, a szappan- és törülközőellátást (a munkahelyre vonatkozó munkahigiénés normák szerint).

A fejlődés során az összevont központi műhelyblokkok kialakítására kell törekedni, és el kell érni, hogy minden 5 dolgozóra 1—1 hideg és meleg vizet szolgáltató vízvezetéki csap legyen a műhelyblokkban. Amennyiben szennyes munkát végeznek, vagy mérgező anyaggal foglalkoznak, úgy minden 10 dolgozóra egy-egy folyamatos meleg vizet szolgáltató zuhanyfürdő álljon rendelkezésre. Célszerű, ha a mosdó- vagy fürdőhelyiség az öltözővel közvetlen összeköttetésben van. A helyiség belső kiképzésénél a falak félig csempével borítottak legyenek, és műanyagból készült padlózat a kívánatos.

Az öltözőkben törekedni kell a kettős — tiszta, szennyes — szekrények biztosítására. Szennyezett, vagy mérgező anyaggal végzett munka esetén ez követelmény; amely a műhelyben dolgozó sorállományra is vonatkozik. Ellenőrizendő az öltözőhelyiség tisztasága, fűthetősége, bútorzata. Kifogásolni kell, ha az öltöző nem fűtött, vagy nem fűthető, piszkos, rosszul szellőzött, nincs benne ülőbútor; az öltözőszekrények száma kevés, vagy nem felel meg a követelményeknek.

A műhelyek higiénés ellenőrzésénél végül meg kell vizsgálni, van-e a műhelyblokkban tisztán tartott, vízóblítós, a nők és férfiak számára külön, elegendő W. C. 10 fő részére, 1 W. C. (1 ülőke, 2 kagyló). Előterben kézmosó szükséges.

Az általános egészségvédelmi óvórendszabály előírja, hogy a műhelyekben a dolgozók létszámának megfelelő nagyságú és tartalmú mentődobozt kell elsősegélynyújtásra kéznél tartani. A mentődobozokat jól látható és könnyen elérhető helyen kell tárolni. A mentődoboz kezelését műhelyenként egy fő kiképzett elsősegélynyújtó végezze.

Olyan munkahelyeken, ahol égési sérülés, marás, gázmérgezés veszélye áll fent, vagy savas, lúgos folyadékkal dolgoznak, kiegészítő mentőfelszerelést kell tartani. Alapvető követelmény, hogy a műhely állományában legyen kiképzett elsősegélynyújtó.

A műhelyek munkahigiénés ellenőrzése során végül megkülönböztetett figyelmet kell fordítani az alapvető biztonsági és munkavédelmi rendszabályok meglétére és betartására. Elsősorban az elektromos be-

rendezések szakszerű műszaki-technikai kivitelezése érdemel itt említést. A vezetékek érintésvédelme, az érintésvédelmi berendezések megléte, állapota; a munkafolyamat sajátosságainak megfelelő kapcsolók, kapcsoló dugaszolók alkalmazása, világítótestek, lámpafoglalatok, biztosítók műszaki állapota.

Ellenőrizendő a különféle munkagépek védőberendezései. Így a fogaskerek és szíjmeghajtásokra alkalmazott védőburkolat, védőlapok, védőernyők a szem és arc védelmére, továbbá egyéb biztonsági berendezések.

Leggyakoribb hiányosság az egyéni védőeszközök és védőruhák viselése terén mutatkozik. Általános tapasztalat, hogy a dolgozók fegyelmezetlenségéből, kényelemből, de néha tájékozatlanságból munka közben nem hordják a különböző egyéni védőeszközöket. Amennyiben az ellenőrzés ezt felderíti, azonnal intézkedni kell azok megszüntetésére.

Összefoglalás

Abból a sokrétű feladatból, amely a katonaeorvosi szolgálatra hárul, egy jelenleg még eléggé elhanyagolt kérdésre, a javító- és szerelőműhelyek munkahigiénés állapotára és azok hibáira hívjuk fel a figyelmet.

A munkahelyek higiénés ellenőrzésével — amelyek módszertani kérdéseit a cikk tárgyalta, a csapatorvos, együttműködve az egység parancsnokával és a szakszervezet munkavédelmi megbízottjával; jelentős segítséget nyújthat a csapat javító- és karbantartóműhelyek higiénés helyzetének megjavításához.

Az ember és a környezete

Klinkáné, Csipő Rózsa mk. kpa.

„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne” hangzik Tamási Áron költőien szép vallomása az élet értelméről, az emberi lét céljáról és tartalmáról. A természet vérkeringése elevenséget és meleget áraszt, érezteti velünk, hogy a mi nemzedékünknek épp olyan szépségekkel és ajándékokkal szolgál, mint az előző generációknak. S ameddig él és lélegzik nekünk is — akárcsak őseinknek — otthonunk marad a Föld. De, hogy az marad-e gyermekeinknek és az utánuk következők számára is — az rajtunk múlik!

Magyarországon is, mint a világ bármely más, gyorsan fejlődő országában egyre fontosabb kérdéssé válik a természetes emberi környezet védelme, a különféle környezeti ártalmak elleni hatékony védekezés.

Korunkban, a tudományos-technikai forradalom korában — amikor mind a tudományos kutatások, mind a mezőgazdasági és ipari termelés, valamint a termelésfejlesztés területén a széles körű együttműködések és munkamegosztás hatalmas fejlődésének szemtanúi és résztvevői vagyunk — megállapítható, hogy a környezetvédelem az a terület, amely leginkább igényli és sürgeti mind nemzeti, mind nemzetközi vonatkozásban ezt a széles körű minden területre kiterjedő együttműködést és összefogást.

A környezetvédelem múltja

Ma a környezetvédelem nagyon időszerű probléma, de nem új jelenség. Londonban már a XIV. században felakasztottak egy embert, mert szénégetéssel füstöt okozott. A vízvédelmi törvények 1848-ig, a tiszta levegőre vonatkozóak 1863-ig vezethetők vissza.

1968-ban megalakították a Római Klubot, ahol a tudósok és értelmiségiek megállapították a világmodell legfontosabb öt tényezőjét. Ezek a népesség, az iparosodás, az élelmiszertermelés, a megújíthatatlan erőforrások felhasználása és a szennyeződés.

1972-ben a stockholmi konferencia is az emberi környezettel foglalkozott. A „Stockholmi Nyilatkozat” több pontban foglalja össze a környezet megóvásának fontosabb alapelveit. A föld természeti kincseit és a természetes tájait megfelelő intézkedésekkel meg kell óvni a jelen és

jövő nemzedék számára. A földnek azt a képességét, hogy megújuló természeti kincseket hoz létre állandóan fenn kell tartani és a lehetőséghez képest javítani kell. A meg nem újítható természeti kincseket oly módon kell kiaknázni, hogy kimerülésük veszélye ne fenyegetsen. Meg kell akadályozni azoknak a mérgező vagy más anyagoknak a szétszóródását, amelyeket a környezet nem képes semlegesíteni.

A Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége 1973-ban megrendezte, a Víz-, Levegő-, Élet '73 Nemzetközi Környezetvédelmi Szakkiállítását és Környezetvédelmi Szakmai Napokat.

Célja a környezetvédelem Magyarországon történő komplex kiszélesítése és alkalmazása. A gazdaságfejlesztés összekapcsolása a környezetvédelemmel, valamint a levegő, víz, és az ember és természeti környezete védelmének széles körű kiterjesztése.

Környezet megóvása és a készletek védelme

Napjaink tudományos-technikai forradalmának egyik legjellemzőbb kísérője a feltartóztathatatlan és egyre jobban felgyorsuló urbanizációs folyamat. Az egykori egyensúly egyre láthatóbban megbomlik, egyre durvábban károsítva, roncsolva az egykori természetes környezetet. Ezeket a változásokat, ezt a terjeszkedő túlfejlődést csupán „adaptációval” követni, kiegyensúlyozni már nem lehet. A bajokon ezért csak a kiváltó okok gondos elemzésével, majd azok fokozatos visszaszorításával lehet segíteni. A környezet ökológiai egyensúlyának felbomlására a figyelmet a következmények hívták fel.

Az ember környezetében nem régen még szinte korlátlanul fellelhető volt a tiszta levegő, víz és a biológiailag ép talaj. Alig 100 éve például Magyarországon az 1876-os XVIII. tc. (az első átfogó egészségügyi törvény) szerint a levegő, a víz minden állampolgár elidegeníthetetlen kőzincse volt. Napjainkban ez szinte már a legnehezebben beszerezhető „nyersanyag” lett és megtartása tiszta állapotban, egyre nehezebben megvalósítható feladat.

Hazánkban az emberi környezet jelenlegi állapota összefüggésben van gazdaságunk fejlettségével és azzal a ténnyel, hogy tervgazdaságunk ez idáig megakadályozta a jóvátehetetlen károk keletkezését. Mivel a környezeti értékek társadalmi tulajdont képeznek az emberi környezet megóvása, fejlesztése össztársadalmi érdek, ezért ebben a tevékenységben a Magyar Néphadseregnek is intenzíven részt kell venni. A tudatos társadalmi tevékenységnek arra kell irányulni, hogy biztosítsa a ma élő és a felnövekvő nemzedékek számára az élet humánus feltételét az egészséges emberi környezetet.

A komplex környezetvédelem tevékenységi köre a már bekövetkezett környezeti károk csökkentésére, megszüntetésére, helyreállítására, a további veszélyeztetés és károsodás megelőzésére, a környezet tervszerű alakítására terjed ki.

A levegőszennyezés higiéniés következményei

A városok levegőhigiéniés helyzetével a súlyos következmények miatt csak újabban kezdenek világméreteken is eddiginél többet törődni. An-

nak ellenére, hogy a levegőt szennyező tényezők gyarapodnak, az óvintézkedések eredményeképpen azt már is elérték, hogy a levegőszennyeződés tovább már nem nő. Legújabban főleg a távfűtés kiépítésével értek el látványos eredményeket. A lakónegyedek, objektumok fűtésében is döntő az energiahordozó helyes megválasztása, a fűtéstechika alapvető megjavítása. Technikailag kívánatos valamilyen olaj- vagy gáztüzelésű kazánok alkalmazása.

Közlekedés terén a személy-, teher- és különböző harci gépjárművek forgalomba bocsátása előtt a légszennyező hatások csökkentésére kell törekedni. Különböző filterek (szűrők) alkalmazásával kell megakadályozni, hogy a robbanómotorok ne bocsáthassák ki a levegőt súlyosan szennyező, veszélyes égéstermékeiket (CO , CO_2 , koncerogének stb.) korlátozás nélkül a szabadba.

Vízszennyezések higiénés vonatkozásai

A fő higiénés igény, hogy a közművesítés valóban hatályos, egészséget védő legyen. Ezért alapigény, hogy a fogyasztó kifogástalan minőségű és mennyiségű ivóvizet kapjon, a termelt szennyvíz eltávolítása is higiénésen kielégítő legyen. Úgy hagyja el a szennyvízderítő-telepet, hogy a recipiensben ökológiai visszahatású biológiai kárt ne okozzon.

A recipiensek fokozódó elszennyeződésének riasztó adata, hogy még a világ legnagyobb vízhozamú folyójában — az Amazonasban — is a fokozódó biológiai károsodás miatt a halállomány rohamosan csökken.

A meggondolatlan telepítés sok gondot okoz a vízbeszerzés és a tisztított szennyvíz elhelyezése szempontjából.

A vízkincset egyre több higiénés norma védi. A folyók, tavak vizét az is veszélyezteti, hogy a vizük túl gazdaggá válik a szemből, hulladékból származó tápanyaggal.

A Magyar Néphadseregen belül az egyik legnagyobb és legsürgetőbb feladat a vizek védelmében jelentkezik. A csatornahálózat és szennyvíztisztítótelepek elhanyagoltsága sajnos közismert. Nagyon helytelen szemlélet alakult ki a helyi vezetők részéről abban, hogy a szennyvíztisztító telepekről csak akkor vesznek tudomást, amikor azok elromlanak vagy a szennyvíz-bírságok felhívják rájuk a figyelmet.

Alapvetően szükséges a szemlélet- és tudátátalakítás ezen a területen. A vizek védelme elsősorban állami érdek. Az egyének mulasztása éppen ezért súlyos vétség az emberiség egyik meg nem újítható közkinccse ellen.

Talajkárosítás következményei

Az egyre fokozódó úthálózat építés következtében már a városokon kívül is megindult, sőt felgyorsult a nemrégig még ép, természetes környezetben a talaj biológiai egyensúlyának megbontása. Négypályás, 1 km autópályát építése kb. 9 hektáron okoz talajeróziót, meggyorsul itt az ásványi anyagok oxidációja, de megváltozik a talajvizek mozgása is.

Az ember állandó jelenléte folytán egyre nagyobb körben roncsolódik a talaj öntisztító mineralizációs képessége. Annak minden higiénés, személtelhelyezési és hulladék ártalmatlanítási következményeivel együtt.

A zaj higiénés ártalmai

Környezeti ártalmak közül a zajártalom definiálható a legnehezebben. Mivel, ugyan az a zaj nem egyformán hat a különböző emberekre. A zajártalom elég szubjektív fogalom, mert az ember különbözőképpen reagál a zajokra otthon, az utcán, vagy a munkahelyén. A zaj iránti érzékenységet még az érzelmek is befolyásolják. A fáradtság és az idegesség is érzékennyé teheti az embert a zajokra. Így könnyen érthető, hogy a zajártalom megállapítására végzett társadalmi felmérések sok szubjektív tényezőtől függnének.

A zajhatások a hallószervet károsítják, majd neurovegetatív elváltozásokat okoznak. Audiometriai vizsgálatokban megállapították, hogy viszonylag rövid idő alatt (3 év) minden korosztályban bekövetkezik a halláscsökkenés. Távhatásként a zajártalom a vérkeringést is megtámadja. Zavart okoz a szív működésben, emeli a vérnyomást. Ezek a vegetatív reakciók a szubjektív zajérzékeléstől függetlenül jönnek létre, tehát álomban, az alvás ideje alatt is, amikor az ember a zajt tudatosan nem is regisztrálja.

A hangok közül leginkább a magasfrekvenciájúaknak van zaj jellemük. Ilyenek a motor-, gépjármű-, repülőzaj, zörgések és zúgó hangok. Ezek létrehozásában a honvédség is előkelő helyen van. Sajnos a védekezésekre és megszüntetésükre eddig nem sok gondot fordítottak.

A jövő alakíthatósága és szétrombolhatósága

Az emberi élet a legmagasabb rendű, mivel csak az ember van tisztában potenciális lehetőségeivel. Rendszerint mindig kettős szerepe volt, alkotott és rombolt.

Az ember „kéességei” már olyan fejlettek, hogy képes az élet és saját maga elpusztítására is.

Most szembe kell nézni az emberi kultúra kihalásának lehetőségével, annak a globális keretnek pusztulásával, amelyben ma még az emberek különböző életmód szerint élnek. Bolygónkon a szerves élet gyors pusztulásnak indult. Okozója maga az ember, és nem valamiféle emberfeletti hatalom, ahogy azt régebben hitték.

Az emberi civilizáció pusztulásának, az ember öngyilkosságának folyamata elkezdődött és alig mondható meg, hogy ez a folyamat feltartóztatható-e. Bár ma még indokolt az a vélemény, hogy választhatunk a jövő szétrombolása vagy kialakítása között.

Az emberiség öngyilkosságának előkészítése kollektívan folyik és a folyamatban az egyének ugyan nem tudatosan vesznek részt, de ettől a részvétel nem válik veszélytelenebbé. Mindez a társadalmi és egyéni negatív hozzáállásból ered.

Az élet elpusztításában három különböző módon veszünk részt.

1. Az emberek közötti erőszak útján.
2. A természetes környezet elleni erőszak útján.
3. Az ember saját szervezete és pszichéje elleni erőszak útján.

Mindhárom az emberi létezés iránti közömbösségből ered.

Az emberek közötti erőszak

Megdöbbenő, hogy milyen keveset tanultunk a két világháború előzményeiből, következményeiből, az egész katasztrófából. A háborút kiváltó tényezők még nincsenek megszüntetve. Nem sokat tettünk, bár megindult a folyamat a szocialista társadalom létrehozásával — egy nemzetek feletti rend kialakításáért. A nacionalizmus és a fajüldözés elérte a fejlődő országokat és kegyetlenül tombol.

Feltűnő az aránytalanság a fegyverkezésre és a szociális célokra fordított pénzüsszegek között. 1970-ben a Földünkön 200 milliárd dollárt költöttek fegyverezésre és csak 7 milliárd dollárt adott, az összes ipari ország a fejlődő országok támogatására.

A pusztítás eszközeinek előállítás, alkalmazása és a humanitás összeegyeztetése még mindig nagy gondot okoz. Bár a szocialista tábor létezése enyhíti a feszültséget és irányt mutat a békés megoldásra. Ennek ellenére a túlélés lehetősége még mindig veszélyben van, mert az erőszak még nincs teljesen kiküszöbölve. Még nem ismerték fel mindenütt, hogy a vitás ügyek erőszakmentesen is megoldhatók.

A természetes környezet pusztítása

A visszaélés az emberi étellel kiterjed a környezet egyensúlyának megbontására is. A gyengén fejlett országokban olyan gazdálkodást folytatnak, ami a talaj pusztulásához vezet. Rablógazdálkodás folyik gyakran a gazdaságilag fejlett országokban is.

A környezetrombolás forrása a lakosság robbanásszerű növekedése és ezzel az ember életterének kiterjedése.

Az ember minimális biológiai szükségletének változására jellemző például, hogy 1800-ban egy embernek 10 l vízre volt szüksége, 1970-ben a vízszükséglet 500 l-re növekedett. A gépjárművek száma 1950 óta megtízszereződött, számuk évente annyiival nő, amennyi gépkocsi 20 évvel ezelőtt volt.

Az ember önmaga elleni vétsége

A saját szükséglet semmibevevése.

Fokozódik szükségleteink elhanyagolása. Gyakran helytelenül táplálkozunk. Olyan városokban és házakban is laknak, amelyek nem otthonosak. A fokozódó zaj, a szennyezett levegő, a mérgezett víz miatt egészségi biztonságunk veszélyben van.

Állandó küzdelem folyik az életfontosságú javakért, melyek egyre csökkennek; ilyenek a hely, a levegő, a fény.

Ha időben nem figyelünk a rendellenességekre, mindezekkel saját pusztulásunkat okozhatjuk.

Környezetvédelem sürgető feladatai

A tudomány és technológiai eljárások szoros kapcsolatban vannak a környezetvédelemmel. A környezetben lejátszódó bomlások és káros változások az ellenük vagy elhárításukért folytatott küzdelem sok prob-

lémát vet fel, nemcsak a tudósok és műszaki emberek, hanem a politikusok, a közgazdászok és a jogászok körében is. Az ismeretek gyűjtése és a kutatások támogatása szorosan összefonódik. A környezetvédelmi intézkedések tervezése gondos munkát igényel. Az elméleti alapok tökéletesítésével a munkák állandóan bővülnek.

A jelenlegi „trendeket” figyelembe véve a jövő sötétnek látszik. A Massachusetts Institute of Technolog nemrégén közzétett tanulmánya szerint; „ha a szennyeződési együttható nem változik és a világ népessége 7 milliárdra nő, akkor 30 év múlva a környezet szennyezettsége megtízszereződik.” Ezt csak hatékony intézkedésekkel lehet megakadályozni.

Az ésszerű és módszeres cselekvést három eltérő, de egymással szorosan összefüggő szinten kell folytatni. Meg kell határozni a feladatokat; össze kell állítani a megváltoztatandó körülményeket és az eltérő erőforrásokat; ki kell választani a cél optimális teljesítéséhez szükséges módokat és eszközöket.

Hazánkban lejátszódó környezetváltozási eseményekben a Magyar Néphadsereg is részt vesz. Széles területi és tömegbázis kiterjedésénél fogva döntő tényezőként jelentkezik a környezet ártalmában vagy védelmében.

Néphadseregen belül a környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységnek ki kell terjedni a társadalmi, ifjúsági tudatformálás területére. Széles körű aktív bázis megteremtése érdekében a kiképzési tervben, a társadalmi és ifjúsági szervezetek munkájában tudatosítani kell a környezetvédelmi feladatokat és a tudományosan megalapozott környezetvédelmi szemléletet.

Párt- és a tömegszervezetek vezetői hatékonyan vegyenek részt az ifjúság nevelésében, tudatos irányításában az egész emberiséget érintő feladatok végrehajtásában.

A környezetszennyeződés elleni küzdelemben egyre többen vesznek részt. Ez érthető is, hiszen minden ember jólétét vagy egészségét veszélyezteti a zaj, a légszennyezés és a szennyes, ártalmas környezet. A tudósok, orvosok, pszichológusok tudják csak igazán, hogy mennyi veszélyt jelentenek a környezeti ártalmak.

A jelenlegi szennyezettség még nem jelent végső veszélyt a környezetre, csak egy olyan átmeneti állapot, amely megfelelő intézkedés és védelem nélkül valóságos károkat okozhat. Ezért a környezetünket is előre kell megtervezni, de még a szervezetünk alkalmazkodó képességét is.

Az ökoszisztéma és környezet egymásra hatásán túl igen jelentős felismerés, hogy az ökoszisztéma tagjai közül az ember az egyetlen, aki értelmi képességei, tudományos-technikai eredményei révén ki tud emelkedni és arra rövid és hosszú távon egyaránt vissza is tud hatni saját érdekében a fejlődés irányában — sajnos —, a saját kárára is.

Ezek a felismerések azért nagyon lényegesek, mert a felismerésen túl elénk tárják a kiutat is. Elérhetjük, hogy napjaink tudományos-technikai forradalmának eredményeit azok kárkövetkezményei nélkül élvezzük, vagy legalábbis minimálisra csökkentjük a károkat. Ehhez viszont időben és gyorsan kell cselekednünk: amíg nem késő...

HADTÁP VEZETÉS, RENDSZERSZERVEZÉS ÉS ADATFELDOLGOZÁS

A hadtápbiztosítási adatbank, mint a vezetés hatékony eszköze

Dr. Németh Károly mk. őrnagy

A fegyveres erők fejlesztésének napjainkban a csapatvezetés korszerűsítése képezi a főirányát. A vezetés hatékonysága biztosításának előfeltétele a magas színvonalú döntéselőkészítés. A döntéselőkészítés viszont megfelelően működő információs rendszert feltételez, melynek a hatékonyságát adatbankkal — mint kiszolgáló alrendszerrel — tudjuk biztosítani.

A hadműveleti és harcászati magasabbegységek hadtáptörzsének alapvető feladata a hadműveletek (harc) hadtápbiztosításának megtervezése és végrehajtása. A tervezés eszközeként — döntéselőkészítési szinten — jelenleg is folyik elektronikus számítógépes *egyedi* programok alkalmazása.

Ezen programoktól a törzsek eddig is azt várták, hogy:

- a tervezés teljes átfutási ideje minél rövidebb legyen,
- a tervezésre ténylegesen ráfordított időmennyiség minél kisebb legyen,
- a tervezést végző állomány létszámi és fizikai leterheltsége csökkenjen,
- a tervezés időszakában szolgáltatandó adatok mennyisége minél inkább lecsökkenthető legyen,
- a döntés megalapozásához (többször-ráfordítás nélkül) megfelelő változatok készítésére legyen mód.

Az eddig alkalmazott egyedi számítógépes programok ezen — joggal támasztott — követelményeket csak egyes vonatkozásaiban és korlátozott mértékben elégítették ki. Ezen egyedi programok szokványos megoldási módját ugyanis az jellemzi, hogy minden egyes feladathoz külön-külön szükséges egyes futtatások alkalmával megadni a programok által felhasznált valamennyi adattömböt. A feladatmegoldás ezen formája igen gazdaságtalan és végül is eredményezi a számítógépes programokkal szembeni jogos várakozások eredményének jelentős elmaradását.

Az adatbank lényege

A meglevő — valamint bevezetésre kerülő — számítástechnikai eszközök és az információfeldolgozás technológiájában eddig szerzett tapasztalatok lehetővé teszik, hogy az elektronikus számítógépek felhasználásának magasabb szintű formáira térjünk át. Ezeket a formákat a jövőben az adatbank felhasználásán alapuló korszerűbb információgyűjtési, -feldolgozási és -megjelenítési módszerek alkalmazásán keresztül érhetjük el. Végeredményben az adatbankok a csapatvezetési rendszer korszerűsítését fogják elősegíteni. Alkalmazásuk lehetőséget nyújt a már egyszer bevitt ugyanazon adatoknak többszörös felhasználására a különböző hadműveleti, harcászati és hadtápbiztosítási feladatok megoldása során.

Az adatbankok alkalmazásának előnyei már ma is nyilvánvalók. Le kell azonban szögeznünk, hogy létesítésük igen összetett problémák megoldását feltételezi és jelentősen munkaigényes.

Az adatbank fogalma*

A témakörrel való érdemi foglalkozás feltétlenül megköveteli az adatbank fogalmának behatárolását. Jelenleg többszázra tehető azon definíciók száma, amelyek a — ma már népesnek mondható — polgári irodalomban megfogalmazást nyertek. Egymástól való eltérésük elsősorban a megközelítési irány különbözőségéből adódik. Természetesen — a kérdés összetett volta miatt — pontos meghatározást csak maga a kifejtés adhat. A további gondolataink rögzítéséhez első közelítésben mégis elégségesnek fogadható el, ha úgy fogalmazunk, hogy:

az *adatbank* olyan rendszertervezésen és -szervezésen alapuló, az adott technikai, matematikai és programozástechnikai lehetőségekre épülő rendszer, amely magába foglalja az elektronikus számítógépes *adatbázist* és annak *adatkezelési* rendszerét.

Az adatbank nagyobb összefüggő területnek (így pl. a teljes htp.-biztosításnak) a *vezetéshez szükséges* összes adatainak egy, vagy több közvetlen eléréssel rendelkező külső tárolón való rögzítésére szolgáló rendszer.

Lényeges az, hogy az adott szakterületre vonatkozó információkat úgy tároljuk, hogy:

- mindig az *aktuális* helyzetet tükrözzék,
- a számítógép összes programja (adatkezelő és -felhasználó) használhassa őket,
- különböző kritériumok alapján kereshessünk közöttük,
- lehetőleg kevés tárolóhelyet foglaljanak le.

Az adatbázis

Adatbázison az adatok olyan rendszerezett gyűjteményét értjük, melyet eltérő adatstruktúra-igénnyel használnak és annak érdekében:

* Vö. a „Hadtápbiztosítás” 1972/I. számban megjelent „ADATBANK”-kal kapcsolatos fogalmi meghatározásokkal.

— az adott információrendszerben meglevő természetes adatkapcsolatoknak megfelelően van szerkesztve,

— eleget tesz az információrendszer által igényelt alkalmazási követelményeknek,

— a csatlakozó adatbázis kezelő rendszer programjai által kezelhető.

Arra, hogy egy adatállomány mikor válik adatbázissá, nehéz pontosan meghatározott kritériumokat találni az információrendszer-igények különbözősége miatt.

Annak, hogy egy adatgyűjtemény adatbázis legyen első és legfontosabb feltétele olyan adatstruktúra alkalmazása, mely lehetővé teszi a valóságban létező és az információrendszer által igényelt adatkapcsolatok előállítását olyan formában, ahogy az *adott feladat* igényli. Mivel ugyanazt az adatot különböző feladatok (vagy felhasználók) más-más adatstruktúrában igénylik, az adatszoportoknak *oszthatóknak* kell lenniük. Ezentúl a kapcsolatokat jelző információk elhelyezésével biztosítanunk kell az új *aggregátumokba* való tömörítés lehetőségét.

Fontos alkalmazási követelmény, hogy az információrendszer működési körülményei által meghatározott követelményeknek megfelelően — bizonyos szükséges periódusonként — biztosítani tudjuk az adatbázis tartalmának módosítását, annak *aktualitása* fenntartása érdekében.

Az adatbázis használhatósága megköveteli továbbá olyan ellenőrző adatok (pl. biztonsági kódok, kódoló-dekódoló táblák) alkalmazását is, melyek megfelelő védelmet biztosítanak az illetéktelenekkel szemben. Mindezen feltételek kielégítéséhez természetesen szükséges, hogy az adatbázist kezelő rendszer képes legyen *létrehozni, értelmezni, módosítani, kezelni* az adatbázisban elhelyezett adatokat, ellenőrző és kapcsolatokat jelző információkat.

Az adatbázis-kezelő rendszer

Az adatbázis-kezelő rendszer általában a következő funkciókat látja el:

1. Adatdefiníció

Az adatdefiníciáláskor az adatbázis-kezelő rendszer egy adatbázisnyelvvvel rendelkezik, melynek segítségével a felhasználó megadja az adatok tulajdonságait.

2. Adatbázis előállítása

Az adatbázis kialakítására alkalmas program segítségével végezzük

— az adatbázis első létesítését,

— az adatbázis fejlesztését (kiegészítést, bővítést).

3. Karbantartás

Az adatbázis karbantartására szolgáló program biztosítja

— az adatbázis megfelelő részeinek tartalmi helyesbítését (aktualizálását),

— az egyes adatbázis rekordok törlését, cserélhetőségét, bővítését (modifikálását).

4. Adatbázis ellenőrzése

Az adatbázis kezelő rendszer ezen programja végzi annak ellenőrzését, hogy

- az egyes adatstruktúrák aktualitása elfogadható-e,
- rendelkezésre áll-e az adatbázisban az adott feladat megoldásához szükséges valamennyi adat.

5. Lekérdezés (keresés)

Az adatbázisból adatvisszanyerést végezhetünk. Egyszerű, vagy összetett logikai feltételek alapján megfelelő adatbázis-kezelő program keresi ki az adatokat az adatbázisból, annak szervezéséhez igazodó keresési stratégiák felhasználásával.

6. Megjelenítési lehetőség

A felhasználó szempontjából igen fontos, hogy az adatbázis-kezelő rendszer rendelkezzen olyan programmal, amely lekérdezett adatokat megfelelő formában (pl. táblázatban) a célszerű periférián meg tudja jeleníteni.

II.

A hadtápbiztosítási adatbank adatbázisa létrehozásának lehetséges módjai

Hadtápbiztosítási adatbankot a csapatvezetés hadtápbiztosítási alrendszerének hatékonyságát biztosító eszközének kell tekintenünk. Analóg módon nyilvánvalóan más vezetési alrendszerek adatbankjainak létrehozásáról is beszélhetünk. Ezen különböző vezetési alrendszerek szolgáltatásban álló adatbankok vonatkozásában az adatbázis-kezelő rendszer azonos (vagy közel azonos) felépítésű, az adatbázis viszont sajátosan eltérő.

A hadtápbiztosítási adatbank (HAB) adatbázisának létrehozásához számba kell vennünk mindazon adatokat, amelyek a komplex hadtápbiztosítás megtervezéséhez és végrehajtásához szükségesek, így:

- az ellenséges csapatok tevékenysége és állapota,
- a saját csapatok tevékenysége és állapota,
- az együttműködő és szomszédos csapatok tevékenysége és állapota,
- a hadszíntér leírása (hidrometeorológiai helyzet, útviszonyok, terepszennyezettségek . . .),
- harci okmányokban szereplő adatok,
- hadműveleti (harcászati), technikai, fogyasztási, stb. normatívák.

A saját csapatok tevékenységének és állapotának leírásához többek között az alábbi adatok megadása szükséges:

- az egyes hadrendi (harcrendi) elemek térbeli helyzete,
- tevékenységük jellege,
- működési irányuk,
- kötelekenként és állománycsoportonként az erkölcsi és politikai helyzet mutatói,
- az általános és állománycsoportonkénti személyügyi helyzet (feltöltöttség, egészségügyi állapot...),
- a kiképzés helyzete,
- a hadtáp helyzete.

A hadtáphelyzet értékeléséhez szükséges adatok:

- a csapatok anyagi készleteinek szintje,
- az anyagi tartalékok mérete, mozgása,
- a technikai eszközök mennyisége, minősége, a veszteségek,
- a segélyhelyek és egészségügyi bázisok leterheltsége,
- a közutak, vasutak állapota stb.

Az adatokat a tartalmi szempontokon túl osztályoznunk kell:**

- gyakoriság,
- prioritás, és
- megbízhatóság szempontjából is.

A gyakoriság az adatok változékonyságára, avulási periódusára, egy-szersmind az aktualizálás szükségességére utal. A hadtáphelyzet leírására szolgáló adatok avulási ideje az egy órás nagyságrendtől (pl. szállító oszlopok tartózkodási helye), akár a többhónapos nagyságrendig is terjedhet (pl. anyagi készletek lépcsőzésének normái). A prioritás — egyéb szempontok mellett — utalhat az aktualizálás végrehajtásának sürgősségére. Kiemelten fontos anyagokban rövid idő alatt bekövetkezett jelentős változások adatbázisban való azonnali aktualizálása biztosíthatja csak az adatbankra épülő, soron következő informálódó és döntéselőkészítő tevékenységek megbízhatóságát.

A megbízhatóság vonatkozhat az adatok mérési pontosságára, illetve azok ellenőrzött, vagy ellenőrizetlen voltára.

Az információs tömbök konkrét megválasztása

A későbbi alkalmazás szempontjából az információs tömböket célszerűen három csoportba sorolhatjuk:

- a katalógus-tömb,
- a törzsállományok tömbjei,
- az adatok tömbjei.

A katalógus-tömb az összes többi információs tömb nyilvántartásának eszközeül szolgál, azok leltárba vételét biztosítja.

Az azonosító megjelölésén túl a katalógusban rögzíthetjük továbbá az adott információs tömbök fontosabb jellemzőit:

- az objektumok jellege,

** Vö. a „Hadtápbiztosítás” 3/1972. számban „Az információ-rendszerrel kapcsolatos alapvető meghatározások” és az 1/1972. számban „Az adat-, információáramlás vizsgálatainak néhány problémája” című megjelent cikkekkel (Luptovszky Károly őrgy.).

- az objektum-jellemzők jellege,
- az objektumok száma,
- az objektum-jellemzők száma,
- a felfektetés (aktualizálás) időpontja,
- az avulási idő hossza.

A különböző törzsállományokat az azonos jellegű objektumok megnevezései adják. Így egy-egy törzsállományi tömbbe kerülhetnek:

- az alakulatok,
- a különböző állománycsoportok (élőerő, fegyverzet, technikai eszközök...),
- az anyagok (lőszerek, üzemanyagok...),
- gépkocsitípusok, stb. megnevezése.

Az adatok esetében azok egy-egy homogén csoportját célszerű egy információs tömbbe sorolni. Így pl. az anyagi biztosítás területéhez tartozó és szükséges állandó, illetve részben aktualizálásra kerülő adatokat egy célszerű változatban az alábbiak szerint szervezhetjük információs tömbökbe:

1. sz. ábra

Fsz.	Információs tömb megnevezése	Objektumok (sorok) jellege	Objektum-jellemzők (oszlopok) jellege	Tömb adatainak mértékegysége	Szükséges az aktualizálás?
1.	Alakulatok harcértéke	alakulat	állomány-csoport	db	+
2.	Mértékegységek	áll. csop.	alakulat	kg	
3.	Alakulatok anyagi készletei	alakulat	anyag	ja.	+
4.	MB (MBR) készletei	MB (MBR)	anyag	ja.	+
5.	HDS fogyasztási normái	feladat	anyag	ja.	
6.	Alakulatok fogy. normái	feladat	anyag	ja.	
7.	HDS készlettartási szintjei	feladat	anyag	‰	
8.	Alakulatok készlettartási szintjei	feladat	anyag	‰	
9.	Veszteségi normák	áll. csop.	feladat	‰	
10.	Gk.-k raksúly-kihasználási tényezői	anyag	körülmény	‰	

A katalógus-tömb szerkezete

Az adatbázisban elhelyezésre kerülő törzsállományok és adatok tömbjeinek jellemzését táblázatosan az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

Fsz.	Az inf. tömb azono- sítója	Objek- tumok (sorok) azono- sítója	Obj. jell. (oszlo- pok) azo- nosítója	Sorok száma				Oszlo- pok száma				Felfektetés időpontja								Avulási idő hossza (óra)			
												év		hó		nap		óra					
1.	AGI. KL.	ALAK.	ANYAG	1	8	5	0	3	2	7	4	0	6	1	8	0	8	0	0	2	4		
2.	FOGY.N	FEA.	ANYAG	0	1	6	0	3	2	7	4	0	6	1	8	0	8	0	1	6	8		
3.	RAKST	ANYAG	KÖRÜLM.	0	3	2	0	0	8	7	4	0	7	1	0	1	2	8	7	6	0		
4.	ANYAG	x	x	x	x	x	x	3	2	7	4	0	6	1	8	0	2	0	7	2	0		

A táblázat kitöltésénél felhasznált fiktív adatok csak az eljárás bemu-
tatását szolgálják.

A törzsállományi tömbök lehetséges felépítése

(Anyagok)

3. sz. ábra

Fsz.	Kódszám	Megnevezés	
		nemzeti nyelven	oroszul
1.	2.	3.	4.
1.	11001	9 mm pi. lőszer	CTP. 9 MM
2.	11003	7,62 mm gpi. lőszer	CTP. 7,62 MM
3.	11302	82 mm av. lősz.	82 MM МИНА

— A folyószámok 1-től folyamatosan növekednek (jelen esetben a 2. sz. ábra adatai szerint 32-ig).

— A kódszámokat azonos hosszúságúakra célszerű kialakítani. Az első pozíció jelentése lehet pl.:

- 1 lőszerek,
- 2 üzemanyagok,
- 3 élelmiszerek,
- 4 egyéb anyagok.

A kódszám többi pozíciójára vonatkozó kialakítás az adott törzs tervezési szokásaitól függhet, de célszerűen kifejezi az anyagok tartalmi osztályozását. A nemzeti, illetve orosz nyelvű megnevezéseket úgy célszerű megválasztani, hogy az lehetőleg ne haladja meg (anyagoknál) a 10—15 pozíciót.

Adattömbök célszerű megadása

4. sz. ábra

a) Alakulatok anyagi készletei (ala-ja)

Alakulatok megnevezése	Anyagok megnevezése				
		1.	2.	3.	
	1.				
	2.				
	3.				

— Az alakulatok, illetve anyagok sorrendje és mennyisége megfelel az alakulati-, illetve anyag-törzsállományi tömbökben rögzített megnevezési sorrendeknek, valamint mennyiségeknek.

— Az adatok megadása kettő tizedes pontossággal történik.

b) A hadsereg fogyasztási normái (HDS-ja)

Anyagok megnevezése						
A feladat végrehajt. körülményei		1.	2.	3.	4.	
	1.					
	2.					
	3.					

— A feladat végrehajtására vonatkozó körülmények, illetve anyagok sorrendje a megfelelő törzsszállományi tömbökben rögzített megnevezési sorrendekkel egyezik itt is.

— A különböző fogyasztási norma-sorok a feladatok végrehajtásának alábbi körülményeire vonatkozhatnak:

- támadásban atomos körülmények között,
- támadásban hagyományos eszközökkel vívott hadműveletben,
- védelemben atomos körülmények között,
- védelemben hagyományos eszközökkel vívott hadműveletben,
- összpontosítási körletben,
- átcsoportosítás alatt, stb. (hadműveleti naponként, vagy hadműveleti részfeladatonként számítva).

III.

Az adatbázis-kezelés programjai

Az adatbázis-kezelő rendszer — I. részben ismertetett — funkciói közül a törzsek munkáját elsősorban az információs tömbök aktualizálása és az információ-visszanyerés (keresés) érinti; a továbbiakban jelenleg csak ezekkel foglalkozunk.

Aktualizálás

A hadtáptörzseket terheli az a kötelezettség, hogy az egyes információs tömbökben szereplő adatok — egészének, vagy egy részének — megváltozása esetén a változások értékét „közölje a hadtápbiztosítási adatbankkal”. Joggal támasztja valamennyi törzs azt az igényt, hogy számára az a kötelezettség minél egyszerűbben és lehető legkisebb fáradtsággal járjon. Ennek megfelelően az aktualizálásra kerülő információs tömböknél közlés csak:

- a megváltozott résztartományra kell, hogy kiterjedjen,
- a változások (növekedés, vagy csökkenés) értékét kell megadni,

Az aktualizálás tartománya lehet:

- 1 az egész tömb,
- 2 adott objektumok adott objektum-jellemzői (résztartományok),
- 3 egyes elemek.

Az alakulatok anyagi készleteiben beállított változást és aktualizálási igényt az illetékes törzs a következőképpen fogalmazhatja meg:

6. sz. ábra

A) A feladatmegszabás paramétersora

Az aktualizáló program azonosítója	Az alkalmazandó információs tömb azonosítója	Az aktualizálás tartománya
1.	2.	3.
AKTU	ALA. KLT.	2

B) Az aktualizálás tartományának részletes megadása

002	005	021	023	*	*	012	016	◇			
-----	-----	-----	-----	---	---	-----	-----	---	--	--	--

C) A változások értékének megadása

Obj. jell.							
Objektum		12.	13.	14.	15.	16.	
	2.	114	28	0	0	-12	
	3.	-24	-112	31	0	0	
	4.	-2	-5	-7	-3	-8	
	5.	17	24	37	33	0	
	21.	0	0	0	-4	-2	
	22.	0	0	0	-3	1	
	23.	0	0	5	6	12	

A 6. ábra adatainak megfelelően tehát:

A) rész szerint:

- aktualizálás hajtandó végre,
- az alakulatok anyagi készleteiben állott be változás,

— a változások csak részlegesek (csak egyes alakulatok megadott anyagait érintik).

B) rész szerint:

— a változások csak a: 2., 3., 4., 5., 21., 22., 23. alakulatoknál történtek,

— ezen alakulatoknál is csak a 12—16-ig anyagok készletértékei módosultak.

C) rész szerint:

— láthatjuk, hogy teljesen általános formanyomtatvány szerkeszthető; bármilyen jellegű információs tömb számára az alkalmas,

— a közlésnek csak az érintett objektumokra és objektumjellemzőkre kell kitérnie.

(Más inf. tömbökre és különböző tartományi behatárolásokat figyelembe véve már az Olvasó is elvégezheti a hasonló aktualizálásra vonatkozó közlések szerkesztését.)

Információkeresés

Az információ-visszanyerési feladatok egy jelentős csoportja megfogalmazható a 7. ábra megfelelő kitöltésével.

7. sz. ábra

A) A feladatmegszabás paramétersora

A program azonosí- tója	A tömb azonosí- tója	A keresés		A tarto- mány meg- adása	A nyomtatás		
		jellege	eltérés %		nyelvi kódja		formája
					ált. szö- veg	megnev.	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
KERES	GK.KAP.	1	00	2	4	4	0

B) Az információkeresés tartománya

002	004	011	012	*	*	004	005	009	013	∧	
-----	-----	-----	-----	---	---	-----	-----	-----	-----	---	--

A példaként megjelölt információkeresési feladat az alábbiak figyelembevételével értelmezhető:

A/1. A program neve (állandó, előre nyomtatható);
KERES

A/2. A keresett tömb azonosítója;

A/3. A keresett információ-tartalom jellemzése lehet;
— a tömb teljes tartalmának kiírása;

- az adott (aktuális, vagy változó) tömb eltérése a névleges tömbtől; 2
 - a megszabott nagyságú eltérés (α) esetén; 3
- A/4. Akkor kerül kitöltésre, ha A/3. értéke 3, ebben az esetben az eltérés (α) értékét kell megadni %-ban;
- A/5. A keresett információs tartomány megadása lehet:
- a tömb teljes tartalmának kiírása; 1
 - a tömb egyes részeinek kiírása; 2
 - elemenkénti kiírás; 2
- A/6. A nyomtatás szövegének nyelve lehet:
- nemzeti; 3
 - orosz; 4
- A/7. A nyomtatás kifejezései (megnevezése) lehetnek
- az adatok folyószámmal való jelölése; 1
 - az adatok kódszámmal való jelölése; 2
 - az adatok nemzeti nyelven való jelölése; 3
 - az adatok orosz nyelven való jelölése; 4
- A/8. Az információ fejrészének formája lehet:
- egysoros fejléc; 0
 - emeletes (többsoros) fejléc; 1
- B. Akkor kerül kitöltésre, ha az A/5. rovat tartalma 2 vagy 3.

Ha $A/5 = 2$, akkor minden esetben a tömbön belüli részek (intervallumok) kiírása a feladat. A rovatok kitöltésénél először a sorok (vízszintes) folyószámait (számpárjait) kell beírni, majd két csillag beírása után az oszlopok (függőleges) folyószámait (számpárjait). A folyószámokat növekvő sorrendben kell leírni. Az adatszolgáltatás befejezését \blacklozenge jellel kell jelezni.

IV.

Következtetések

A csapatvezetés hatékonyságának számottevő fokozása ma alapvetően két tényező előzetes biztosítását feltételezi:

— a döntéselőkészítést érdemileg segítő hadműveleti-harcászati és hadtápbiztosítási komplex programok készítését és meghonosítását a törzsek munkájában;

— a vezetés információ-szükségeit megfelelő formában, és gyorsan kielégítő adatbankok létrehozását és állandó fenntartását.

Ezen két tényező szorosan összefügg, bizonyos értelemben kölcsönösen feltételezik egymást. Amennyiben viszont a hadtápbiztosítási adatbank létrehozása megelőzi a hadtápbiztosítási komplex programok kialakítását, úgy az minőségi ugrást idézhet elő az utóbbiak kifejlesztésében.

Perspektívában a csapatok vezetésének információs rendszere a dekoncentráltan elhelyezett adatbank hálózatára fog épülni. A fejlődés jelenlegi szakaszában csak az egyedi adatbank létrehozásának és működésének elvei határozhatók meg elfogadható biztonsággal.

A már egyszer létrehozott adatbankok is természetesen több fejlődési szakaszon fognak átesni. Ez a továbbiakban a hadtápszolgálati ágak és a vezetésautomatizálás területén dolgozó szakemberek szoros együttműködését feltételezi.

Gőztermelő termokonténer

KONTÉNEREK SZEREPE A MŰKÖDŐ GÉPI BERENDEZÉSEK SZÁLLÍTÁSÁBAN

Nátrán György alezredes és Danics Ferenc százados

Napjainkban országszerte nagy léptekkel halad előre a konténerizáció és elterjedése a néphadseregben is mindinkább megfigyelhető. A szállításnak ez a módja azonban ma még korántsem tekinthető teljesen fel-tártnak. A konténerek számos olyan előnyös tulajdonságokkal rendelkez-nek, amelyek az alkalmazás területeit több irányban is kibővíthetik. Ezt példázza, hogy a Magyar Hajó- és Darugár szállítótartályban — annak tároló jellegét kihasználva — olaj- és gáztüzelésre alkalmas gőz-, illetve melegvíz-termelő kazánt helyezett el. Létrehozott egy mobil energiabázist, amely számottevő építészeti előkészület nélkül telepíthető és üzemeltet-hető a kívánt helyen. A konténerek tehát az anyagmozgatáson kívül be-szerelt technikai berendezések szállítótartályaként is alkalmazhatók és ezzel megnyílt a lehetősége annak, hogy egy sor, eddig stabil gépként működő eszköz ily módon mozgathatóvá váljon.

Az önjáró eszközök nyilvánvalóan mozgékonyabbak, mint a konté-nerbe beszereltek, mégis célszerű mérlegelni, hogy az egyik vagy a má-sik igénybevétele mikor és milyen körülmények között előnyösebb. A járművekbe beépített gépi berendezések az alváz, futómű vagy a motor sérülése esetén mozgásképtelenné válnak és nem valószínű, hogy átsze-relésükre minden esetben alkalom nyílik. Ezzel szemben a szállítótartály-ba beszerelt eszköz, ha az egyébként működőképes, egy másik járművel a rendeltetés helyére juttatható. Hátrányuk, hogy mozgatásukhoz megfe-lelő emelő szerkezet is szükséges és üzembehelyezésükhöz a talajt több-nyire elő kell készíteni. A vázoltak alapján úgy ítéljük meg, hogy a kon-ténerbe beszerelt berendezéseket csakis ott célszerű alkalmazni, ahol hu-zamosabb ideig egyhelyben működtethetők.

Az előnyös tulajdonságok alapján került sor arra, hogy a gyöngyösi textiltisztító és javító üzemegységünk megnövekedett gőzigényét átme-netileg — a rekonstrukció befejezéséig — termokonténer üzembehelyezé-sével oldjuk meg. Az eddigi üzemeltetés tapasztalatai kedvezőek, ezért

a váratlan kazánhibák, illetve a hatósági vizsgálatok miatt kieső gőzképző berendezéseket a jövőben termokonténerrel tervezzük helyettesíteni.

Az új technikai eszköz megjelenése és igénybevételére irányuló kezdeti próbálkozások arra ösztönöznek, hogy kutassuk a mobil energia-bázis hadművelleti alkalmazásának lehetőségeit.

A műszaki adatok alapján megállapítható, hogy a termokonténer — méreteit, de elsősorban súlyát tekintve — csak vasúton, vagy nyergesvontatóval szállítható. Ez egyben arra is utal, hogy üzemeltetésének feltételei a hadművelleti hadtáp felső tagozatában, mögöttes területein és a háterszágbán adóttak. Kérdés tehát, hogy ezekben a tagozatokban a ruházati szolgálaton belül, esetleg szélesebb körben hol és milyen céllal merülhet fel a gőzenergia igénye.

A tömegpusztító fegyverek megjelenése és ennek nyomán a ruházati vegyi- és sugárszennyeződése, a sérülések tömeges jellege — mint ahogy ezt a gyakorlatok tapasztalatai is igazolják —, többszörösére növelte a textiltisztítási szükségleteket. A tábori hadtápban rendelkezésre álló textiltisztító kapacitás — a távlati fejlesztést is figyelembe véve — a várható szükségleteket csak részben fedezi. Ezért a tábori eszközök mellett maximálisan ki kell használni a helyi lehetőségeket is. Az elvonuló szárazföldi csapatok ruházati biztosításának tervezése során tehát számításba vesszük a határmenti és a szembenálló fél területén a hadsereg sávjában fellelhető mosoda üzemeket.

Ennek megfelelően a tábori textiltisztító és javító üzem szervezetét úgy alakítottuk ki, hogy az — a mobil berendezések kezelő személyzetén kívül — a helyi üzemek működtetésére alkalmas operatív csoportok kikülönítését is tegye lehetővé. Ezek a csoportok termelést irányítókból és műszaki szakemberekből állnak. A polgári lakosságból szak- és segédmunkaerővel kiegészítve képesek arra, hogy a hadszíntéren található üzemeket — a romboltság fokától függően — helyreállítsák és a hadsereg érdekében folyamatosan üzemeltessék.

Számolunk azzal, hogy ezek az üzemek többnyire csak helyreállítás után vehetők igénybe. A termelés beindítása valószínűleg jelentősen meggyorsítható, ha a hőközpontot — amely egyébként a legsérülékenyebb — termokonténerrel helyettesíteni tudjuk. Hasonló problémák jelentkezhetnek a háterszágbán működő helyi üzemek esetén is.

A fentiek alapján arra lehet következtetni, hogy ezekből az eszközökből a központ és a tábori hadtápban célszerű megfelelő tartalékot képezni, részben az MN Textiltisztító és Javító Üzem hidegtartalékaként, részben pedig a tábori mögöttes bázis készleteként. Az eszközök eljuttatása a TMB körletébe vasúti szállítással, onnan az alkalmazás helyére nyergesvontatóval történhet.

Nem kellően megoldott a tábori kórházak fektető sátrinak fűtése sem. Télen nagy hidegben a rendszeresített fűtőberendezések (fa- és olajtüzelésű kályhák) nem képesek a szükséges hőmérsékletet fenntartani. A termokonténer várhatóan ezt a problémát is megoldaná. Az adatok ismeretében feltételezhető, hogy megfelelő fűtőtestek rákapcsolásával a sátrak hőmérséklete a kívánt szintre emelhető. Ugyancsak kedvező lehet a termokonténer alkalmazása akkor is, ha a tábori kórházakat épületek-

ben, vagy polgári kórházakban telepítik és azok gőzképző berendezései nem működnek. Emellett hasonló módon pótolhatók az ország területén elhelyezkedő vezetési pontok, továbbá laktanyák kieső hőközpontjai, de az is elképzelhető, hogy ezt a mobil energiaforrást nagy kapacitású személymentesítő állomások működtetése érdekében a polgári védelmi alakulatok sikerrel alkalmazhatják.

*

A termokonténer gyárilag komplett, készre szerelt és kipróbált állapotban kerül leszállításra. Belső berendezései a nemzetközileg szabványosított konténerbe vannak beépítve. Kívülről teljesen zárt. Szállításra kész állapotban a konténerekkel azonos módon mind vasúton, mind egyéb szállítóeszközön szállítható, a telepítés helyén minimális szerelést igényel. A helyszínen az alapozási adatoknak megfelelően kb. 300 mm magas betonlapot, vagy a konténer 4 saroköntvényéhez igazodó 4 db beton tartólábat kell készíteni. Szükség esetén az alapozás előregyártott betonoszlopok földbe helyezésével is megoldható. A termokonténerhez csatlakoztatni kell a gőz, a tápvíz, a nyersvíz, az elfolyó csapadékvíz, valamint a tüzelőanyag-ellátó vezetékeket, üzemeltetéséhez elektromos energia szükséges.

A termokonténer

— hossza	6055 mm
— szélessége	2435 mm
— magassága	2520 mm
— súlya a beépített kazánal együtt	16 to

A kazán

— max. állandó teljesítménye	2,5 to/h telített gőz
— kilépő gőz nyomása	5,8 att
— engedélyezett üzemi nyomás	6,0 att
— tüzelőanyaga	földgáz, ill. TH 5 20 típ. tüzelőolaj
— tüzelőolaj szükséges mennyisége	max. 200 kg/h
— földgáz szükséges mennyisége	max. 210 Nm ³ /h
— energiaigénye	10 kW
— tápfeszültsége	3x380/200 V

A termokonténer rövidtávú használata során a tüzelőolaj lefejtése hordóból kéziszivattyúval történik, gáztüzelés esetén pedig fogadóállomást kell létesíteni.

A kazán fekvő, hengeres elrendezésű, 3 füstgázhuzamú, hegesztett kivitelű, láng- és füstcsöves berendezés. A tüzelőberendezés a kazán elejére felszerelt előlap segítségével csatlakoztatható a külső Ø 750 mm-es, a kazán függőleges középvonalában elhelyezett lángcsőhöz. Ez a kazán első huzama. A lángcső a tűzkamrába torkollik, amelyet a második huzam csövei kötnek össze a kazán mellső fenekébe hegesztett füstgázfordító kamrával. A füstgázfordító kamrát és a hátsó feneket összekötő füstcsövek alkotják a harmadik huzamot.

A hátsó fenékhez csatlakozik a hegesztett kivitelű fűstszekrény. A kazánfenékek sarokhorgonyokkal, a füstgázfordító kamra mennyezetkenyelekkel, a tűzkamra hátsó és a kazán hátsó fenék támcsapokkal, megfelelően merevített kivitelben készül. A kazán a köpenyhez hegesztett 2 db alátámasztó zsámolyon terhelődik az alapra. A kazán főbb méretei:

— kazándob átmérője	1200 mm
— kazántest hossza	3700 mm
— kazán magassága a fűstszekrény csatlakozó pereméig	2050 mm
— lángcső külső átmérője	750 mm
— lángcső hossza	2936 mm
— kazán súlya víz nélkül	7000 kg
— kazán súlya vízzel feltöltve	12 000 kg

(1. sz. ábra „elvi kapcsolási séma”).

A tüzelőberendezés mindkét tüzelőanyagra hárompont-szabályozású automatikával, valamint a biztonságos üzemeltetéshez szükséges berendezésekkel el van látva. A kazán- és a tüzelőberendezés üzemelésének, a vízszintnek, illetve tápvíz mennyiségének automatikus szabályozását, valamint a berendezés üzembehelyezését és leszállítását hővezénylő kapcsolószekrény biztosítja, amely a kazán előtt a konténer oldalfalán nyert elhelyezést.

Hőálló falazás — a kazán szerkezeti kialakítása következtében — csak az égőszáj kiképzéséhez szükséges. A kazán és a hozzátartozó csővezetékrendszer olyan mértékben szigetelt, hogy a külső felület — a munkavédelmi előírásoknak megfelelően — a max. 50 °C értéket ne haladja meg.

Összegezésül megállapítható, hogy e technikai újdonság alkalmazásának lehetőségei, mint tartalék-hőközpont nem korlátozódik azokra a területekre, amelyeket néhány gondolatban felvázoltunk. Lényegében mindazon helyeken igénybe vehető, ahol gőzenergiára van szükség és a telepítés feltételei adottak. Célunk mindössze az volt, hogy az eszköz bemutatásával és igénybevételi lehetőségeire vonatkozó ajánlásokkal felkeltsük az érdeklődést a termokonténer iránt.

(Melléklet a folyóirat végén található.)

Konténeres szállítás gépi eszközei és irányítási kérdések

Skoda László mk. polgári alkalmazott

A konténeres szállítás lényege olyan rakományképző-eszköz, mely lehetővé teszi az áru egyszerű, biztonságos és gyors rakodását, függetlenül az igénybe vett szállítási eszköztől.

Ez az eszköz a szállítótartály, vagy más néven a konténer. Alkalmazásának gyors térhódítását, előnyeit a hagyományos szállítási móddal szemben megmagyarázzák:

- csökken az árusérülés és dézsmálás veszélye;
- kapcsolatos anyagmozgatási munkák munkaerő-szükségletének nagyfokú leredukálódása;
- alkalmazott gépek és eszközök tipizálásának lehetősége, ebből következőleg a karbantartási munkák gazdaságosabbá tétele;
- anyagmozgatási idők jelentékeny csökkenése;
- különböző közlekedési ágazatok összekapcsolása;
- csökkenő balesetveszély;
- csomagolóanyag-költségek 20—70%-os,
- csomagolási költség 40—70%-os,
- fuvar költség 20—40%-os relatív csökkenése.

Hazánk gazdasági, földrajzi adottságai a vasúti, illetve a közúti szállítás összehasonlíthatatlanul szélesebb körű alkalmazását eredményezték a légi vagy vízi közlekedés rovására. Természetes tehát, hogy a konténerek felhasználásának a lehetőségei a jelenlegi viszonyok között a két hagyományos közlekedési ágban a legjobbak, a legkézenfekvőbbek.

Melyek azok az eszközök, szervezési és irányítási módok, melyek a konténerizáció eredményes elterjedését biztosíthatják.

A vasúti szállítás eszközei lehetnek:

1. Zárt vonatba sorolt, csoportosan kezelt kocsik.
2. Speciálisan szerelvényezett póre kocsik.

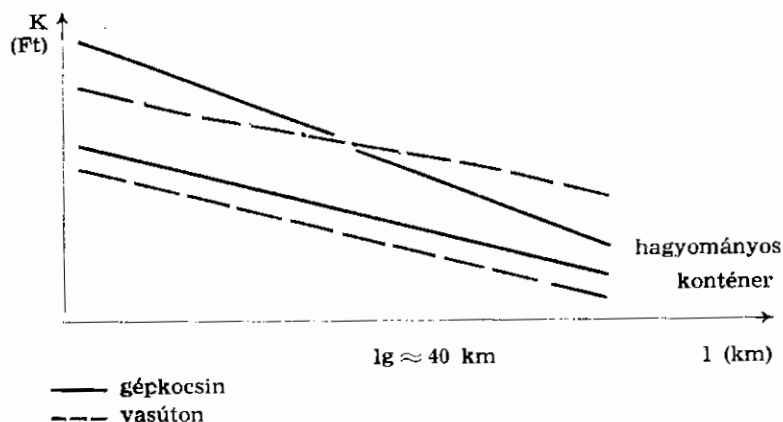
A szállítmány biztonságát szolgálják a kocsikra szerelt lökescsillapító készülékek. Ezeknek a készülékeknek alkalmazását az teszi szükségessé, hogy a konténereket „2g”-nél nagyobb gyorsulás nem érheti.

A vasúti konténerizáció — így az MN szállítmányoké is — kívánt hatása legjobban a zárt, gyors szállításra alkalmas konténer-vonatok alkalmazásával érhető el. A szétszórt egyedi, eldarabolt konténerszállítás — mint pl. egyedi konténerkocsi hagyományos kocsikkal egy szerelvénybe való besorolása — helytelen! Igaz, hogy gazdaságosabb, mint a hagyományos szállítási mód, de az elérhető eredmények töredékét produkálja. Gazdaságossági számítások szerint 160 km-nél távolabbi szállításnál a legoptimálisabb szállítási eszköz a konténer-irányvonat.

Tételezzük fel, hogy a szállítási iránycélok mindkét ágazattal elérhetők, ekkor azt az ágazatot alkalmazzák, amelyik a feladatot kevesebb ráfordítással oldja meg.

A helyes döntéshez ismerni kell az adott vonalhálózat esetében természetesen a feladási és rendeltetési pontot, illetve pontokat ezenkívül a vonalak szállítási kapacitását és a szállítási költségeket, közel homogén szállítandó termékekre lebontva. A kivitelezésben könnyű megoldást biztosít a lineáris, illetve nem-lineáris programozás.

Az ábra az adott mennyiségű árunál a szállítási költségek (K) alakulását mutatja a szállítási távolság (l) függvényében.

Gyakori szállítási séma az úgynevezett vertikális közlekedési munkamegosztás. Ebben az esetben a közlekedési ágak sorbakapcsolását alkalmazzák. Ilyen pl., ha a kiindulási (irányvonat konténer terminálja) csomóponttra több feladóhelyről gépkocsival szállítják a konténert, a konténer irányvonat a rendeltetési elosztópontba szállítja a terméket, majd innen — nem nagy körzetben — a konténereket gépkocsin szétfuvarozzák.

Némely esetben azonban a meglévő eszközpark, illetve adott kapacitású és tulajdonságú pálya hiánya, pillanatnyi alkalmazhatatlansága már determinálja a szállítási módot, gyakorta az elméletileg kedvezőtlen eszközt. Az irányvonatok szállítási centrumainak megválasztását politikai, gazdasági, katonai stb. szempontok mellett a beruházási ráfordítások is befolyásolják.

A centrumok lehetséges elhelyezése:

1. A feladó-, illetve fogadóhelyek (adott pontok) halmazában.

Ekkor:

$$\text{opt } \vec{Z}_1 = \{ \vec{Z}_1 : \Sigma_j \beta_j^i C_{ij} (\vec{Z}_1) \rightarrow \min! \}$$

2. Ha a centrumot az S_1 pontthalmazt körülhatároló konvex sokszögvonalon belüli területen az egyenesvonalú szállítási teljesítmény minimalizálásával keressük.

Ekkor a keresett szélső érték:

$$\text{opt } \vec{Z}_1 = \{ \vec{Z}_1 : \Sigma_j \beta_j^i t_{ij}(\vec{Z}_1) \rightarrow \min! \}$$

ahol:

\vec{Z}_1 — az „i” jelű centrum helyét meghatározó vektor;

S_1 — az „i” centrum teljes körzete;

β_j — kereslet (v. kínálat);

C_{ij} — az (i, j) relációban elvégzett művelettel fajlagos jellemzője;

$t_{ij}(\vec{Z}_1)$ — a \vec{Z}_1 helyvektortól függő egyenesvonalú távolság az i, j relációban.

A konténer-centrumpályaudvaroknak új, módosult feltételeknek kell megfelelnie. Biztosítani kell a 120 tengelyig terjedő hosszúságú irányvonatok fogadását konténer-részlegnél. Fontos a megfelelő nagyságú konténer rak- és tárolófelület. Szükséges, hogy az átrakóhelyen legalább két nyomtávú pálya legyen, megfelelő úthálózattal kapcsolódva. Rendelkeznie kell a konténerek gyors és biztonságos le-, fel- és átrakását biztosító anyagmozgató berendezésekkel.

A hazánkban alkalmazható konténer-rakodó eszközök közül nagy forgalmú helyeken alkalmazzák a darukat. Működhetnek normál horoggal, illetve speciális konténerfogó berendezésekkel. Mobilabb változat az autódaru kis tengelynyomással, nagy variálhatósággal. Amennyiben a rakodáshoz nagy kiszolgáló terület tartozik s cél a gyors rakodás, alkalmazzák az emelővillás targoncákat.

Az előbbi berendezéseknél speciáltabb gépek a gumikerekes konténer rakodók. Készülnek egy vagy több nyomtávós kivitelben. Elterjedt típus a hét méter nyomtávú berendezés, mely üzemszerűen egy vasúti vágányt fog közre, míg a közúti jármű a rakodó mellé áll. Rakodási ideje átlagosan 2 perc. Ismert ennek tisztán vasúti rakodásra használt módosulata. Ebben az esetben két vágányt fog közre. Terepen való rakodásnál használják a gépkocsira szerelt átrakó berendezéseket. Ezek viszonylag kis teljesítményűek, nagy előnyük, hogy nincsenek pályához kötve, így széles körben alkalmazhatók. Alárendeltebb helyeken alkalmazzák az oszlopos emelőt. Kizárólagosan vertikális mozgást biztosít. Olcsó. A berendezések kiválasztásánál paraméterként használható az ár, helyigény, rakodási idő, egy rakodásra jutó közvetlen költség.

Természetesen a konténeresített szállítás megkívánja a hagyományos szállítási módnál alkalmazott irányítási-szervezési apparátus működésének revidiálását.

Mivel a vasúti konténeres szállítás fejlesztésének fő terhé a MÁV viseli, illetve az MN szállítások operatív lebonyolítását részben a MÁV végzi, az MN vasúti szállításának irányító-szervező apparátusa szinkronban alkalmazkodik a MÁV irányítási működéséhez. Ezen a területen önálló profil kifejlesztése a konténerizáció széles elterjedése után időszerű.

Nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani az MN közúti-konténer szállítási irányító-szervező részlegének. A konténeres szállításnál a szállító munkagép és rakományképző eszköz kapcsolatának időtartama leszűkül, illetve ideiglenes lesz. Következésképpen az eddigi jármű centrikus irányítást fel kell váltani egy „jármű-konténer” bicentrikus irányítási szemléletnek. Az irányítás másik lényeges változása (s ez nemcsak konténeres szállításnál fontos), hogy a forgalmi irányítás mellett figyelemmel kell kísérni a járművekkel kapcsolatos előkészítési, illetve befejezési munkák alakulását is.

Ennek szükségességét a Rosztov kerület Autóközlekedési Vállalatának példája is igazolja. Az ott végzett vizsgálatok eredményéből kitűnik, hogy a járműveknek a szállításhoz való előkészítésével és a munka utáni, garázsban való fogadásával kapcsolatos költségek az üzemi költségeknek több mint 10⁰/₀-át tették ki. Az előkészítő és befejező munkák évi összegét az alábbi módon számolták ki:

$$S_t = S_{eo} + t_e r + \frac{2 \cdot 10}{v_t} (r + S_A + S_v \cdot v_t) AN_e \quad (\text{ezer rubel})$$

Ahol:

S_{eo} = gépkocsi napi karbantartásának költsége;

t_e = gépkocsi üzemanyag-feltöltésére, menetlevél átvételére, illetve leadására szükséges idő;

r = gépkocsivezető órabére;

10 = jármű garázsfutása;

v_t = átlagos menetsebesség;

S_A = állandó költsége;

S_v = variábilis költségek;

AN_e = gépkocsi napok évi száma.

Mivel az itt szereplő tagok jelentékeny változását a telephelyi irányításban észlelni, illetve átfogóan értékelni nagyon nehéz, célszerű a karbantartási munkák irányításának, ütemezésének irányítását központi-lag, illetve nagyobb területi egységként a KSZFI által irányított módon elvégezni. Szükséges, hogy az MN közúti szállítás irányítási-szervezési apparátusa kapcsolódjon a már meglevő, de eddig vasúti szállításra orientált KSZFI tevékenységéhez.

Az eszközállomány területi decentralizálása és a szállítások nagy volumene megköveteli a közúti irányítás-szervezés hierarchikus felépítését. A hierarchia alsó alkotórészei a telep, bázis irányító-szervező részlege. Ezek működését koordinálhatja, ellenőrizheti szabályozhatja a KSZFI. Míg a hierarchia felső csúcsaként a KSZFI az egész ország területén irányítaná, illetve ellenőrizné a szállítások lebonyolítását.

A szállítandó tárgyak, eszközök valamely tulajdonsága alapján kategóriákba besorolása egyértelműen determinálná, hogy milyen szintű „jármű-konténer” irányítás lenne szükséges. Hasonló módon megosztás lehetséges a KSZFI és a telephelyi bázisok között a karbantartás, garázsírozás tekintetében.

Külön ki kell hangsúlyozni az információs rendszer hatékony működésének szükségességét, mert csak így lehet a „jármű-konténer”, illetve „forgalom-karbantartás” irányítási-szervezési apparátus rendeltetésszerű működését biztosítani.

Kiváló és gyenge előmenetelű főiskolai hallgatókkal való foglalkozás és nevelés

Keresztesi Gábor alezredes

Főiskolánkon mindenkor napirendi kérdés a kiváló és gyenge előmenetelű hallgatókkal való megkülönböztetett foglalkozás, melyben minden tanárnak és nevelőnek megvan a maga feladata. E feladatokat a nevelők csak közös erőfeszítéssel, szervezeten oldhatják meg.

A többéves gyakorlati tevékenység során kialakultak azok az általánosan alkalmazott módszerek, amelyek az említett hallgatók kiemelt nevelésének irányába hatnak. Sajnos e módszerek intézményes és tudományos összegezésére, megvitatására, elemzésére még nem került sor. Ez is indokolja, hogy a szerzett tapasztalatokat ezúton továbbadva hozzájáruljak a főiskolai hallgatók eredményesebb neveléséhez.

Az előjárók által kiadott utasítások, főiskola-parancsnoki intézkedések külön kiemelik a kiváló és gyenge előmenetelű hallgatókkal való „megkülönböztetett” foglalkozást. A kiválóknál annak érdekében, hogy adott képességeiket jobban kibontakoztassuk és már a főiskolán megteremtjük az ilyen hallgatók átlagosnál magasabb szintű parancsnoki-vezetői képzésének feltételeit. A gyenge hallgatók vonatkozásában azzal az elvárással, hogy a nevelők közvetlen segítségével a hallgatók szorgalmukkal igyekezzenek az adottságaiknak megfelelő képességet elérni. Ugyanis igaz az a nevelői gyakorlati felismerés, hogy a nagyobb önbi-zalommal rendelkező gyengébb képességű hallgatók szorgalmas, következetes munkával, jobb tanulmányi eredmények elérésével kevesebb csalódással, rövidebb idő alatt illeszkednek be a gyakorlati életbe.

A tapasztalatok ismertetése előtt fontos tisztázni azt, hogy kiket sorolhatunk a kiváló, illetve a gyenge képeségű hallgatók sorába.

A főiskolákra felvételt nyert hallgatók nagyon heterogén összetételűek. Nevelésük megkezdéséhez, egyéni képességeik megismeréséhez a felvételi vizsga-eredmények adnak alapot és nyújtanak kezdeti segítséget. Az egyéni képességek tényleges értékét azonban megnyugtatóan csak alapos személyi megismerés után lehet megállapítani, mely a nevelőktől, osztályfőnököktől következetes megfigyeléseket, aprólékos elemző munkát követel.

A többéves tapasztalat és megfigyelés alapján elfogadott az az értékelés, hogy a kiválóak kategóriájába sorolhatók azok a hallgatók, akik átlagosnál jobb képességűek, vagyis általános műveltségükkel, rátermettségükkel, határozottságukkal, szervező és irányító képességükkel, gyors felfogásukkal, szorgalmukkal és kitartásukkal az átlag fölé emelkednek.

Kiválónak nem minősíthető az olyan hallgató, aki csak egy-két említett jellemzővel rendelkezik, például jó szervező, gyors felfogó képességű stb. Természetesen az sem, aki esetleg egy-egy területen rendelkezik az átlagosnál nagyobb adottságokkal, például kiválóan rajzol, sportol stb.

Az elmúlt évtized alatt nem sok olyan hallgatóval találkoztam, akire a fenti meghatározás teljes egészében ráillett volna. Mégis az a véleményem, hogy több az olyan főiskolás, akikre éppen tulajdonságaik, szorgalmuk, akaratuk, valamint az egyes területeken jelentkező átlagosnál magasabb képzettségük miatt megkülönböztetett figyelmet kell fordítani. Ezen hallgatókat — amellet, hogy sokoldalúan továbbfejlesztjük képességeiket — közös nevelő munkánk segítésére is jól felhasználhatjuk.

Nem lehet egyszerűen meghatározni azt sem, hogy kit nevezhetünk gyenge képességű hallgatónak. Minden bizonnyal azonban ide sorolhatjuk azokat, akiknek általános műveltsége, tájékozottsága alacsony szinten van, nehéz felfogásúak, gondolkodásúak, gyenge az előadó képességük, nehezen tanulnak és gyakorlati készségük is alacsony szinten mozog. Szerencsére ma már mind kevesebb azoknak a száma, akikre e meghatározások teljes mértékben ráillenek.

Mégis jónéhány olyan hallgatóval találkozunk, akiket úgy kell kezelni, mint „gyenge” hallgatókat. Több hallgató képességénél alacsonyabb szinten bizonyít. Egyes hallgatókból hiányzik a szorgalom, a saját magukkal szembeni követelménytámasztás, akadnak gátlások vagy túlzott kényelemszeretők. Mindezeket főiskolánkon a gyengébb hallgatók kategóriájába sorolhatjuk, ezért mindezekkel megkülönböztetetten kell foglalkozni.

A kiváló hallgatóknál alkalmazott általános módszerek

A tapasztalatok során szaktanszékünkön — de más tanszékeken is — kialakultak a gyakorlati nevelőmunka során bevált általános nevelési módszerek, melyek sajnos még nem váltak közkinccsé. Jó lenne ezek ismertetéséről, további fejlesztéséről széles körű tanári-nevelői vitákat folytatni és a jó tapasztalatokat kicserélni, majd általánosítani. Bizonyos, hogy mindezek előbbre vinnék a napirenden levő igen fontos nevelési feladatok megvalósítását.

A kiváló hallgatókkal való foglalkozásnál leggyakrabban alkalmazott módszer az alparancsnoki (szakaszparancsnok-helyettesi, rajparancsnoki) beosztásba történő kinevezés. E beosztásokban a hallgatóknak igen nagy lehetőségük nyílik arra, hogy parancsnoki képességük fejlődjön, megtanulják a szervező, irányító, ellenőrző munkát és a követelménytámasztást. Az alparancsnoki beosztás betöltésével fejlődik a kiváló képességű hallgatók határozottsága, katonás magatartása és kialakul bennük az emberekkel való foglalkozás, törődés helyes iránya.

Másik módszer választás, illetve kijelölés útján társadalmi funkciók betöltésével való megbízásuk. A kiváló hallgatók miután az általános és

középiskolákban végeztek társadalmi munkát, és abban némi jártasságot már szereztek, a főiskolán is alkalmasak a különböző társadalmi funkciók betöltésére. Általában mint szakasz vagy század KISZ-titkárok, vezetőségi tagok, kijelölt — tanulmányi, sajtó, kultúr, sport stb. — reszort-felelősök a tapasztalatok szerint igen aktívan tevékenykednek. Ezáltal a KISZ- és a társadalmi munka szervezésében rutint szereznek és megfelelő módszereket tanulnak, melyeket eredményesen alkalmazhatnak a katonai feladatok ellátásában is.

Lehetőség van a kiváló hallgatók pártfunkciókba állítására is. A tapasztalatok szerint a kiválók elsőként kérik a pártba való felvételüket. Pártfeladatokkal való megbízatásukkal szakasz viszonylatokban módot adunk arra, hogy szervezői-vezetői gyakorlati jártasságot szerezzenek és ezen keresztül tovább fejlődjenek. Megválaszthatók pártcsoport vezetőkké, beválaszthatók a pártvezetőségbe, megbízatást kaphatnak agitációs, propagandamunka végzésére stb. Ezen a téren még ma is van lemaradásunk, mert kevés az e területen foglalkoztatott hallgató és ezek sincsenek kellően bevonva az intenzív pártmunkába, legalábbis kevesen kapnak konkrét megbízatást. Az alapszervezeteknek tovább kellene kutatni azokat a területeket, ahol komoly megbízatásokat tudnának adni, ami a hallgatók egyéni fejlődésén túl az alapszervezet munkáját is nagymértékben elősegítené. A magam részéről hiányolom a régebbi évekre jellemző bátor kezdeményezéseket, amelyek során fiatal kádereket állítottak funkcióba, akik többségükben jól megállták helyüket és később érett vezetőkké fejlődtek.

Gyakori a kiváló hallgatók bevonása az oktató-nevelő munkába, ami foglalkozások — tantermi és terepfoglalkozások —, gyakorlatok előkészítésében, esetenkénti levezetésében, megtartásában realizálódik. A szakasznál a kiváló hallgatók kezdik az oktató módszertani foglalkozásokat. Az alsóbb évfolyamnál elméleti és gyakorlati órákat tartanak, melyek módot adnak arra, hogy az oktatás területén megfelelő jártasságot szerezzenek. Jelentős munkákat tudnak végezni a gyengébb hallgatók tanulásának segítésében. Közreműködnek a jegyzeteik pontosításában, segítenek a vizsgákra való felkészülésükben.

Ezeket a leggyakoribb feladatokat még tovább lehet bővíteni:

- az oktatáshoz és neveléshez kapcsolódó évfolyam-dolgozatok, vagy kisebb tanulmányok kidolgoztatásával;
- a végrehajtott csapatgyakorlatok értékelésének elkészíttetésével;
- egyéni és kollektív nevelési részfeladatok segítésébe való bevonásukkal;
- további politikai tájékoztatók, vagy más irányú — szakmai — előadások megtartásával;
- tudományos vagy oktatási anyagok részkérdéseinek kidolgozásával;
- csapatgyakorlaton külön feladatok meghatározásával (foglalkozások megtartása, politikai, KISZ-, társadalmi munka, esetleg önálló tevékenység végrehajtása);
- államvizsga-kérdések feldolgozásával, a gyenge hallgatók vizsgákra való felkészítésével;

— figyelmük katonapolitikai, gazdasági, szakmai kérdések felé való irányításával, ezekhez kapcsolódó kérdések kidolgozásával. Szakkönyvekről, cikkekről, szépirodalmi könyvekről tájékoztatók megtartásával; filmek, színházi előadások ismertetésével stb.

Úgy vélem a felsoroltak lennének azok a feladatok, amelyekkel célszerű a kiváló hallgatókat megbízni, foglalkoztatni a kívánt szint minél gyorsabb elérése, fejlődésük célirányosabb biztosítása végett.

Gyenge előmenetelű hallgatóknál alkalmazott módszerek

Nehezebb dolog széleskörűen meghatározni a gyenge előmenetelű hallgatókkal való foglalkozás módozatait. A kiválóaknál gyakran azonos vagy hasonló módszereket alkalmazhatunk. A gyengébb hallgatóknál megkülönböztetetten kell a nevelési módszereket megválasztani. Másképpen kell foglalkozni egy gyenge felkészültségű hallgatóval, mint azzal, akinek az általános műveltsége alacsony. Más feladatot kell adni a kényelemszeretőnek, és mást a nehezebb felfogású hallgatónak. Mindezek determinálják, hogy a differenciált nevelő hatást a gyenge képességű hallgatóknál személyre szólóan kell kialakítani és alkalmazni.

Találkozunk túlzott kényelemszerető, a közösségbe vagy a katonai rendbe nehezen beilleszkedő olyan hallgatókkal, akiknél a tanulmányi és munkateljesítmény alacsony szintjét az említett tulajdonságok okozzák. A céltudatos nevelést elsősorban ezeknél a hallgatóknál kell megkezdeni. A leghatékonyabb módszer a határozott, konkrét követelménytámasztás. Ugyanis ezek a hallgatók felkészültségüknél fogva képesek megérteni azt, hogy a tényleges cél a főiskola elvégzése, amit csak következetes tanulás, a meghatározott feladatok jó elvégzésével lehet elérni. Abban az esetben, ha egyik-másik hallgató más számítással él, úgy a határozott követelménytámasztás eredményeként az ilyen hamarabb fog „vallani” és ezzel tényleges célját is elárulja. Tehát célirányos nevelésünk egyik döntő tényezője és későbbi következetes nevelésünk alapja az úgynevezett „ál-gyenge” hallgatók gyors leválasztása és részükre konkrét feladatok meghatározása. Emellett a velük való következetes foglalkozás mindaddig szükséges, amíg meggyőződéssel meg nem értették azt, hogy csak a megszabott út a helyes és azon kell járniuk.

A fokozatosság elvének betartása mellett meg kell határozni részükre az elérendő tanulmányi átlag szintet. A továbbiakban pedig az egyéniségüknek, érdeklődési körüknek megfelelő feladatokat kell adni úgy, hogy azok végrehajtása „sikerélmény” érzését váltsa ki bennük. Mindezek lelkesítőleg hatnak és kimozdítja őket túlzott kényelemszeretetükből.

Érdemes foglalkozni az ilyen hallgatókkal, mert a tapasztalatok szerint előbb-utóbb felzárkóznak „jó” színvonalra és a későbbiekben hasznos tagjai lesznek a kollektívának.

A legváltozatosabb módszereket a ténylegesen gyenge képességű hallgatóknál kell alkalmazni, akiknél fel kell mérni a személyiségi jegyek szintjét, emberi tulajdonságaikat, érdeklődési köreiket, fogyatékosságait.

Mindezek ismeretében a velük való foglalkozás módszereit és számukra a feladatokat egyénileg kell meghatározni.

Gyakran találkozunk „gyenge” általános felkészültségű, önálló tanulásban járatlan, nehéz felfogású hallgatókkal, olyanokkal is, akiknél mind-ezek még párosulnak a bátortalansággal, önbizalom hiányával, kényelemszeretettel, esetleg agresszivitással. Ezek a tényezők már önmagukban is nehézzé teszik nevelésüket. Ilyeneknél a nevelő legfontosabb teendője a bátorítás, az önbizalomra való biztatás, mert enélkül nem lehet eredményt elérni. A bátorítást segítőkész hanggal, türelmes magatartással, majd rendszeres foglalkoztatással, a tanulás területén nyújtandó konkrét segítséggel érhetjük el. Instruálásukat az osztályfőnök, a szaktanár, vagy egy kijelölt kiváló hallgató végezheti el. A segítség napról napra addig tart, míg az érintett eléri, hogy már egyedül is képes a tananyag feldolgozására, megértésére és visszaadására.

Előfordulhat, hogy ez a megkülönböztetett segítség mind a négy évre kiterjed, mert a magasabb szintű kiképzés tanulmányi követelménye ezt a teljes oktatási időre megköveteli.

Persze mindez nem egyszerű feladat. Nagyon nehéz a gyenge képes-ségű hallgatók mozdulatlanságát megszüntetni. Gyakran nem ismerik el gyengébb képességüket és azt, hogy segítségre szorulnak. Megmagyaráz-zák maguknak, hogy segítség nélkül is képesek a feladatok végrehajtá-sára. A nevelő sokszor ütközik ellenállásba és az is előfordul, hogy csak erős „noszogatással” vagy utasítással lehet az ilyen hallgatót kimozdítani az egy helyben „topogás”-ból. Mindezekhez következetességre, nagy türe-lemre van szükség.

Gyakran tapasztalható, hogy egyes nevelők igyekeznek az ilyen hall-gatókon „leszerelés”-sel túladni.

Az előző években a szakaszaimnál — de a jelenlegiekben is — volt és van néhány olyan hallgató, akik erősen érintették a „gyenge” szintet. A végzett tiszteknél az élet már bizonyította is, hogy érdemes volt a gyengébbekkel intenzívebben foglalkozni, mert a csapatoknál valameny-nyien megállták helyüket és becsületesen dolgoznak. Előljáróik megelé-gedéssel fogadják munkájukat és közülük már többen magasabb beosz-tásba kerültek.

A jelenlegieknél is bízom abban, hogy hasonló helyzet alakul ki. Iga-zolja ezt az, hogy — bár tanulmányi átlagaik elég alacsony szinten van-nak — az elmúlt három év alatt nem buktak meg és a követelmények-nek — ha minimálisan is — de eleget tettek.

A velük való foglalkozás módszerének lényege az, hogy ne érezzék a direkt módszert, a túlzott „mankózást”. Inkább a feladatok megszabá-sával neveljük őket önálló munkára. A tananyag elolvasását, jegyzetelé-sét végezzék önmaguk, ezt kövesse a megbeszélés, a jegyzetkiegészítés, korrigálás, majd az önálló tanulás, és végül a gyakorlás. E folyamat az önbizalom kialakításához, az önállóság fejlesztéséhez nélkülözhetetlen.

A gyenge képes-ségű hallgatóknál fektessünk nagy súlyt a jegyzete-lésre. Erre tanítsuk meg őket, mert ezzel elősegítjük az anyag megérté-sét, rögzítését, megtanulását. Javul az íráskészségük, fejlődik értelmük, rendszeretük, kulturáltságuk. Ezt a munkát is végezzük módszeresen és, ha sikerül eredményt elérni, már nagy lépést tettünk további neve-lésük érdekében.

Másik lényeges dolog a napi rendszeres tanulás megkövetelése, lehetőleg azonos időben, de nem egyforma terjedelemben. Ezt sem szabad túlzásba vinni, mert az ilyen hallgatóknak még inkább szükségük van pihenésre, kikapcsolódásra, hiszen több időt töltenek az anyag megtanulásával, feldolgozásával, mint a jó képességű hallgatók. Gyakran nincs már kitartásuk, de kedvük sem tanulni akkor, amikor látják, hogy a többiek már mással foglalkoznak. Ezt megértetni és főleg elérni, nem könnyű feladat. Mivel az osztályfőnök vagy a tanár az egyéni tanulásnál már nincs jelen, így az instruálást mindenkor a segítségre kijelölt kiváló hallgatóknak, KISZ-titkároknak, alparancsnokoknak kell elvégezni.

De nem szabad a gyenge képességű hallgatók figyelmét csak a tanulásra koncentrálni. A szabadidő kulturáltabb kihasználására is nevelni kell őket. A kiegyensúlyozott életritmusra való nevelésben kapjanak helyet a testmozgás és az aktív pihenés más tényezői is. Ezen a területen elsősorban a szakasz KISZ-csoportja tud eredményes munkát végezni. A KISZ-csoport feladata megszervezni a sport és a kulturális nevelő tevékenységek változatos formáit.

Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a közösségbe nehezen beilleszkedő hallgatókra. Ennek okai lehetnek:

1. Családi körülményekből eredő problémák, mint:

— „csonka” családból származó árvaság, félárvaság, szülők nélküli nevelkedés, elvált szülöktől származás;

— nagy, vagy kis családból származás;

— „egyke”-ség.

2. A családon belüli nevelésből adódó problémák, mint:

— túlzott szeretetben, elkényeztetett körülmények között nevelkedés;

— embertelen, durva körülmények között nevelkedés;

— elhanyagolt nevelés.

Az említett körülmények sokszor önfejű, makacs, fegyelmet és közösséget nehezen tűrő, kisebbségi érzéssel rendelkező, félénk, szótlan, bátoratlan, vagy gátlásos magatartást eredményezhetnek.

A csonka családból származó gyerekekre általában érzékenység, belső motivációk, lehangoltság, befelé fordulás, zárkózottság, a problémák elhallgatása, azok önálló megoldására való törekvés a jellemző. Az ilyenek gyakran anyagi problémákkal is küszködnek, mert nem kapnak főiskolán kívüli támogatást. Sokszor nincs hova menniük, szabad idejüket, kime-nőjüket is a főiskola területén töltik, ezáltal gyakran egyoldalúvá válnak.

Ezeket nem szabad magukra hagyni és a velük való törődést tervszerűvé kell tenni. Ezért az osztályfőnökök napi és időszakos munkájuk megtervezésénél erre különös gondot fordítsanak. Szervezzenek az ilyen hallgatók részére gyakoribb beszélgetéseket, hogy felszínre kerüljenek problémáik. Figyelemmel kell kísérni anyagi helyzetüket, családi problémáikat, a szülők közötti esetleges nézeteltéréseket stb., mivel ezek mind-mind kihatnak hangulatukra, cselekedeteikre. Szükség esetén kezdeményezni kell anyagi támogatásuk, segélyben részesítésük és szabadság alatti programjuk megszervezését is. Ilyen esetekben a KISZ-szervezeten kívül már a pártalapszervezeteknek, a tanszékvezetésnek, esetenként még a főiskola parancsnokságának is adódnak feladataik.

Hasonló a helyzet a nagy családból származó, az embertelen vagy durva körülmények között nevelkedett hallgatóknál is.

A túlzottan elkényeztetett körülmények között nevelkedett hallgatók gyakran önteltek, magabiztosak, kényelemkeresők, esetenként önzők, önmaguknak élők. Nehezen vállalják a közösségi életet, kollektív tevékenységeket. Az anyagi gondtalanságuk tespedtséghez, esetenként érzéketlenséghez, közömbösséghez is vezethet. Nem igyekeznek kivenni részüket a közösségi munkából, gyakran a tanulást, önképzést is elhanyagolják. Nem törekednek magasabb tanulmányi átlagok elérésére, mert a tanulmányi pótlék helyett megkapják a szülők anyagi támogatását. Az ilyen hallgatók nevelése lassabban megy, magatartásuk megváltoztatására több időre van szükség és nem lehet őket csak parancsszóval irányítani. Jelentős részük ezeknek is megértő, segítik a nevelők tevékenységét, a rendszeres kollektív élet különös hatással van rájuk. Szélsőséges esetekben segíti nevelésüket a szülők anyagi támogatásának megszüntetése, vagy csökkentése, ezekkel együtt a kollektív munkába való aktív bevonásuk megértetése, megszerettetése, és természetesen az általuk végzett munka elismerése, megbecsülése is. Ezen keresztül érzik, hogy hasznos tagjaivá válnak a közösségnek. A bennük levő nagyképűséget, önteltséget és hasonló rossz tulajdonságokat elsősorban a szakasz kollektíva, a közvetlen barátok és főleg a nevelők, tanárok összehangolt nevelő munkája változtathatja meg.

Az önfejű, makacs, a fegyelmet és közösséget nehezen tűrő hallgatókat el kell választani egymástól és meg kell vizsgálni cselekvésük és magatartásuk okait. Nevelésüknél minden esetben a meggyőzés eszközeivel igyekezzünk magatartásukat helyes irányba terelni. Ha ez a módszer nem vezet eredményre, úgy a szabályzatok előírásait alkalmazzuk és kényszerítsük őket fegyelmezett magatartásra, viselkedésre és cselekvésekre. A kényszerítésnél a fokozatosság elvét tartjuk be és olyan nevelési módszereket válasszunk, amelyek eredményhez vezetnek, tehát mindig nevelő hatásúak.

A kisebbségi érzéssel rendelkező, félénk, szótlan, bátortalan, vagy gátlásos hallgatókkal szemben alkalmazott nevelési módszerek megválasztása a legnehezebb. Ezeknek a hallgatóknak alapvető tulajdonságait a főiskolai nevelés során megváltoztatni nemigen — vagy csak nagyon nehezen — lehet. Ezért ezekre olyan nevelő hatást kell gyakorolni, amely aktivizálja őket. Nevelésükre egységes módszerek nincsenek. Pszichéjük olyan mint az óra, kényes szerkezetű, ezért vigyáznunk kell, nehogy a segítséssel ellenkező hatást érzünk el. Egyeseknél a gyengébb, másoknál a határozott hang vezet eredményre. Ehhez az egyének belső lelkületét, érzéseit, gondolatait kell megismerni és csak ezután lehet a nevelést megkezdeni. Nem szabad gyors eredmények elérésére törekedni. Van idő arra, hogy hosszabb távra határozzuk meg a nevelési célt, és folyamatosan, esetleg a teljes tanulmányi idő négy éve alatt érzük el az eredményt. Az említett tulajdonságok sokszor összetetten jelentkeznek, legyen tehát az alkalmazott módszer is összetett. A kisebbségi érzéssel rendelkező hallgatók egyben félénkek, szótlanok, visszahúzódók, hiányzik náluk az aktivitás, kezdeményezés, mindezeket a velük született adottságok, tulajdonságok is okozhatják.

Nevelésük során törekedjünk önbizalmuk növelésére, melynek érdekében:

- lélektanilag közelítsük meg őket;
- bátorításukkal bizonyítsuk, hogy hasznos tagjai a kollektívának;
- az első időszakban kisebb feladatokat adjunk részükre, majd fokozatosan növeljük a követelményeket;
- kisebb eredmények elérésénél dicsérjük meg őket;
- fokozatosan erősítsük pozitív tulajdonságaikat, növeljük gyakorlati készségüket;
- külön foglalkozunk alaki, testi és kulturális nevelésükkel;
- önnevelésre serkentjük őket, hogy saját maguk is igyekezzenek hibáikat leküzdeni, felszámolni;
- a szükséges mértékben orvos és pszichológus bevonásával alakítsuk ki nevelésük helyes módszereit.

Végso soron sikeres nevelésük végtelen türelmet, megértést, önzetlen segítséget és együttérzést igényel.

Az alkalmazott módszerek összegezése

Az oktatás területén eltöltött idő alatt szerzett tapasztalatok összegezésénél abból indulok ki, hogy az osztályfőnöknek — a főiskolai négy év alatt — meg kell oldani a rábízott hallgatók sokoldalú nevelését, ezen belül különös figyelmet kell fordítani a kiváló és gyenge képességű hallgatókkal való sajátos foglalkozásokra.

A nevelés — melynek első fázisa a „megismerés” — a hallgatók felvételével kezdődik. A felvételi anyag tanulmányozása lehetőséget nyújt az előző tevékenységek, tanulmányi munka, érdeklődési kör, egyéb tulajdonságok, valamint a szülői ház körülményeinek okmányi megismerésére. A felvétel után kezdődik a személyes megismerkedés. Folyamatosan figyelemmel kísérjük egyéni magatartásukat, képességeik, akaratuk alakulását.

Az így szerzett ismeretek határozzák meg a későbbi egyéni nevelési feladatokat és módszereket. Már kezdetben fel kell figyelni azokra a hallgatókra, akik később a kiváló szint elérésére alkalmasak lesznek. Alaposan ismerjük meg a gyenge képességű hallgatókat. A főiskolai kiképzés megkezdése után — az addig szerzett tapasztalatok alapján — azonnal kezdjük meg a kiválóak felé a követelménytámasztást. A legtöbb esetben akkor követünk el súlyos mulasztást, amikor ezeket magukra hagyjuk és csak később figyelünk fel rájuk. Akkor, amikor már előző eredményeik nem teszik lehetővé, hogy a kiváló hallgatói szint követelményeinek megfeleljenek. Jó módszer a hallgatókkal elkészíttetni saját munkájuk értékelését. Határozzák meg maguk célkitűzéseiket, ezek érdekében végzett tevékenységüket pedig önkritikusan értékeljék. Mint osztályfőnök, legtöbbször ezekből az önértékelésekből indultam ki. Ezeket elfogadtam, kiegészítettem, bíráltam. A kiegészítéseknél határoztam meg a különmunkákat. A kidolgozásra adott témákat személyenként részletesen megbeszéltem. Hasonló módszert alkalmaztam a gyengébb felkészültségű hallgatókkal is. Ezek részére is adtam feladatokat, majd munkájukat beindí-

tottam, megmutatva az utat, amelyen haladniuk kell. A feladatok meghatározása mellett fontos a folyamatos irányítás, ellenőrzés és elemzés. Ugyanis a hallgatóknak érezniük kell a velük való törődést, a folyamatos értékelést, a követelést, mert többségükben hajlamosak a „lazítás”-ra, ami a célirányos nevelést nehezíti.

A főiskolai négy év alatt hallgatóinkat számtalan gondolat foglalkoztatja. A nevelő kiemelt célkitűzése, hogy e gondolatokat megismerje és helyes irányba befolyásolja. E nevelő munka igen nagy figyelmet, következetességet, fáradságot, kitartást, türelmet kíván, melyhez hivatás-érzet mellett igen nagy emberszeretet és lelkesedés szükséges. A jó nevelő a neveltekkel együtt érez, megérti problémáikat. A nevelő tudja, hogy a négy év hosszú idő, melyet a főiskolán katonai fegyelem alatt, komoly megterheléseket igénylő feladatok végrehajtása mellett, nem is olyan könnyű eltölteni a hallgatóknak.

A fentiekben a főiskolára felvett kiváló és gyenge képességű hallgatók nevelésének csak néhány, napjainkban egyénileg alkalmazott tapasztalati módszereit érintettem. Ezek végső konklúziójaként megállapítható, hogy az említett hallgatók nevelése főiskolai nevelő állományunktól az egyénileg differenciált nevelési módszerek folyamatos alkalmazását kívánja. Felsőfokú tisztképzésünk mindennapi feladata az oktatás és nevelés hatékonyságának szüntelen növelése. Ennek érdekében korunk tudományos-technikai forradalmában a tapasztalati módszerek ösztönös és egyéni alkalmazásán túl ma már halaszthatatlan feladatunk, hogy szervezeten és intenzíven foglalkozzunk a differenciált és sajátos katonai nevelési módszerek tudományos kutatásával, kimunkálásával, valamint ezek eredményeinek céltudatos általánosításával. Céлом az volt, hogy e fontos munkának időszerűségére felhívjam mindazok figyelmét, akiknek napi feladatuk a hallgatók nevelése és a katonai főiskolai nevelés további korszerű tökéletesítése.

Hatáskörök és döntési jogkörök a csapathadtápban és gyakorlásuk vizsgálata a kijelölt egységnél*

Balogh Péter zászlós

A vezetésről általában

A vezetéstudomány létrejötte a társadalmi fejlődés eredménye. A társadalmi fejlődés egyik funkciója, hogy az elért eredményekre támaszkodva a társadalom elé kitűzött célokat korszerűen szolgálja.

A vezetés jelentősége napjainkban a katonai szerveknél is egyre növekszik. A tudományos-technikai forradalom hatására a fegyveres erőknél a legkorszerűbb harci eszközök jelentek és jelennek meg. Ez alapvető változásokat igényel a vezetésben. A tény maga után vonja a katonai vezetés fejlesztésének szükségességét.

A csapatok vezetése, a parancsnokok, törzsek és fegyvernemi (szolgálatiág-) főnökök olyan tevékenysége, amely magába foglalja a harctevékenységek előkészítését és megszervezését, valamint az alárendelt alegységek, egységek és magasabbegységek erő kifejtésének a kapott feladat végrehajtására való irányítását.

A csapatok vezetésének szerves részét képezi a csapathadtáp vezetése, amely alatt a különböző szintű vezető szervek azon tevékenységét értjük, mely biztosítja a központi célkitűzések teljesítését, a csapathadtáp szervek, egységek, alegységek tevékenységének folyamatosságát, tudatos fejlesztését, a rendelkezésre álló anyagi és pénzeszközök leghatékonyabb felhasználását a hadtáp felkészítése, valamint a csapatok hadtápbiztosítása céljából.

A vezetés fejlesztésének alapvető feladata, hogy fokozott figyelmet fordítson az egyszemélyi vezetés minőségének és hatékonyságának közvetlen növelésére. Ahhoz, hogy az egyszemélyi vezető magas szinten el tudja végezni a feladatát, alapvetően tisztában kell lennie hatáskörével és döntési jogkörével. Ez elengedhetetlen feltétele annak, hogy adott helyen a vezető, irányító tevékenysége során hasznos döntést tudjon hozni.

Sajnos a döntések meghozatalának módozatai nem mindig és mindenütt helyesek. Sokan vannak vezetők, akik olyan kérdéseket is megtanácskoznak kollektíven, amelyben hatáskörüknél fogva önállóan is dönt-

* A ZMKMF hadtáp szaktanszékén 1974-ben végző hallgató rövidített záródolgozata.

hetnének. Vannak viszont olyanok, akik kimondottan szakkérdésekben — amit ajánlatos lenne az adott szakvezetőkkel megtanácskozni — önálló döntést hoznak. Mindezek azért fordulhatnak elő, mert egyes vezetők nincsenek tisztában hatáskörüikkel, döntési jogkörüikkel, sok esetben még azzal sem, hogy a döntés meghozatala után a vezető egy személyben és egyedül felelős döntése helyességéért.

Ezért szükségesnek látom a hadtáptörzsen belüli vezető beosztású személyek hatáskörének és döntési jogkörének tisztázását. Alapul szolgáljon a szolgálati szabályzat, ezen kívül a csapathadtáp törzs okmányai közt szereplő „Szervi határozvány”, amelyek a csapathadtáp törzs vezetésével, a hadtáptörzs beosztottainak feladataival, jogköreivel, hatáskörével részletesen foglalkoznak. Tanulmányozásuk azért fontos, mert biztos támpontot adnak a vezetési tevékenységek tisztázására.

Hatáskörök és döntési jogkörök az egység-hadtápban

Az egység hadtáptörzs a vezetés általános rendje szerint:

- a parancsnokság szerve. Szolgálatilag, fegyvermivel az adott egység parancsnokának, illetve parancsnokságának alárendeltségében, szakmailag a magasabbegység hadtáptörzs alárendeltségébe tartozik;

- szolgálati előjárója az egység szervezetében levő hadtápalagységeknek és szakmai előjárója az egység szervezésében működő alegységeknek.

Együtt kell működjön:

- az egység hadművelleti, fegyvernemi törzseivel, pártvezetőségével, politikai apparátusával, elhárító szervével, szakszervezeti bizottságával és a városi (helyőrségi) szervekkel is;

- összehangoltan a helyőrségben állomásozó egység-, alegységparancsnokok hadtáphelyetteseivel a helyőrség szintű hadtápbiztosítási feladatok megoldásában, biztosításában;

- az egység ellátását, kiszolgálását szerződéses alapon biztosító vállalatokkal, állami gazdaságokkal, polgári szervekkel, a városi (községi) tanács illetékes szerveivel, a BM tűzrendészeti hatósággal és helyőrség komendánsi hivatallal;

- az „M” feladatok végrehajtása érdekében az illetékes városi, vagy megyei kiegészítő parancsnoksággal.

Vizsgáljuk meg, hogy az egység hadtáptörzsbe szervezetszerűen beosztott vezető személyek milyen hatáskörrel, illetve döntési jogkörrel rendelkeznek.

1. A *parancsnok hadtáphelyettes* az egység gazdasági vezetője, aki az egység gazdálkodásával kapcsolatban parancsnokát tájékoztatja, neki jelent abból a célból, hogy a parancsnok az egységet érintő döntések meghozatalánál — gazdaságilag is — felkészült legyen.

Ennek megfelelően a vele szemben támasztott követelmény:

- rendelkezzen a beosztásával járó politikai, katonai és szakmai ismeretekkel;

- legyen képes a hadtáp vezetésére, szükség esetén a parancsnok helyettesítésére;

— messzemően törődjön beosztottai fejlődésével és gondoskodjon róluk.

1/a *Hatáskörébe tartozik* az adott egység minden oldalú hadtápbiztosítása. Részleteiben:

— részt vesz az egység szakterületét érintő kiképzési, HKSZ-i terveknek, gépjármű technikai eszközök igénybevételi tervének, az egység biztonsági rendszabályainak kidolgozásában;

— a kapott feladatok alapján kialakítja hosszabb (kétéves) és rövidebb (8 hónapos) időszakra elgondolásait;

— irányítja az egység hadtápszolgálatát, a hadtáptörzs, az alárendelt hadtáphelyettesek és a hadtápegységek működését;

— a szolgálati ágak útján irányítja és biztosítja a személyi állomány élelmezését, ruházati, üzemanyag-, elhelyezési anyag, és egészségügyi ellátását;

— az anyagok és technikai eszközök tervszerű és gazdaságos szállítását biztosítja;

— alárendelt szolgálati ágakhoz tartozó hadtáp anyagok és technikai eszközök felhasználását, tárolását, karbantartását, javítását, nyilvántartását megszervezi;

— az anyagvételezések — leadások —, javítások, cserék, valamint az egyéb gazdasági munkák (anyagmozgások) rendjét szabályozza;

— követelményeket támaszt a gazdálkodási, pénzügyi tervek, étlap kidolgozásában;

— a kisegítő gazdaság munkáját irányítja;

— biztosítja az egység állományának hadtáp kiképzését, valamint a hadtáptörzs és hadtápegységek kiképzésének megszervezését, a követelmények meghatározását, a kiképzések végrehajtásának hadtáp feltételeit;

— a hadtáptörzset és hadtápegységeket felkészíti a HKSZ-szel kapcsolatos feladatok gyors és pontos végrehajtására;

— az egység tisztjei, tiszthelyettesei, valamint az alegység szolgálatvezetők részére rendszeres anyagi, egészségügyi szakmai foglalkozásokat szervez;

— a szolgálati ágak, hadtápegységek tevékenységét meghatározó terveket elbírálja, jóváhagyja; ellenőrzi végrehajtásukat, szükség esetén anyagi, pénzügyi átcsoportosítást végez;

— tervszerű belső ellenőrzést folytat;

— az egység gazdálkodásának elemzése során intézkedik a gazdálkodás szükséges szabályozására;

— a parancsnoknak havonta beszámol munkájáról. Zászlóalj-parancsnoki dicsérő-fenyítő jogkörrel rendelkezik.

1 b *Dönthet:*

— az egység HKSZ-i, kiképzési terveknek, a gépjármű technikai eszközök igénybevételi tervének kidolgozása során a hatáskörébe tartozó szakkérdésben;

— abban, hogy hogyan alakítsa ki elgondolásait a kapott feladatok alapján hosszabb és rövidebb időszakokra;

— az egység hadtáp szolgálat, a hadtáptörzs, az alárendelt hadtáp-helyettesek és hadtápalegységek működésének megszervezésében;

— a személyi állomány élelmezését, ruházati ellátását, az egység üzemanyag-, elhelyezési anyag és egészségügyi ellátását érintő kérdésekben és mindennemű hadtáp ellátási kérdésben;

— a hadtápalegységek tevékenységi terveinek jóváhagyásában, elfogadásában;

— a hadtáp anyagok, technikai eszközök felhasználásának, tárolásának, karbantartásának, javításának, nyilvántartásának megszervezésében;

— az anyagmozgások, gazdasági munkák rendjének meghatározásában;

— az egység állományának hadtáp, valamint a hadtáptörzs és hadtápalegységek kiképzésének megszervezésében;

— a kidolgozott pénzügyi, anyagi tervek, étlapok jóváhagyásában;

— a pénzügyi és anyagi eszközök meghatározott átcsoportosításában;

— a hadtáptörzs és hadtápalegységek HKSZ-i feladatainak gyors és pontos kidolgozásában;

— az egység tisztí, tiszthelyettesi állománya, valamint az alegység szolgálatvezetők részére tartandó foglalkozások tárgyában, tárgyköreiben;

— milyen feladatokat szabjon beosztottainak és a meghatározott feladatok végrehajtásának értékelésében;

— a kiképzés során milyen követelményeket támasszon a hadtáp beosztottak elé;

— belső ellenőrzés módszereiben;

— zászlóalj-parancsnoki dicsérő-fenyítő jogkörének alkalmazásában.

2. Az egység hadtáp tervező-szervező tiszt a parancsnok hadtáphe-lyettes közvetlen munkatársa, e tevékenységével elő kell segítse a hadtáp vezetését, a napi feladatok szervezését.

Vele szembeni követelmény, hogy teljes egészében ismerje a csapat-hadtáp feladatait, legyen képes a munka tervezésére és szervezésére irányuló tevékenységek összehangolására, tervezetek elkészítésére és megfelelő javaslatok, elgondolások megtételére, szükség esetén a parancsnok hadtáphe-lyettes helyettesítésére.

Hatáskörébe tartozik:

— a hadtápvezetéshez, HKSZ és „M” biztosításhoz szükséges tervek, számvetések, dokumentációk elkészítése, állandó naprakész állapotban tartása, változások átvezetése;

— a háborús feladatokra, illetve a béke hadtáp tevékenységre történő felkészítés megszervezése, levezetése, ellenőrzése;

— a hadtáptörzs különböző gazdálkodási terveinek, a szolgálati ágak gazdálkodási terveinek, illetmény-számvetések, -elszámolások, -értékelések ellenőrzése, gazdálkodási beszámolók, jelentések, elemzések elkészítése, adattár vezetése;

— a csapathadtáp SZAP irányítása és ellenőrzése, könyvelések, okmányolások naprakész irányítása;

— a hadtáp ügyvitelének megszervezése, vezetése, „T” és nyílt anyagok, parancsok, utasítások gyűjtése, kezelése, nyilvántartása;

— a hadtáp és más gazdasági bizottságokban való részvétel;

- a hadtáptörzs napi tevékenységének megszervezése és irányítása;
- az anyagi és technikai eszközökkel való ellátás, a helyi és központi vételezések, szállítások koordinálása;

- az alárendeltek felé kiadandó intézkedések kidolgozása, jóváhagyás után eljuttatása az alárendeltekhez;

- a hadtápalegységeknél folyó szocialista versenymozgalom irányítása, ellenőrzése, vizsgáztatás;

- hadtáp jellegű tervek kidolgozásának, továbbfejlesztésének irányítása;

- a parancsok, intézkedések végrehajtásának, hadtápalegységek kiképzésének ellenőrzése, berendezések ellenőrzése;

- egy-egy adott kiképzési időszak értékelésének elkészítése, elemzése, következő időszak feladatainak kidolgozása;

- a hadtáptörzs havi szolgálatvezénylésének összeállítása.

3. Az egység hadtáp szolgálat főnökei a szakterület legképzettebb vezetői. A szakszolgálat közvetlen irányítói és felelősei. Minden egység hadtáp szolgálat főnöknek a saját szakterületén megvan a szakterületére jellemző, speciális hatásköre. Vizsgáljuk meg ezeket részleteiben.

(Továbbiakban a szerző 3/a—e pontok alatt részletezi dolgozatában az egység élelmezési, ruházati, üzemanyag. elhelyezési és egészségügyi szolgálat főnökök hatáskörét és döntési jogkörét. A Szerkesztőség megjegyzése.)

4. Az ellátószázad-parancsnok az ellátószázad teljes személyi állománjának közvetlen, szolgálati előjárója, parancsnoka. Irányítja a század mindennemű tevékenységét.

Vele szemben támasztott követelmény:

- legyen jó parancsnok, amellet jó szakember is. Ismerje a szolgálati ágak tevékenységét;

- a munka jobb megszervezése érdekében tudjon konstruktív javaslatokat tenni a parancsnok hadtáphelyettesének;

- legyen képes a heterogén összetételű, különböző szakterületen dolgozó katonák sokoldalú nevelésére, irányítására, és a munka jó megszervezése érdekében legyen tisztában beosztottai képességeivel.

Hatáskörébe tartozik:

- a század bel-, ór- és napostiszti szolgálatának megszervezése, ellenőrzése;

- gondoskodás az alárendeltek ellátásáról, egészségének megóvásáról;

- a katonák szabályos elhelyezésének megszervezése, ellenőrzése;

- a század gazdálkodásának irányítása;

- a személyi állomány és a technikai nyilvántartás vezetése;

- a tiszthelyettesek, tisztesek, honvédek előterjesztése a soron következő előléptetésre;

- a század gyakorlatokra, kivonulásokra történő felkészítése;

- a századparancsnoki dicsérő-fenyítő jogkör gyakorlása;

- a politikai felvilágosító, kulturális és tömegsport-munka megszervezése, irányítása a századnál;

- a szocialista versenymozgalom irányítása;

- a század KISZ-szervezet munkájának segítése;
- az alegység állományába tartozó személyi állomány kiképzése, a század-foglalkozások levezetése;
- a századnál a HKSZ-i feladatok begyakoroltatása;
- a szállítási feladatok megszervezésének és végrehajtásának biztosítása;
- a szállító szolgálat részére előírt okmányok felfektetése, vezetése;
- a fegyverzet, technika, szállítóeszközök, ruházat, felszerelés és egyéb anyagok átvételének, használatának, javításának, karbantartásának, nyilvántartásának megszervezése és ellenőrzése;
- a gépjármű állomány hadrafoghatóságának biztosítása;
- a szállító szolgálat munkájának havi elemzett értékelése;

Dönthet:

- a század bel-, ór- és napostiszti szolgálatának, a katonák szabályos elhelyezésének megszervezésében;
- a század gazdálkodásának irányításában;
- dicsérő-fenyítő jogkörének alkalmazásában;
- a politikai felvilágosító, kultúr- és tömegsport-munka megszervezésében;
- a HKSZ-i és egyéb feladatok begyakoroltatásában;
- a szállítási feladatok megszervezésében;
- az anyagok helyes használatának biztosításában, megszervezésében;
- a gépjármű állomány hadrafoghatóságának biztosításában;
- a szállító szolgálat munkájának értékelésében;
- a szocialista versenymozgalom irányításában;
- a személyi állomány kiképzésében, annak végrehajtásában;
- alárendeltek ellátásának, egészségük megóvásának megszervezésében;
- kimenő, kimaradás, eltávozás, szabadság engedélyezésében;
- a parancsnok hadtáphelyettese felé javaslatok kidolgozásában.

A hatáskörök és döntési jogkörök ismerete a hadtáp vezető szervek magas szintű feladat-végrehajtásának elengedhetetlen feltétele. Hiányos ismerete bizonytalanságot, határozatlanságot von maga után. Az olyan vezető, aki nincs tisztában gyakorlásával, nem tud és nem mer egy személyben döntést hozni. Emiatt a feladatok megoldása vontatottá válik.

Ezért van nagy jelentősége a hatáskörök, döntési jogkörök ismeretének, a szolgálati utasítások és „Szervi határozvány” tanulmányozásának.

*Hatáskörök és döntési jogkörök gyakorlásának vizsgálata
a kijelölt egységnél*

A vizsgálatra kijelölt gépesített lövészezred személyi állománya és technikai feltöltöttsége majdnem teljes volt.

Az egység HKSZ-i feladataiból következett, hogy állandóan magas szinten kellett tartani a kiképzési, ellátási feladatok megoldását. Sok volt a kihelyezés, gyakorlat. E tényezők megkövetelték az egész személyi állomány

mány, ezen belül az egység hadtáp odaadó munkáját, a feladatokhoz való rendkívül jó hozzáállást, az ismeretek elsajátításának magas fokát. A nagy létszámú ellátás, a nagyarányú anyagmozgatás, megfeszített munkát követelt. Fontos volt tehát, hogy az egységnél a hadtáptörzs beosztottai nagyon jól ismerjék hatáskörüket, döntési jogkörüket.

A hatáskörök és döntési jogkörök gyakorlásának felmérése során első lépésként a beszélgetés módszerét alkalmaztam. Ennek során győződtem meg, hogy az adott személyek elméletileg milyen mértékben ismerik hatáskörüket, döntési jogkörüket.

A vizsgálatot az összehasonlítás módszerével folytattam. Az előbbi felmérés eredményét összehasonlítottam a parancsnok hadtáphelyettesnél levő „Szervi határozvány”-ban megfogalmazott hatáskörökkel és jogkörökkel — így le lehetett vonni a következtetéseket.

A parancsok, intézkedések áttanulmányozása után meggyőződtem, hogy a hadtáptörzs egy adott időszakban milyen és hány intézkedést adott ki, a vezetők hogyan döntöttek, hogyan éltek jogkörükkel és eljárak-e hatáskörükből.

Az ellenőrzés módszerének alkalmazásával került felmérésére az, hogy a kiadott intézkedések, utasítások hogyan realizálódtak, milyen volt azok hatásfoka, eredményessége, kihatása a gazdálkodásra.

A felmérés során kitűnt, hogy az adott egységnél a hadtáptörzs beosztottai hatáskörüket, döntési jogkörüket ismerik, annak szellemében tevékenykednek és döntenek. Tapasztalataim szerint nem fordult elő olyan eset, hogy valaki túllépte hatáskörét, vagy nem hatáskörébe tartozó kérdésekben hozott döntést. A hadtáptörzs beosztottai ismerték feladataikat, kötelességeiket, ezek alapján végezték feladataikat, szervező, irányító, ellenőrző, elemző tevékenységüket. Vállalták a felelősséget a meghozott döntésekért, kiadott intézkedésekért.

A hatáskörök, döntési jogkörök ismerete jól realizálódott a hadtáptörzs beosztottainak tevékenységében. Azonnal felismerték a felmerülő problémákat, nem hagyták azokat elhatalmasodni, azonnal intézkedtek a hibák megszüntetésére. A hadtáptörzs szervező, vezető tevékenysége megfelelt a követelményeknek. A napi munka során kiadott intézkedések, a feladatok gyors és hatékony megoldását szolgálták. A hadtáptörzs tagjai tehát nem csak elméletileg ismerték hatáskörüket, hanem a gyakorlatban is jól alkalmazták azokat.

A kiadott intézkedések legnagyobb része az anyaggazdálkodással kapcsolatosan, az anyagok helyes használatának (felhasználásának) biztosítására szolgáltak. Több intézkedés történt a személyi állomány életkörülményeinek javítására, a hadtápegységek személyi állományának kiképzésére, valamint a különböző tervek, igénylések összeállításához szükséges adatok bekérésére. Az intézkedések nagy része arra szolgált, hogy megelőzzék a felmerült problémák további növekedését, megakadályozzák azok elszaporodását.

Felsorolok egynéhány szakterületre jellemző olyan intézkedést, amelyeket a hadtáptörzs beosztottai tettek irányító, szervező tevékenységük során.

A parancsnok hadtáphelyettes intézkedett:

- hadtáphelyettesi értekezlet megtartására;
- a fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök felé a kilométer-szükséglet igénylésére;
- csapatépítkezésen kiemelkedő munkát végzett katonák jutalmazására;
- a bevonuló I. időszakos hadtáp katonák alapkiképzésére;
- az I. időszakos hadtáp katonák szakkiképzésére;
- a tiszti, tiszthelyettesi állomány ruházatának szemléjére stb.

A tervező-szervező tiszt intézkedett például az 1974. évi vasúti szállítási költségkeret igénylésére.

Az élelmezési szolgálat főnöke többek között intézkedett a 69 M mozgókonyhához rendszerezített 63 M egységes sátor rendeltetésszerű használatára és a 2. gl. z. gyakorlatának élelmezési ellátására.

A ruházati szolgálat főnök:

- az idénycsere végrehajtására,
- a fürdetés, fehérneműcsere szabályozására,
- nyomtatványigénylések leadására,
- a 70 M kimenőruhákat és a 63 M egységes sátrak ellenőrzésére,
- a 70 M kimenő-ingblúzok és kimenő zöld ingek karbantartására adott intézkedéseket.

Az üzemanyag-szolgálat főnök javaslatot tett a túlfogyasztó gépjárművek igénybevételeinek letiltására és intézkedett az üzemanyag technikai eszközök ellenőrzésére, az üzemanyag és üzemanyag technikai eszközök leltározására, a gépjárművek fagyálló-folyadékkal történő feltöltésére stb.

Az elhelyezési szolgálat főnök szabályozta a tüzelőanyagok kiadásának rendjét.

Az egészségügyi szolgálat főnök intézkedéseket adott ki:

- a fagysérülések megelőzésére;
- az I. időszakos katonák védőoltására;
- a személyi állomány tüdőszűrő vizsgálatának végrehajtására.

Az ellátószázad-parancsnok intézkedései kiterjedtek:

- a katonáknál levő anyagok meglétének ellenőrzésére;
- az elhelyezési körletek egységes rendjének kialakítására;
- a sportfoglalkozások megtartására stb.

Felmérésem során megállapítottam, hogy a kiadott intézkedéseket az egységnél végrehajtották, a végrehajtást minden esetben ellenőrizték. Kisebbségi mulasztásokat a visszaellenőrzések során pótolták.

A kiadott intézkedések hatékonysága röviden az alábbiakban foglatható össze:

- az egységnél nőtt az ellátás színvonala, a gazdálkodás eredményesebbé válik. Nagymértékben csökkent a lazaságok száma, erősödött az al-egységeknél az anyagi fegyelem, ezzel együtt az egész egység anyagi fe-

gyelme. Mindez annak az eredménye, hogy a kiadott intézkedések hatékonyak voltak, a hadtáptörzs tagjai jól reagáltak a hibákra;

— a hadtáptörzs által kiadott intézkedések, utasítások megfeleltek a hatásköröknek, döntési jogköröknek. Tapasztalataim során meggyőződtem arról, hogy a hadtáptörzs beosztottai ismerik feladataikat, kötelmeiket, ennek szellemében végzik szervező, irányító, ellenőrző tevékenységeiket;

— a pozitív eredmények mellett a felmérés során figyelemre méltó tanulság volt, hogy arra a kérdésemre: „mondjon valamint hatásköréről, döntési jogköréről”, például az ellátószázad-parancsnok egyszerűen nem tudott válaszolni. Amikor viszont megmagyaráztam, mit szeretnék tudni, helyes választ kaptam.

Ebből az következik, hogy az érintett nem tanulmányozta a parancsnok hadtáphelyettesnél levő „Szervi határozvány”-t, amely a hatásköröket, jogköröket, kötelmeket tartalmazza, ezért az említett fogalmakat nem ismeri, teendőit csupán gyakorlatban sajátította el. Pedig közismert igazság, hogy tudatos gyakorlati munkát csak elméletileg megalapozottan lehet végezni.

A hadtáptörzs szervező tevékenysége mint említettem, megfelel a követelményeknek. A hadtáp vezető szervek hatáskörébe tartozó ellenőrzések, elemzések vizsgálatában gyakran tapasztalható volt negatívum is.

A parancsnok hadtáphelyettes és a tervező-szervező tiszt lassan, vonatottan kapják meg az elemzéshez szükséges adatokat. A szolgálat főnökök ellenőrző tevékenységére, elemzésére már kevés idő jut. Ennek fő oka, hogy egyes szolgálat főnökök elvesznek a bürokráciában. Sok a papírmunka, egyesek nem bíznak az írnok munkájában, helyette is dolgoznak. Így nem marad elég idő az ellenőrzésre, elemzésre. A SZAP felállítása, működésének beindítása folyamatban van. Működésével remélhetőleg megszűnik az időhiány és a szolgálat főnökök idejük nagyobb részét ellenőrzésre, elemzésre fordíthatják. Ezzel javul a vezetés, vele együtt a gazdálkodás hatékonysága. Arra is marad idejük, hogy valamennyien tanulmányozzák a „Szervi határozvány”-t, a hatásköröket, a jogköröket. S ha ezt mindenki kellő érdeklődéssel végzi, nem fordul elő, hogy akad olyan hadtáptörzs-beosztott, aki nem ismeri a hatáskör, döntési jogkör fogalmát.

A hatáskörök és jogkörök alapos ismerete és előírások szerinti gyakorlása eredményezi a visszasságok, félreértések elkerülését és a feladatok végrehajtását meggyorsítja. A hasznos és eredményes intézkedések, a megfelelő helyen hozott döntések javítják az egység gazdálkodását, erősítik a harckészültséget. Mindezek hatásaként javulnak az állomány szolgálati, élet- és létkörülményei, a harckiképzés, az ellátás színvonala. Végül főként a harcosok, vezetők, parancsnokok harci szelleme, egységeink ütőképessége.

Lenini gondolatok a háterszág és hadtáp háborús szerepéről

Fordította: Horváth Sándor őrnagy

A hadügy történetében először a marxizmus klasszikusai voltak azok, akik tudományos álláspontból közelítették meg a háterszág és a hadtáp problémáját. Ők tárták fel a háterszág szerepét a háború folyamatában, és a hadtáp jelentőségét annak kimenetelében. Lenin azt tanította, hogy a győzelem kivívása szempontjából a háterszág döntő jelentőséggel bír. „A komoly hadviseléshez erős, szervezett háterszág szükséges” (Lenin összes művei, 35. kötet, 409. oldal). Ez a következtetés a fegyveres erők és a népgazdaság sokoldalú viszonyának dialitikus elemzésén alapszik, mely szervesen kapcsolódik a hadtáp fogalom tartalmához.

Meg kell jegyezni, hogy a „háterszág” fogalom a hadügyben kétfajta értelmezésben használatos, előfordulhat szűkebb és tágabb értelemben. Minden dolog kifejezhető mennyiségi oldalról: mennyi fém kerül kiolvasztásra, mennyi szén, kőolaj kerül kibányászásra, mennyi a számbavehető népesség stb? Ezek a szempontok vezérelték a burzsoá hadtáp teoretikusokat még jóval az első világháború előtt és az azt követő években. Alapelveiben a háterszággal kapcsolatban azonos nézeteket osztanak az imperializmus modern hadügyi elméletei is.

Természetes a működő csapatok technikával, fegyverzettel, élelemmel és más ellátmányi fajtákkal való biztosítása szempontjából az anyagi termelés mennyiségi oldala igen nagy jelentőséggel bír. Ezt, mint semmi mást, világosan megértette Lenin „... az kerekedik körül, akinek jobb a technikája, a szervezettsége, a fegyelme és jobbak a gersei.” (Lenin összes művei 36. kötet 110. oldal). Aláhúzta a nehéziparnak, mint a front részére minden szükséges eszközt biztosító népgazdaság alapjának szerepét.

Azonban, ha mi megkísérjük végigvezetni a háborús győzelem feltételeit, közvetlenül az ipar elért termelési volumenéből, akkor nem vesszünk figyelembe számos meghatározó történelmi tényezőt. Ha csupán a termelés volumenéből indulunk ki, akkor nem lehet megérteni, hogy a fiatal Szovjet Köztársaság egy szétvert gazdasággal miért mért vereséget a belső ellenforradalom és az Antant-hatalmakkal vívott egyenlőtlen küz-

delemben. akiknek az ipari termelési színvonala tízszer magasabb volt a mi országunkénál?

Mint ismeretes, a Nagy Honvédő Háború éveiben a Szovjetunió ipari termelés volumenében alatta állt a fasiszta Németországnak, amely nem csak a saját ipari potenciájával támadott, hanem igénybe vette csatlósainak, a leigázott országoknak erőforrásait. Különösen jelentőssé vált ez a különbség azután, hogy a hitleristák megszállták a Szovjetunió területének egy nagy kiterjedésű részét. Nem sokkal ezután az egész világ előtt világossá vált, megmutatkozott, ami lehetetlennek látszott: a háború folyamán a Szovjetunió túlhaladta a fasiszta Németországot valamennyi alapvető fegyverfajta és haditechnikai eszköz termelésében és megsemmisítette az agresszort.

Az utóbbi években — az Amerikai Egyesült Államokhoz viszonyítva — az ipari termelés fejlettségének alacsonyabb szintjén a Szovjetunió képessé vált arra, hogy sikeresen megszervezze a legmodernebb fegyverek és haditechnikai eszközök termelését. Jóllehet, a Varsói Szerződés országai az együttes termelési volumenben talán még nem érték el az agresszív NATO-tömbhöz tartozó tagállamokét, azonban a szocialista országok védelmi pajzsa megbízhatóan oltalmazza a baráti népeket, akik alkotó munkával vannak elfoglalva. A burzsoá gondolkodás nem képes elfogulatlanul és objektíve értékelni, a szocialista országok kétségtelen jelentőségét. Ennek ellenére kénytelenek voltak az egész világ előtt elismerni a szocialista építés hatalmas eredményeit. Érthető, hogy emellett ők nem tudtak elmenni. Ezért helyezik a főhangsúlyt a nemzetgazdaság mennyiségi oldalának bemutatására, kihangsúlyozására. A gazdaság mennyiségi oldalaiából indul ki minden véleményében és következtetésében a híres amerikai szakértő Ekklsse ellentengernagy „A háterszág szerepe a háborúban” c. könyvében.

Az USA másik hadtáp és hadigazdasági specialistája Knoip professzor „Az állam hadipotenciálja” c. monográfiájában kategorikus formában tagadja a társadalmi rendszer hatását az ország hadigazdasági lehetőségeire. Azt írja, hogy „a közigazgatás formája és a társadalmi rendszer távol áll attól, hogy döntő szerepet játsszon a hadipotenciál meghatározásában”.

Lenin hatalmas érdeme abban áll, hogy a meggyökeresedett, helytelen nézetek ellenére, amelyek a háterszág és annak gazdasági lehetőségei vonatkozásában fennálltak, a tudomány oldaláról közeledett e probléma eldöntéséhez, a dialektikus materializmus álláspontja alapján feltárta azokat a tényezőket, amelyeket a kutatók nem tudtak, vagy nem akartak meglátni. Még az októberi forradalom előtt V. I. Lenin megjegyzést tett arról, hogy a háború menete szempontjából nagy jelentőséggel bír a társadalom gazdasági szervezete, a társadalmi viszonyok jellege, hogy a szocialista termelési viszonyok hatalmas előnyt adnak a harcoló népeknek.

Magától értetődik, a termelés fejlődése egy meghatározott ütemének szükségessége, különösen a nehézipar területén. Ennek fejlesztéséről való gondoskodás most is a kommunista párt figyelmének középpontjában áll. „A közeli és a várható jövőben — mondja a SZKP XIV. kongresszusának határozata — a nehézipar fejlődésének magas üteme képezi alapját a bővített újratermelésnek, a népgazdaság műszaki fejlesztésének a szov-

jet állam légvédelmi erejének." Szükség van a kultúra, a tudomány meghatározott színvonalára is. „Tudomány nélkül — hangoztatja Lenin — nem lehet korszerű hadsereget építeni!” (Lenin összes művei 40. kötet 113. oldal, oroszul.) A tudomány fejlődése szintén nagymértékben függ a társadalom gazdasági szervezetétől.

Fontos kihangsúlyozni, hogy a gazdaságot Lenin szűkebb és tágabb értelemben vizsgálta. Szűkebb értelmezésben ez az ipar fejlődésének elért színvonala, ami mennyiségi dimenziókkal fejezhető ki. A gazdaság szélesebb értelmezése a termelés fejlődési színvonala és a társadalom gazdasági szervezete egybefoglalva.

Természetesen felmerült a kérdés, miért tulajdonít Lenin éppen a társadalom gazdasági szervezetének, a termelési viszonyok jellegének ilyen döntő jelentőséget a háborúban? Ez abból ered, hogy éppen a gazdasági rendszer a feltétele a termelő erők fejlődési ütemének, kihasználásuk hatékonyságának, ez határozza meg az állam szilárdságát a háterszág életképességét.

A gazdasági rendszer és a társadalom ennek megfelelő szerkezete meghatározza az alapot a szubjektív tényezők számára, ugyanis meghatározzák az előfeltételeket a lakosság és a fegyveres erők megfelelő normális szellemének megteremtéséhez és erősítéséhez, a tudományok fejlesztésében — közöttük a hadtudományt is beleértve —, meghatározzák a politikai pártok, állami és hadügyi szervek szervező, politikai-nevelő és egyéb tevékenységének hatékonyságát.

Mindezekkel együtt szükséges még azt is aláhúzni, hogy a szocialista gazdaság előnyei nem bontakoznak ki maguktól, automatikusan. Ezek realizálásában döntő szerepet játszik a marxista párt, amely a szocialista állam védelmének valamennyi kérdését irányítja, egyesíti és tömöríti a hadsereg és a nép összes erőfeszítését.

„Párt nélkül — tanítja V. I. Lenin —, amely acélos és edzett a háborúban, párt nélkül, amelynek léte bizalmat és teljes tiszteletet élvez az adott országban, párt nélkül, amely okosan halad a tömegek érdekeiben és vezeti őket az ilyen háborúban, nem lehet sikereket elérni.” (Lenin összes művei, 41. kötet, 27. oldal, oroszul.)

E lenini tanítás rendíthetetlenségét igazolja hazánk egész történelme. A nehéz háborús megpróbáltatások éveiben a kommunista párt, mint valódi harcos párt lépett fel. A polgárháború idején döntő erő volt, abban, hogy mozgósította az összes erőket az ellenség szétzúzására. A párt teljes mértékben bírta a tömegek bizalmát a Nagy Honvédő Háború éveiben is, bátran vállalta a felelősséget a szocialista haza sorsáért, és a világreakció legfélelmetesebb erői — a fasiszta Németország és az imperialista Japán — ellen hatalmas győzelemre vezette a szovjet népet.

Az újkor háborúit elemezve Lenin megállapította, hogy a „kapcsolat az ország hadereje, valamint gazdasági és kulturális rendszere között soha nem volt olyan szoros, mint napjainkban”. (Lenin összes művei, 9. kötet, 156. oldal, oroszul.)

A történelem teljesen igazolja ezt a lenini következtetést. A közvetlen hadifelhasználás az első világháborúban — mindkét fél részéről tízszerese volt a megelőző 113 év alatt vívott összes háborúkénak. A második világháborúban a háborús felhasználás ötszörösen meghaladta az

első világháború fogyasztását, amellelt, hogy ennek alapvető részét a technika és fegyverzet képezte. Jelentősen megnövekedett a „háború ipara” a személyi állomány szakmai, technikai minőségének szerepe, amely nem független a társadalom kulturális és műveltségi szintjétől.

Sok az új vonás a front és a háterszág kapcsolatában a rakéta-nukleáris világháborúban. Ez hatalmas anyagi eszközöket követel, a hadigazdaság fejlesztését teszi szükségessé. Számításba kell venni, hogy a tudományos-technikai forradalom több oldalról meghatározza a haditermelési tevékenységet, problémákat állít a vetélkedésben a tudományos-technikai területen. 1969 júniusában L. I. Brezsnyev, a kommunista és munkáspártok értekezletén tett felszólalásában méltatta a Szovjetunió eredményeit és egyidejűleg aláhúzza, hogy nem szabad csökkenteni azokat az erőket, amelyeket a tudományos-technikai területen folyó versenyre szánunk — a harc itt közvetlen és igen nehéz lesz.

Új követelményeket állít a háterszággal és hadtáppal szemben a koalíciós háború. A világháborúra készülve, az imperialisták tömörítik erőiket, katonai-politikai tömböket hoznak létre, nemzetközi gazdasági szervezetet létesítenek stb. E körülmények között különösen aktuális Lenin tanítása az antiimperialista erők egyesülésének szükségességéről. „Az imperialista hatalmak óriási tömbjével szemben mi, akik harcolunk az imperializmus ellen, kiállítjuk saját szövetségeseinket, ami megköveteli a szoros katonai együttműködést, és minden próbálkozást ezen egyesülés megszervezése ellen úgy vizsgálunk, mint teljesen megengedhetetlen lehetőséget, mint a nemzetközi imperializmus elleni harc elárulását... Mi azt mondjuk: szükséges a katonai erők összefogása, egysége, annak az egységnek a támadása megengedhetetlen.” (Lenin összes művei, 40. kötet, 98—99. oldal, oroszul.)

Az imperialista agresszor szétverésének biztosítása céljából szükség van a szocialista országok minden erejének egyesítésére, háterszágaink minden eszközzel való erősítésére — és azt, mint a szocialista országok koalíciós hadtápját, háterszágát vizsgáljuk.

A háterszág és hadtáp lehetőségeinek felhasználása a korszerű háborúban és minden szinten — mint ez ezelőtt is volt — függ a társadalmi rendszer jellegétől, a társadalom gazdasági és politikai szervezetétől, a párt-, állami és hadvezetés rugalmasságától.

V. I. Lenin tanított bennünket az egység és centralizáció szükségességére a politikai és katonai vezetésben a hadsereg ellátásának minden területén, az anyagi lehetőségek gondos számbavételére a hadművészetek és háború tervezése során.

Ez az alapelv helyesen tükröződött a polgárháború éveiben, mindezekelőtt a felsőbb szintű katonai-állami testületek szervezésében. A Védelmi Tanács feladata volt a fegyveres küzdelem, az egész háterszág és a hadsereg ellátásának irányítása. Szervezetében képviselve voltak a katonapolitikai szervezők, akik közvetlenül foglalkoztak a front ellátásának kérdéseivel.

A polgárháború tapasztalatát, az ország védelmének valamennyi területén a katonai-politikai vezetés egységéről szóló lenini alapelvet ragyogóan megerősítette és a gyakorlatokon tükrözte a Nagy Honvédó

Háború éveiben az Állami Védelmi Bizottság létrehozása. Ez az ország oltalmazásának valamennyi kérdését irányító felső szintű szerv volt, egységes cél alapján irányította valamennyi párt-, állami és katonai szervezetét, a népgazdaság valamennyi ágát, a dolgozók erőfeszítéseit, a háttországban, a katona életét a fronton abból a célból, hogy az egész országot egy egységes haditáborra tömörítse.

A front és a háttország közötti kapcsolatot biztosító szükséges szint a fegyveres erők hadtápjá. Azonban ennek tevékenysége nem korlátozódik csupán a közvetítő funkciókra a népgazdaság és a front között — hanem kiterjedt az utanszállításra, tárolásra, az anyagi és technikai eszközök szétosztására, sebesültek és az üzemképtelen harci technika hadművelleti zónákból való hátraszállítására stb. A hadsereg és flotta szerves részeként a fegyveres erők hadtáp szervei aktívan részt vesznek a különböző méretű hadicselekmények tervezésében és előkészítésében, kiindulva, a meghatározott, előttük álló feladatokból és a reális helyzetből; a biztosítási terület vonatkozásában meghatározzák a csapatok szükségleteit az anyagi eszközök összes fajtáiban, a haditevékenység anyagi és technikai biztosításának eljárásait és formáit, és e tekintetben befolyást gyakorolnak — egy oldalról a haditevékenységek tervezésére, másik oldalról a termelés szervezésére, elsősorban azokban az ágazatokban, amelyek az állam háborús szükségleteit biztosítják.

Lenin tanította, hogy az új kiképzésű hadsereg azon klasszikus alapelvek szerint épül fel, mely szerint meghatározó szerepe van a pártvezetésnek, hogy a vörös tisztek, a párt politikájának aktivistái, a szocialista ideológiai tényezői saját hazájának odaadó hívei kell legyenek. Csak ekkor „lesz tekintélyük a katonák előtt és csak ők tudják majd megszilárdítani hadseregünkben a szocializmust. Az ilyen hadsereg legyőzhetetlen lesz”. (Lenin összes művei, 37. kötet, 189. oldal.)

A szovjet tisztek harci és politikai képzésükben túl kell szárnyalják a burzsoá hadseregek tisztjeit. Elmélyült ismeretekkel kell rendelkezniük szakmájuk területén, magas általános műveltség kell jellemezze őket. Feltárva az összes szovjet párt- és állami vezetőkkel szemben támasztott adott követelmények jellegét, Lenin azt mondta, hogy azoknak kompetenseknek kell lenniük, és ismerniük kell a technika korszerű színvonalát, el kell igazodjanak a várható tudományos művelődés anyagaiban. (Lenin összes művei, 40. kötet, 215. oldal.)

Az elmondottakból következik, hogy a fegyveres erők különböző haderőnemeiben, fegyvernemeiben szolgálatot teljesítő tisztek — közöttük a hadtáp tisztek — kötelesek állandóan szélesíteni szaktudásukat és szakismereteiket, tökéletesíteni alarendeltjeik tanítását és nevelését, felhasználni a hadügy tudományos szervei által kidolgozott elveket saját munkájukban, amelyek nélkül elképzelhetetlen a parancsnoki káderek gyümölcsöző tevékenysége általában és a csapatok szervezetszerű hadtápjának irányításában.

A lenini tanításból kiindulva, számításba véve a szovjet fegyveres erők fejlesztésének valamennyi tapasztalatát, meg lehet állapítani azoknak a sajátos kvalitásoknak a sorát, amelyek a hadtáp tisztjeit kell, hogy jellemezzék.

Először: megbízható ismerettel kell rendelkezniük nem csupán a saját funkcionális kötelek területén, hanem a hadügy általános kérdéseiben betöltött beosztásuknak megfelelően, különösen azon fegyvernem tekintetében, ahol szolgálnak. A hadtáptisztek — nem csak gazdálkodók, szállítók, építők, javítók stb., hanem parancsnokok is, akik birtokolják a katonai kultúrát, eligazodnak a hadművelleti-harcászati és stratégiai ismeretekben is. Csak ezen feltételek megléte esetén tudják megfelelően megállni a helyüket és megfelelni szerepüknek az egész rendszerben, sikeresen végrehajtani az eléjük állított feladatokat.

Másodszor: nem csupán a szorosan vett hadtáp technikát kell, hogy birtokolják, hanem ismerniük kell a *csapataik* harci technikáját, fegyvereinek működési alapelveit, amelyek hadtáp vonatkozású biztosítását végzik.

Harmadsorban: nem boldogulhatnak megfelelő közgazdasági ismeretek nélkül, ugyanis ismerni kell az állami eljárásokat (szabályozásokat — fordító) az anyagi-technikai és pénzeszközök felhasználása területén, annak érdekében, hogy a csapatok biztosítását meg tudják oldani „Közgazdásznak kell lenni — mondotta Lenin —, akik a munka minden lépését megfelelően tudják értékelni”. (Lenin összes művei, 43. kötet, 359. oldal, oroszul.)

Negyedszer: harchelyzetben a hadtáp tiszt számára nincs „pihenés”, sem rövid idejű, sem hosszú időtartamú, megszakítás nélkül dolgozik, követelmény vele szemben tehát a szívósság és operativitás.

Ötödször: beosztásukat gyakran végzik, töltik be nagyobb katonai közösségektől elszakítva és az alárendeltek apró alegységeiben, vagy kis csoportokban teljesítenek szolgálatot. Mindezek nehezítik az ellenőrzést, bonyolítják a harci és technikai kiképzést, a nevelő munkát stb. Ez a sajátosság a hadtáp tisztektől intézkedő képességet, keménységet, politikai érzéket, erkölcsi-pszichológiai adottságokat, a személyi állomány mozgósításának képességét és nevelői érzéket kíván.

A csapatok tevékenységének sikere nagymértékben függ a megszakítás nélküli ellátottságuktól. Ez olyan feltételek mellett lehetséges, ha a hadtápbiztosítás egész rendszere alkalmazkodik a csapatok szervezéséhez, ha a hadtáptisztek saját tevékenységükben a gyakorlat által ellenőrzött tudományos elvekre támaszkodnak, szilárd aktivitást, gyakorlati készséget és állhatatosságot tanúsítanak.

Vlagyimir Iljics Lenin — a hadtáp vezetésében, az anyagi eszközök elosztásában és felhasználásában szükséges centralizmust — hangsúlyozta annak követelményét, hogy az erőket és eszközöket összpontosítani kell a fegyveres küzdelem legdöntőbb szakaszára. Ez a követelmény sikeresen valósult meg a Vörös Hadseregben, a polgárháború éveiben és a Nagy Honvédó Háború időszakában. Valóban grandiózus méretekben került az anyag és az eszköz összpontosításra a Moszkva alatti ütközetben, Sztálin-grádnál, és Kurszknál az 1944-es év széles körű hadászati műveleteiben, Berlin ostrománál és más helyeken, amelyek fényes lapjai a szovjet hadművészet történetének. A rendelkezésre álló erők és eszközök tömörítésével, összpontosításával a hadtáp sikeresen oldotta meg a csapatok biztosításának feladatát. Elegendő arra emlékezni, hogy csupán az 1944-es

esztendőben vasúti szállítással 2 675 000 vagon hadianyag került után-szállításra, és ugyanebben az évben a katonai gépkocsiút-hálózat kiterjedése elérte az 55 000 kilométert. A csapatok 3846 ezer tonna üzemanyagot és kenőanyagot kaptak, ami hozzávetőlegesen az egész Honvédő Háború teljes időszaka fogyasztásának 1/3 részét tette ki.

Lenin nagy figyelmet fordított annak az alapelvnek a megvalósítására, mely szerint a hadtáp erőit és eszközeit közelíteni kell a biztosítandó csapatokhoz. Határozottan elfolytott minden huzavonát, bürokratizmust és lassítást a hadsereg és flotta részére szükséges ellátmányi anyagok biztosítása területén. Így például 1919 augusztusában a déli front ellátási főnökének a következőket telefonálta: „június folyamán önnek jelentős mennyiségű ruházatot és lábbelit küldtek. Ennek ellenére a déli front hadseregeiben néhány egység mezítlábas és rongyos. Javaslom, hogy szigorú személyes felelősségre vonás mellett hozzanak döntő rendszabályokat a megkapott készleteknek az arra rászorulóknak részére történő haldéktalan elosztására vonatkozóan.”

A fegyveres erők hadtápjá tevékenységének legfontosabb alapelveihez tartozik a magas fokú manőverező képesség (a működő csapatok manőverező képességének való megfelelés), valamennyi közlekedési hálózat komplex felhasználása (valamennyi ágazat sajátosságának számbavétele mellett), a helyszíni erők és források maximális igénybevétele a front szükségletei érdekében, továbbá a csapatok részére szükséges anyagi eszközökkel való szigorú, takarékos gazdálkodás. A „Szovjet Köztársaság védelmének ügye parancsolóan megköveteli az erőkkel való legnagyobb takarékoskosságot, és a népi munka legtermékenyebb felhasználását”. (Lenin összes művei, 37. köt, 346. oldal.)

A működő hadsereg eszközeinek ésszerű felhasználását Lenin összekapcsolta a számvitel és ellenőrzés megszervezésével, a csapatok szükségletei helyes megtervezésével és a takarékos gazdálkodással minden olyan területen, amely anyagi értékkel kapcsolatban áll. Emellett különösen értékelte az ideiglenes tényezőket: az Orosz Szovjet Köztársaság ellenségeivel való döntő összecsapás időpontjában — mondotta a szovjet védelemmel kapcsolatos rendelkezésében — minden erőt összpontosítani kell a Vörös Hadsereg ellátására és a munka drága minden másodperc szükségleteinek kielégítése érdekében.

Vlagyimir Iljics kinyilvánította érzékeny gondoskodását a front egész szolgáltatának megszervezésével és ellátásával kapcsolatban. „A sebesült vörös katonák segítésére” c. cikkében azt írta, hogy „a mi nehézségeink és szenvedéseink — semmik azokhoz képest, amelyet a sebesült vörös katonák szenvednek el, akik vérüket adták a munkások és parasztok hatalmáért... csak hadd kapjanak meg részünkről minden segítséget a hadtápban, segítsük őket amennyire csak lehet, a sebesült vörös katonákat”. (Lenin összes művei, 41. kötet, 156. oldal, oroszul.)

A lenini megállapítás a hadtápnak és hátországnak a háborúban betöltött szerepéről aktuális, a korszerű körülmények között is, e tanítások jelen vannak a Szovjetunió Kommunista Pártja és más szocialista országok kommunista és munkáspártjai tevékenységének alapjaiban és alkalmazhatóak a gyakorlatban a tudományos-technikai forradalom és a haditechnikai forradalom viszonyai között is. Ez utóbbi folyamatok a problémák

sokaságát állítják a Szovjetunió Fegyveres Erőinek hadtápjá elé. Ezek megoldásában való jártasság a folyamatosan változó, konkrét történelmi helyzet elemzésének alkotó és dialektikus megközelítését követeli meg, amiről nem egyszer beszél Vlagyimir Iljics Lenin.

Napjainkban nem szabad megfeledkezni arról, hogy a hadtudomány és a gyakorlat fejlődésében objektív törvényszerűségek érvényesülnek. Az elmélet általános tézisei megőrzik jelentőségüket hosszú ideig, sőt a jelentős változások időszakában is, amelyek például maguk után vonják a fegyveres tevékenység korszerű eszközeinek fejlődését. A lenini tanítások, általunk vizsgálva éppen a legáltalánosabb jelleggel bírnak, és éppen ezért napjainkban alapját képezik a leglényegbe vágóbb elméleti és gyakorlati kérdések megoldásának, közéjük értve a csapatok hadtápbiztosításának kérdéseit. Örökké aktuálisak Lenin szavai arról, hogy „aki az általános kérdések előzetes megoldása nélkül nyúl a részletkérdésekhez, az lépten-nyomon akarva, nem akarva elkerülhetetlenül belebotlik ezekben az általános kérdésekbe”. (Lenin összes művei, 15. kötet, 350. oldal.)

Következésképpen a fegyveres erők hadtápjának tökéletesítésére és fejlesztésére vonatkozó elméleti következtetések és gyakorlati ajánlások okvetlenül meg kell feleljenek az általános tételeknek, ha azok ellentétbe kerülnének velük, érdemes elgondolkodni, a realizálásuk és gyakorlati alkalmazásuk célszerűsége fölött.

Napjainkban helytelen a legáltalánosabb tézisekből, egyszerűsített, deduktív következtetések konkretizálásának útjára lépni. Ilyenformán eljárva a terméketlen elméletieskedés fogságába kerülhetünk.

A konkrét következtetések és ajánlások, új alapelvek, továbbá a hadtáp szervek és intézmények gyakorlati tevékenységében jelentkező új formák és módszerek csupán akkor fogalmazhatóak meg, ha mélyen és sokoldalúan elemezzük és általánosítjuk a korszerű, reális gyakorlati valósággal támaszkodunk a legáltalánosabb elméleti tételekre és feltétlenül ellenőrizzük gyakorlati alkalmasságát. A reális valóság megismeréséhez való ijetén közeledés „tanítja Lenin, rátermettséget, elvi szilárdságot, a kollektív tapasztalatok áttanulmányozását, az egymással összefüggő jelenségek lényegébe való mély behatolást igényli”. Korunk jellemzője, mondotta az SZKP XXIV. kongresszusán Grecskó marsall, a Szovjetunió honvédelmi minisztere, a fejlődésnek, a folyamatos felújulásnak és tökéletesedésnek ez a viharos folyamata az emberi tevékenység valamennyi szférájában — beleértve a hadügyet is.

A lenini következtetésre támaszkodva a korszerű háború sajátosságait, valamint a csapatok hadtápbiztosításának megnövekedő lehetőségeit, tanulmányait a párt központi bizottsága, a fegyveres erők hadtáp szervei elé új, bonyolult feladatokat állított. A párt és a kormány hatékony és tudományosan megalapozott rendszabályok egész sorát hozta. A fegyveres erőink minőségileg új hadtápjának létrehozása érdekében fokozottabbá vált a hadtápbiztosítás kérdésének elméleti kidolgozása és elméleti kutatása. Az új elméleti következtetések ellenőrzése, a hadtápbiztosítás elméletének és gyakorlatának további fejlődése szempontjából rendkívül nagy jelentőséggel bírnak a csapatok gyakorlatai, különösen a „NYE-MAN” hadtáp rendszergyakorlat, mely 1968. július—augusztus hónapban

került levezetésre, valamint a háború utáni időszak legnagyobb méretű gyakorlata a „DVINA” 1970 márciusában, a hadtáp szervek és hadtáp katonái tevékenységükkel e gyakorlatok időszakában bebizonyították, hogy a Szovjet Fegyveres Erők hadtápjai a korszerű követelmények színvonalán áll és kész a háborús feladat végrehajtására.

A tapasztalatok együttese vitathatatlanul bizonyítja, hogy korszerű körülmények között a hadügyi szakembereknek nem elég mélyen ismerni a hadügy alapkérdéseit, hanem tájékozottak kell legyenek az ország hátországának tevékenységében, annak lehetőségét kellően kell ismerjék és a megfelelő katonapolitikai és katona szervek irányítása alatt hozzáértően vegyenek részt a hadsereg és a flotta minden szükségessel való ellátásában.

Hallgatók tábori kiképzése

Fordította: dr. Deák Péter alezredes

A harcban bármikor, de különösen korszerű körülmények között rendkívül nagy jelentőséggel bír a tiszteknek az a képessége, hogy gyorsan reagálnak a változó helyzetre, valamint az a harcászati műveltség, melynek birtokában megtudják határozni a csapatok hadtápbiztosításának feladatait. A növendékek ilyen jellegű jártasságai főiskolánkon a tantermekben és tábori foglalkozásokon alakulnak ki. A korszerű harc anyagi biztosításának megszervezése oktatásában arra törekszünk, hogy a növendékek rendelkezzenek azokkal a képességekkel, melyekkel követni tudják a harcászati helyzet változásait minden időben, tanúsítsanak észszerű kezdeményezést az alegységek anyagi biztosításának kérdésében s mindezek alapján legyenek képesek harcban sikeresen megoldani a feladataikat.

Nálunk a harcászat és más általános katonai tantárgyak kiképzési terveiben a gyakorlati és tábori foglalkozások a kiképzési időnek rendkívül terjedelmes részét teszik ki. Magától értetődik, hogy a terepen, tábori viszonyok között végrehajtott foglalkozásokon, miközben a hallgatók a harc helyzetet megközelítő körülmények között dolgoznak, kialakulnak bennük a szükséges erkölcsi, katonai tulajdonságoknak, pszichológiai állhatatosságnak, határozottságnak az alapjai. Ezért minden tábori harcászati hadtáp és szakfoglalkozást főiskolánkon sokoldalúan megfontolunk és gondosan előkészítünk. A tanszékeken és a hallgatói alegységekben kidolgozzák és megbeszélik a módszertani eljárásokat és a terveket. A tábori kiképzés anyagi bázisának előkészítése fontos helyet foglal el a tanszékek és a hallgatói zászlóaljparancsnokság tevékenységében.

A főiskola kiképző központjában két harcászati gyakorlótér van század- és szakasz-támpontokkal, továbbá gyakorlótér és tábor van kiépítve a szak- és általános katonai tantárgyak foglalkozásainak levezetésére.

A lőtér be van rendezve elektromos vezérlésű céltábla berendezésekkel — géppisztollyal és géppuskával végrehajtandó lövészetek részére. A hallgatók gépkocsivezetői gyakorlati kiképzése a gépkocsivezető tanpályán folyik le, amelynek berendezése teljes egészében megfelel az új közlekedési forgalmi rend és a gépkocsivezető-tanfolyam által támasztott követelményeknek.

A tanintézetünk kiképzési bázisa állandó korszerűsítés alatt áll azoknak a követelményeknek a folyamatos számbavételével, melyeket a felsőfokú katonai képzés célkitűzései támasztanak.

A tábori kiképzésre való kivonulást általában megelőzik a pártgyűlések, a pártvezetőségek értekezletei. A kommunistákkal és a komszomolista aktivistákkal szemináriumot készítenek elő, amelyeken a tapasztalt politikai munkások eligazítják az agitátorokat, Komszomol-csoport bizalmiakat, rölapok szerkesztőit a tábori körülmények között végrehajtandó pártpolitikai munkával kapcsolatban.

Alapvető jelentőséget tulajdonítunk a csapathadtáp és harcászati komplex foglalkozásoknak, melyeknek levezetésében több tanszék is részt vállal. E foglalkozásokon a hallgatók részt vesznek a hadtáp ismeretlen helyen történő telepítését illető elhatározások meghozatalában, kiépítik a fedezékeket a személyi állomány, valamint az anyagi eszköz tartalékok számára és kidolgoznak számos más kérdést.

A harcászati tanárok valamennyi tábori foglalkozáson bonyolult helyzetet hoznak létre, amelyek közelítenek a harc helyzethez. A foglalkozás vezetése során arra törekednek, hogy a helyzet változásai gyors és helyes reakciókat váltsanak ki a hallgatókból. Mindezekkel van lehetőség a hallgatókban olyan magas erkölcsi, katonai és pszichológiai kvalitások kialakítására, mint: határozottság, döntőképeség, kezdeményezés, önállóság, fizikai állóképesség és az aleggységek harcban való vezetéséhez szükséges jártasságok.

Az egyes foglalkozásokon a hallgatókkal szemben támasztott követelmények, az oktatási módszerek fejlesztése, a csapatoknál és a csapatgyakorlaton kialakult élenjáró elméleti tapasztalatoknak az oktatási folyamatban való megvalósítása eredményeként tanintézetünknel ebben az évben nagymértékben javult a hallgatók tábori kiképzése. Erről tanúskodnak a lefolytatott csapatgyakorlatok, amelyeken a növendékek részt vettek. Ezeken megszilárdították, a tanintézetben belüli foglalkozáson kapott képességeiket, jártasságaikat, a csapatok támadó és védelmi harca folyamán, a nap minden szakában, nappal épp úgy, mint éjjel. Az értelmes és jól végzett tevékenység, a magas fokú szervezőképesség, melyet azok tanúsítottak, akik részt vettek ezeken a gyakorlatokon, elismerést érdemelt ki az adott katonai körzet parancsnoka részéről.

Tanintézetünk tanszékei nagy munkát végeznek a tábori és gyakorlati foglalkozások módszereinek továbbfejlesztése területén. Ennek érdekében a terepre történő kivonulás előtt a főtanárok az összes tanárral módszertani foglalkozást tartanak. Itt közösen kidolgozzák az egységes követelményeket a foglalkozás levezetésével és a tanulmányi kérdések módszertani kidolgozásával kapcsolatban. Ezután a tanárok az aleggységparancsnokokkal együttesen kidolgozzák a foglalkozás anyagi biztosításának tervét, tanulmányozzák a kiképzési, módszertani irodalmat, a szabályzatok és egyéb előírások követelményeit.

A harcászati tanszék számos módszertanilag jártas tanárral rendelkezik. Szimakov például jó tanár, aki részt vett a Nagy Honvédő Háborúban, számos tapasztalattal rendelkezik és gyakorlatban is dolgozott a csa-

patoknál, megfelelő műveltséggel bír a növendékek oktatása és nevelése terén, és képes őket magas parancsnoki és erkölcsi, katonai kvalitásokkal ellátni. Folyamatosan arra törekszik, hogy minden tábori körülmények között végrehajtott foglalkozásán a hallgatók katonai, pszichológiai megterhelését odáig közelítse, hogy optimálisan fejlődjön a hallgatókban az önuralom, a kitartás és állhatatosság tulajdonsága.

Szimakov alezredes foglalkozásait megelőzően tanulmányozza a tananyagot — ebbe beleértve az időszakos szakirodalmat is —, átgondolja azt, és a szakaszparancsnokokkal, valamint a helyetteseivel együttesen gondosan előkészíti az anyagi biztosítást. A tanár segít a növendékeknek a kiinduló helyzet tanulmányozásában, iránymutatásokat ad számukra, hogy mire fordítsanak fokozottabb figyelmet, segíti a gyengébb előmenetelűeket, beszélget a szakasz agitátorral és a harci röplapok szerkesztőjével.

Kint a terepen Szimakov türelmesen foglalkozik valamennyi növendékkel. Amikor a növendékeket a rajparancsnok, vagy szakaszparancsnok szerepébe állítja, számításba veszi, hogy az ember, amikor először ténykedik valamilyen új munkakörben, le kell küzdjön bizonyos sajátos pszichológiai gátlásokat. Ha a tiszt példákat állít a hallgatók elé saját harctéri élményeiről, ilyen formában óvatosan, de határozottan segíti tanítványait a határozatlanságok leküzdésében. Szimakov igen figyelemre méltóan vonja meg a foglalkozások mérlegét. A növendékek figyelmét tevékenységük pozitív oldalaira koncentrálja, taktikusan hívja fel figyelmüket az elégtelenségekre és azok kijavításának útjára. A foglalkozás levezetéséhez való ilyen közelítés pozitív eredményeket ad. A hallgatók tisztelettel viszonyulnak a tapasztalt tanárhoz, aki bőkezűen megosztja a fiatalokkal saját ismereteit, s így neveli őket a bonyolult harci folyamatok megszerettetésére.

Az előbbieken már szó esett róla, hogy tanintézetünkben tartósan meghonosodott a komplex tábori terepfoglalkozások módszere. Jellemző komplex téma hallgatóink részére például: „Gépesített lövészezred hadtápbiztosítása menetből végrehajtott támadásban”. Ennek a gyakorlatnak az előkészítése és megszervezése a tanszékeken és a tanalegységekben rendkívül jelentős helyet foglal el. A hallgatók áttanulmányozzák az előadásokat, szemináriumokon vesznek részt, valamint csoportos foglalkozásokat folytatnak le térképen, oktatófilm kerül bemutatásra, s a hallgatók gyakorolják magukat a rádióállomások kezelésében — beszélgetési táblázatok segítségével.

A foglalkozást megelőző napon módszertani foglalkozást szerveznek a tanárok részére, továbbá külön foglalkozást a személyi állománynak, ahol eligazításra kerül sor a különböző biztonsági rendszabályokkal kapcsolatban. A gyakorlatot olyan idejében felderített és kiválasztott terepen kell levezetni, melyen megtalálhatók a gyakorlathoz szükséges megfelelő fedezékek, utak, kerülőutak és más elemek. Az ilyen foglalkozáson a növendékek meghatározott jártasságot szereznek az ezred hadtápb támadásban történő vezetése terén, az élelmiszerek utanszállításának megszervezésében, a készételek tábori viszonyok közötti elkészítésében, a meleg étel menet körülményei közötti főzésben, az élelmezési és ruházati anyagokkal való sajátos tevékenységben szennyezett terepen, az élelmezési

és ruházati raktár gyakorlati telepítésében, fedésében, a ruházati anyagok tábori javításában, igénylések, jelentések megfogalmazásában, összeállításában stb.

Az ezredhadtáp vezetési pont telepítése során a hallgatók a szolgálati ág-vezetők munkahelyének berendezését, valamint munkájuk megszervezésének rendjét tanulmányozzák.

Napjainkban minden évben növekszik az ellátási és szolgálati ágak technikai felszereltsége, a harcselekmények hadtápbiztosításának végrehajtására irányuló feladatok segítésére rendelt technika bonyolultsága. Az ilyen bonyolult technikai eszközök vezetésére, irányítására jól kiképzett szakemberek szükségeseek, akik megfelelő mélységű műszaki-technikai ismeretekkel is rendelkeznek. Tanintézetünkben — az élénk állított kiképzési célnak megfelelően — épp ilyen szakembereket képezünk a ruházati és élelmezési szolgálat részére.

Miután ezek a technikai eszközök elsősorban tábori eszközök, így ezen technikák használata és gyakorlati alkalmazása elképzelhetetlen tábori terepfoglalkozások nélkül. „A hadtápszolgálat technikai eszközei” c. tantárgy kiképzési tervében önálló témát képez azok gyakorlati telepítése a terepen. Ez is fokozza a terepfoglalkozások gyakorlatias jellegét.

A növendékekkel tábori viszonyok között levezetésre kerülnek olyan témák, melyek során gyakorolják a szolgálati ágakban rendszeresített berendezések gyakorlati kezelését, főleg az élelmi cikkek elkészítésében, mint például: tábori gabonaőrlés lisztté vagy darává, szárasztésza készítmények gyártása, meleg élelem-cikkek előkészítése, kenyérsütés és így tovább.

Tanintézetünkben mindezeket a foglalkozásokat magas módszertani színvonalon, a „technikai eszköz tanszék” gazdag és jó pedagógiai képzettséggel rendelkező tanárai oktatják. A tanszék eszközei elsősorban olyan rendkívül tapasztalt tanárokat követelnek meg maguknak, kik munkájuk mesterei, mint néhány mérnök-alezredes, akik az adott tanszéken teljesítenek szolgálatot.

A „tábori élelemellátás és kenyérsütés” tanszéken hasonlóképpen kiemelt figyelmet fordítanak a növendékek tábori kiképzésére. A tábori foglalkozásokat a kiképzési program alapján nagy előkészítő munka előzi meg. Mindenekelőtt lefolytatják a technika állapotának ellenőrzését. Ezután a hallgatók kivonulnak a terepfoglalkozásra, olyan körülmények között, mintha táborba mennének. Ennek során jártasságokat szereznek a zászlóalj élelemellátó pont terepen történő telepítésében, a mozgókonyhák és egyéb tábori törzskonyhák főzéshez való előkészítésében, a főzésben, a megfőtt élelem utanszállításában, kijuttatásában, valamint a személyi állomány részére történő elosztásban — oktatási harchelyzetnek megfelelően.

A hallgatók megismerik a kenyérsütést tábori körülmények között. Ennek érdekében egyidejűleg telepítésre kerül a tábori mozgó sütőde két részlege. A kenyérsütés — valamennyi alapvető eljárással — teljes napi foglalkozásként kerül levezetésre, többek között gyorsított eljárással is. A „tábori élelemellátási és kenyérsütési tanszék” legjobb módszertanilag felkészült tisztjei mérnök-alezredesek, valamennyien jól felkészültek, gazdag tapasztalattal rendelkeznek a csapatszolgálatban és a tanári

munkában. Ez biztosítja, hogy a foglalkozásaik tartalmilag és módszer-tanilag rendkívül színvonalasak.

A ruházati szakszolgálat tisztjeinek felkészítésében a tábori körülmények között végrehajtott foglalkozások szintén jelentős mennyiséget tesznek ki. A foglalkozások kidolgozásai és levezetési tervei, amelyet megelőzően gondosan kidolgoznak a tanszéken, egyeztetve vannak a „harcászati és csapathadtáp” tanszékkel.

A ruházati szakos növendékek részére levezetendő tábori foglalkozás alapvető formája a komplex hadtáp harcászati gyakorlat valóságban meglevő gyakorló anyagi készletekkel, cserekészletekkel és technikai eszközökkel. Az ilyen gyakorlatokon a növendékek a ruházati szolgálat-vezető szerepében tevékenykednek, és megoldják a személyi állomány ruházati felszerelési cikkeivel való biztosításának kérdéseit a tábori viszonyok között; megfogalmazzák és megszerkesztik a szükséglet számvetéseket és a ruházati eszközökkel való biztosítás terveit, vezetik az ezred ruházati szolgálatvezető munkatérképét; megszervezik és létrehozzák a mozgó készleteket és cserekészleteket; megszerkesztik a szállítási számvetést; a személyi állomány felszerelésének és ruházati eszközeinek javítási tervét tábori viszonyok között; megszervezik tábori körülmények között a raktár telepítését, áttelepítését, fedését és munkáját, a javító-műhely tevékenységét, továbbá rendszabályokat hoznak a ruházati szolgálat objektumainak őrzésére-védelmére, tömegpusztító fegyverek elleni védelmére vonatkozóan.

A tábori körülmények között végrehajtott foglalkozások a hallgatók részére rendkívül nagy erőfeszítést jelentenek. A gyakorlatok levezetése során az oktatók számos példát hoznak fel a csapatok életéből, hadgyakorlatokból, harcászati gyakorlatokból, továbbá a Nagy Honvédő Háború tapasztalataiból.

A hallgatók tábori feltételek között tanúsított gyakorlati munkakészségeinek nagyjelentőségű, számos információt kapunk a csapatok parancsnokaitól hajdani nevelőjükkal kapcsolatban, pl.: az iskolán folyó kiképzésről a következőképpen írt az egyik egység parancsnoka — egy főhadnagyot jellemezve: „művelt, munkaszerető és rendkívül fegyelmezett tiszt. Kiemelkedő jellemvonásokkal rendelkező elvtárs. Jó szakmai és tábori kiképzést kapott, anyagi területen mélyek az ismeretei, jártas az alárendeltek felé irányuló munkában, kötelességének tartja a személyi állomány minden szükségessé váló biztosítását időben és teljes mértékben”.

Ugyancsak elismerően nyilatkozik az egyik kibocsátott főhadnagyról egy egység parancsnoksága: „szilárdan ismeri és megfelelő képzettséggel használja fel a hadtápszolgálat technikai eszközeit, ésszerűen szervezi a személyi állomány ellátását, úgy állandó, mint tábori körülmények között”. Számos kibocsátott hallgató tartja fenn a szoros kapcsolatát a tanintézetünkkel: leveleket írnak, konzultálnak volt parancsnokaikkal és tanáraikkal, gyakran tartanak előadásokat a fiatal hallgatóknak. Íme egy idézet egy főhadnagy leveléből, melyet tanárának, egy mérnök-alezredesnek írt: „nemsokkal a beosztás elfoglalása után tábori foglalkozásra vonultunk el. Úgy dolgoztam, ahogy nekem azt az iskolán tanították. A parancsnokság észrevételezte az elkészített meleg ételem jó minőségét, a

technikai eszközök megfelelő tevékenységét, az ellátás jó megszervezését”.

Tudni kell azonban, hogy mindezen kérdések pozitív oldalaitól függetlenül vannak még hiányosságok. Még nem kellőképpen használjuk ki a tanszék és alegység lehetőségeit, belső tartalékait, egyes területeken kevésbé használjuk azokat az új technikai eszközöket az oktatásban, amelyek minimális idő alatt maximális teljesítményt tudnak nyújtani.

A növendékek tábori kiképzésének tökéletesítése nem képzelhető el a parancsnoki állomány és a tanári állomány megszakítás nélküli kiképzése, önképzése, politikai, katonai és szakmai ismereteik szüntelen emelése, módszertani jártasságuk fejlesztése, a harctevékenységek szervezésének és alegységek vezetésének mély, alkotó művészi képességei nélkül. Ezért iskolánkon messzemenően gondoskodunk a tisztek parancsnoki kiképzéséről, különös figyelmet fordítva a fiatal parancsnokok és tanárok oktatására. Ebben az időszakban tanintézetünkben pedagógiai tanfolyam működik a fiatal tisztek részére, mely tanfolyam keretében a legbonyolultabb témákból módszertani foglalkozást, valamint terepen végrehajtott bemutató foglalkozást vezettünk le. A tanfolyamon megismerik és tanulmányozzák a kiképzés formáit, és ennek során felfegyverztük őket a legélenjáróbb módszertani készségekkel, fejlesztjük pedagógiai jártasságukat.

A tanárok pedagógiai érettsége folyamatos fejlesztésének ügyét nagymértékben szolgálja a tisztek személyes csapatgyakorlata, melyeket minden évben jóváhagyott terv szerint hajtunk végre.

Ezek és más tényezők határozzák meg a tanárok és parancsnokok pedagógiai kvalifikációjának fejlődését, emelik a hallgatók oktatásának és nevelésének színvonalát, minőségét, adják meg a lehetőséget, hogy mind magasabb legyen a jövő hadtáp tisztjei tábori kiképzésének színvonala.

A korszerű harc jellege

Fordította: Sinkó István alezredes

A harc jellege utal a harctevékenységek megvívásának lényegére. A korszerű harc jellegére meghatározó hatást gyakorolnak: a harci eszközök, különösen az atom- és rakétafegyverek rohamos ütemű fejlődése, továbbá a csapatok nagy mennyiségű harckocsival, más páncélozott járművel, valamint légvédelmi és rádiótechnikai eszközökkel való felszereltsége. A harc jellege tehát törvényszerűen és döntő mértékben az anyagi alaptól, vagyis a fegyveres harc erőitől és eszközeitől (fegyverzet, haditechnika és ezeket alkalmazó emberektől) függ.

Az atomfegyverek megjelenése, továbbá a hagyományos fegyverek tűz- és csapáserejének növekedése, a csapatok nagy mozgékonyasága a harctevékenységek megvívásának módjaiban mélyreható változásokat eredményeztek. A korszerű harc új jellemző vonásokkal bővült, amelyek különböznek a Nagy Honvédő Háború harctevékenységeitől.

A korszerű harcot a nagyfokú határozottság, a helyzetek éles és gyors változásai, a manőverek széles körű alkalmazása, valamint a harc megvívásában alkalmazott különböző módszerek jellemzik. A harctevékenységek széles arcvonalon, nagy mélységben és gyors ütemben kerülnek végrehajtásra. Mindezek a korszerű harc általános jellemzői.

A harcfeleladatok megvívhatók atomeszközök felhasználásával, vagy anélkül, ezek azonban külön-külön, más és más specifikus sajátosságokkal rendelkeznek.

Az atomeszközökkel vívott harctevékenységek rendszerint irányokban kerülnek végrehajtásra. Jellemzői az arcvonalon és mélységben keletkezett egyenlőtlenségek, továbbá a személyi állomány fokozott erkölcsi-pszichológiai, fizikai megterhelése és nagy veszteségek, úgy a személyi állomány, mint a harci technikában. Ilyen körülmények között gyakran előfordulhat, hogy a harcfeleladatokat korlátozott létszámú és felszereltségű csapatokkal kell végrehajtani.

Az atomeszközök nélkül végrehajtott harctevékenységek a főirányokban nagymennyiségű hagyományos erők és eszközök összpontosítását és az ellenség fokozatos megsemmisítését követelik meg. Mindezek mellett az alegységeknek, egységeknek állandó készenlétben kell lenniük az atomeszközökkel végrehajtandó harctevékenység megszervezésére.

A továbbiakban a korszerű harc főbb jellemzőit részletezzük.

A *harctevékenységek határozottságát* két alapvető tényező váltotta ki: a háború politikai célja és a rendkívül nagy pusztító hatású eszközök alkalmazása. Amennyiben az imperialisták a háborút a szocialista országokra kényszerítik, a jövő háborújának politikai célját, annak kompromisszum-mentes kimenetele határozza meg; ami azt jelenti, hogy a harctevékenységeket az agresszor teljes megsemmisítéséig folytatni kell. Így tehát a harctevékenységeket a háború céljának határozottsága determinálja.

A fegyveres harc korszerű eszközei minden bizonnyal biztosítják a szükséges feltételeket az alegységek, egységek határozott harctevékenységehez.

A harctevékenységek határozottsága egyébként mindenekelőtt a harcászat egyik alapvető követelményéből, a harci aktivitásból következik.

Ennek lényege abban van, hogy harcban a győzelem rendszerint annak a félnek az oldalán van, amely azonos feltételek mellett aktívabban tevékenykedik, határozott kezdeményezést tanúsít, megelőzi az ellenfelet harci tevékenységeiben és a harcot az ellenség részére kedvezőtlen körülmények között kezdeményezi, mindezekkel rákényszeríti akarátát az ellenségre.

A harci aktivitás feltételezi a parancsnokok bátor, elhatározó képességét, a hozott elhatározás maradéktalan végrehajtását, a csapatok energikus, önfeláldozó, határozott tevékenységét, a legkisebb veszteség mellett, rövid idő alatt az ellenség feletti teljes győzelem kierőszakolását.

A harcban aktivitás megköveteli a különböző harcmódok rugalmas alkalmazását. A meghatározott célok elérésére leghatékonyabb harcmód, valamint a nagy ütemben és mélységben végrehajtott támadás biztosítja az ellenség teljes megsemmisítését.

Az összefegyvernemi alegységek utóbbi években történt teljes gépesítése és nagy tűzereje lehetővé teszi a nagyfokú harci manőverezéseket. Erre, a hagyományos eszközökkel vívott harcban csak korlátozottan és csak az ellenség védőövének áttörése után volt lehetőség. Az atomfegyverek alkalmazása viszont az atomcsapás eredményeként keletkezett résekben keresztül már a támadás kezdetétől megteremtik a kedvező feltételeket a manőverek végrehajtásához.

A harci manőverek sikeres végrehajtásához nyitott szárnyak, hézagok, az ellenséges harcrendi felépítésben keletkezett rések, tehát összefüggő arcvonalak hiánya szükséges.

A jól átgondolt és sikeresen végrehajtott manőverezési készség, képesség a parancsnokok felkészültségének fontos mutatója. A vontatott harc már visszatéríthetetlenül a múlté, melynek helyében a nagy mozgékonyaságú harctevékenységek léptek.

Ezzel összefüggésben napjainkban olyan problémák kerültek előtérbe, mint harc az időnyerésért, a kezdeményezés megragadásáért és megtartásáért, az ellenség megelőzése a csapásmérésben, a felvonulásban, a szétbontakozásban, a kedvező terepszakaszok és objektumok elfoglalásában.

A helyzetek éles és gyors változásait korszerű harcban előidézi az alegységek, egységek jelentős mértékben megnőtt tűzereje, ami rövid idő alatt az ellenségnek nagy veszteségeket okoz; ugyanakkor az atom- és tűzcsapások kihasználása nagymértékben növeli a csapatok mozgékonyágát.

Korszerű harcban a helyzetek gyorsan és igen élesen nem óránként, hanem percenként, sőt másodpercenként is megváltozhatnak.

Ez a parancsnokokat olyan követelmények elé állítja, hogy mindenkor legyenek készek váratlan feladatok végrehajtására, ugyanakkor ne érje őket semmiféle meglepetés. A helyzetek éles és gyors változásaiból adódik a korszerű harc dinamikus és gyors lefolyásának jellege. Ez a tény a csapatokat igen magas harckészültségi követelmények elé állítja. Elsősorban a harckészültség színvonalától függ a csapatok harcbalépésének gyorsasága és a harc feladatok sikeres végrehajtása.

A parancsnokok és törzsek munkájában különösen nagy jelentősége van az operativitásnak. Ugyanis megnőtt az időtényező jelentősége.

Nemrégén két harckocsizászlóalj a találkozó harcot gyakorolta. A harckocsizászlóaljak menetbiztosító járőrei harcba léptek olyan terepszakaszon, amelyen mindkét zászlóalj főerőinek szétbontakozására igen kedvező feltételek voltak. Mindkét zászlóalj a kedvező terepszakaszhoz azonos távolságra volt. Az „Északi”-ak zászlóaljparancsnoka mindjárt megértette, hogy a siker csak a kedvező terepszakasz gyors elfoglalásával biztosítható.

Igen kezdeményezően a harcalakzatot a zászlóalj oszlopból vette fel, elhagyva azt a klasszikus megoldást, hogy előbb század, majd szakasz oszlopokra bontakozzon. A zászlóalj a kedvező terepszakaszt előbb foglalta el, mint az „ellenség”. Az „ellenség”-et akkor rohamozta meg, amikor az harcrendbe szétbontakozott. Ilyen módon az „Északi” fél zászlóalj-időt nyert és a győzelemhez vezetett.

Természetesen a szétbontakozásnak ilyen módja nem mindenkor lehetséges és az ilyen eljárásnak van néhány hátránya is. A kialakult, adott akkori gyakorló-helyzetben és terepviszonyok között azonban az ilyen szétbontakozás helyes eljárásnak bizonyult.

Ezzel összefüggésben meg kell jegyezni, hogy néhány parancsnok az elhatározás meghozatalánál a sok időt igénylő sémákhoz, sablonokhoz ragaszkodik. Ezáltal a harc megszervezésére jelentősen kevesebb ideje marad. Következésképpen kutatni kell az elhatározás és a harc megszervezésének azokat a módszereit, amelyek kevesebb időráfordítást igényelnek. Ezért kell javítani az elhatározás kimunkálásának és az alárendeltekhez történő eljuttatásának módszereit, széles körben alkalmazva a vezetés új eszközeit, csökkentve és egyszerűsítve a dokumentációk tartalmát. A harc megszervezése során az egységeknél és alegységeknél az egyidejű, párhuzamos törzsmunka alkalmazása időmegtakarítást eredményezhet.

Ez a módszer a vezetési szinteken a törzsfőnökök, parancsnok-helyettesek és más vezetők részére mindenekelőtt együttműködést, nagyfokú önállóságot is eredményez a harctevékenységek és azok minden oldalú biztosításával kapcsolatos kérdések kidolgozásában.

Például a gyakorlatok egész során meggyőződünk arról, hogy a párhuzamos parancsnoki munkamódszerek alkalmazása mellett a zászlóaljparancsnokok a harcfeladatot kétszeresen gyorsabban kapják meg, mint a lépcsőzetes munkamódszerek alkalmazása esetén. Egyértelmű, hogy párhuzamos munkamódszer alkalmazása mellett az alárendeltek részére több idő jut a harc megszervezésére.

A *harcmegvívás módjainak különbözősége* a csapatok által megoldandó feladatok különböző tartalmú meghatározásának, továbbá az alegységek részére a harc megvívásához szükséges különböző eszközök biztosításának, az ellenséges tevékenység jellegének és a terepviszonyoknak függvénye.

A harctevékenység megvívásának módja alatt lényegében a harcfeladat megoldása során alkalmazott eljárásokat értjük. Szűkebb értelemben a csapatok harctevékenységének egyik, vagy másik rendje az adott konkrét helyzetben.

Az alegységek atomeszközök nélkül végrehajtott támadása során elengedhetetlen az ellenség teljes lefogása, ugyanakkor erő-, eszközfölény csak az arcvonal egyes szakaszain érhető el. Ezért, ilyen körülmények között az ellenség szétverésének fő módja, védelmének áttörése a megjelölt terepszakaszon, és a különböző tüzesszerek tömeges felhasználásával a támadás kifejlesztése a mélységben.

A támadás során (úgy atomeszközök alkalmazásával, mint anélkül) az ellenség szétverésének módjai lehetnek: az ellenség bekerítése, a visszavonulási útvonalaktól való elvágása és megsemmisítése, az ellenség hátába való kijutás és csoportosításainak hátból történő megtámadása stb.

Találkozó harcban az ellenség megsemmisítésének alapvető módja főerőinek oldalból és hátból tűzzel és csapással való megsemmisítése (ezzel egy időben az erők egy részével archból főerőit le kell kötni).

Találkozó harcban, olyan esetekben, amikor az ellenség megbízhatóan lefogható, vagy az alegységek manővere oldalból, vagy hátból nem biztosítható, illetve sok időt igényel, a csapás frontálisan is végrehajtható.

A védelmi harc megvívásának módjai is különböznek.

Ismert, hogy a harctevékenységek széles arcvonalon légideszantok alkalmazásával kerülnek végrehajtásra. A korszerű harcnak ez a jellemző vonása a csapatok megnövekedett harci lehetőségeiből, mozgékonyaságából, továbbá légi úton történő szállíthatóságából és a helikopterek széles körű alkalmazásából adódik.

Például az elmúlt háborúban a zászlóalj 0,5 km; napjainkban 2 km szélességű támadási sávot kap. A támadási ütem gyorsulásával megnövekedett a manőverezés lehetősége.

Atomeszközök alkalmazása esetén a korszerű harc jellemző vonása a harctevékenység irányokba történő kibontakoztatása, ami a korszerű fegyverek nagymérvű megsemmisítő hatásából, a személyi állomány és harci technika védelmének követelményeiből, a csapatok nagyfokú mozgékonyaságából és az ellenséges védelem jellegéből adódik.

Az irányokba végrehajtott támadás lényege abban van, hogy az al-

egységek gyorsan, meglepetésszerűen hatolnak be az ellenség mélységébe és ott a harcrendben keletkezett réseken, illetve a gyengén védett csatlakozásokon keresztül oldalból, illetve hátból rohamozzák meg az ellenséget.

Az irányokba történő támadás azonos, sőt kisebb erő esetén is kedvező feltételeket teremt, a művészi manőverek végrehajtásához, az ellenség szétveréséhez, a harci erőfeszítések mélységbe történő kibontakoztatásához. Az irányokba való támadás megfosztja az ellenséget a keletkezett rések idejében történő lezárásának lehetőségétől, megnehezíti az atomfegyverek alkalmazását, bonyolult és sugárszennyezett viszonyok között is a legjobban biztosítja a csapatok sikeres ténykedését.

Vannak azonban ennek is megfelelő hátrányai, melyek a nyitott szárnyak biztosításának szükségességével, a folyamatos összeköttetés és együttműködés fenntartásával kapcsolatosak. Az ilyen helyzetben a vezetés is bonyolulttá válik.

A harci tevékenységeket az *egyenetlen szélességi és mélységi kibontakozás is jellemzi.*

A korszerű eszközök alkalmazása, a támadás irányokba történő végrehajtása, az összefüggő arcvonal és a szomszédokkal való szoros összeköttetés hiánya napjainkban lehetetlenné teszi, hogy az alegységek egy időben érkezzenek az egyik terepszakasgról a másikra.

Amint már megjegyeztük, a korszerű harcban az alegységek — kihatásulva az atomcsapás eredményeit — elsősorban réseken, hézagokon keresztül hatolnak be az ellenség harcrendi mélységébe.

Azokban az irányokban, amelyekben az ellenséget atomfegyverrel nem fogtuk le és szervezett ellenállást tanúsít, az előremozgás üteme kétségen kívül lassúbb lesz. Az ellenség mélységébe való beékelődéssel az ellenség élőereje és harci technikája nagymértékben megsemmisül, de a megmaradt ellenséges erők csapataink szárnyába és hátába is kerülhetnek. A harci tevékenységek ilyen módon gyakran gócjellegűek lesznek és rendkívül egyenlőtlenül bontakoznak ki.

Mindezek bizonyítják és szükségessé teszik, hogy alegységeinket önálló, bátor és kezdeményező tevékenységre képezzük ki, minden szinten szüntelenül növeljük a parancsnok kezdeményező képességét a széles körű manőverek harcban alkalmazására. A személyi állományra háruló fokozott erkölcsi pszichikai és fizikai igénybevétel az eddigieknél jobban növeli az ember szerepét a korszerű harcban.

Ismeretes, hogy bármilyen veszedelmes fegyver, ember nélkül holt eszköz. Ennek következményeként meghatározó jelentősége van a pártpolitikai munkának, a harci tulajdonságok fejlesztésének, mindenekelőtt a kommunista párt, a szocialista haza iránti áldozatkészség, a meghatározott feladatok végrehajtása iránti kötelességtudat, a fegyelmezettség, bátorság, határozottság és a kezdeményezés kialakításának.

A személyi állományban, technikában beállott bármilyen tömeges veszteség esetén is valamennyi tiszt, tiszthelyettes, tisztos és honvéd köteles mindent elkövetni, hogy a meghatározott feladatot minden körülmények között végrehajtsa.

Az alegységek korszerű harcának igen fontos követelménye atom-

fegyver alkalmazása nélkül vívott harcban is, az atomeszközök alkalmazására való állandó készenlét.

Ez minden alegység, egység parancsnokát kötelezi az ellenség tevékenységének és atomeszközeinek szüntelen felderítésére, a szükséges védelmi rendszabályok meghozatalára, teljesítésére, továbbá olyan harcckészültségre, mely mindenkor alkalmas a saját atomcsapások eredményes felhasználására.

Ellenséges atomcsapás veszélyének jelére az alegységparancsnokok riasszák alárendeltjeiket, pontosítják a következő tevékenységgel kapcsolatos elhatározásukat, határozzák meg az atomcsapás utáni támadás kifejlesztésének feladatait, intézkedjenek az együttműködésre és a harc minden oldalú biztosítására, időben ellenőrizzék alegységeik atomvédelmi készenlétét.

Ahhoz, hogy csapataink részére biztosítsuk a kedvező feltételeket az atomcsapások eredményeinek kihasználására, valamint, hogy megakadályozzuk a nagy veszteségeket okozó ellenséges atomcsapásokat, a mozgásban levő alegységeket a terep védelmi lehetőségeit kihasználva bontakoztassuk szét és haladéktalanul fogatosítsuk az egyéb atomvédelmi rendszabályokat.

A korszerű harc jellemzőinek vizsgálatánál nem hagyható figyelmen kívül, hogy a tudomány és technika hatalmas ütemben fejlődik és minden hadseregben újabb és újabb típusú fegyverek kerülnek rendszeresítésre. Ezek következményeiként változik a harc jellege is, mely megköveteli a korszerű harc elméletének szüntelen tanulmányozását és sikeres gyakorlati alkalmazását.

A Szovjetunió honvédelmi minisztere, Grecskó A. A. marsall kiemelte, hogy a harcászatban alkalmazni kell a különböző formákat és módokat. Minél szélesebb a harcászati formák és módok ismeretköre, annál nagyobb a siker valószínűsége. Ennek következményeként fontos feladat volt és továbbra is elsődleges fontosságú feladat marad a parancsnokok, törzsek harcászati ismeretének, valamint a vele kapcsolatos követelményeknek állandó tökéletesítése és növelése.

A csapatok vezetése

Fordította: Sinkó István alezredes

Az új haditechnika és fegyverzet, de mindenekelőtt az atom- és rakétaeszközök fejlődése és rendszeresítése gyökeres változásokat eredményezett a harci tevékenységek vezetésének módszereiben. A korszerű harci eszközök meghatározó hatással vannak a vezetés problémáira és egyre újabb követelményeket támasztanak a vezetéssel szemben.

A nagy mozgékonyssággal, manőverezőképességgel rendelkező alegységek, egységek harci tevékenységeinek vezetése korunkban széles arcvonalon, szennyezett, ugyanakkor rombolt, tűzzel árasztott területeken folyik.

A technika mai fejlődésének időszakában a parancsnoki munka tudományos megszervezése nélkül tehát nem képzelhető el a csapatok vezetése.

A csapatvezetés korszerűsítésének napjainkban legfontosabb kérdései: a legújabb parancsnoki tudományos vezetési módszerek széles körű felhasználása a csapatoknál, a századok, zászlóaljok, ezredek harcászati tevékenységének növelése, a tisztek vezetői tevékenységének, jártasságának fejlesztése, mindezek összekapcsolása a törzsek állományának ésszerű kiválasztásával, a funkcionális kötelek átgondolt elosztásával, a vezetési pontok korszerű felszerelésével, az automatizált eszközök alkalmazásával.

A tudomány és technika vívmányainak a csapatvezetésben történő bevezetése, mint minden újnak gyakorlati alkalmazása, különös gondosságot és figyelmet igényel. Ennél fogva sajnos a parancsnoki tevékenység tudományos megszervezése az egységek és alegységek jelentős részénél nagyon lassan valósul meg, esetenként még az olyan egyszerű munkák is, mint a vezetési pontok felszerelése, formanyomtatványok, grafikonok, táblázatok, számvetési táblázatok kidolgozása, harcászati gyakorlóterek automatikus és imitációs eszközökkel történő berendezése stb. túlságosan elhúzódnak.

A parancsnok felelős a csapatok vezetéséért és a meghatározott feladatok sikeres végrehajtásáért, ezért különleges helyet foglal el a vezetésben.

Az alegységek, egységek harci tevékenységének ésszerű megszerve-

zésére, a harc menetének magabiztos vezetésére csak olyan parancsnok képes, aki szilárd jellemű, helyesen értelmezi és öntudatosan végrehajtja a hivatásából adódó feladatokat, aki korszerű technikai ismeretekkel rendelkezik, továbbá aki a legkülönbözőbb harc helyzetekben, többek között a tömegpusztító fegyverek ellenséges alkalmazása esetén is kiválóan ismeri a csapatok vezetésének elméleti és gyakorlati kérdéseit.

A parancsnok példakép az alárendeltek előtt a szervezettség, az operativitás, a gyorsaság, valamint a csapatvezetés lényeges kérdéseinek megoldásában. Az egyszemélyi vezető, a parancsnok ezeket a feladatokat egyedül nem képes megoldani.

Segítői a törzs, a helyettesek, a fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök, a párt- és a KISZ-szervezetek.

A vezetési feladatok megoldásában a törzs a parancsnok elsődleges támasza. A törzs köteles segíteni a parancsnokot a helyzet értékelésében, a megszabott feladatok alárendeltekhez történő eljuttatásában. A törzs szervezi meg a harctevékenységek minden oldalú biztosítását, informálja az alárendelt egységek, alegységek vezető szerveit az ellenség és a saját erők helyzetéről, a mindenkor harci tevékenységekről.

Ezeknek a bonyolult kérdéseknek a sikeres megoldása a törzstől magas színvonalú szervezettséget, pontosságot, összehangoltságot, operativitást, valamennyi törzsbe beosztott tisztól kiváló egyéni felkészültséget követel.

Ebből adódik valamennyi fokozatú parancsnok és törzs legfontosabb kötelessége, az, hogy állandóan tökéletesítsék csapatvezetési ismereteiket, a harc minden fajtájában, a legbonyolultabb harcászati helyzetekben, a különböző napszakokban és évszakokban.

Tapasztalható, hogy az alegységek, a harcosok a harcászati gyakorlatokon legtöbbször igen jól tevékenykednek, ugyanakkor sajnos nem elég színvonalas a parancsnokok és törzsek munkája.

A közelmúltban végrehajtott egyik harcászati gyakorlaton az egyik zászlóaljnál — melynek parancsnoka Rulev tiszt volt — elhúzódott a helyzetmegítélés és az elhatározás meghozatala, így az alegységek késve kapták meg feladataikat. A szemrevételezés során időben és terepszakaszonként nem hangolták össze az alegységek tevékenységét, és a harc minden oldalú biztosítását is elmulasztották. Nem megfelelően szervezték meg az összeköttetést sem. Mindezek hátrányosan befolyásolták a harc lefolyását. A zászlóalj alegységei nem egy időben érkeztek a megjelölt terepszakaszra, a feladat végrehajtása során nem tartották be a meghatározott irányt. A parancsnokok részéről sűrűn elhangzottak az „Előre!”, „Növelni a sebességet!” stb. vezényszavak. S miután a megerősítő tüzerüteg, valamint a műszaki és hadtápalegységek sem kaptak pontos feladatot, ezek az alegységek a harc feladat passzív résztvevői voltak és nem a harc helyzetnek megfelelően követték az alegységeket.

A gyakorlat vezetője mindent elkövetett annak érdekében, hogy a parancsnokok a harci feladatot körültekintően szervezzék meg és a konkrét helyzetnek megfelelően vezessék alegységeiket. Végül az említett hiányosságok miatt kénytelen volt a zászlóalj gyakorlatát alacsonyán értékelni.

Nem nehéz elképzelni, hogy a harcászati gyakorlaton résztvevő al-

egységek még a harci feladat végrehajtása esetén is harcban indokolatlanul nagy veszteségeket szenvedtek volna.

A korszerű harc előkészítésében, megszervezésében és a csapatok vezetésében kiszélesedett a parancsnokok, törzsek, fegyvernemi főnökök, párt- és politikai szervek gyakorlati tevékenységének köre. Az alegységek, egységek hiányos nevelése, meg nem felelő kiképzése egy sor súlyos következménnyel járhat. Nem véletlen a honvédelmi miniszter megjegyzése, hogy egyes parancsnokok, törzsek későn adják ki a szükséges intézkedéseket az alárendeltek részére, gyengén képzettek a váratlan feladatok végrehajtására, bonyolult körülmények között passzívak és határozatlanok, gyakran nem veszik figyelembe az ellenség részéről alkalmazott rádió ellentevékenységeket, a megtévesztést, a színlelt tevékenységeket. Ezért a honvédelmi miniszter aláhúzva a harci feladatok meghatározott időben történő végrehajtásának fontosságát — mint az egységek, alegységek győzelmének meghatározó feltételeit —, megköveteli a harc minden oldalú előkészítésében és biztosításában a csapatok vezetésének szüntelen javítását, a parancsnokok és törzsek munkájának tökéletesítését.

Egy harcokcsiezred, melynek Docenkó tiszt volt a parancsnoka, a honvédelmi miniszter jelenlétében példamutatóan végrehajtott harcászati gyakorlatot mutatott be.

Az ezred nehéz terep- és időjárási viszonyok között magas színvonalú harcászati felkészültségről tett tanúbizonyságot. Igazolta, hogy bonyolult viszonyok között is képes a harci feladat sikeres végrehajtására.

A gyakorlat minden mozzanatában kitűnt a századok és zászlóaljak határozott, gyors tevékenysége.

Az ezred sikerét a magas színvonalú harckészültség mellett döntő mértékben elősegítette a parancsnokok és törzseik operatív, rugalmas, szilárd szervező tevékenysége az alárendeltek vezetésében.

A csapatok minden kiképzési év kezdetén megkapják a harckiképzési feladatot. Most a felelősségteljes feladat az, hogy tökéletesítsék felkészültségüket az aktív tevékenységek végrehajtásában, a technika és fegyverzet harci alkalmazási lehetőségeinek teljes kihasználásával; a parancsnokok és a törzsek számolják fel a határozatlanságot és passzivitást a csapatok vezetésében, fejlesszék kezdeményező készségüket, határozottságukat és legyenek magabiztosak az átgondolt harcvezetési kockázatok bátor vállalásában.

Nagyon fontos feladat valamennyi fegyvernem alegységeit, egységeit különböző évszakokban és időjárási viszonyok között, a nagy távolságú és ütemű menetek szervezett végrehajtására felkészíteni, továbbá kiképezni a csapatokat a meghatározott körletbe teljes állománnyal történő pontos beérkezésre és a harc feladat menetből történő végrehajtására.

Javítani kell a harcokcsizó és gépesített lövész alegységek harcászati kiképzését. Legyenek képesek gyors szétbontakozásra, ezt követően határozott csapásra, a támadás nagyütemű végrehajtására a feladat teljes mélységében úgy nappal, mint éjjel.

Ezeknek a feladatoknak a maradéktalan minőségi végrehajtása elképzelhetetlen a parancsnokok és törzsek, valamint a pártpolitikai apparátus fáradságot nem ismerő munkája nélkül. A harcvezetési tevékeny-

ségeiben első helyen áll a csapatvezetés és -irányítás, a kialakult légi és harcászati helyzet mély elemzése, értékelése és az események várható alakulásának előrelátása.

Az ilyen elemzések, értékelések, valamint az ezek alapján készült pontos számvetések lehetővé teszik a harcfeladat sikeres végrehajtásához szükséges elhatározás meghozatalát, biztosítják a csapatok álcázását, az ellenséges légicsapások elhárítását, a felderítést, a támadás, a védelem, a tartalékok feltöltésének, az utak berendezésének stb. eredményes megszervezését.

Késedelem nélkül kell kiadni a csapatoknak az előttük álló harctevékenységek végrehajtására vonatkozó előzetes intézkedéseket.

A parancsnoki elhatározás meghozatalát és az alárendeltekhez való eljuttatását a lehető legrövidebb idő alatt kell végrehajtani abból a célból, hogy az alárendeltek fel tudjanak készülni a harci feladatra. Az elhatározás meghozatalával egy időben meg kell szervezni a jól átgondolt összeköttetést, mint a megbízható vezetés egyik legfontosabb eszközét.

A parancsnokok és törzsek harcvezetői munkájukat a terepen végzik. A terepen beszélnek meg részletesen a feladat végrehajtását. Például támadásban az alárendeltek pontosan ismerjék mikor, hol, milyen rendben foglalják el a roham terepszakaszát, hol van a tüzer- és aknavetőalegységek tüzelőállásainak körlete, a szétbontakozás terepszakaszai, a harcjárműről való leszállás terepszakaszai (amennyiben a tevékenység végrehajtása gyalogmenetben történik).

Ezen túlmenően minden parancsnok pontosan ismerje az alegységek támadási irányát, a támogató és megerősítő eszközök tüzelőállás változtatásának, második lépcsők, tartalékok, vezetési pontok, hadtápegységek mozgási irányát és mindazokat a terepszakaszokat, amelyek kapcsolatosak a harcfeladat végrehajtásával. Természetesen nagyon fontos, hogy a parancsnok idejében vezesse be a felderítést, mindenkor ismerje a szomszédok helyzetét, időben és terepszakaszonként összehangolja az összefegyvernemi alegységek, a tüzésérg, légvédelmi tüzésérg, légierő, műszaki alegységek tevékenységét, szervezze meg a manőverek végrehajtását, az együttműködést a szomszédokkal.

A terepen végrehajtandó parancsnoki munkához meghatározott sorrendben kell a nagylétszámú parancsnokokat és szolgálatiág-főnököket kirendelni, ügyelve az álcázásra, az előkészületek rejtettségére, arra, hogy a csapatok előtt álló tevékenységeket az ellenség fel ne fedje. Röviden, a harc kezdetéig minden parancsnoknak és szolgálatiág-főnöknek hely és idő szerint meg kell kapni a konkrét feladatot. A harcászati gyakorlatokon szükség van időnormatívák alkalmazására. Tehát meg kell szabni, hogy az alegységek melyik időpontban érkezzenek be az egyik, vagy másik körletbe, vagy terepszakaszra. Ez a kiadott parancsok és intézkedések végrehajtásában növeli a parancsnokok felelősségét.

A csapatok harctevékenységéhez szorosan kapcsolódik az alegységek, egységek mozgása, a körletek és terepszakaszok elfoglalása.

A meghatározott terepszakaszok időben történő tervszerű, szervezett elfoglalása céljából a parancsnokok és törzsek pontos számvetéseket, terveket dolgoznak ki.

A parancsnokok — figyelemmel a rejtett vezetés, jelentés szabályaira

— meghatározott rendben jelentik előjárójuknak a mozgások, harci tevékenységek végrehajtását.

A leningrádi katonai körzet csapatainak törzsei 1972 óta sikeresen alkalmazzák egy a csapatok, törzsek és hadtápegységek mozgásáról összeállított egyszerű, megbízható jelentésforma-változatot. A jelentéseket két nagyságrendű számjeggyel kódolják. A csapatmozgások helyzetét regisztráló jelentések ilyen kialakult helyes formája már igen széles körben elterjedt.

Az alegységek harcászati vezetésének folyamatos és szilárd biztosítása érdekében a parancsnokok, törzsek rendkívül magas szintű következetességet, pontosságot követelnek és tanúsítanak.

Felszólítás nélkül kötelesek jelenteni a kapott feladatok végrehajtását, a fontos terepszakaszok, objektumok elfoglalását, a vízi akadályokat, a főútvonalak, vasútvonalak, pályaudvarok elérését, az ellenség tartalékaival való minden találkozást, a szomszédok helyzetét, az anyagi készleteket.

A harcászati gyakorlatokon sem szabad elnézni, ha a parancsnokok nem fordítanak különös figyelmet az előjáróval, szomszédokkal való összeköttetés fenntartására, ha nem jelentik a szemben álló ellenség tevékenységének jellegét, ha nem törekednek arra, hogy újabb feladatot kapjanak, ha nem tanúsítanak ésszerű kezdeményezést, ha kitérnek a kockázat vállalása elől és nem alkalmazzák a hadi tapasztalatokat, nem végeznek megtévesztő tevékenységeket.

A háborúk és a háború utáni gyakorlatok tapasztalatai az esetek többségében azt bizonyítják, hogy helyes, ha a parancsnokok és törzsek az előjáró parancsnoknak előre meghatározott időben 30 percenként, vagy óránként jelentenek. Természetesen nem zárja ki ez a kivételes jelentések haladéktalan megtételét, amikor éles helyzetváltozás, vagy előre nem látott fordulat következett be.

A harc sikere, a szemben álló ellenség legkisebb veszteséggel történő megsemmisítése döntően az alegységek, egységek, valamint a megerősítő és támogató eszközök összehangolt tevékenységétől függ. Ennek elérése érdekében a parancsnokok és törzsek idejében szabják meg, illetve pontosítják a feladatokat, a harc során aktívan befolyásolják az alárendeltek tevékenységét, és ténylegesen vezessék az alárendeltek harcát.

Nagyon fontos a támadó harc megvívása során a megváltozott helyzeteknek megfelelően időben pontosítani az alárendeltek új feladatait. Meghatározni a támadás további irányát, azt, hogy az alegységek hová, milyen időpontban jussanak ki. Folyamatos tájékoztatást adni a szomszédok helyzetéről, a vezetési pont helyéről, vagyis röviden, harcban gyakran kell az alárendeltekkel érintkezni.

A parancsnokok harcban rendszerint személyesen vezetik alegységeiket, egységeiket. Közvetlenül a helyszínen határozzák meg az új feladatokat, figyelemmel kísérik a harci tevékenységeket, minden erővel és eszközzel személyesen biztosítják a meghatározott feladatok teljesítését. A parancsnokok a második lépcső, vagy a tartalékok harcbavetésekor, találkozó harc kialakulásakor, folyón való erőszakos átkeléskor feltétlenül személyesen és a helyszínen határozzák meg a feladatokat, szervezik és biztosítják azok végrehajtását. A harc megvívása során a vezetési pontok

lemaradása az alegységektől, egységektől, vagy áttelepítésük szervezetlensége, komoly következményekkel járhat. Ilyen esetekben az összeköttetés megszakadhat az alárendeltekkel, a vezetés hiánya pedig valamenynyi feladat végrehajtását megghiúsíthatja.

Ebből adódóan a parancsnokok és törzsek munkájában különleges helyet foglal el az összeköttetés megszervezése és a vezetési eszközök komplex alkalmazása. Az összeköttetést minden esetben kétszeres biztosítással kell megszervezni, a rádió eszközökből pedig tartalékot kell képezni. A híradók legyenek képzetek a folyamatos rádió ellentevékenységre és minden szintű parancsnok rádión személyes beszélgetések lefolytatására.

Az alegységparancsnokok vezetési tevékenységének növelése érdekében rendszeresen tartanak vezetési gyakorlatokat.

A harcászati és parancsnoki törzsvezetési gyakorlatok szervezésére, vezetésére és végrehajtására a parancsnokoknak és törzseknek nagy figyelmet kell fordítani.

Alaposan elemezzék a gyakorlatok minden mozzanatában a csapatvezetést és segítsék, fejlesszék a gyakorló parancsnokok vezetési tevékenységét.

Sajnos egyesek a törzsvezetési gyakorlatok megszervezése alatt csupán a vezetési pontok telepítését, áttelepítését értik. A gyakorlatokon gyakran fel kell hívni a parancsnokok és törzsek figyelmét a harci tevékenységek vezetésére, a mozgási grafikonban meghatározottak végrehajtására, a megjelölt terepszakaszok elfoglalására, a parancsnoki figyelő és harcálláspontok áttelepítésére, az összeköttetés megszervezésére.

A gyakorlatok végrehajtása során célszerű az egyik, vagy másik vezetési pont harcból való kikapcsolását, az összeköttetés megszakadását, a csapatok vezetésében bonyolult helyzetek megoldását gyakoroltatni. Részletesen értékeljék az összeköttetés helyreállítása érdekében végzett parancsnoki és törzsmunkát.

A parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatokon a parancsnokok (törzsek) legyenek képesek az ellenség és saját csapatok részletes értékelésére, a rövid, előzetes intézkedések kiadására, valamenynyi gyakorló feladat végrehajtásának terepen történő részletes kidolgozására.

A parancsnokok tudjanak pontos, rövid, érthető harcparancsokat, intézkedéseket kiadni. Legyenek képesek a harcászati helyzet gyors, kulturált rögzítésére, az ellenséges és saját helyzetről híreszközök felhasználásával személyes jelentések megtételére, a jelentések rejtjelzésére és megfejtésére.

Helyesen közelítik meg a kérdést ott, ahol a parancsnoki jártasság fejlesztésére nemcsak a parancsnoki és törzsvezetési harcászati gyakorlatokat használják fel, hanem más foglalkozásokat is. Például harckocsi lögyakorlatok előkészítő foglalkozásain gyakoroltatják a feladatmeghatározást, a tűzvezetést, a legveszélyesebb célok leküzdésére tűzkiváltási parancsok kiadását.

A járművezetési gyakorlatokat harchelyzetek beállításával szintén fel lehet használni különböző harc feladatok gyakoroltatására. Ennek során például váratlan ellenséges légi- és földi támadások közlésével, a szétbontakoztatásra, valamint a parancsnokok, alegységek számos más

harcászati vezetési tevékenységének gyakoroltatására kínálkozik kedvező lehetőség.

A gyakorlóterekre történő ki- és bevonulás végrehajtása során is hasonló gyakorlásokra van lehetőség. A századok, ütegek tevékenységének vezetésére, parancsok és jelentések továbbítására ilyen esetekben is széles körben alkalmazhatók a rádió eszközök.

Az egyszemélyi centralizált vezetés nem zárja ki, sőt minden szinten feltételezi a parancsnokok alkotó kezdeményezését. A helyzet tisztázatlansága, az összeköttetés időleges megszakadása az előjáróval, sohasem indokolhatja az aktív tevékenység megszüntetését és soha nem lehet oka a meghatározott feladatvégrehajtás elmulasztásának.

Minden szintű parancsnok bonyolult harc helyzetben személyesen felelős a vezetésért. Az általános cél elérése érdekében a parancsnok, az előjáró parancsnok elgondolásának megfelelően önállóan kell reagáljon és intézkedjen a harc helyzetben beállt minden változásra.

A harcászati sikerek döntő mértékben függnek a parancsnokok képzettségétől, öntudatától, a tudati edzettségtől, a személyi állomány fegyelmezettségétől.

Következésképpen minden parancsnok állandóan kísérje figyelemmel és ellenőrizze az alárendelt tevékenységét.

A parancsnokok és törzsek jártasságának növelésében, a párt iránt érzett elvi felelősség kialakításában fontos szerep hárul a törzsek párt-szervezeteire. A párt-szervezetek kritikusan értékeljék a kommunista vezetők tevékenységét és segítsék a parancsnokokat a harckiképzésben, a könnyítések, az egyszerűsítések megszüntetésében. A csapatvezetés színvonalának további erőteljes növelése csak a parancsnokok, a párt-, a politikai apparátus és a komszomol-szervezetek együttes erőfeszítésével biztosítható.

A terepen harcszerűen

Fordította: Sinkó István alezredes

Korszerű viszonyok között, a legjobb technikával felszerelt egység sem tudja megoldani harcfeladatát, ha a hadtáp időben nem tölti fel a technikai eszközöket üzemanyaggal, nem pótolja a lőszert és a többi anyagi készletet, nem szervezi meg a sérültek, betegek ellátását. Ezért napjainkban a harcban a hadtápbiztosítás épp olyan nélkülözhetetlen, mint bármely más harcbiztosítás.

A csapatok magas színvonalú manőverkészsége, a támadás ütemének megnövekedése, az után- és hátraszállítási útvonalak nagymérvű romboltsága, nagy területek sugárszennyezettsége, a személyi állományban, a technikai és anyagi eszközökben bekövetkező nagy veszteségek lényegesen megnehezítik a csapatok anyagi, technikai és egészségügyi biztosítását. A csapatok anyagi-technikai, egészségügyi szükségleteinek biztosítása ilyen körülmények között megköveteli a hadtáp nagyfokú mozgékonyágát, rugalmasságát.

Ez csak úgy érhető el, ha a hadtápszolgálat tisztjei és a hadtáp beszállítottak következetesen tökéletesítik katonai, politikai és szakmai ismereteiket, a békekiképzés során bonyolult viszonyok között is megbízhatóan elsajátítják az új technikai eszközök kezelését és a csapatok anyagi biztosításának módjait.

Hangsúlyozni szeretném, hogy a harctevékenységek hadtápbiztosításához szükséges jártasságok megszerzésében a hadtáp személyi állomány felkészítésének legjobb iskolája a terep. A terepgyakorlatokon lehetőség van a megszerzett elméleti ismeretek gyakorlatbani alkalmazására, a harcászati és hadtáp-helyzet gyors értékelésével kapcsolatos új ismeretek megszerzésére és csiszolására, a rövid idő alatti hadtáp elhatárolás meghozatalára, a csapatok anyagi és egészségügyi biztosításának maradéktalan végrehajtására.

Természetes, hogy harci körülmények között nem egyszerű dolog például a harcokcsik és járművek feltöltése hajtó- és kenőanyaggal, a harcoló egységek utánpótlása lőszerezéssel, élelemmel, a „sebesültek” ellátása és a sérült technika helyreállítása, különösen télen alacsony hőmérsékleten, rossz látási viszonyok között, nagy hóviharak esetén. A tapasztalat azt

mutatja, hogy ott ahol a hadtáp beosztottak ismerik a kötelességüket, lelkiismeretesen és öntudatosan végzik feladataikat, minden nehézséget sikeresebben leküzdének.

Körzetünkben, a levezetett gyakorlatokon a hadtápalegységek a harcoló alegységekkel együtt tevékenykednek. A parancsnokok a harc helyzetnek megfelelően gyakorolják a harcászati és hadtáp-helyzet rövid idő alatti értékelését és a megalapozott, körültekintő gyors anyagi, egészségügyi elhatározások meghozatalát. Példaként egy közelmúltban levezetett gyakorlat tanulságait ismertetem. „N” harckocsizó ezred azt a kombinált feladatot kapta, hogy hajtson végre menetet, jusson ki a meghatározott körletben és rövid előkészítés után támadjon. A támadók elkeseredett harcot vívtak az „ellenséggel” és nagy veszteségeket okoztak. Szükségessé vált a járművek feltöltése üzemanyaggal és más anyagokat is pótolni kellett. A hadtápalegységeket „ellenséges” atomcsapás érte. A hadtáp leküzdve a szennyezett terepszakaszokat, csökkentett állománnyal sikeresen végrehajtotta az anyag-utánszállításokat és szünet nélkül végezte a „sebesültek” ellátását.

Ebben a bonyolult helyzetben, az egység pk. hadtáphelyettese, Kanyiveckij alezredes, leleményesen vezette a harcoló alegységek hadtápbiztosítását. Állandó összeköttetést tartott fenn az egység parancsnokával, az előljáró parancsnok hadtáphelyettesével, mindig ismerte a harcászati és hadtáp-helyzetet, a zászlóaljak feltöltöttségét, a mozgókészleteket idejében feltöltötte és operatív módon határozta meg a hadtáp szolgálatvezetőt és a hadtápalegységek mindenkor feladatait. Az alárendeltek idejében és kezdeményezően oldották meg feladataikat.

Különösen jól tevékenykedett az egység úza.-szolgálat főnöke. Az ellenség ellentámadásának elhárítása után például szükségessé vált közvetlenül a harctevékenységi területén a harckocsik hajtóanyaggal való feltöltése. A meghatározott irányokba haladéktalanul végrehajtotta a hajtóanyag utánszállítást és gyorsan feltöltötte a harckocsikat. Eredményeként a harckocsizók sikeresen tovább folytatták a harcot.

Az egység htp. személyi állományának jó felkészültsége a gyakorlat idején lehetővé tette, a hadtáphelyettes munkájának pontos és korszerű megszervezését. A harcoló alegységeket időben látták el a harc megvívásához szükséges anyagokkal, ez a részükre meghatározott feladat sikeres végrehajtását jelentette.

Valamennyi harcászati gyakorlaton nagy figyelmet fordítunk a csapatok egészségügyi biztosítására. Az eü. biztosítás széles körű rendszabályok foganatosítását igényli, ami egészségügyi felvilágosító munkával kezdődik, folytatódik a sebesültek profilírozásával, összegyűjtésével és hátraszállításával, végül befejeződik a „sebesültek” és „betegek” gyógyításával.

A tapasztalat azt mutatja, ha az egészségügyi szolgálat vezetői nem engednek egyszerűsítéseket és az egészségügyi biztosítás feladatait a kialakult helyzetnek megfelelően hajtják végre, akkor minden terepfoglalkozás növeli az egészségügyi szolgálat felkészültségét.

Az egyik téli harcászati gyakorlaton a harc megkezdésének első órájában települt az ezredsegélyhely. Rendkívül rövid idő alatt gyűjtötték

össze a nagylétszámú „sebesült”-et, szervezték meg fogadásukat a segélyhelyen és ott gyorsan egészségügyi ellátásban részesítették őket. Úgyisintén rövid idő alatt hajtották végre a „sebesültek” hátraszállításra való előkészítését. Az egység vezető orvosa együttműködve a hadosztály vezető orvossal, a valóságos harc helyzetnek megfelelően, a követelmények szerint eredményesen szervezte meg a segélyhely munkáját.

Az orvosok, felcserek könnyítések nélkül dolgoztak. Az egészségügyi beosztottak, sebesültszállítók gyakorolták a terepfedezetek kihasználását a „sebesültek” megközelítésében és elsősegélyt nyújtottak a terepen.

A „sebesültek” hátraszállítására minden alkalmas szállító eszközt igénybevettek. A „sebesültek” a legrövidebb idő alatt orvosi segélyben részesültek az ezredsegélyhelyen.

A gyakorlat jelszavát „kijöttél a terepre, dolgozz harcszerűen” a segélyhely állománya megértette és jól is végezte munkáját.

Nem hallgathatjuk el azonban, vannak még csapatok, ahol nem fordítanak kellő figyelmet arra az alapelvre, hogy azt kell gyakoroltatni, amire a háborúban szükség van.

Vannak csapatok, ahol az egészségügyi alegységek nem a meghatározott feladat szerint tevékenykednek és munkájukat a harc helyzet figyelmen kívül hagyásával szervezik meg. Ezek terepgyakorlatai nem tanulságosak.

A terepgyakorlatok sikeres végrehajtásának fontos feltétele a személyi állomány ellátásának jó megszervezése. A kiemelkedő eredményekre törekvéstől elválaszthatatlan a gyakorló állomány ellátásáról való gondoskodás. A mindennapi élet meggyőzően igazolja azt az örök törvényt, hogy ahol a parancsnokok, politikai munkások, a hadtáp beosztottak atyai módon gondoskodnak a katonák ellátásáról és a szabályzatok követelményei szerint szervezik meg tevékenységüket, jobbak az eredmények, szilárdabb a katonai fegyelem. Ezért körzetünk csapatainál a gyakorlatok előkészítése és végrehajtása során nagy figyelmet fordítunk a személyi állomány mindennemű anyaggal való ellátására, élelmezésének megszervezésére, télen melegedő pontok létrehozására stb.

Vegyük példának a katonák élelmezését. Megszervezése tábori körülmények között különös figyelmet igényel, mert a korszerű harc a személyi állományt nagy fizikai erőpróba elé állítja. A csapatok harc-készültségének fenntartása érdekében elengedhetetlen az élelemellátás folyamatosságának biztosítása. Parancsnokaink és az anyagi szolgálat beosztottai a gyakorlatokon annak érdekében tevékenykednek, hogy a személyi állomány minden helyzetben magas kalóriaértékű ételt kapjon.

Természetesen az élelmezés megszervezése, különösen alegység szinten, elsősorban az élelmezési szakemberek feladata. A személyi állomány élelemellátásának sikeres végrehajtása tehát az alegységek ellátását végző beosztottak szakmai felkészültségétől függ. Ezért minden egységünkönél megkülönböztetett figyelmet fordítunk az alegységek élelemellátását közvetlenül végrehajtó szakállomány tábori körülmények közötti felkészítésére. Különös gonddal tanulmányozzuk a feladatukat kiválóan végrehajtó ellátószakasz-parancsnokok és szakácsok munkáját, tapasztalatait.

Például Kucsik tiszthelyettes kiválóan végzi munkáját, alapos elmé-

leti felkészültséggel és gyakorlati jártassággal rendelkezik, melyet több éves munkája során szerzett. Kucsik tiszthelyettes normaidőn belül hajtja végre az ellátó szakasz szétbontakozását a gyakorlatokon, gyors helyzetértékelést végez, megalapozott elhatározásokat hoz és az alegységparancsnokok által meghatározott időben biztosítja az alegységek háromszori meleg étellemmel való ellátását.

A tábori körülmények között tevékenykedő csapatok anyagi és egészségügyi biztosításának néhány kérdését csak röviden és nem olyan igény-nyel ismertetem, hogy minden részletre kitérjek. A továbbiakban a csapatok ellátásának sikeres biztosításával foglalkozom.

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy e fontos feladat eredményes végrehajtása nagymértékben függ a parancsnokoktól. Egyértelmű, hogy a csapathadtáp követelményeknek megfelelő, minden oldalú felkészítését azok az egy személyi parancsnokok tudják megszervezni, akik a gyakorlatokon különböző változatokat, módszereket alkalmaznak és arra törek-
szenek, hogy a hadtápegységek, -alegységek harcászati kiképzésének színvonalja mindenkor megfeleljen a csapatok harc kiképzési színvonalának.

Az egységparancsnokok — döntő többségükben — hadtápot kiváló felkészültséggel vezetik. Időben meghatározzák a hadtáp feladatokat, segítik a szolgálathoz beosztottakat feladataik eredményes végrehajtásában. Ezért a csapathadtáp biztosítás feladatai mindenkor sikeresen kerülnek végrehajtásra.

Különösen a fiatalok között azonban találkozunk olyan parancsnokokkal is, akik nem értékelik, pontosabban nem értik a hadtápbiztosítás szerepét korszerű harcban. Emlékszem az alábbi esetre. Az egyik harc-
kocsizó századparancsnok azt a feladatot kapta, hogy több kilométeres éjszakai menet után sötétben töltsen fel a harc kocsikat hajtóanyaggal. A hajtóanyag időben beérkezett a század elhelyezési körletébe, de a harc-
kocsik személyzete nem törekedett a harc kocsik gyors, normaidőn belüli feltöltésére. A századparancsnok sem törődött a feladat végrehajtásával. Mindezek oda vezettek, hogy a század nem tudta időben megkezdeni a harc feladatának végrehajtását.

Az előzőekben már szó esett az élelmezés jó megszervezéséről tábori körülmények között. Gyakorlatokon az is előfordul, hogy a katonák az étkezést nem kapják meg időben, illetve csak 9—10 óránként kapnak meleg étkezést. Az ilyen esetek ott fordulhatnak elő, ahol a zászlóalj-, osztályparancsnokok nem a meghatározottak szerint vezetik a hadtápot.

Néhány parancsnok meghatározza az alegységek harci feladatait, de megelégedezik arról, hogy a zászlóalj hadtápját is vezetni kell. Gyakorlatokon ez különösen az élelmezés megszervezése terén tapasztalható. Nem tájékoztatják az ellátóparancsnokot az alegységek harc feladatáról, nem határozzák meg részére a menetvonalat, az étkezés kiosztásának helyét és idejét stb. E mulasztások miatt az ellátószakasz-parancsnoknak sok időt kell elpazarolni az alegységek megkeresésére, végső fokon a személyi állomány ezért nem kapja meg időben a meleg étkezést.

Esetenként találkozni lehet még olyan egységparancsnokokkal is, akik a hadtáphelyettes meghallgatása nélkül, vagy javaslata ellenére hoznak elhatározást. Így például az alegységek mozgókonyháit az egység hadtáp

menetoszlopában összevonva meneteltetik. Elhatározásukat azzal indokolják, hogy a zászlóalj-konyhák gátolják az alegységek szabad manőverezésének lehetőségeit.

Az ilyen elhatározások sértik a melegelelemmel való ellátás előírt rendjét és azt bizonyítják, hogy a zászlóaljparancsnokok nem tanulmányozták a hadtápegységek vezetését, és nem gondoskodnak a személyi állomány minden oldalú anyagi biztosításáról.

Az élet követeli, hogy a parancsnokok mindenkor a kialakult helyzet figyelembevételével önállóan, alkotó módon oldják meg a rájuk bízott feladatokat.

A korszerű harc nemcsak a harc megszervezésében, de az alegységek hadtápbiztosításában sem tűri a sablonok alkalmazását.

A parancsnok hadtápirányító szerepéről szólva nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a csapatok hadtápbiztosításának közvetlen szervezői mindenkor a hadtáp tisztek, segítők pedig a hadtáp tiszthelyettesek voltak és maradnak. A nehéz hadtáp feladatok sikeres megoldása érdekében a hadtáp tiszteknek a szilárd szakismereteken kívül jó összefegyvernemi, harcászati ismeretekkel is rendelkezniük kell.

A hadtáptiszti beosztási kötelek ellátásának első és legfontosabb feltétele a korszerű összefegyvernemi harc alapjainak ismerete, alapos harcászati képzettség. Ezek nélkül a csapatok anyagi és egészségügyi biztosításának feladatait nem lehet sikeresen végrehajtani.

A hadtáp tisztek gyakorlati jártasságukat a leghatékonyabban a harcászati gyakorlatokon tökéletesíthetik. Ezeken — a legalacsonyabb és legmagasabb beosztásúaknak is — lehetőségük van harcszerűen gyakorolni az alegységek, egységek anyagi, egészségügyi biztosításának valamennyi kérdését, többek között különböző viszonyok között a korszerű utánszállítások megszervezését, és az anyagi eszközök átadását a harcoló alegységek részére.

Korszerű harcban a csapatok hadtápbiztosításának egyik legfontosabb feladata az anyagi eszközök időbeni utánszállítása. E feladat sikeres megoldásához mint ismeretes, kidolgozzák az utánszállítási tervet, ezt eljuttatják a megfelelő szolgálati ágakhoz, akik a terv szerint biztosítják az anyagok utánpótlását, illetve utánszállítását.

Az utánszállítás megszervezése még számos részfeladat megoldását vonja maga után. Ilyenek az oszlopvezetés megszervezése, ellenőrzőpontok létesítése, a menetoszlopok menetbiztosítása, a menetfegyelem szigorú betartása, meghatározott helyen és időben az anyagok átadása stb. Nagyon fontos követelmény, hogy a szállítást végrehajtó alegységek ismerjék a harcászati, valamint a hadtáp-helyzetet.

Mindezek mellőzése a gyakorlatok során, valóságos harc helyzetben számos hátrányos következmény mellett az anyagi eszközök folyamatos biztosítását teszik kritikussá.

Ilyen esetek ritkán, de nálunk is előfordulnak. Például, az egyik gyakorlaton a parancsnok hadtáphelyettese önállóan megváltoztatta a hadtápegységek telepítési körletét, amiről nem tett jelentést az előljáró parancsnok hadtáphelyettesének. Ennek az lett a következménye, hogy az előljáró hadtáptól érkező üzemanyag-szállító alegység nem találta meg az egység-hadtápot, és ezért a meghatározott időre nem tudta átadni

az üzemanyagot. Természetesen nem hagytuk az esetet szó nélkül, tanulságait a megfelelő következtetés levonása végett a hadtáp tisztek előtt értékeltük.

Még egy lényeges kérdés. Korszerű harcban nagyon fontos a hadtápalegységeket a parancsnok elhatározásának megfelelően telepíteni, áttelepíteni, mert csak így biztosítható a harctevékenységek megvívásához szükséges anyagi eszközökkel a csapatok időben történő ellátása.

A gyakorlatokon egyes hadtápalegységek, egységek szüntelenül mozgásban vannak a harcrend mögött, és még akkor sem települnek, ha ezt a helyzet megköveteli. Ennek a hibának alapvető oka, hogy a gyakorló hadtáp tisztek nem, vagy csak hiányosan ismerik a harcászati helyzetet, illetve gyakorlatlanok a helyzetváltoztatásokban. Az alegységek tervszerű anyagi ellátását akadályozhatja az is, hogy pontatlan a hadtápvezetési okmányok, számvetések kidolgozása. Mindezek arra utalnak, hogy a hadtáp tisztek egy része a csapathadtáp biztosítás reális helyzeteknek megfelelő, harcszerű, minden könnyítés és egyszerűsítés nélküli kiképzési kérdéseinek tanulmányozását, gyakorlását lebecsüli.

A gyakorlatokon esetenként tapasztalt hibáktól eltekintve azonban megállapíthatjuk, hogy a katonai körzet harcászati gyakorlatai igazi iskolái az egész állomány, ezen belül a hadtáp személyi állomány gyakorlati kiképzésének és harckészültségének. Ezért törekszünk a gyakorlatok hasznos, tanulságos megszervezésére és szervezett levezetésére. A gyakorlatokon a hadtápalegységek, egységek gyakoroltatásában megkülönböztetett figyelmet fordítunk a harc sikeres megvívását döntő mértékben befolyásoló csapathadtáp kiképzési kérdésekre.

Mindenkor nagy gondot fordítunk a már lefolytatott gyakorlatok értékelésére. Ezeken — többek között — ismertetjük a gyakorlat tárgyát, célját és mozzanatonként osztályozzuk a hadtáp feladatok végrehajtását, kiemeljük az egyes hadtáp szolgálati ágak kiváló és hibás tevékenységeit, végül meghatározzuk a hibák felszámolására a feladatokat.

A gyakorlatok lefolyását, értékeléseit a tiszti és tiszthelyettesi állomány előtt összevonasokon és továbbképzéseken ismertetjük, és a jó hadtáp-tapasztalatokat, tanulságokat ezúton széles körben általánosítjuk.

A tábori körülmények között lefolytatott és értékelt gyakorlatok tapasztalatainak az elmondottak szerinti általánosítása feltétlenül elősegíti és tökéletesíti a hadtáptisztek és hadtápalegységek hadtápbiztosítással kapcsolatos elméleti ismereteit és gyakorlati jártasságát; mely végső fokon tovább növeli, erősíti a csapatok harckészültségét.

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

ZMKMF htp. tanszék	A hadtápbiztosítás elméletének fejlődése a Magyar Néphadseregben — — — — —	3
--------------------	--	---

Politikai munka a hadtápszolgálatban

Forgács András alez.	A hadtápbiztosítás pártpolitikai munkájáról —	20
----------------------	---	----

Harckészültség és hadtáp kiképzés

Tóth József alez.	Az eredményesebb hivatásos hadtáp tiszthelyettesképzésről és továbbképzésről — — — —	24
-------------------	--	----

Csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

MN 5232 hadtáp törzs	A csapatgazdálkodás hatékonysága és az állomány létkörülményeinek javítása az MN 5232 alakulatainál — — — — —	34
Lapos Mihály ezds.	A csapatgazdálkodás rendszeres és folyamatos figyelemmel kísérésének, elemzésének szerepe a gazdálkodás hatékonyságának növelésében —	74
Prakter József alez.	A csapatgazdálkodás rendjében bekövetkezett változások, megnövekedett lehetőségek hatása az egység hadtápbiztosítására — — — — —	79
Dr. Deák Péter alez.	Az összevont laktanya ellátás és gazdálkodás néhány elvi kérdése — — — — —	86
Jenovai József alez.	Anyagi fegyelem megszilárdítása a csapatok gazdálkodásában — — — — —	104
Kövesdi Sándor mk. őrgy.	Gondolatok az ember és a technika kapcsolatáról, mint munkavédelemről — — — — —	113
Dr. Kádár Pál o. alez., Dr. Ottományi Sándor o. alez.	Feladatok a csapat javító-karbantartó műhelyei munka higiéniás helyzetének megjavításában —	120
Klinkáné Csipő Rózsa mk. kpa.	Az ember és a környezete — — — — —	128

Hadtáp vezetés, rendszervezés és adatfeldolgozás

Dr. Németh Károly mk. őrgy.	A hadtápbiztosítás adatbank, mint a vezetés hatékony eszköze — — — — —	134
-----------------------------	--	-----

Hadtáptechnika

Nátrán György alez., Danics Ferenc szds.	Gőztermelő termokonténer	— — — — —	147
Skoda László mk. pa.	Konténeres szállítás gépi eszközei és irányítási kérdések	— — — — —	151

A tanintézetek életéből

Keresztesi Gábor alez.	Kiváló és gyenge előmenetelű hallgatókkal való foglalkozás és nevelés	— — — — —	155
Balogh Péter zls.	Döntési jogkörök a csapathadtápban, a kiadott intézkedések végrehajtásának elemzése a kijelölt egységnél	— — — — —	164

Külföldi folyóiratszemle

* * *	Lenini gondolatok a háterszág és a hadtáp háborús szerepéről	— — — — —	173
* * *	A hallgatók tábori kiképzése	— — — — —	182
* * *	A korszerű harc jellege	— — — — —	188
* * *	A csapatok vezetése	— — — — —	194
* * *	A terepen harcszerűen	— — — — —	201

СОДЕРЖАНИЕ

Теория тылового обеспечения

Кафедра тыла Офицерской школы им Залка Матэ	Развитие теории тылового обеспечения в Венгерской Народной Армии — — — — —	3
---	--	---

Политическая работа в службе тыла

Подполковник ФОРГАЧ Андраш	О партполитической работе тылового обеспечения — — — — —	20
-------------------------------	--	----

Боевая готовность и тыловая подготовка

Подполковник ТОТ Йозеф	О более успешной подготовке и усовершенствовании кадровых подофицеров службы тыла —	24
---------------------------	---	----

Теория войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование, военное сообщение

Штаб тыла в/ч п/п 5232	Эффективность войскового хозяйства и улучшения бытовых условий личного состава в частях в/ч п/п 5232 — — — — —	34
Полковник ЛАПОШ Михай	Роль систематического и постоянного наблюдения, анализа войскового хозяйства в повышении эффективности хозяйствования — — — — —	74
Подполковник ПРАКТЕР Йозеф	Воздействие изменений, происшедших в порядке войскового хозяйства, возросших возможностей на тылового обеспечения части — — — — —	79
Подполковник д-р ДЕАК Петер	Некоторые принципиальные вопросы объединенного казарменного снабжения и хозяйствования	86
Подполковник ЕНОВАИ Йозеф	Укрепление материальной дисциплины в хозяйствований войск — — — — —	104
Инж. майор КЕВЕШДИ Шандор	Связь между техникой и человеком, как безопасность труда — — — — —	113
Подполковник м/с д-р КАДАР Пал	Задучи улучшения гигиенических условий работы в войсковых ремонтно-восстановительных мастерских — — — — —	120
Подполковник м/с д-р ОТТОМАНИ Шандор		

Инженер КЛИНКАНЕ Чипё Рожа	Человек и окружность его — — — — —	128
-------------------------------	------------------------------------	-----

*Управление тылом, организация системы
и обработка данных*

Инж. майор д-р НЕМЕН Карой	Банк данных, как эффективное средство управления — — — — —	134
-------------------------------	--	-----

Технические средства службы тыла

Подполковник НАТРАН Дьердь	Парообразовательные термоконтейнеры — —	147
-------------------------------	---	-----

Капитан
ДАНИЧ Ференц

Инженер ШКОДА Ласло	Средства механизации и вопросы управления перевозками в контейнерах — — — — —	151
------------------------	---	-----

Из жизни учебных заведений

Подполковник КЕРЕСТЕШИ Габор	Воспитание и обучение слушателей с отличной и слабой успеваемостями — — — — —	155
---------------------------------	---	-----

Прапорщик
БАЛОГ Петер

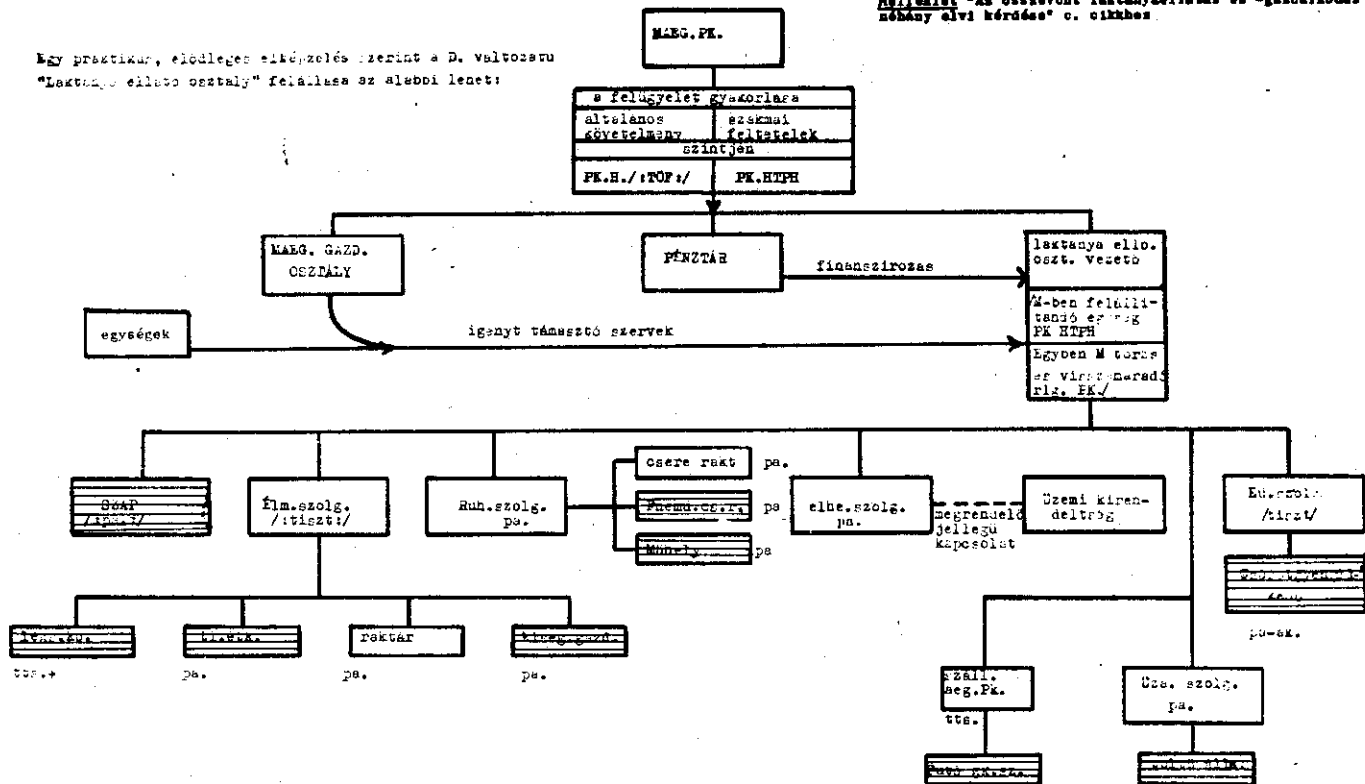
Круг правомочий в войсковом тылу, анализ выполнения отданных распоряжений в выделенных частях — — — — —	164
---	-----

Обзор зарубежной печати

* * *	Ленинские мысли о роли тыла страны и тыла в военное время — — — — —	173
* * *	Полевая выучка слушателей — — — — —	182
* * *	Характер современного боя — — — — —	188
* * *	Управление войсками — — — — —	194
* * *	На местности — по боевому — — — — —	201

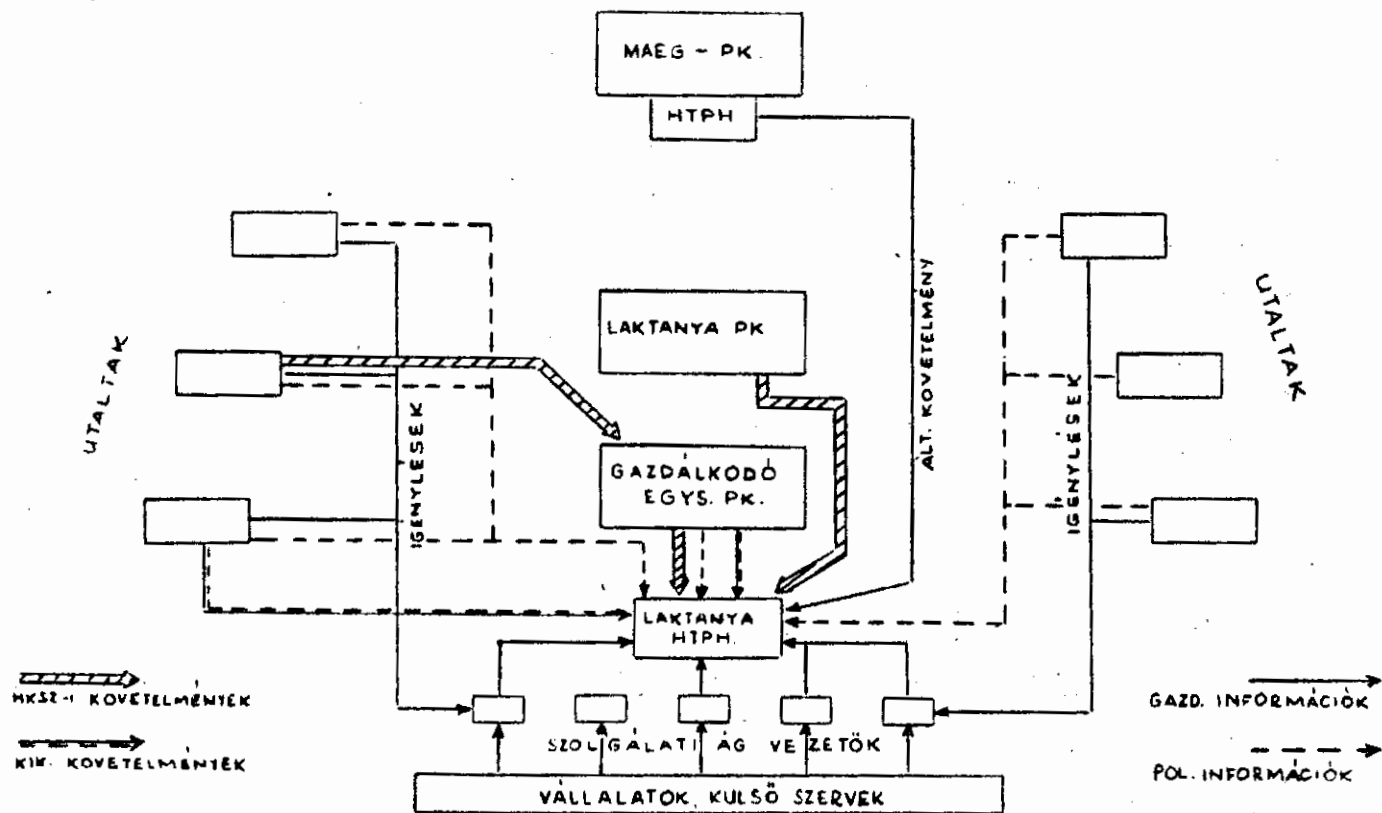
Melléklet "Az öszerkent laktanyaszellátás és -gazdálkodás néhány évi kérdése" c. cikkhez

Egy praktikus, elődleges elképzelés szerint a D. változást
"Laktáció ellátó osztály" felállítása sz. alábbi lehet:

Megjegyzés: a bevonalkazott eszervek csak a lektanyaeollato osztaly ularendeltsegeben szerepelnek.

Melléklet "Az összevont laktanyaellátás és -gazdálkodás néhány elvi kérdése" o. cikkhez

Melléklet a "Gőztermelő
termokonténer" c. cikkhez

